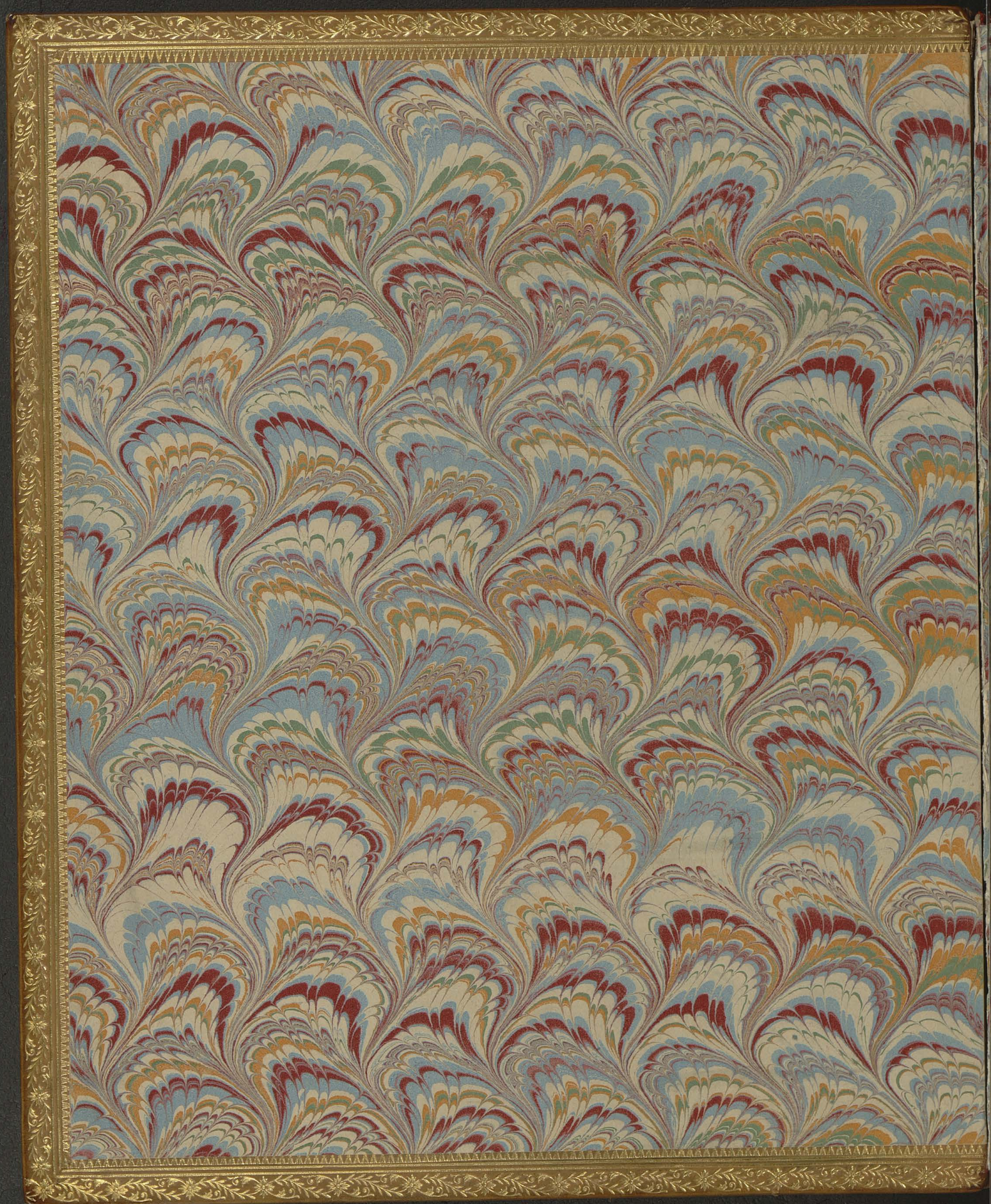
7003
III

THIERRY, 21, RUE PETIT-CHAMP

8003
III, 61

Bibl. Leg.

1899. a. 432

I

II

THIERRY, E. DE PETIT-SIMIER

IV

Broń

Zaczepna i Odporna

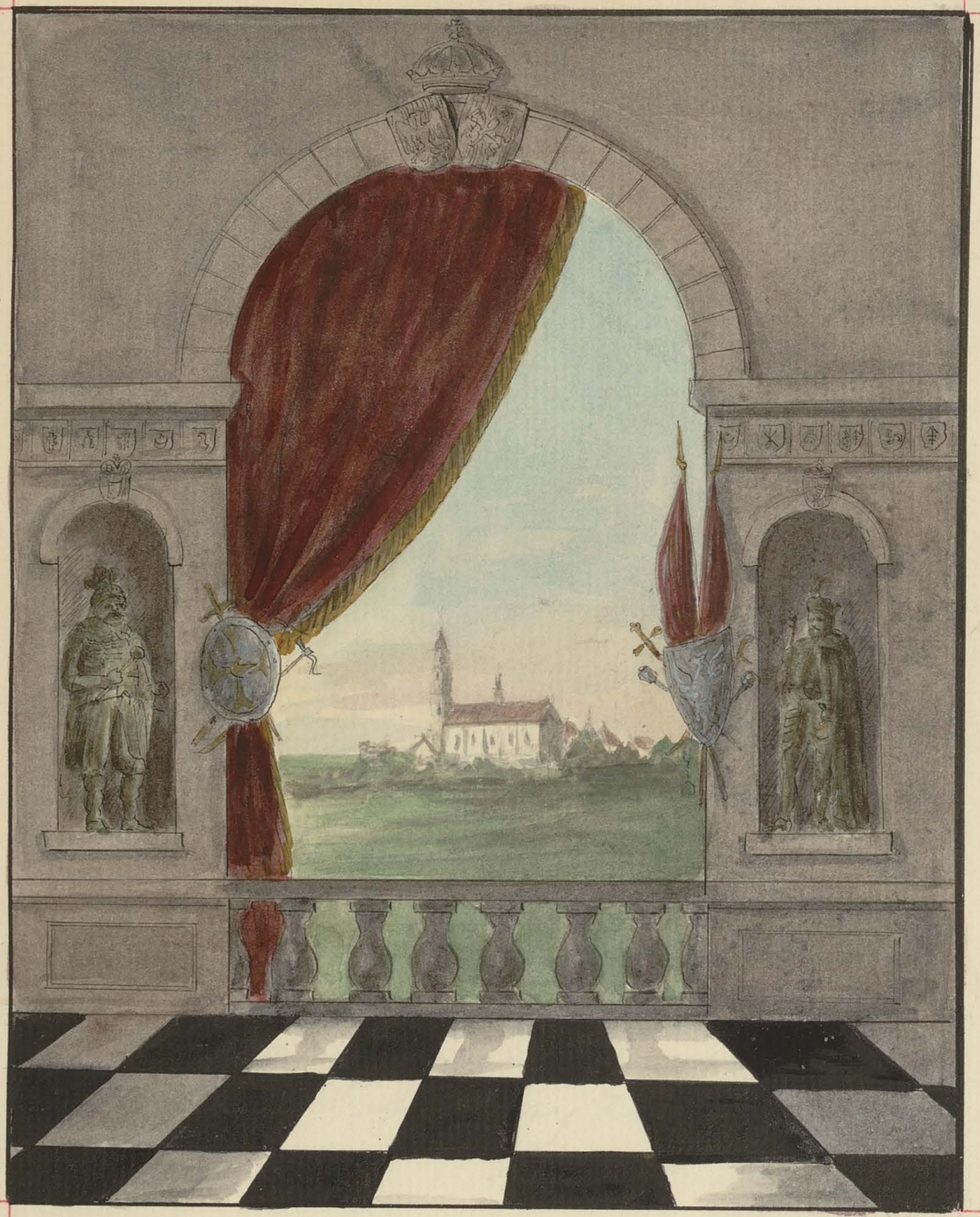
w

Polsce.

Część 1sza

V

Walka o wolność gdy raz ją zaczyna
Z Ojca krwią idzie Dziedzictwem na Syna,
Stoi raz wrogów z Tamano potęga
Skończy Zwycięstwem
„Byron"

Zbroje datują przed XI wiekiem. Na
kaftany (Tapicerki) owszemnych, bar
dzo proste i grubym sposobem z zbroje oz
nakowe. Zbroje były worym czasie bar
dzo rzadkie. Obronna zbroja, nie bardzo
kryła, miała ty zły stron, że nie ochraniała
ta całego ciała. Kawały żelaza, takuchy
przyszyte na grubej materyi zdawiały
dużo przejść między sobą.
Kolizugi robione z kółek obwaniały od
strzał nie wstrzymywały uderzenia lan-
cy. Całkowite kolizugi, zwane prawdziwe-
mi były lepsze, jak kolczyna i zakry-
wały całe powierzchnię. Używanie
owych było prawie powszechne aż do
początku XIII. wieku.
Bitwa pod Bouvines w 1214 r. stano-
wi epokę wielkiej zmiany w zbroje-
niu Rycerzy. Zbroja stała się tam

pletwą, obuwie przykrywa nij siatką; tóż
ne części zbroi spajają się staranne z
sobą; tak że Rycerza zbitego z konia,
trudno było zabić ztyletem, gdyż nie
było miejsca gdzie by pchnąć nim
można. Kolczuga była prosta, nie
miała odwrotnej strony, nacigała
ij jak koszula, podług nowszego
ubrania z skóry, lub z materii
pikowanej zwaną Haubert j.
Wallii Haubert, biały Haubert był
całkowita kolczugowa zbroja była
noszona tylko przez Rycerzy, oni jedni
mieli do niej prawo. Składała
się ona z koszuli długiej aż do kolan
z palcami; zamijała też w sobie
worka z siatki, który tylko głowę
palec wychodził z siatki żelaznej.
Głowę przykrywała siatka, na którą
wkładano Helm, czyli Willii Hyspol
w chwili przystąpienia do boju.

Dolne ubranie było całkowite z siatki.
Robiono te siatki tymi sposobami;
Obydwa końce kółka zbijano na go-
rąco, zgrzane i splątane jednym u-
derzeniem młotka; kółka były przedtem
rawione na trzeciaku stypta. Ten
stypt umocowany drugim uderzeniem
dziewiątej wypukłości przy każdym kół-
ku, zrobił to ziarkem gąsienicowym.
Kółko po kółku robi się hamburgiem
(kolczugą) może dawne przysłowie. Do
każdego kółka przychodzi inne kółko;
to stanowi podwójną siatkę, czyli na-
potykaną w Dawnych Kronikach.
Jest wielka różnica między formą,
wagą, rozmiarami kółek. Sąsiednie
kolczugi utworzone z kółek zgoja-
nych i płaskich oraz pierścieni wybitych
stemplem; kółka i koła alternują
liniami równoległemi. Tymi sposo-
bami robiono prędzej, lecz mniej mocno-

Zaleca kółko było grubsze w obydwóch końcach dłuższych jak n. p: litera O, tym sposobem otrzymywano więcej mocy lecz mniej giętkości.

Szczyki owalne, opka poprzecinane wzdłuż dłuższej osi. Oszczep ciężki, mniej więcej o trzon, przy którem by mógł się mimo to obuć broni: lecz robota takiej siatki jest trudniejsza, bowiem te siatki wschodnie czyli prawdziwe kirkurki nader misterne.

Kolczuga XIII wieku, ważyła od 25 do 30 funtów. Ochraniała ona od broni białej, lecz nie wstrzymywała uderzenia, tej części ujemna przy powiększeniu wagi kirysów, hełmów Rękawic. Obraniano się wypychaniami rozmaitemi pod kolczugę. Koniec XIII w. Rycerz rozpoczyna dumać się, podług swego wyboru.

Od dawnowiekowo pod Kolczugą, blachy
żelazne, pomykiszata ona obronę pier-
ciżor Kolczugi zpadod na ramiona.
Uderzenie w blachę, rozdziela się na
całą jej powierzchnię. Ten rodzaju
obrony używany był pomału na
wszystkie części ciała: dłonie, dołki,
nareszcie tkiewrod umysł, dr wyna
leziena całkowitej Zbroi z blachy
stalowych XV. i XVI wiekow, zwane
Zbrojami z płackiemi częściami.
Takazmiana nie odrazu zaszła
ij części XIV. w. przeszła, inny do ca-
łości długo.
Z 1270 po XIV w; Kolczugę otkrace
ją Kawałky grubej skóry wypra-
wnej lub blachy pokrywają ij na
nogach i na kolanach. Części pod
nie tylko, były w nie wybrojone
i przytwierdzone do Kolczugi ne-
wynikami. W tym czasie jeszcze

całkowite kolczugi napotykamy.
W 1340 R. Zbroja zupełnie odmienia formy i charakter. Kolczuga zatrzymuje się na udzie, ubranie jest krótkie, przylega do ciała. Cyprzbroi zawsze ten sam, część jej tylko się zmienia.

Zbroja Hastingsa 1380 r. przedstawia krótką kolczugę, która widać na rękach i na niższej części korpusu. Ubranie to już przylega do ciała, ozdobione w herby i wymalowane, rozwarte i spada na biodra, zatrzymuje się nad kolanami. — Część przednia Rycerza zbrojona w blachy stalowe przytwierdzone rzemykami do kolczugi, stawy łokcia i ramion zupełnie pokryte półokrągłemi, niby kotami, golenie pokryte zupełnie grubą skórą ( ) ozdobione ćwiekami

które zapewne były malowane i złocone; kolana pokryte kawałkami skóry złoconej podgolenia na odwrotnej stronie wzgórzu których głowki są naprzeciwległe płaty skóry z golenia (genouillères) stalowe przytwierdzone rzemykami. Grzeby (zbroja nóg) oraz sole zety (obuwie) z 2 siatki.

Sir Hastings ma na sobie kolii biodr, bogaty Rycerski pas, ozdobiony w kamienie; podobny dostał w Obrazie Gryfa z Brandenburgii.

Im dalej posuwamy się w XIV wiek tym zbroja z płatków blachy ustępuje się.

Grzebień Sira Szymona Falkebigge 1413 r. przedstawia nam zbroję całkowitą, bez widocznej kolizuzji. Płatkowy czyli zdu-

piersnik wypukły, z jednej strony okrągłe kryje pancerz z trzech jej dwa kwadratowe kawałki; nabiodrnik z blach ruchomych równoległych; brony one brzuch i uda, nagolenice z przodu i tyłu kolana, golenice i nagolenniki całe z stali. Golenica (rękawica) z podzielonemi palcami. Zbroja jest prosta, biała. Jest to chwała jej najpiękniejszy strój wojny.

Godne uwagi że po sławnej bitwie pod Crecy w 1346 r. nastąpiły mniejsze zmiany w zbroi. Od tej chwili aż do końca XV w. zbroje nie zmadoli z koni i woleryli pieszo walczyć. Zbroje były symetryczne, to jest, że prawa strona równo była zbrojona jak lewa; lecz dopiero w 1445 r. Karol VII. utworzył

Kompanie Ordynansowe, ludzie
zbrojni powrócili do koni.
Do Szarży, Rycerz Kładł drzewo
Lancy, noszące stalym pancerza,
a rękę lewą tiebie, podawał na
przód; - Okopata ij potrzeba sil-
niejszego wzbrojenia lewej strony,
zkąd pochodzi, nierownowagę od
obydwu części zbroi. Ottono
Ręki całej, powybrała milszą ilość,
zlotnarzamieniuiż prawy ma-
łot żeby pozwolił powyłożyć my
godniej lancę. Karamieniuiż
lewy pomykał tię; pokrył ij
tedi wypolektowiniami; Które
na potykanny w zbrojach XVw.
i które poistworzyły ij, w mil
ki Kolnicy pozytku XVI. wieku;
napotykamy jij przy schyłku XV. w.
Około 14 Or. Napierśnik i napier-
nik składaj ij z kilku części; na

Żołądź zajmuje całą część żołądka, jest on często kroić z kilku części składowych, naramienniś lewy uzbrojony w różne wypukłości, o których mówiliśmy, albo też w rodzaj odstającego naramiennika zwykłej kolczugi; nosili koniec ich ubrani na tokach, rękawice, nagolice, nogawice z blach równoległych ruchomych przykrywających palce i dzielących na ustawach; obuwie zwano "ałapoulaine", były bardzo wpisane i długie; koniec zdejmowali dla chodu, na biodrach przypięte do pasa. Za obrania były wyżej opisane, kolczuga daje się spotkać w ustawach.

Przy końcu XV w. i początku XVI. forma napierśnika, jaką wy-

bukta, Zbroja czysta jest wyrobiona z wątłe wypukłe linie bardzo pięknej roboty, taką się używano w niemczech przy końcu panowania Cesarza Maxymiliana 1ⁿᵒ i tym Karolowej używana była do końca prawie XVI. w. Za henryka III Króla francuskiego i Polskiego, pancerz, przybrany złotymi lilijami grochowej podługowatej. Hełm tejże Zbroi Całkowity

Z tej epoki zachowały się używanie pancerza z rękawami i przykryciami od pokolana kuty dużo złotymi dawne Zolerne uzbrojenie.

Pancerze przyjmują formę ubrania wyciętą na biodrach.

Przykonce XVI. w uzbrojenie dotąd do Karolińskiego czasu, że prawie

wszyscy Wojownicy byli przygotowani od niej, ciężko im przychodzi należy po trochu obronić się od pocisków palnej broni.
Zaraz za Henryka IV. Króla Francji i Ludwika XIII.go; panuje jeden pozostał gruby i ciężki, inne cięższe Cardolettkie.
Przypuszczają w ogóle, że wynalazek prochu, Zmienił Rodzaj wojowania, Lecz nie należy przypisać tej zmiany, wojnom Religijnym, pojedynkom częstym; te wynalazły wielki ciężki Szabla, i Broje były bardzo krótkie i wielkiej Cenny, pozostały w użyciu tylko przez noszenie jako ozdoby. Malowano portrety Królów Książąt, Marszałków, Wojowników w Zbrojach, Zmyślonych

ten długo ij utrzymał, prawie do końca XVIII. gdzie między potrzeby ozób, które nigdy zbroi nie nosiły. Przerywnie między w Europie pułki Rejtarów z kirysami i żelaznemi hełmami, a drugie konne z pancerzami, cer Rycerzy w zbrojach znikli, a zbroje zawieszone w paradnych salonach lub muzeach. —

Heleny

Helm hoodmanski daje ij jak najdawniejszym okazy wyobrażenia głowy, z końcem XI. w. jest on ozdobiony i ma zwykle nanosnik, stoły który jest czysto hełmu. Jest to pas żelazny, nerokoiidwóch policzków, spadający niżej nosa, ten zyt dobrony twarzy. Heleny ten wkła-

dał się na kapitułę, któremu stanowił część ubrania, nałożenie samego hełmu, miało miejsce w chwili przystąpienia do walki.
Hełm kolumnowy miał wadę migotania twarzy i niebyło równoważnym nagłowiu zachęcającego w XIII. wieku hełmem okrągłym którego Allon zowie, hełmem kary żołnierz. Tarczowa nabyta w 1189 r. forma jego cylindrowo okrągła, nagłownik płaski, przy łbie nieruchomo jest czymś luźnym, przedziurawiona maleńkimi dziurkami, zakrywa całkowicie twarz. Przedzielają się dwie poprzeczne linie, które zwano oczami, pozniej widzieli. Tenjest Hełm który o którym Kronikarz że wspomina z 1214. Cienicz czyli szczyt Hełmu okazuje się w

XIII w. w helmie Ryszarda Lwie serce. Przy końcu tegowiecku używ szczyt stożkowaty. Szczyty najmniej były używane w Turniejach, w których przykładu powtarzano, przypominano Herb którey był natarczy, lecz rzeźbiony, jeżeli nie był z pióra strusiego, pawiego czubkowi szczyt był namalowany, gdy głowy dziwaczne, zwierzęce inne dziwolągi miały ią ukazywały. Szyszaki XIII w. jest rzeczywiście hełm zwany u Niemców "Helm" z francuskiego "heaume", pospolicie nazwa nieokreślona była dla innych szyszaków.

Były też inne jeszcze hełmy zwane "Capel". te bardzo mniej strzegły, mniejszą przedstawiały powierzchnię, nadawały się do zadawania ciężkich broni.

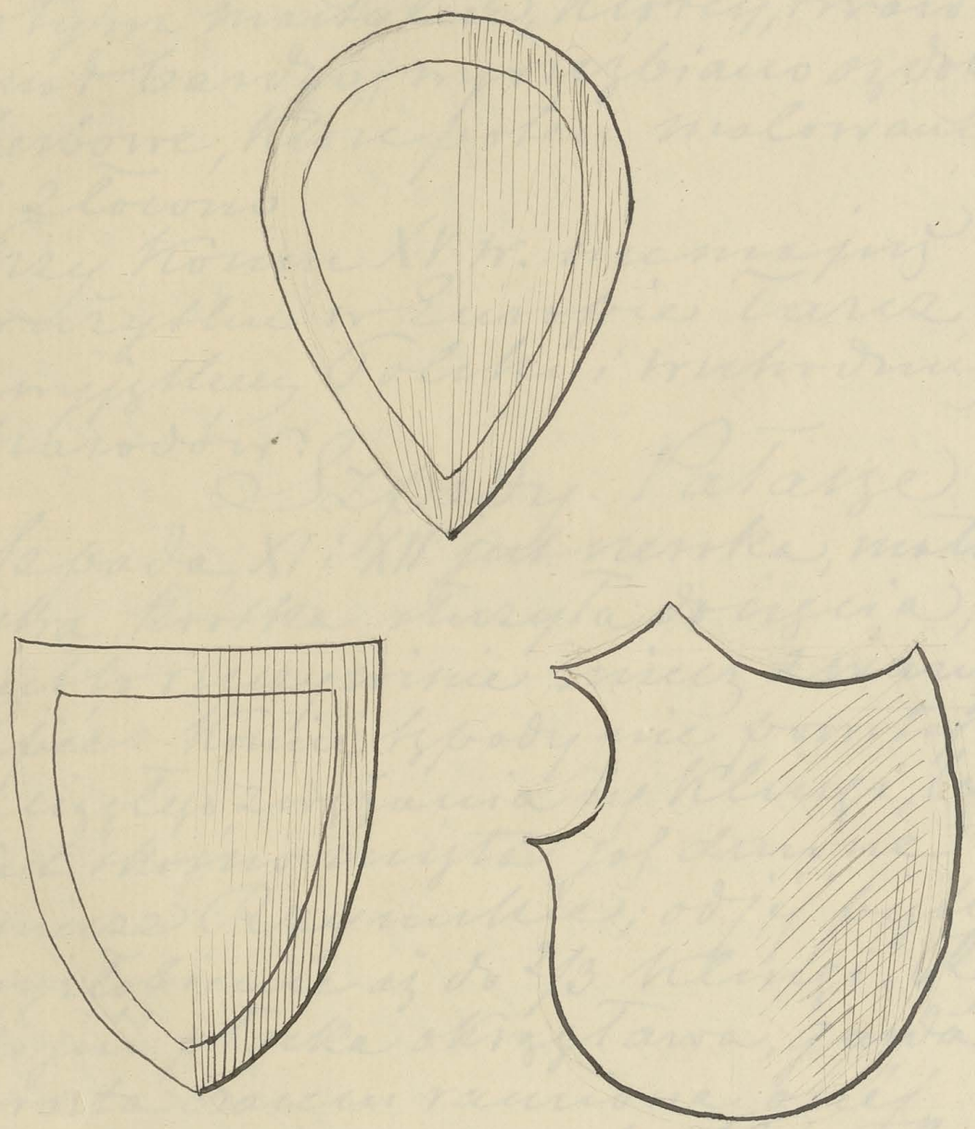
W pierwszych początkach XIV. wieku
kilku zaczęto mniejszym, zwa-
nym Basinet czyli Kociołek
miód zalety, iż był lżejszy, ła-
two głowę przykrywał, łatwie
dał ochronienie twarzy, lekkość jego
pozwalała mniej wolności ru-
chom, kształt jego był jajko-
waty, lekko spiczasty przez jego
dołu przedstawiał kilka ma-
łych cylindrów.
W drugiej połowie XIV w. Kociołek
dodał przyłbicę ruchomą, zwykle
spiczastą, mogącą się podnosić
na nagłowniku a opuszczać się
w chwili walki. Nadociwszy
również był z jednej sztuki zdro-
wo dziurkami poprzecznemi
dla widoku i licznemi dziurka
mi do oddechu. Część tabakie-
rka był kark który nie za-

Krytat szyji, a także była przy
krytą kolczugą.
W 1460 R. wynalezienie armat
odmieniło wiele rzeczy, wojsko
wolnym hełmem, które mod
kie warunki zpędziło były
hełmy zbroi wyjęte XV i XVI. wieków
napotykane po czasy Kar-
ola V. go Cesarza w chwili gdzie
całkowite zbroje zaczynają
znikać.

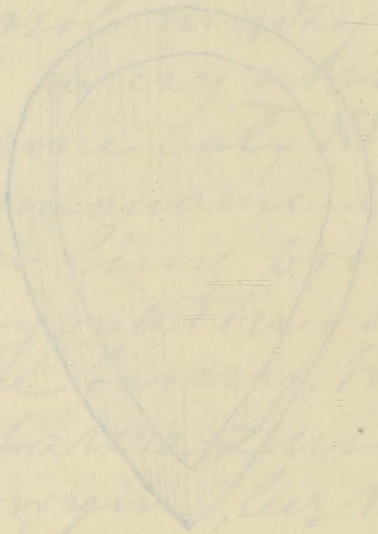
Tarcze

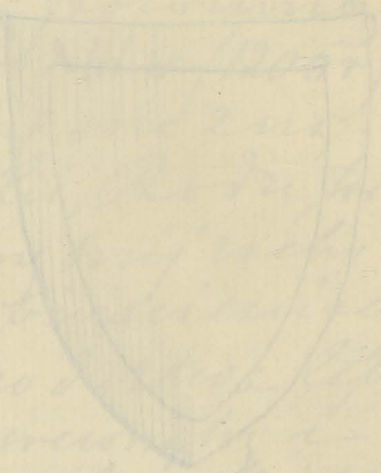
Przy koniec XI. w. Tarcza miała formę
podługowatą - kwiatu serca - wypukłem
w dół, okrągłą wgorze. Tą tarczą dość długą
przykrywała noga wypukłością całą
osobę - noszono ją na lewym ramieniu
Normańskie tarcze były z drzewa
pokryte skórą, obłożone żelazem, czyto
krój malowane i ozdobione wy-
rażne figury, jinne nie rysunkowe

herbowemi, lecz tylko znakami dla odróżnienia osób między sobą. Tenkształt tarczy utrzymał się, przez prawie cały XII wiek z małemi odmianami. Część gór na przestrzeni linię prostą, czyli ostrawy puklerz kończy się na środku tarczy. W 1130 na potykanej tarczy z malowaniem herbowym, lecz herby zostały określone przez pewne reguły i wtajemniczenia potomna w pierwszej połowie XIII. w (1200 r.). Odległe zaś ustały się one znakiem odrębnym rodziny, Rodzice malowały się formy oniż zachowano na sygnetach, pierścieniach. Tarcze były z lekkiego drzewa lipowego, podszyte skórą zewnętrzną i przykryte z wierzchu. Na skórze zewnętrznej przykładano pokład

Tarcze Niemieckie

gruby z masy gipsowej z kleju
w tym maśtyku, którego, trwał-
ość bardzo; wyrzeźbiano ozdoby
herbowe, które potem malowano
i złocono.
Przy końcu XV w. nieznajo-
mością w Europie zaczęła
zwyciężać Polska i wschodnich
narodów.

Szpady. Pałasze

Szpada XI i XII jest wązka, mało
ostra, krótka stosyła do cięcia;
jest to rzeczywiście miecz zwany
Epée. Końce szpady nie powinno
zbyt długo zwężania się klingi, lecz
jest stosownie wygięta jej dawne
miecze Rzymskie; od jej piąty
wypukłości aż do 2/3 klingi. Ręg
kojiec płaska okrągława, garda
prosta czasem ramiona oniej
lekko podgięte przy obu końcach.

Szpada Zbrojnych Zatrzymuta
sie Krzyżu przez Zwicki, jéj
ciężar, rozmiar, skład Klingi
Zmieniały ij, Rękojéć w Kształ
cie Krzyża pozostała
Szpada była bronią szlachet
ną nad inne, Szpada XII.W. miała
wiele wad, lecz postępem czasu
i poprawą kolei ustąpiła w XIII. w, u.
życie Zbroi całkowitéj, Szpada
czyli miecz; stał ij cięższym
ostrzejszym; Klinga obojecznie
Zwiększa przewagę mógł walczyć
skolczugą odrzuć kółkach
XII i XIII ozdoby złocone, domocki
nowanie napotykamy czyto
Szyfonim XV w. Rękojéć spad
kobiy doznawszy odmiany, gardy
pojawiły ij, aw XVI. bardzo piękne
w traktacie obrony przeciwko roku
1676 r. podług regulaminu Tatarz po-

winien być 2 stopy, 9 cali długości
Miecze dwuręczne używane
były przeważnie w tyralierze
Niemieccy Rajtary, francuzkie
Dragoni i Muszkietiery używali
szabli długich prostych, szpiczas
tych, zwanych "Lattes". Temi pała-
szami rzadziej kłuli niż rąbali.
Dzisiejsi Dragoni i Kirassiery
używają tych że szabli prostych
szpiczastych, garda i rękojeści
tylko ich zmieniły.
Lekka Kawalerja używa pa-
łaszów trochę nogiętych, ostrych
i szpiczastych, temi rzadziej kłuą
niż kłoją.
O Granicach wykwintnych, luxo
wnych służących li tylko do
parady mało mówimy mó-
wić, okazy wspaniałe mojej
Armeria Real w Madrycie

Rüstkammer w Dreznie, Musée
d'Artillerie Inwalidów w Paryżu - Ambras w Wiedniu, Gra-
nowita d'Tata w Moskwie
i inne zbiory, gdzie przepy-
szne zbroje Królów, Książąt
niektóre z srebra całkowite
wypychane młotkiem i cyzelowa-
ne najstaranniej, jak n: p
Ernesta II.go Saskiego zbroja w
Dreznie - Franciszka 1go w
Paryżu w Ambras pysznie
wielowana wibicka Halowa
Zbroja Króla Stefana Bato-
rego - Sierotki Radziwiłła
Szpady wspaniałe z garda-
mi i rękojeściami misternie
cyzelowanemi, zwane "Flam-
berge" z klingami Toledo,
Mediolanu d'Dri d'Ria wpro-
wadzają w żądzie wszystkie
Rene i wykoi rzemiosła —

W Polsce Kolezugi używane były
od XII w aż pod koniec XVII. przybiera
ły one różne formy, przeistoczyły się
w Kiwurki i Kubrice Kubice jako
brzegie i silnie jnego kroju
Bardzo praktyczne było ubiorzenie
składające się z Camisza z lożowej bor
dogrubej skóry, na której wydami przy
szywane były Stolowe Karpie Kubi
na ramionach dodawano rzuty Kol
czugi i różne ozdoby, mniejsze dwie
głowy w Kształcie tulipanów zgie ozdo
nione siatką metalową. Były i całe
ubiorzenia bez z Kolczugi, bez z
skóry noszonej Kubenni. Na Kol
czugach dodawano duże mniejsze
guzy, orły z broni i tym podobne,
Mozdoby i wzmocnienia Kol
czugi wszelkiej najszlachetniej
szych ciała

Zdjęcia z Polski pierwotne
Helmy miały formy ujemnej
Wodmianki, gdyż na połyskowej
podobny tulec na pierści Kotes
Tawa trzydziewięć ( ) oraz na pie-
częci Conrada Kuta Książa Głas-
kiego ( ) Władysława Łokietka
Helm podług pieczęci ( ) jest
już odmienny ma on wizerunek po
dwojny, herby opodobiony całym
Tawiny ozdoby. Otacza się
Helmem wokrągły napis z
znamionami, przy których nad
czasami przy które przechodzą
rodzaj grubej igły z przyczyny
za pomocą tuby słabo. Tylna
obramiała nad odcięcia potrzeba
z znamionami Tomi Cordobarze
obramiała twarz. Na karku był
długi naszyjnik złożony z 4 lub
6 pasów żelaznych między sobą

spojonych, Kształt tego naboiu
nika bydź podobny do tego co Roka
Zatancat do Kohole Karki czyli
gorny paleców. helmy w Polsce
były Żelazne malowane na czar-
no, lub ymalowane na niebies
ko, lub też stalowe czyste, blank
Zwane od francuzkich pomyra-
zenia blanc, armure blanche.
helmy stalowe mniej więcej ozdob-
ne były dwie rodzaie w Polsce, jako
exemplarz przepyszny powrzebza-
ny i portowany, cybuiący kto
w Muzeum Artylerii w Paryżu
pod N° ; zwłaszcza w Formy
ymnaku i wyrobienia arabek.
ozdobienia Krzyżami wyrabianemi
gwiazdami zasługuje na szczegól
ną uwagę; długo mówić o Za-
rzadzeniu; ale narazie rzadow-
no oddaiemy jego Narodowi.

Hełmy stalowe miny niżej opisane noszone przez Francuzów
Husarzy byty dwie ciężkie odpowiadały one ciężkiej kawaleryi stalowym które cyato pokrywały mi
siunki; rękawom żelaznym i
goleniom z pasów żelaznych
po kolana. Na tyle kawaleryi byty
dwa rzędy żelazne w które się wsadzały i przymocowywały dwie szyby
przed oczy bardzo trwałe nazięte. W te
szyby wsadzano kawałek drzewa
powlekanego suknem; w nim były
dziurki w które wtykano pióra
Orle, sokole, kalgdri i tym podobne. Zkąd tworzyły się skrzydła które innym ozdobnym służyły przy strzały konie Ta-
tarskie i Tureckie, a armatu-
rę tych skrzydeł obracziała
od ciężkiego pancerza. Rękawice

były z wierzchu żelazne, złocone
z karpiej łuski przymyślnie mato-
wanej skóire. Obtay przy boku
zaś prosty długi przy kul
bace i długa lanca z propor-
cami stosownie ich wzroście
tych Hawanych, jako też byli cza-
sow husarzy Cesarskich, którzy
zdecydowali Wiedeń pod wie-
dniu 1683 r. Ozdabiano pancer
ze mojżeszym dość długim krzy
żem, orderowym medalem z
wizerunkiem matki Boskiej
i grubemi gurami w kształ
cie gwiazd lub róż.
Z czasu używali pułkownicy kó
rzeby w ostrogach czy nadobnie
dy; woleli ciężkie żelazne bundy
zuce. Czuli i Hawa tym kroka
lerom, ostrogi to prawie były
ich wielki popis pod wiedniu

Po śmierci Króla Jana zmalo
gdzie się na potykowy. Za Leopolda
Wiązi Sasów pomału przekrzad
cili się w pułki Rzeźne regulowe,
tak zwane Zagraniczne pod auto
rament. Za Stanisława
Augusta przyłączono do Ułanów
Stanisławskich Mysłowicz, Madalii-
skiego, Dąbrowskiego legionów
Krakowskiego Napoleonowskich
Który Kateri pod Somma
sierą komenderali, w Ułanów
Gwardii Napoleona 1go
W 1830 z wielkiej mysłowicz i
niejednokrotnie z wyróżnie-
niem Ułani Polscy dzielili
sławę z Kosynierami Strzelcami
Zielonki, zachowali sobie
nazwisko Stanisławskich przed o-
statnią się rozpoczęciu w 1831.

Pospolita obrona Ojczyzny była
pomieszana z placami, których
kiedy stawiali; Król, Książęta
Wojewodowie, Starostowie, a pos-
pólstwo dowodztwo były przy Het-
manach. Było tedy nie
liczne Rycerzy, którzy z pod-
dymi otoczeni, przybierali
zbroje na Zagranicę, cze-
kie Rynsztunki Żelazne, Zbroje
Kopijowe; za nimi stawało
pospolite Ruszenie, zbrojne
jak kto mógł, od proby i oszczep do
halabardy z lupieżnej namiętności
ciału, potazu, rzekanie lub to
miecz dwuręczny. Wojny z Krzy-
żakami przywiodły nam rożne zb-
roje, bo one nigdy się nie zga-
dzało zupełnie z charakterem Pol-
skim ani zwyczajami Szlachty,
przytem Zima z silnemi mrozami

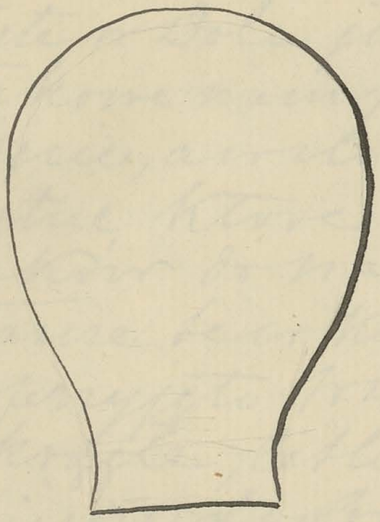
nie pozwalały całkowicie obleci
ij z Żelazo, ruchy nie były dość
wolne, a gdy przyszło ij walczyć
z Tatarami, Turkami, mychrii
nabarc; zdrii ich, gonić za
nimi pod stepy; naturalnie
ciężkie zbroje, obciążały ij nieto-
warzenie, pomału przyszło prze
konanie, że chronić należy od
Cioór głowę, piers, ręce a resztę
Ciało Rycerskie i swemu męstwu
polecić. Z czasem ciężkie zbroje
pozostawione Kozacze i mimo
ki, które zdobyte lub kupione
u Turków, stały ij prawdziwa
polska zbroja, zdawano do nich
Kozaki włochaty Burke która od
ciąć Tatarza broniła. Lekkoć
tego uzbrojenia pozwalała przy-
dziej stanąć natrzymanie Hetma
nów, przydziej dogonić Tatarzyna,

rychły ochronić od napadu gra-
nic. Kawaleryi Husarze ciężko
uzbrojeni, używani byli, gdy
wielkie formowano wyprawy
gdy hetmani obozy utrzymy-
wali Kompanijowe, Kwarciane, het-
mańskie Roty stawały w wiel-
ki; jak pod Chocimem, Wiedniem
; byli imieniu wielkimi Pułkami
Lekkie pułki Polskie, Litewskie
Kozackie naprzód szły impecz
potykali się z nieprzyjacielem.
Litewscy Tatarzy sławni byli
z akuratnej strzelby, dobrego
stopnia że czterokroć płatki du-
że, jako szable jasnych, strzała
mi przerzynali. Wprowadzenie
broni palnej, mało zmieniło
Polskiej rynsztunek, dodano har
maty, które wrzgóle były ob-
służywane przez Cudzo; a do-

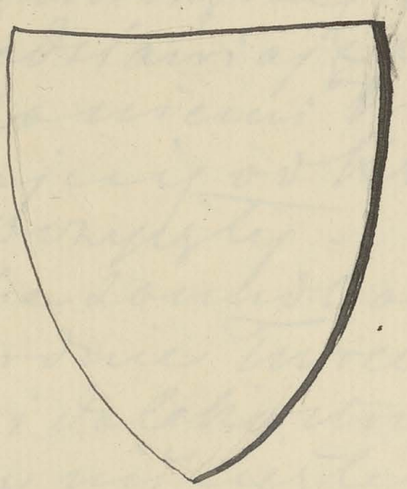
rozjazdami byli Zagranicznymi oficerowie którzy otrzymywali Polskie indygenat z szlacheckim Szlachta dodała sobie pieczęcie z brandkami, używanymi dotychczas chwili, gdy przestała istnieć. Drążona za W/adysława IV i Jana Kazimierza używała malowniczo apie chola samozwańców.
Batoryi Lanna, a potem Kosaka Kuja, to były prawdziwe Polskie bronie do upodobania. Przy organizacji Armii za Stanisława Augusta postanowiono pułki Regulamu jak w całej Europie tworzyć zaczęły aż do 1831 r.

Tarcze

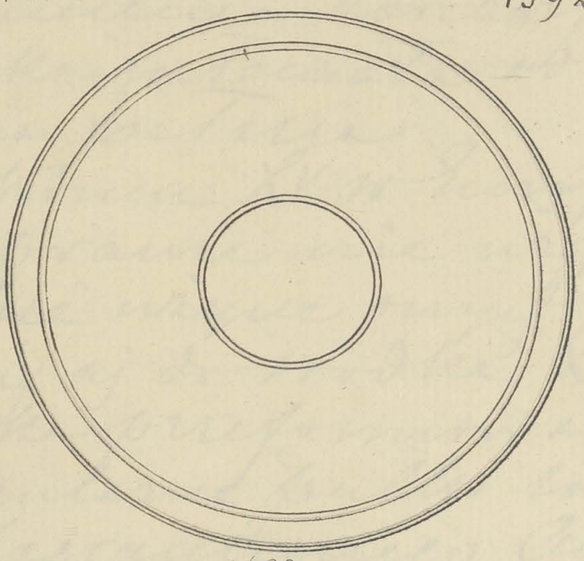
W Polsce napotykamy tarcze okrągłe wypukłe, formy rzeźbione,

1225.

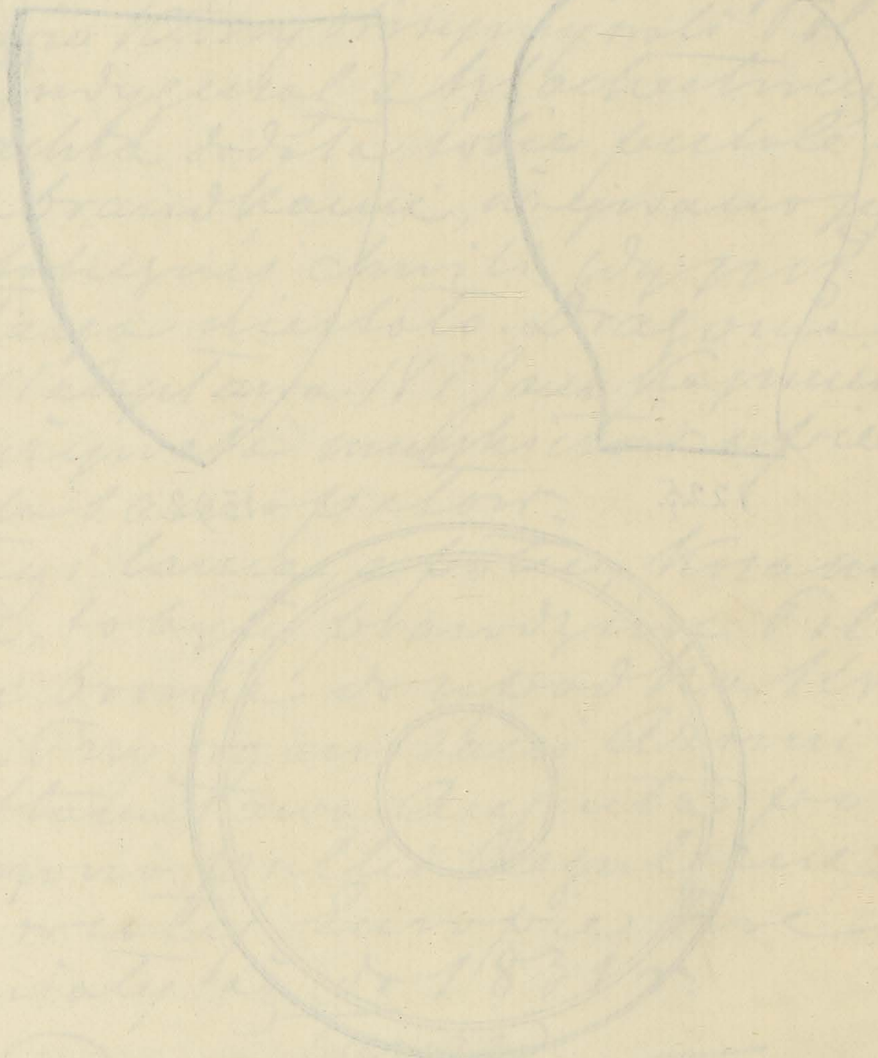

1392

1683.

Tarcze Polskie

cyte w Dole jak wcześniej (1225 r.)
takowe nam przedstawiają epi-
cykle, a wraz z zaniku tej
Kytue które wzięły od Kry
żaków do nas przybyły.
Zaraz też wtórnie zaczęto
a przyjęto wschodnie tureckie
okrągłe, celtic i dalekowzroczne
niżne do broni niż cyfrlei
Arimiedei. Tarcza polska
turecka gotowiała od strzały
i cięcia Tatarza
W wykonu XV. w Europie już
tarcz prawie nie używano i
w Polsce wzięcie oręż zwiedo-
wało aż do środka XVIII. w gdy
wojska przeformowały się
w Regularne pułki tak pra-
we Zagranicznego Cudowania
tu.

Palasz

Zdaje mi się że to bardzo dawnych Czasach używano w Polsce, oprócz Niemieckiej Rapier, Mieczów dwu ręcznych. Ky i Rzadkiey pokonano mi że Turecka Karabella, Damas Cecka, dobrze w Rękach obadzona Lepszą była do rodzaiu bitwy w Polsce. Palasze trochę zakrzywione domowey roboty, dobrego hartu używane były w Dzikach Regularnych przez Cudzo. Szlachta używała zowne Karabelli, i ieszcze przybrała wonta, była to oznaka Szlachectwa. Niektórzy nieprzeciw ielio Krakowey ozdobnemi przyrządami Królewskimi rzeczami, mieli prawo noszenia przy boku Karabelli, i równali się prawie z Szlachtą —

3

Sanerni mieli Rugi polscy przy
kulbace prosty z ostrzem, dłuż-
szy od Korabelli.
Pułki regularne Drabantów
a potym Ułani używali
szabli Tatarskich czyli Cut
lowych.
Szpady w Polsce małe nie by-
ły używane, a nawet były
wyśmiewane jakoby broń
nam przy przebraniu się
niektórych chodzących Polskich
w Markizonlicie Francuskie
strój za Staniesławowskie
zuta.
Kozacy, Tatarzy w służbie Polskiej
używali Szabek - to jest szabel
lekkich, cetko nagiętych - ostrych
i szpiczastych. Z tych sieczą bez gardy.

Źródła

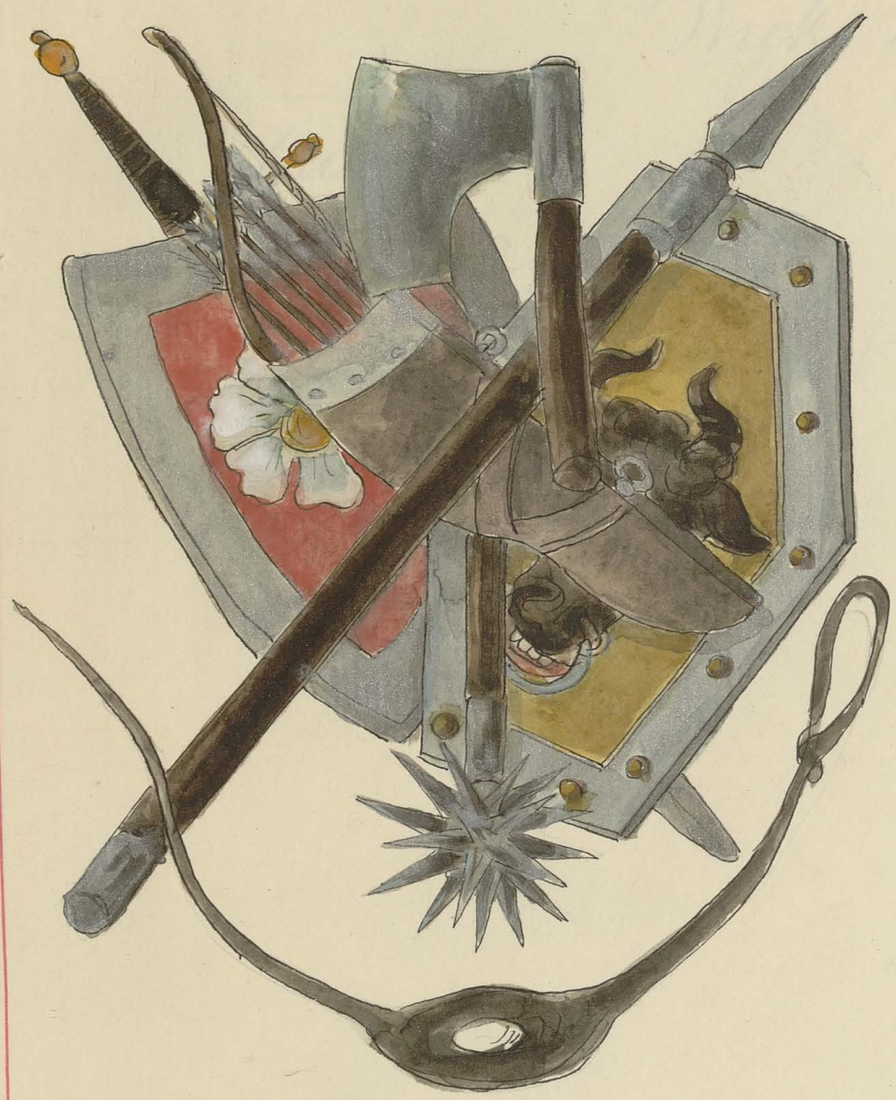
Musée d'Artillerie aux Invalides Paris.
Rüst Kammer (Johanneum) Drezno
Grüne Gewölbe Drezno.
Muzeum Ambras w Wiedniu
Gracanowita Tatata w Moskwie

Muzeum Artylerii w Sztockholmie
Muzeum Czartoryskich w Krakowie
Muzeum Ossolińskich w Lwowie
Muzeum w Rapperswill w Szwajcaryi
Wzory sztuki środkiowo: wiecz: w Polsce Średniowiecz
Bartyporskie
Swoje Książki Pisarzów Polskich
Zbiory w Petersburgu
Osobiste i inne zbiory.

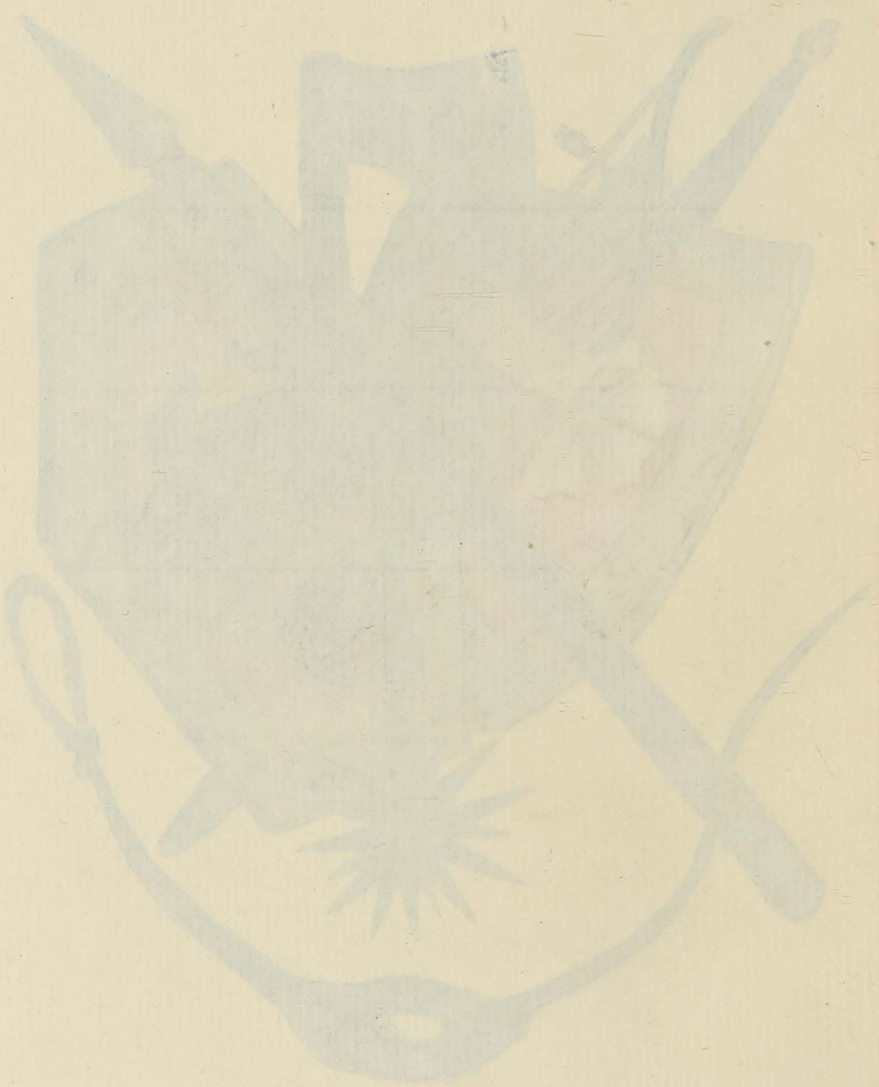
Źródła

Muzeum Artyleryi w Paryżu	M. A. P.
Rüstkammer w Dreznie	R. K.
Waffen Sammlung w Wiedniu	W. S.
Arsenał w Wiedniu	A. W.
Muzeum XX. Czartoryskich	M. C.
Armeria Real Fidino	R. F.
Carskie Sioło	C. S.
Muzeum Zamoyskich	Z
Muzeum Ossolińskich	M. O
Muzeum Krasińskich	M. K.
Muzeum Artyl: Stockholm	M. S.
Muzeum Sztuki w Krak.	M. S. K.
Muzeum w Rapperswil	M. R
Zbiory Morzyckiego	M.
Zbiory Strolleckiego	Z. S..

M. X. Radziwiłła	X. R.
X. Radziwiłła Nieśwież	X. R. N.
X. Ogińskiej	X. O.
B. Starzyńskiego	B. S.
Adama X. Sapiehy	X. A. S.
Drohojewskiego	D.
w Słonimie	S.
hr. Działyńskiej	H. D.
Szembeka	P. S.
Potockiej w Krzeszowi	P. K.
Zbiory prywatne mies	Z. P.
w Warszawie	W.
hr. Potockiej w Willanowie	P. W.
Czarneckiego na Kraśnie	C. K.
Czarneckiego w Daykowi	C. D.

Ann: 900

Wiek X^ty

Tarcza

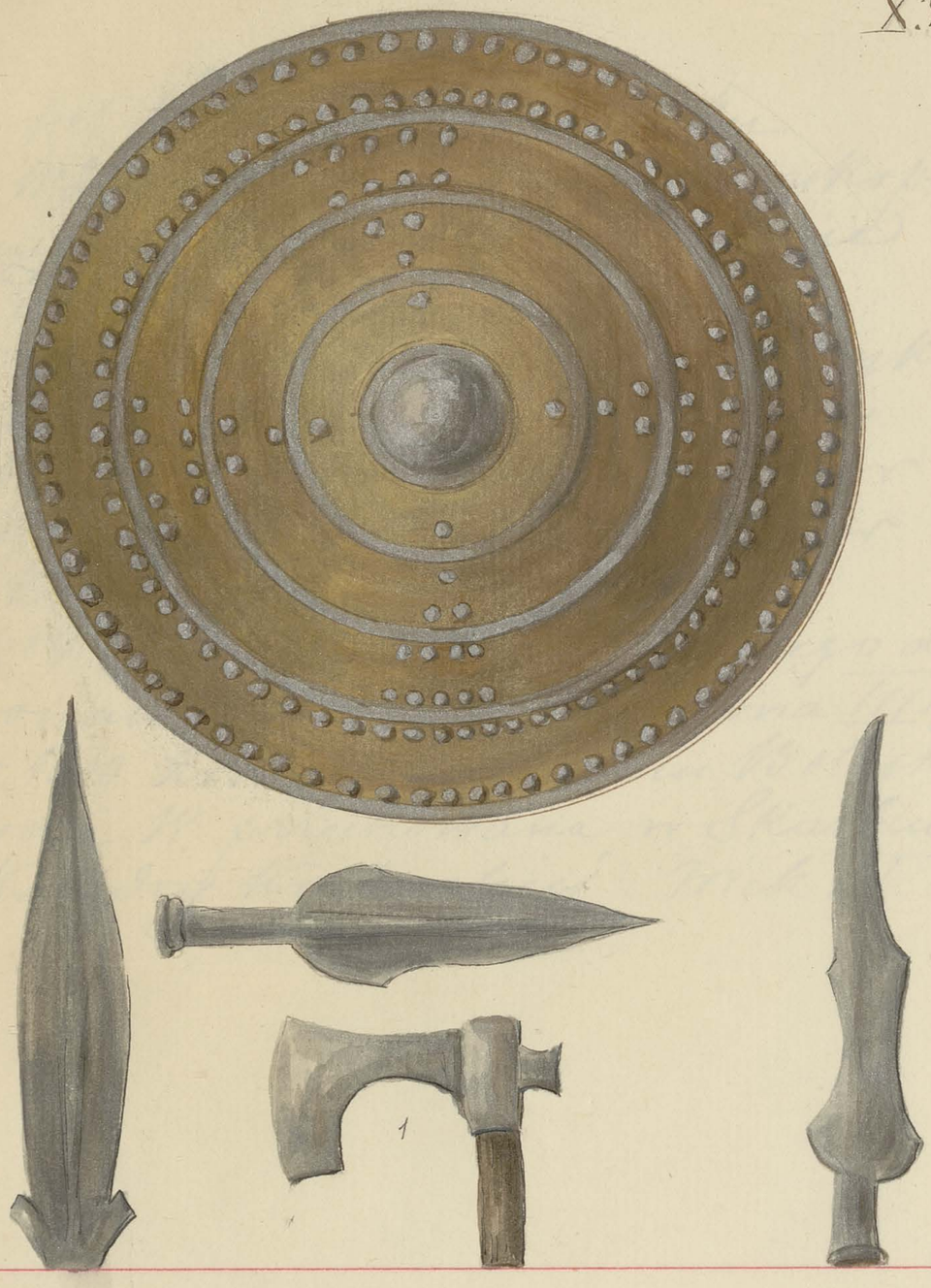
Ostrze od Włóczni

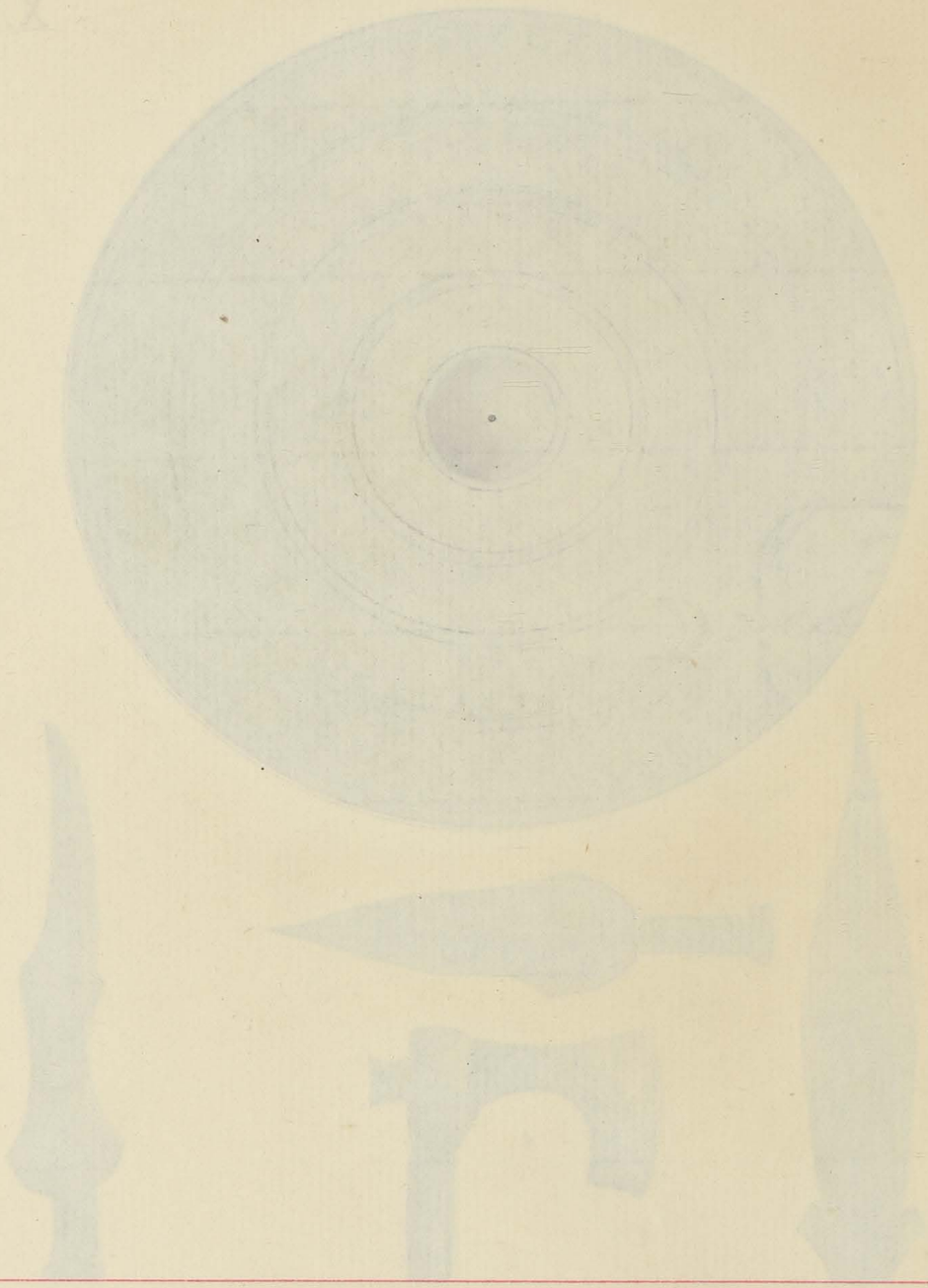
d^o

do

Toporek Sagaidaki

X.W.

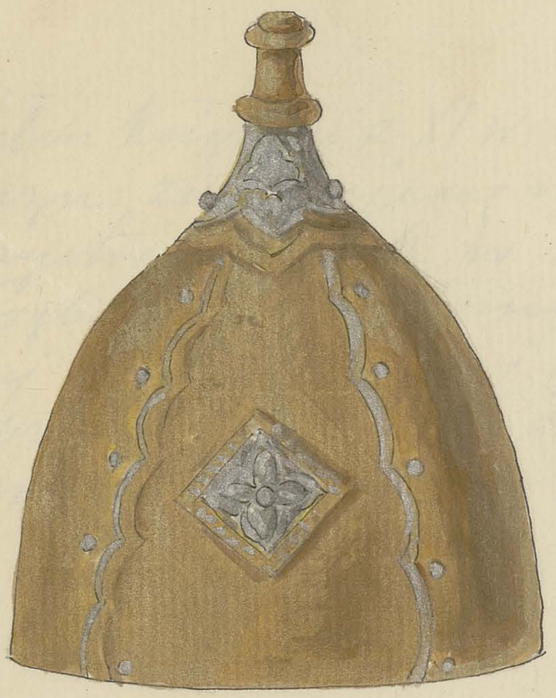

№1. Włócznia z X^go Wieku
№2. Buzdygan bronzowy wykopa
ny pod Dobrajem w obwodzie
Tarnowskiey X^go Wieku.
№3. Celt Kamienny z XI. W. wyko
pany z strzemawika w okolicy
Kalisza, obecnie znajdujący w
Gabinecie Archeologicznym w
Krakowie.
№4. Włocznia S^go Maurycego da
rowana przez Cesarza Ottona III^go
r 1000. Królowi Polskiemu Bolesła
wowi W: przechowana w Skarbcu
Katedry Krakowskiey Wiek XI.

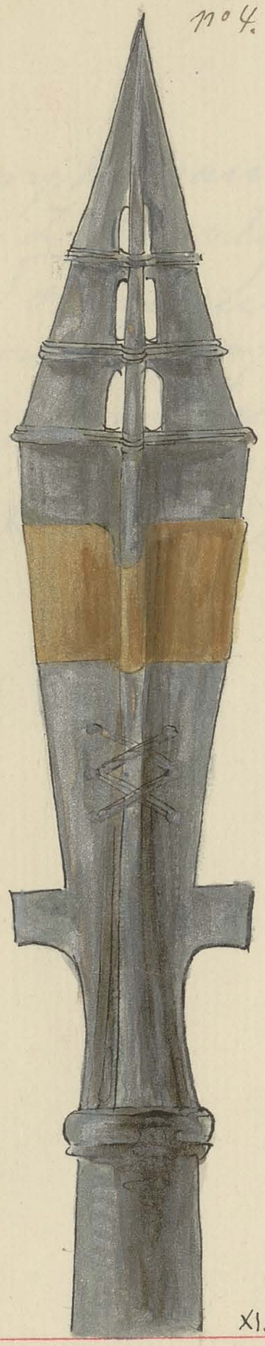
1101.

1103. XI. W.

1104.

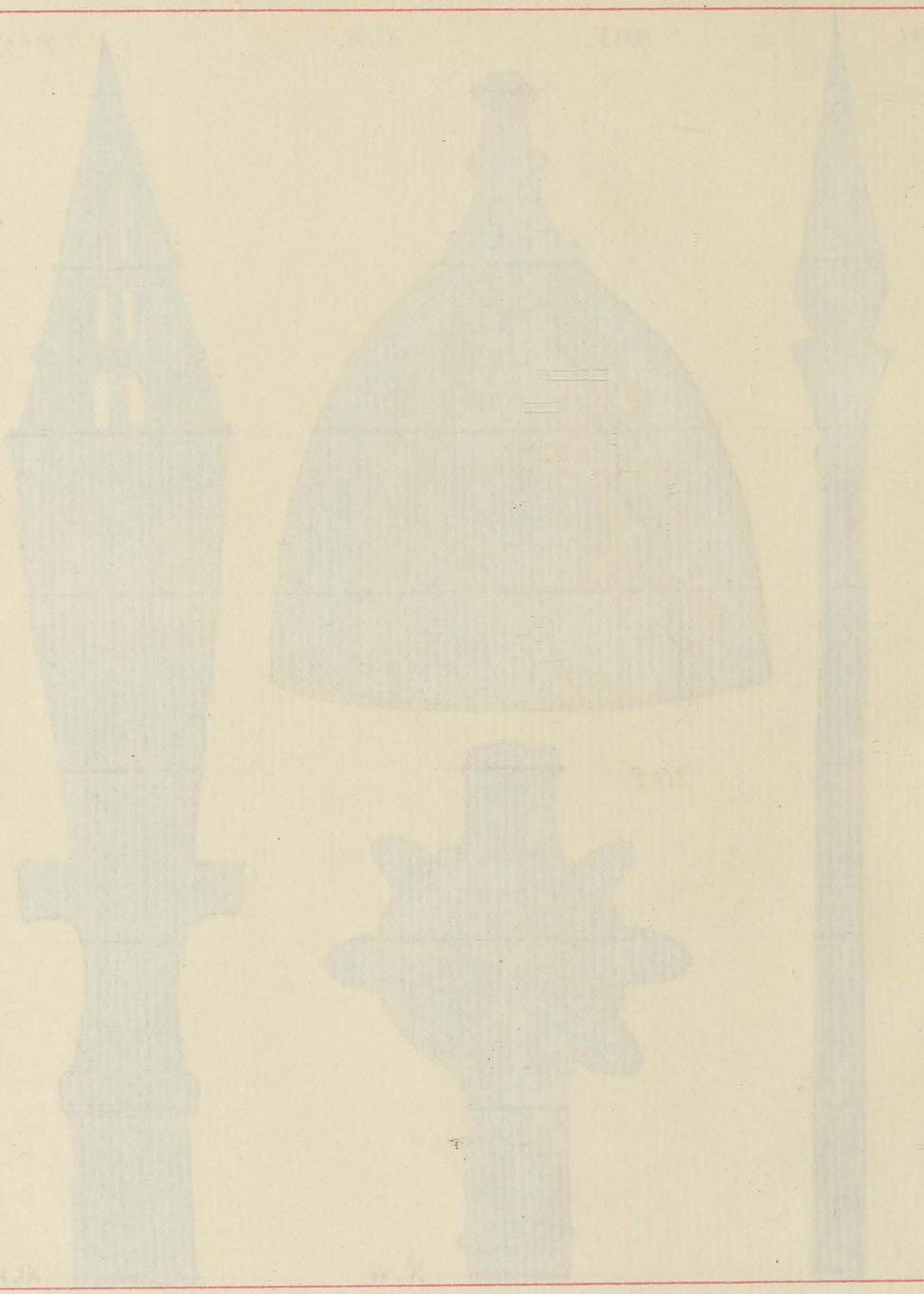

1102

X. W

XI. W.

№1. Hełm książęcy z XI.w. wykopany w Gieczu, znajdujący się w Zbiorach Towarzystwa Nauk w Poznaniu
№2 Trąba z kości słoniowej, najmniej z XI, a może i wcześniej wa, przechowana w Zbiorze św. Floryańskiego w Krakowie

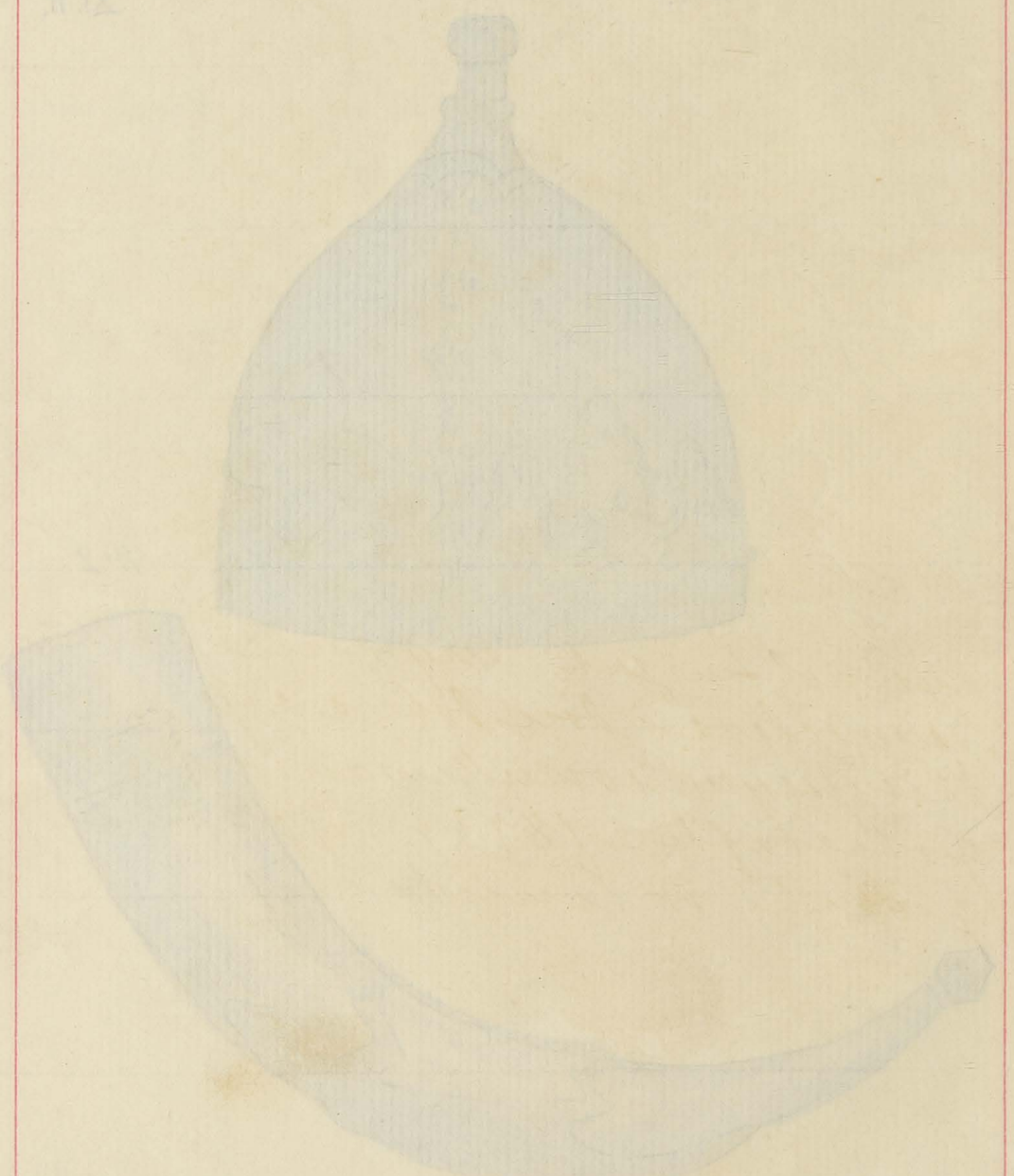
№1.

XI. W.

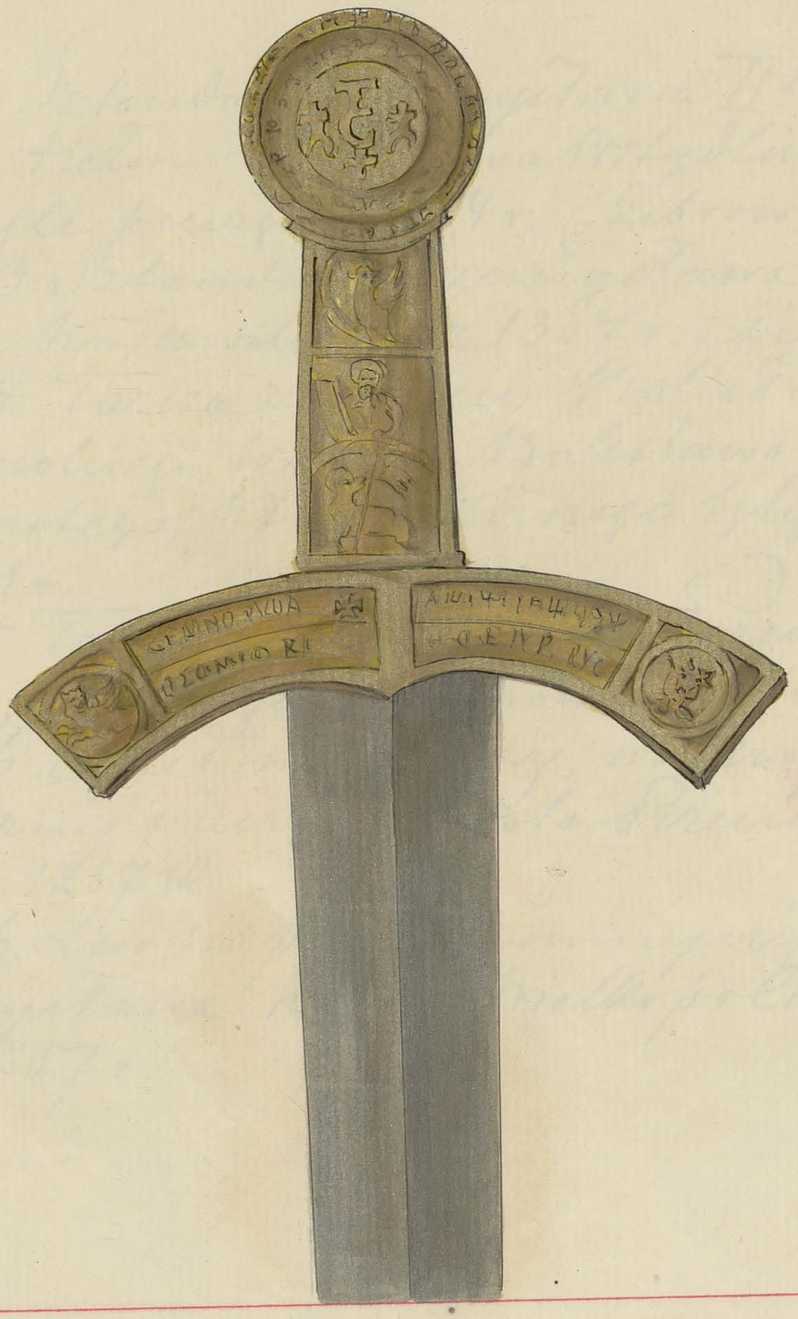
№2

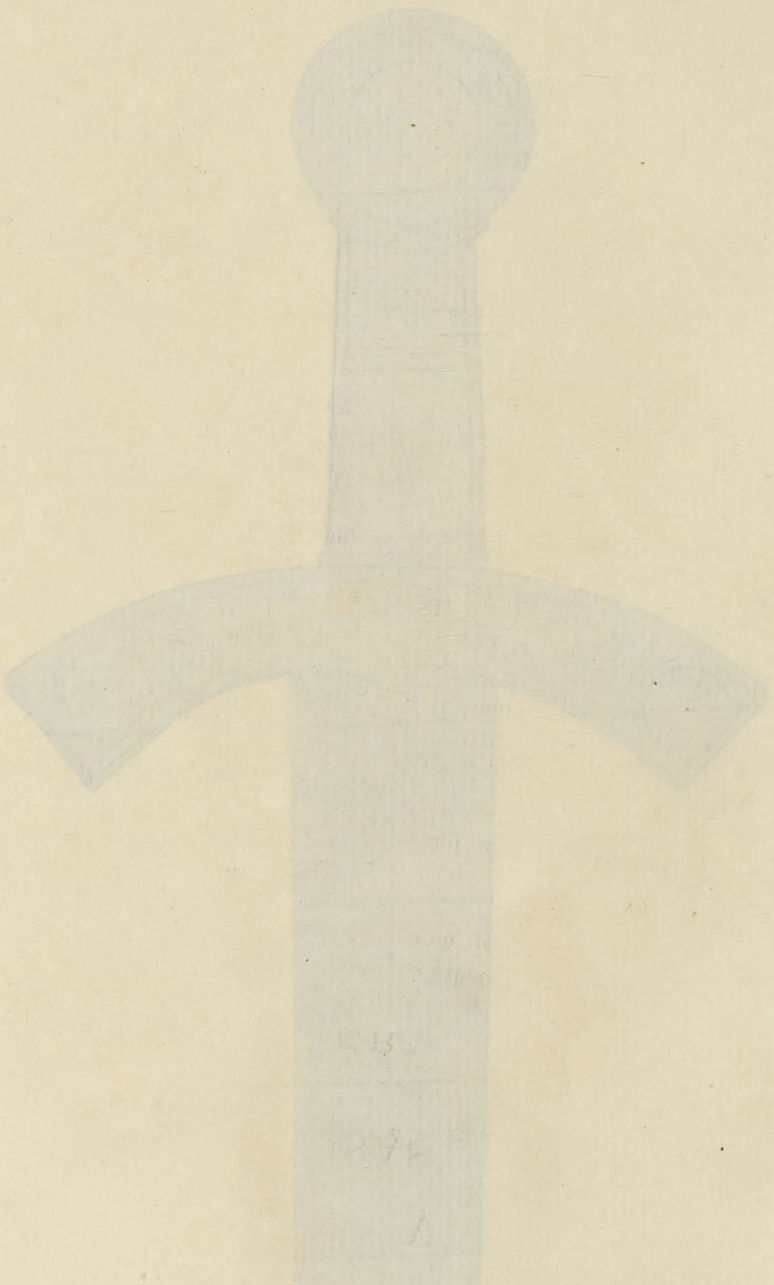

Szczerbiec z portretu Bolesława W. malowanego przez Bacciarellego dla Króla Stanisława Augusta na którym miecz i korona namalowane z natury w skarbcu krakowskim, gdzie się wtedy znajdowały. i wedle rysunku Campiego w Klosach № 707. 1879
Obraz Bacciarellego znajdujący się w Moskwie.
Rysunek ten jest mizernie podług Szymczewa i dość dobrze odpowiada dzisiejszym poszukiwaniom i fotografii z 1893 r. wziętej z oryginału w Ermitażu

Bibl. Jag.

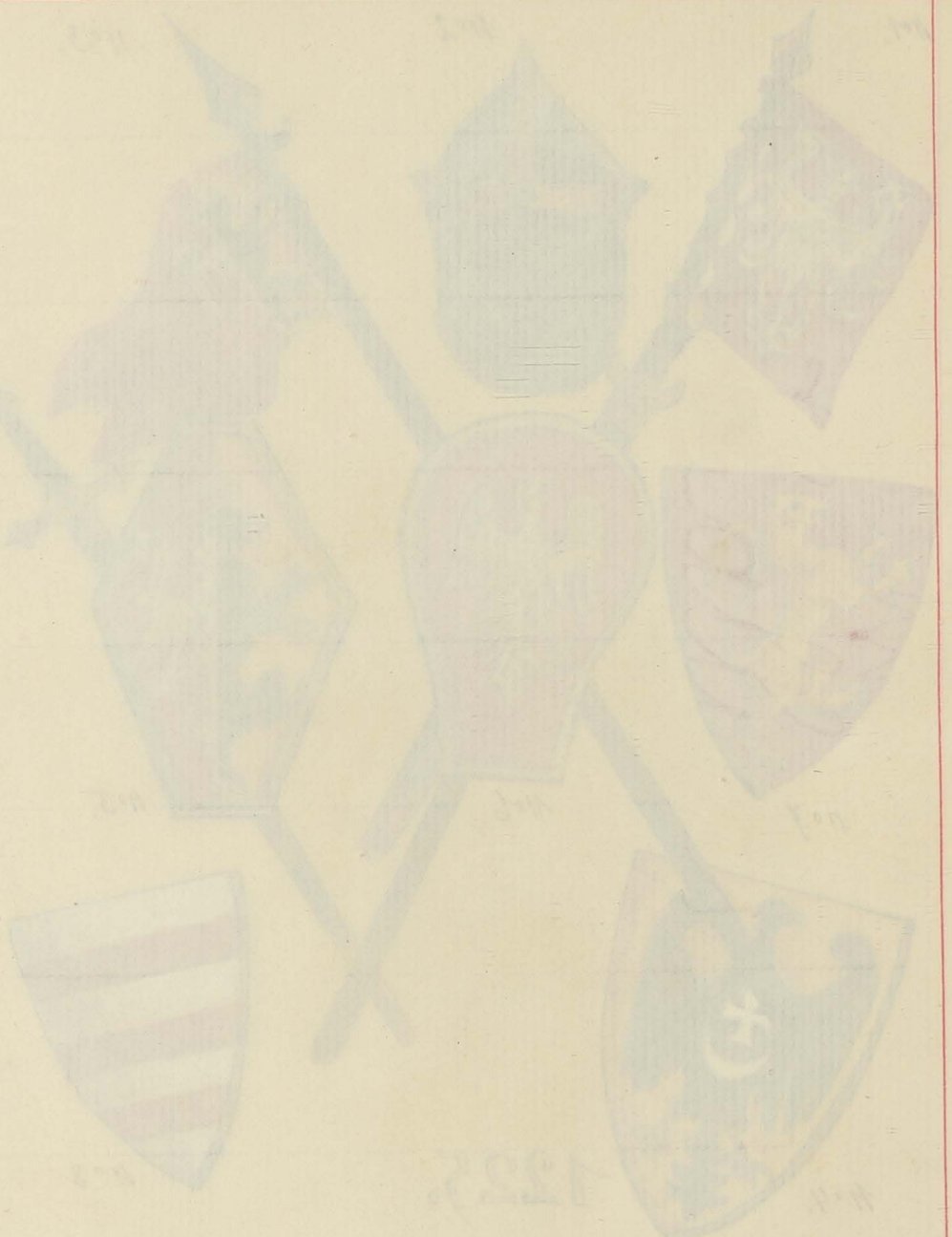

№1. Sztandar Przemyślawa II go
№2 Hełm Bolesława Wstydliwego
wegle pieczęci 1254 r. (Żebrowski)
№3 Sztandar Przemysława Kuj
cia Kujawskiego z 1307 r. z pieczęci
№4. Tarcza z herbem Bolesława
Wysokiego, Wanda Bolesława Krzy
woustego, Księcia Śląskiego z
1201 r.
№5 Tarcza herbowa Króla Przemysła
wa; z pieczęci (Żebrowski)
№6. Orzeł natarczy; na projekta
Tynnéj pieczęci Króla Przemysła
wa 1257 R
№6. Lew na pieczęci mniejszej Prze
mysława Księcia Wielkopolskiego
z 1257 r.

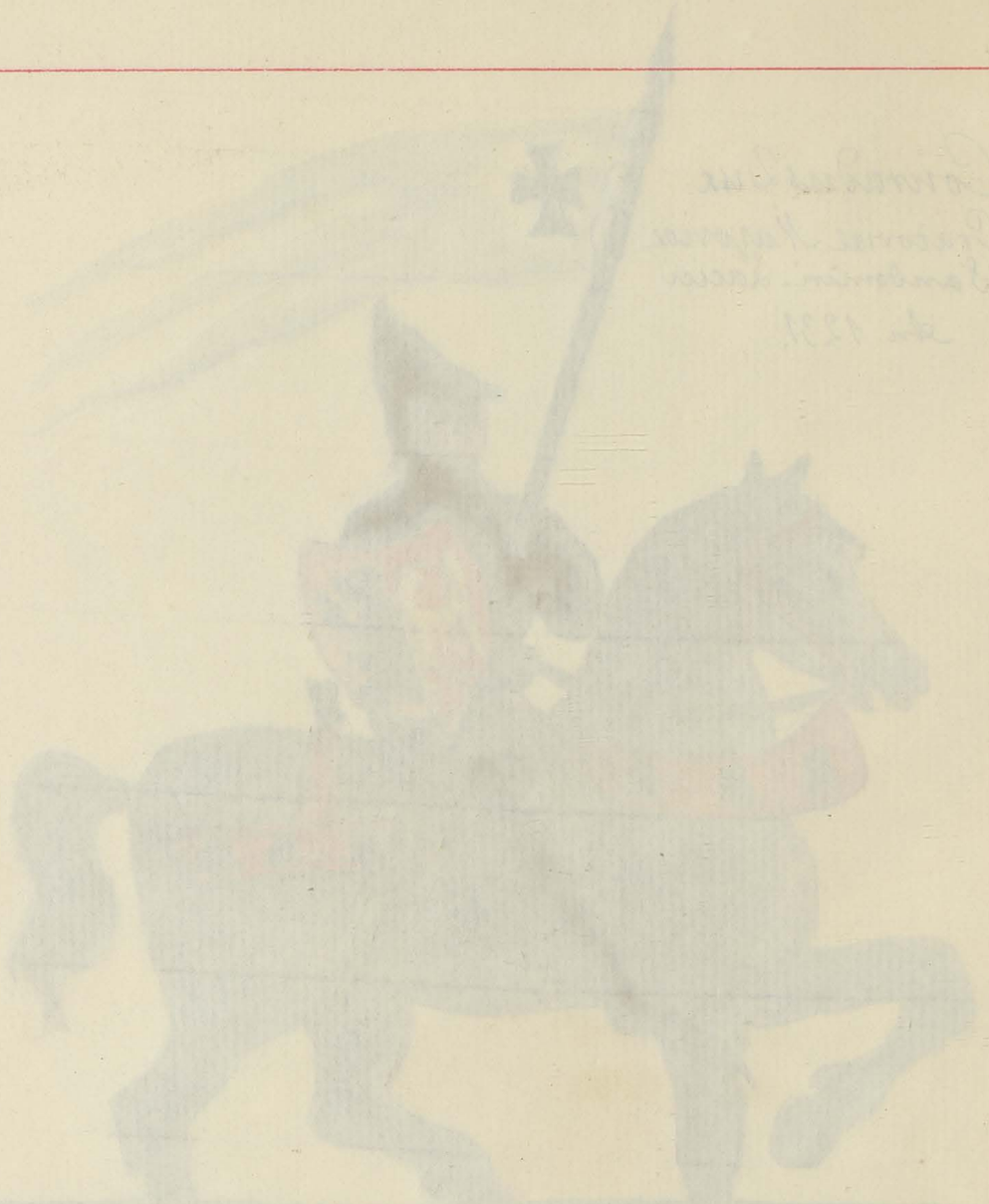

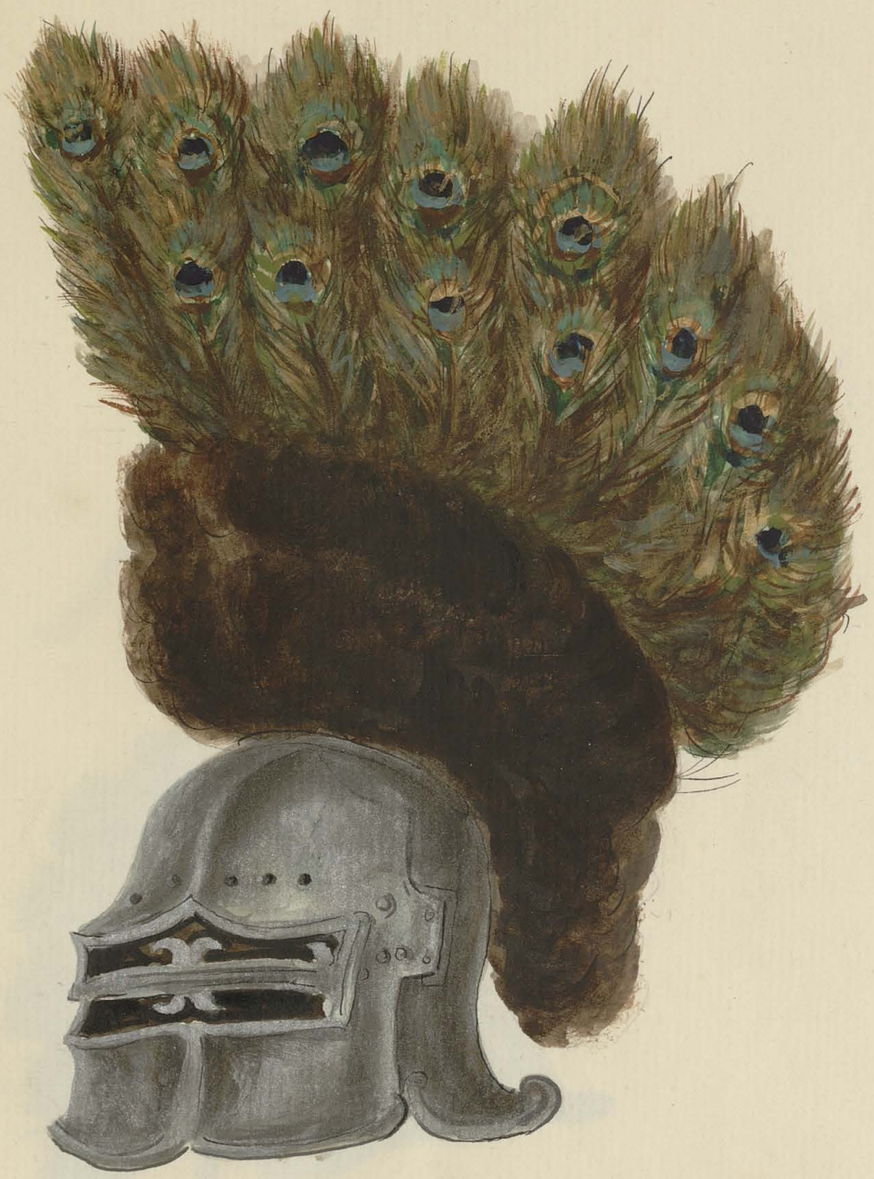
1225.

Conradus Dux.
Cracoviae Mazoviae
Sandomiri Laccii
An 1231.

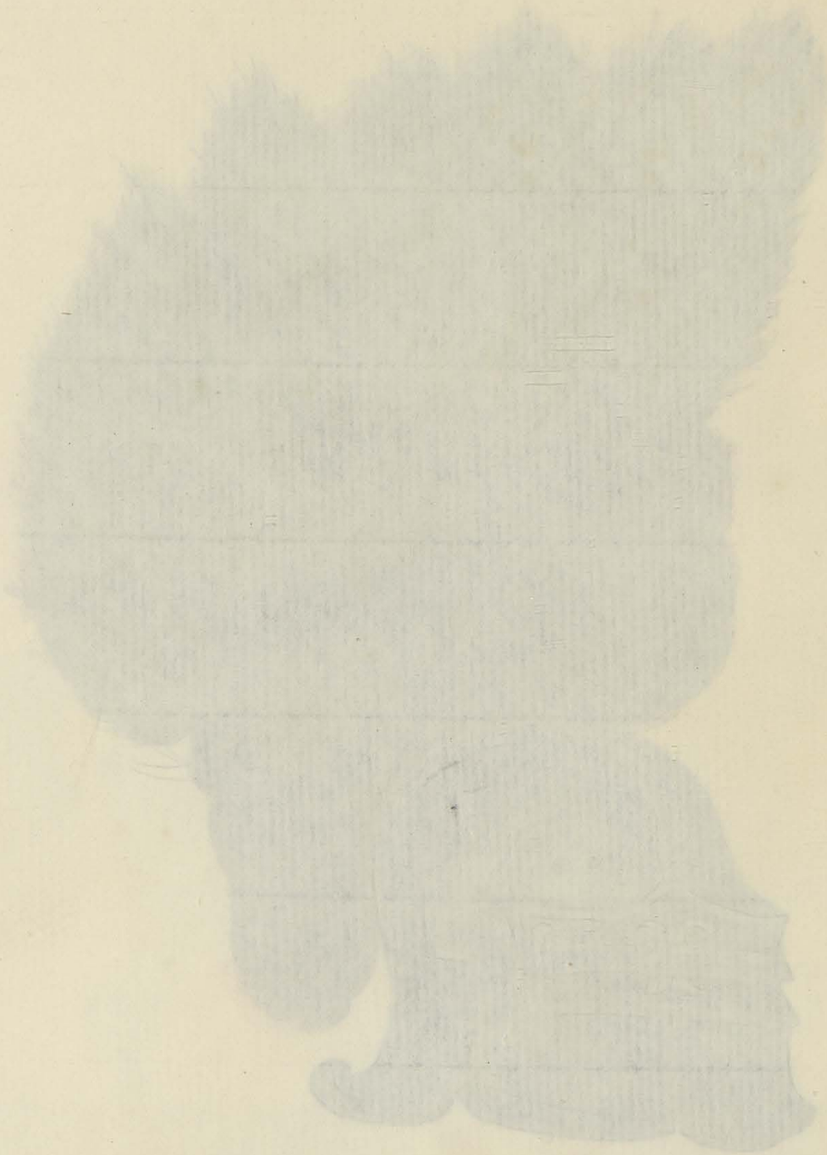

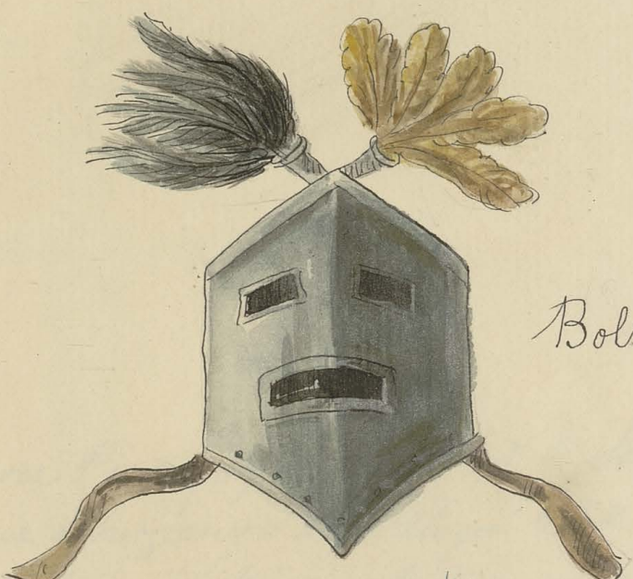

Helm Władysława Łokietka podług Matejki
zstarej pieczęci.

1266 - 1333

Bolko Dux Slesiæ
1299.-

Wladislaus Dux Cujaviæ 1355

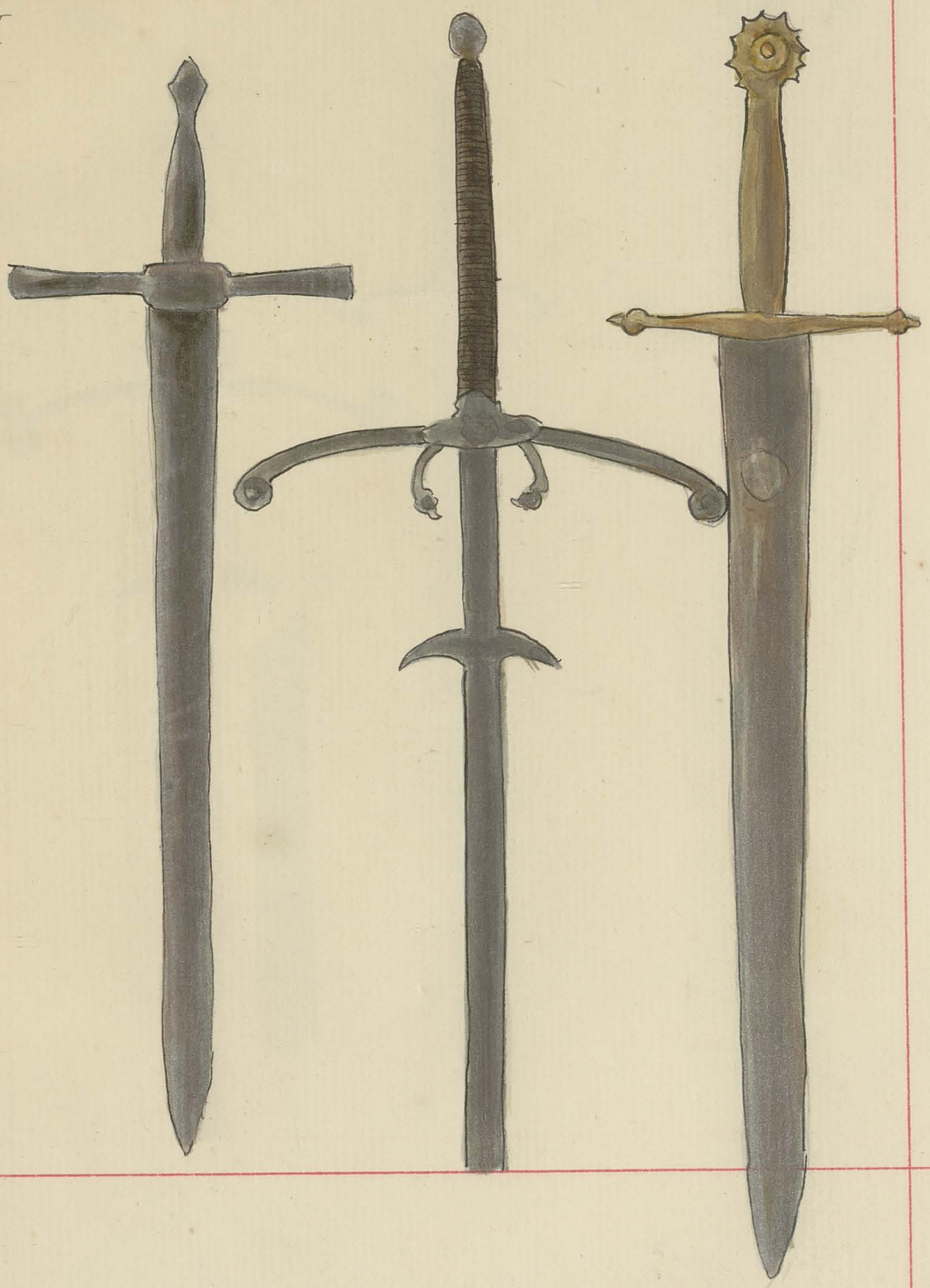
1.

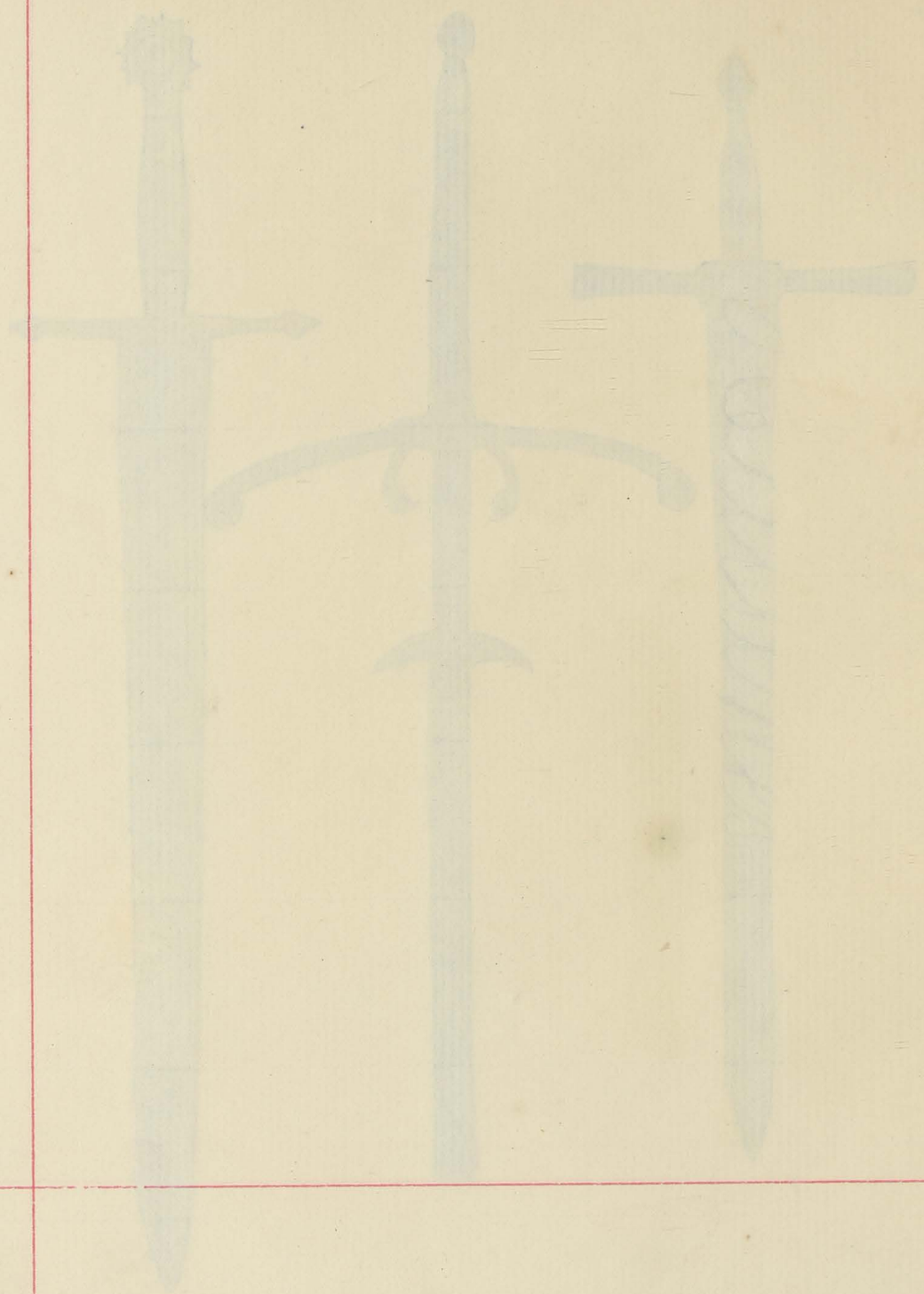
2

3.

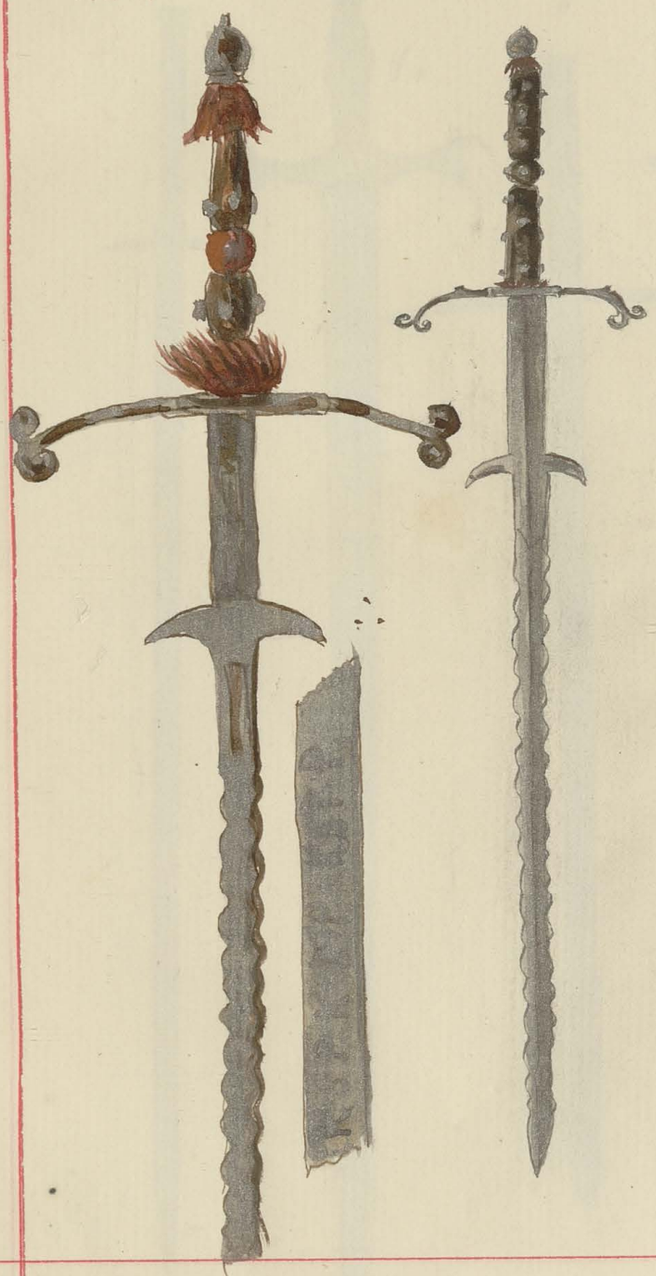
4. Miecz Pieszych z XIV. W. wł. O. Stvalteckiego.
5. Miecz dwuręczny z XV. W. długoś 4. Tok. Pols:
6. Miecz Krzyżacki znaleziony w Nigrach XVI. W.
7 Miecz Krzyżacki w Tasmoi
8. Miecz Krzyżacki z XVII. W T. Stvaleckiego.

I

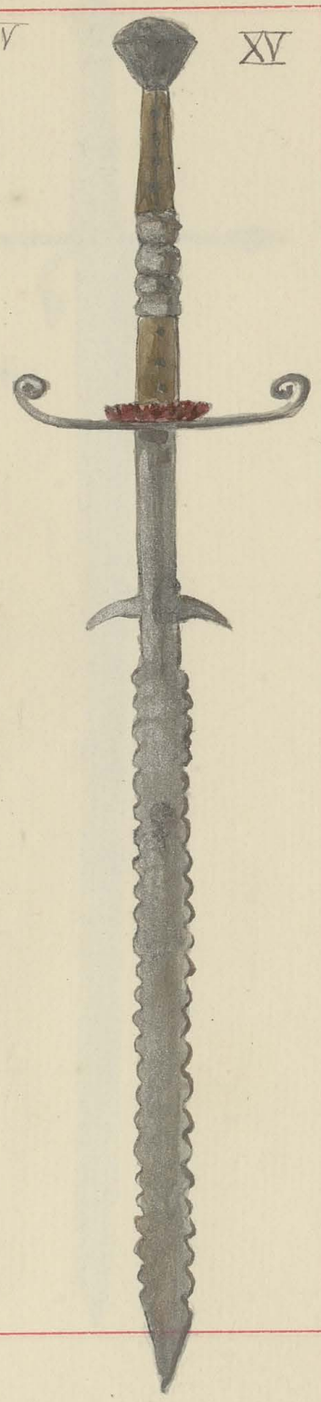

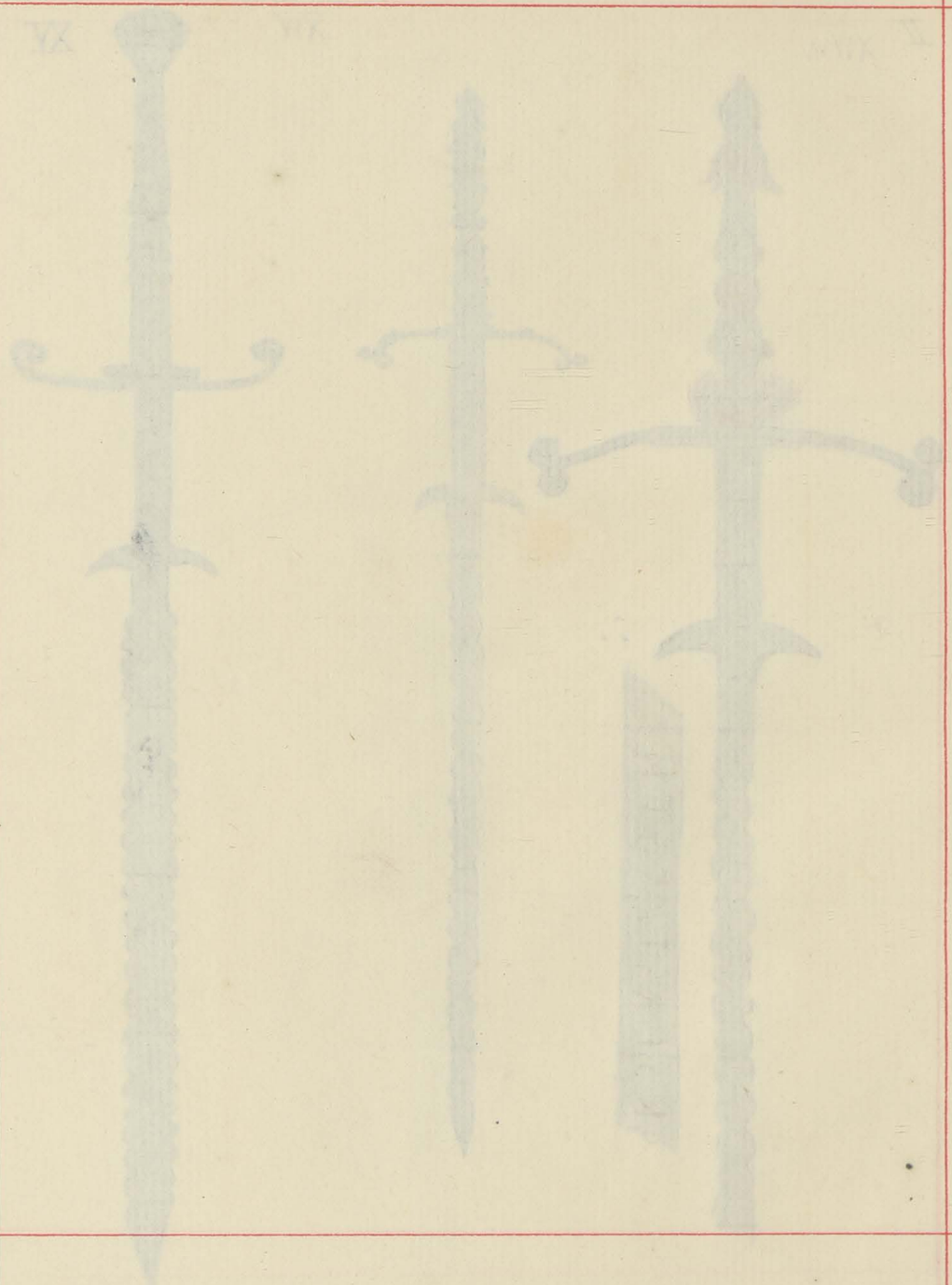
II XIV w.

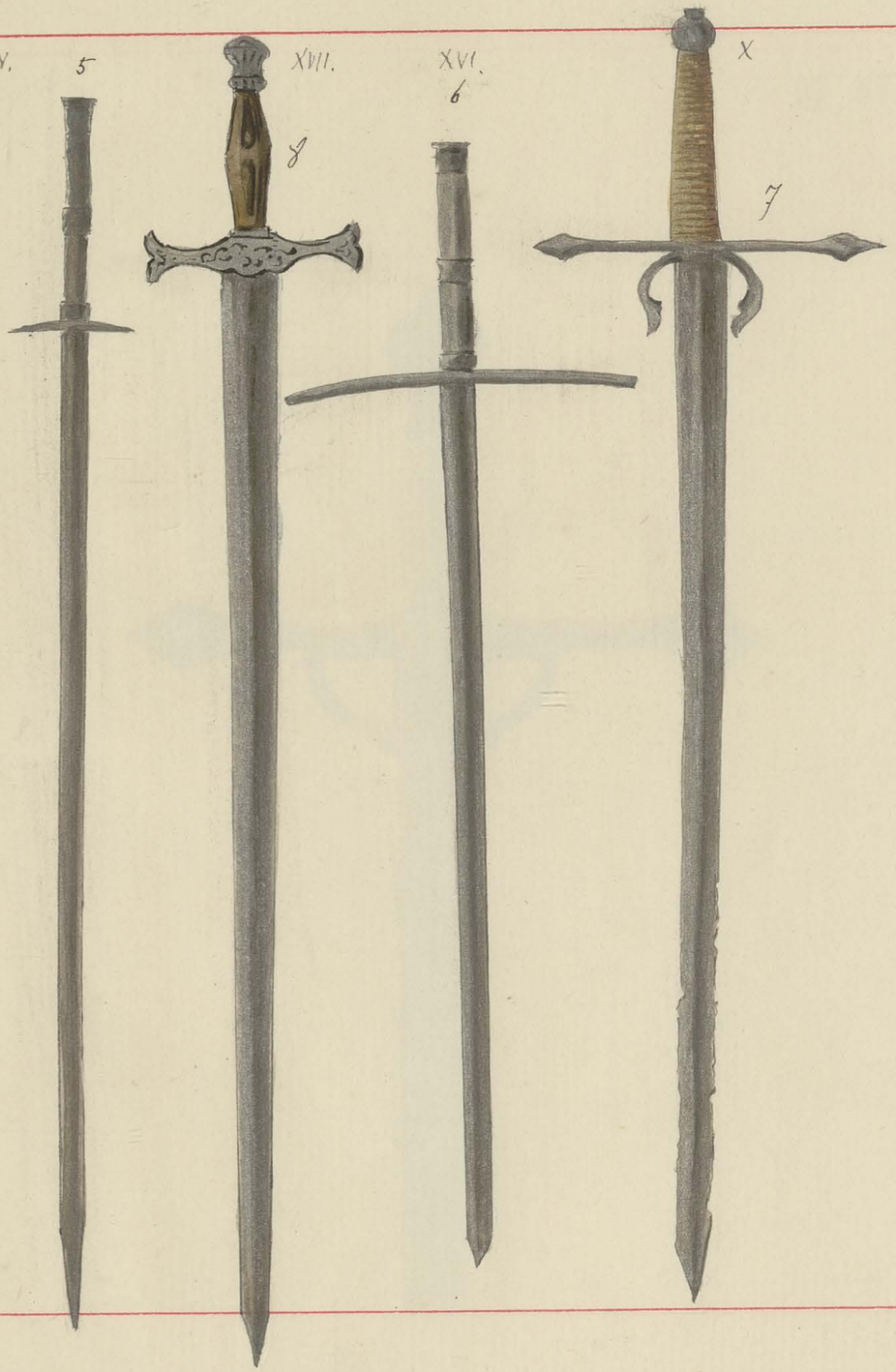
XIV

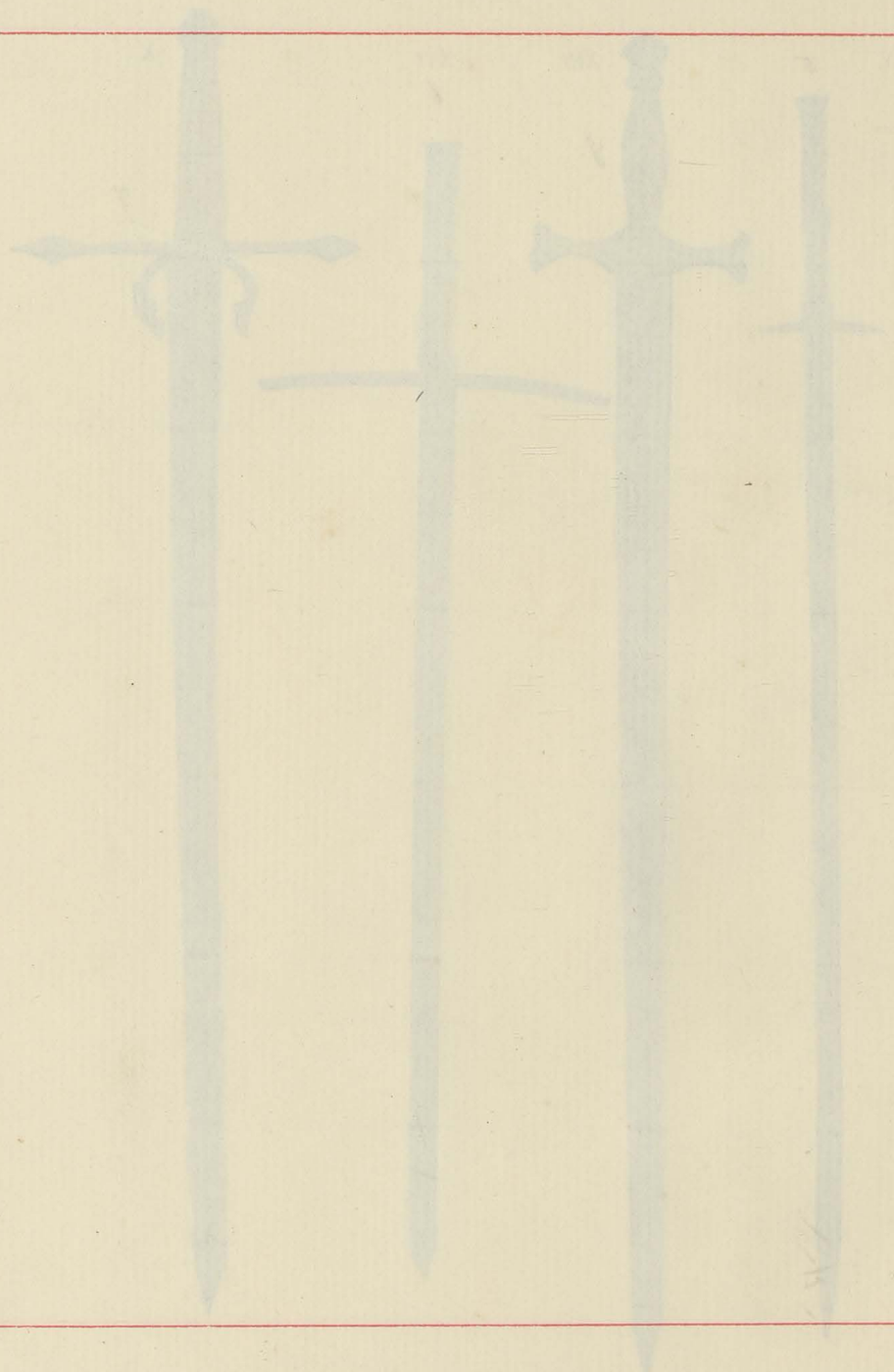
XV

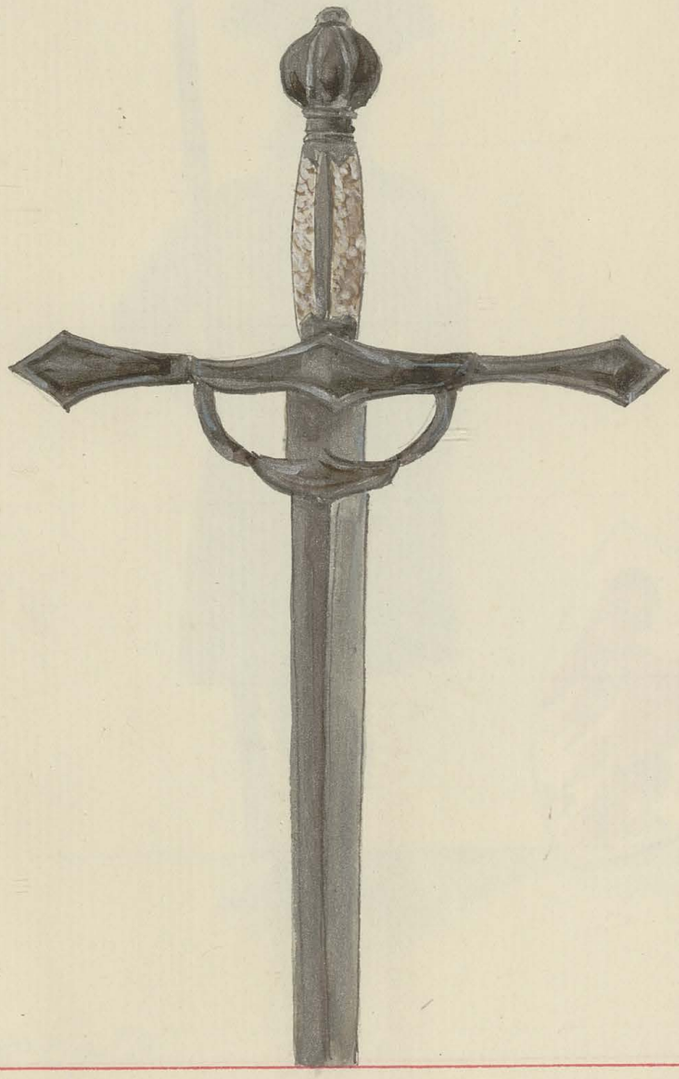

III. XV. 5 XVII. 8 XVI. 6 X 7

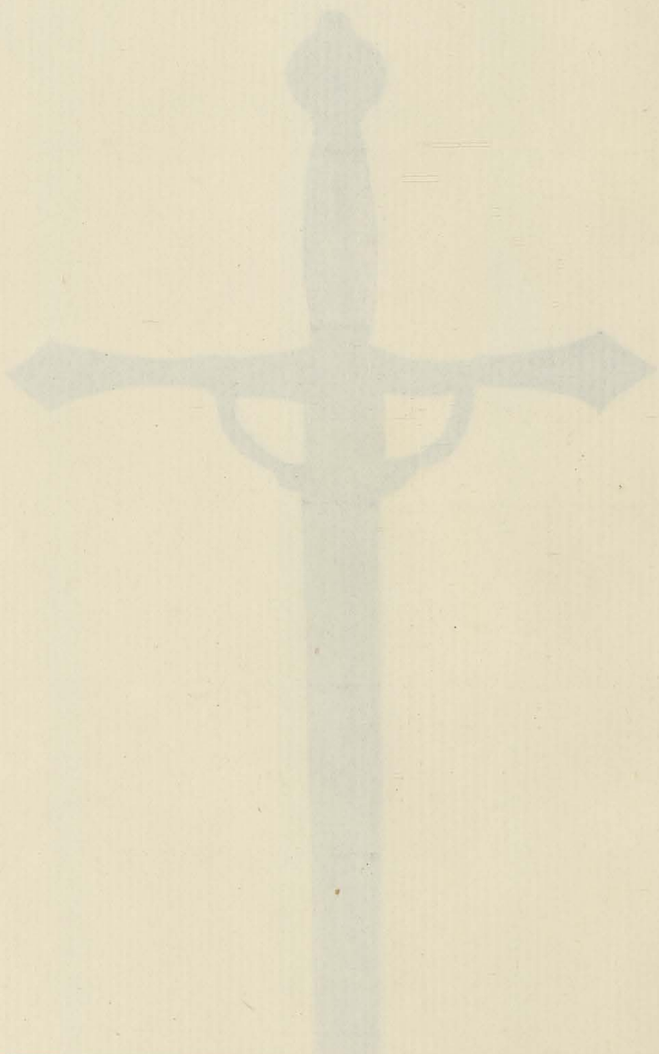

W. XV.

MK

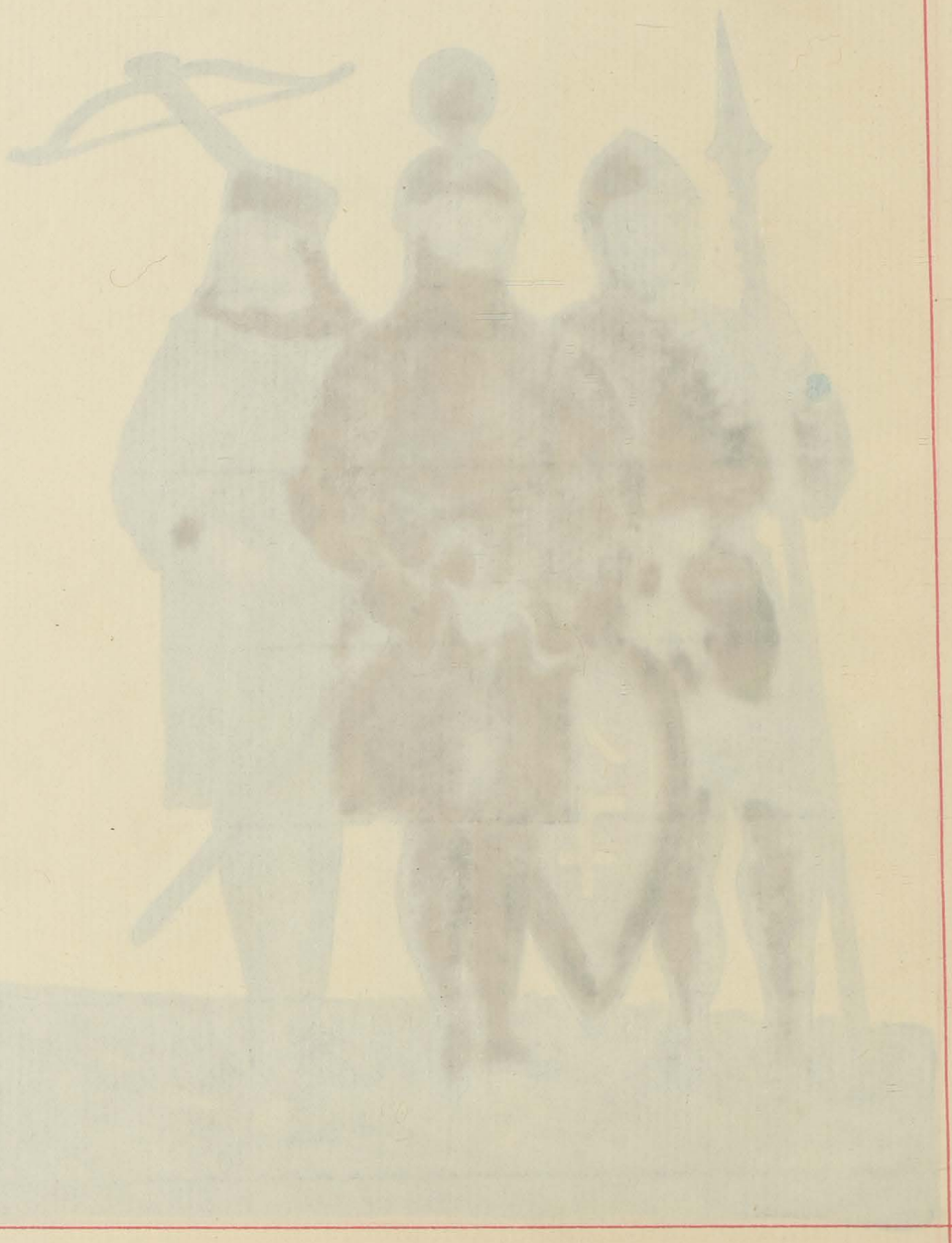
Przemysław Xże. Opolski

1300

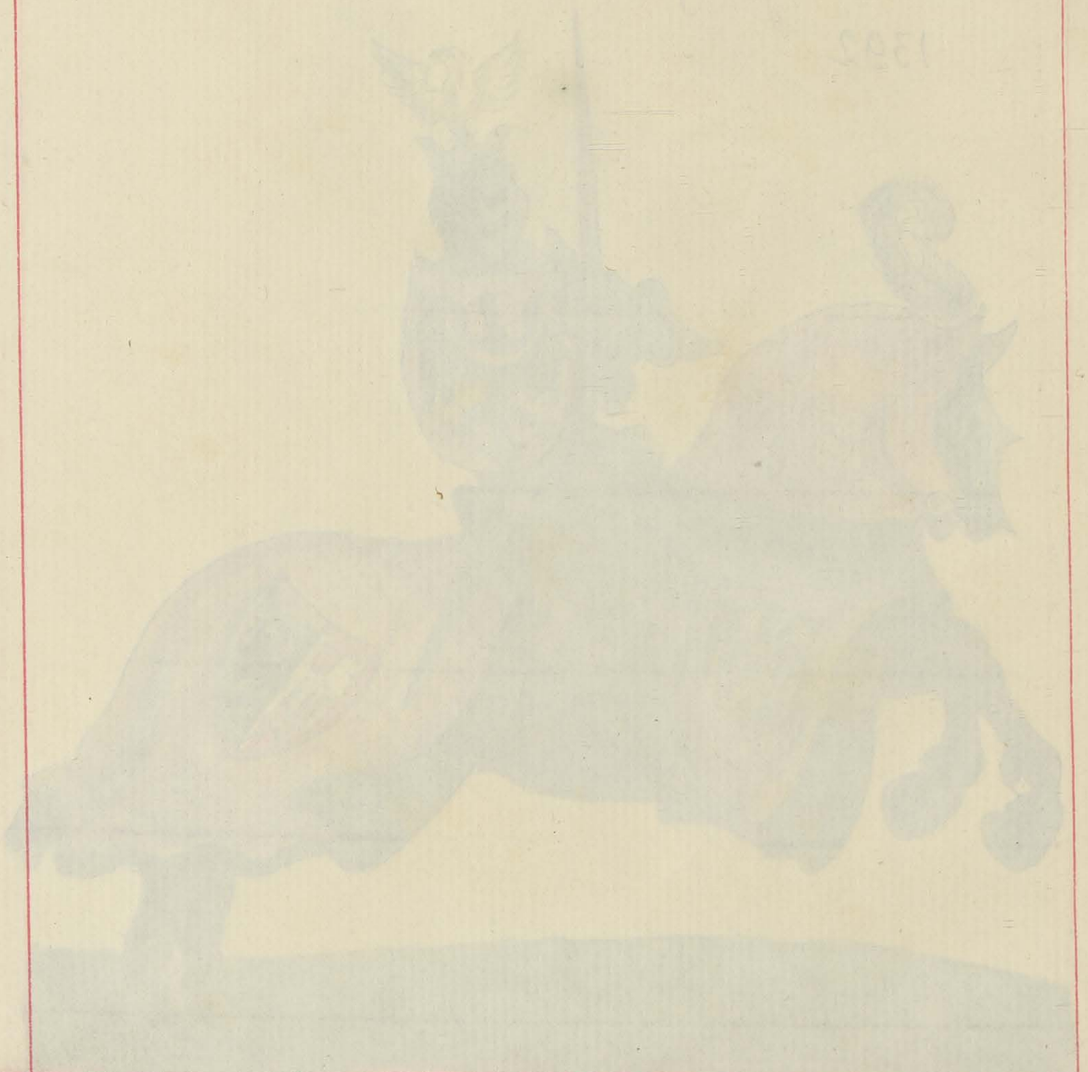

1332.

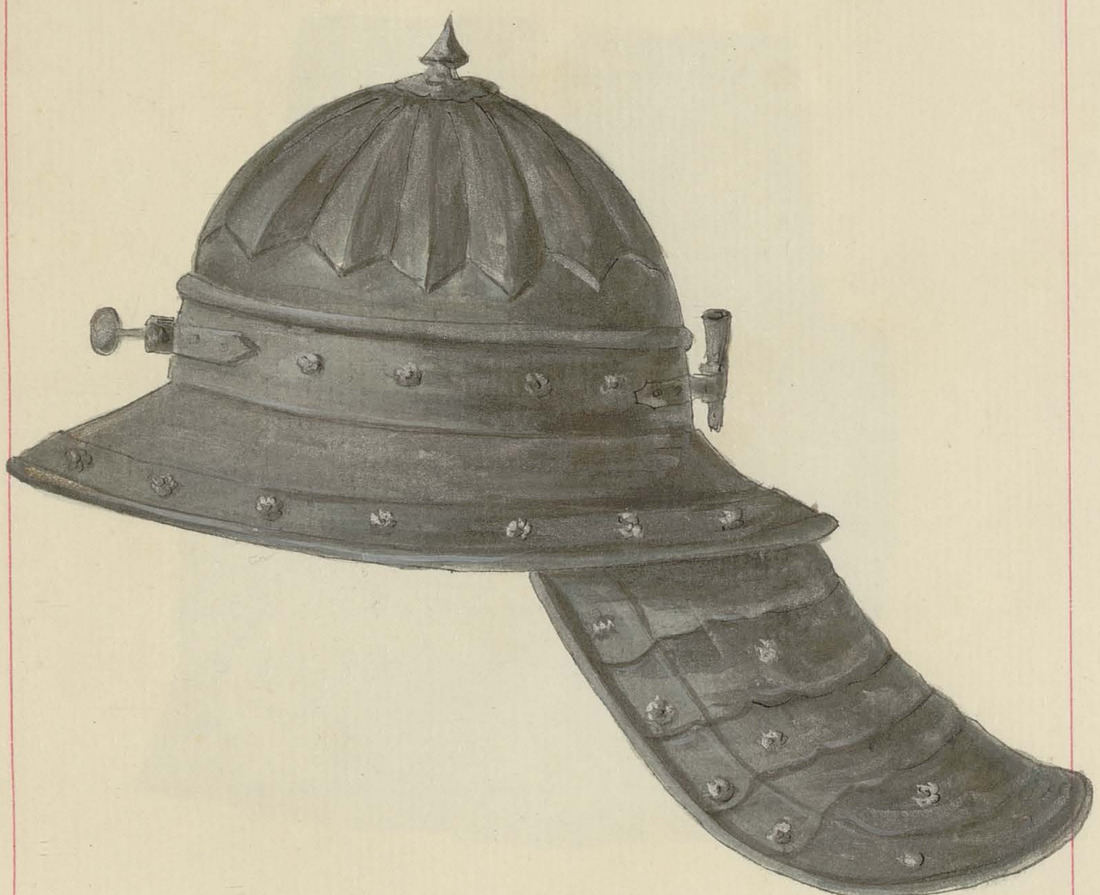
Boleslaus D.G.
Dux Slesie
Dominus Legnitzensis
1392

Stelin Kamionka wysoki z pięcioramienną rondem, z czasów Władysława Jagiełły - (Rzadki). W Tarnowie O. A. J. Szczaleckiego. -
Karabella z Rękojeścią Kamienną z Jelcem Krzyżowem z napisem na Głowni I. M. J. herbem Srzemiawa i Rokiem 1406. A. M. Adeste mihi nunc et in hora mortis mee Amen. In tuo nomine dulcissime Jesu.
Z drugiej strony Maria S. J. X O Maria, Maria, Maria super immaculata da mihi virtutem contra hostes meos. W Tarnowie Muzeum Ossolińskich w Lwowie pod Nº 72.

W. XV.

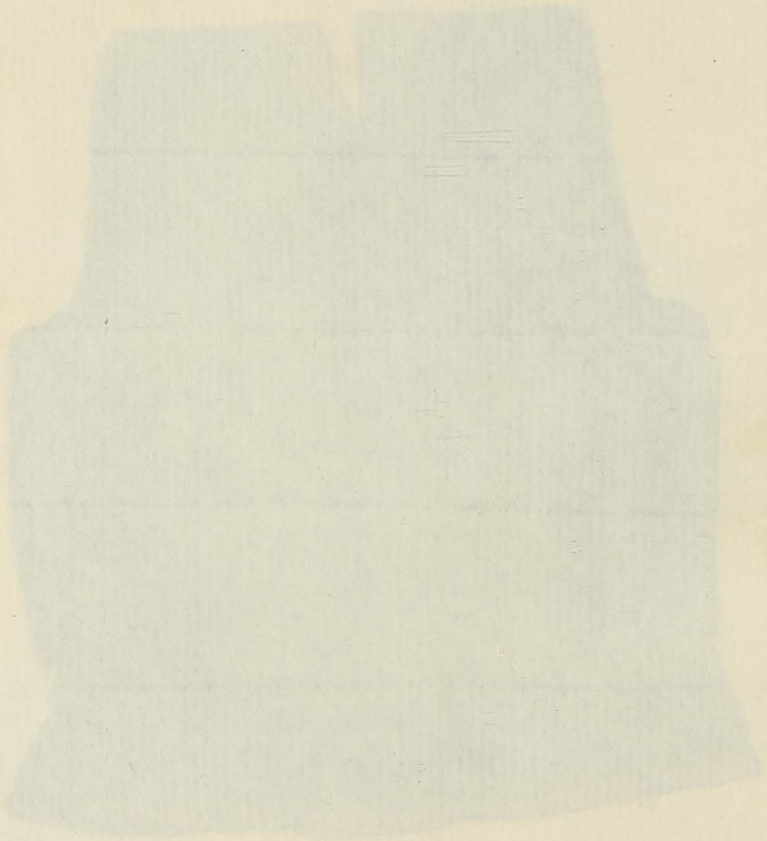

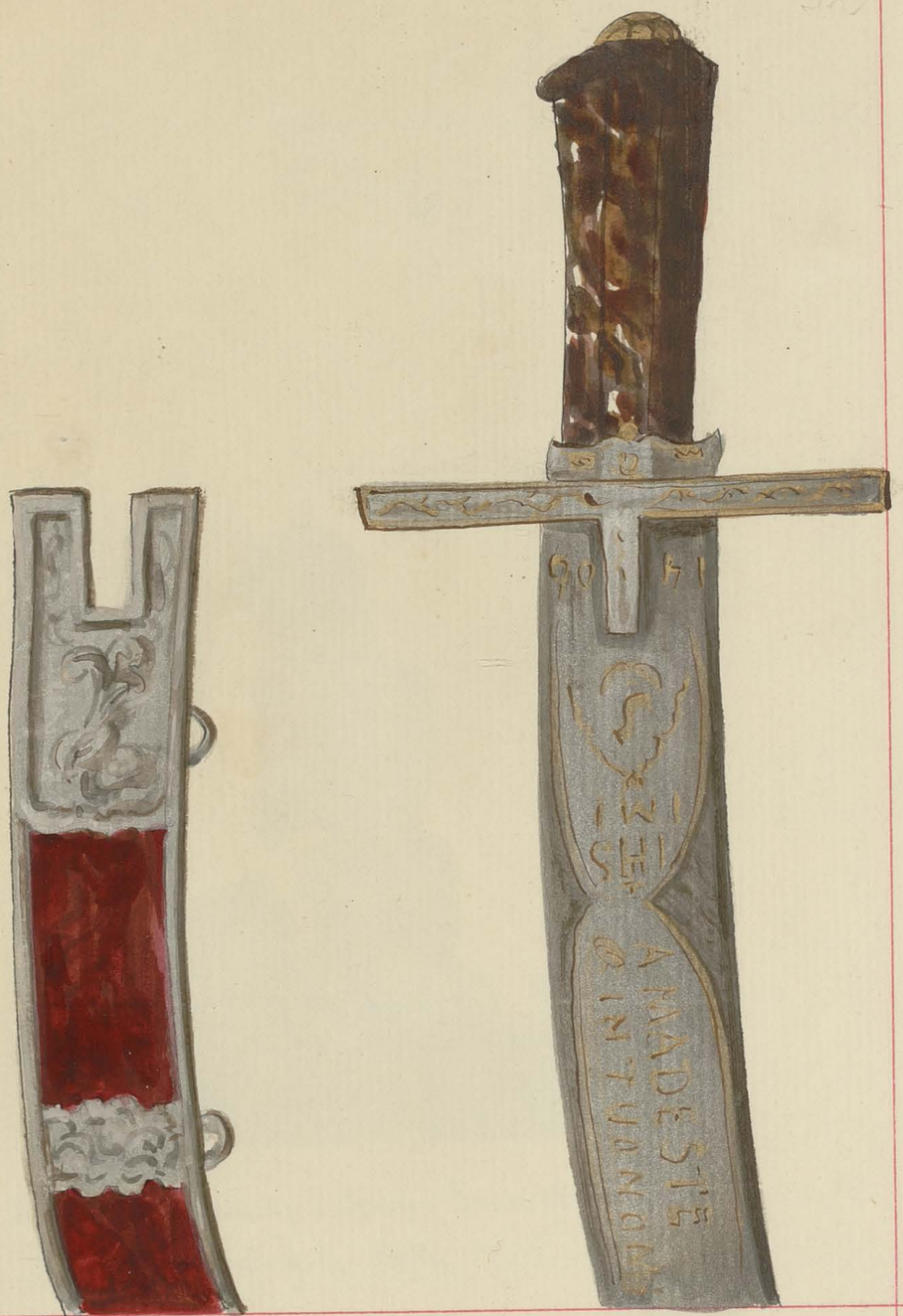
W: XV.

Brigantier 2 XV. W.

Iv: XV.

Wierzbięta z Ruszczy i Branic Branicki Comes
Kasztelan Krakowski Roku 1425.

№1. Szabla Władysława Jagełły z 1414 r.
w Muzeum Ossolińskich. Rękojeść i
oprawa nowe.
№2. Szabaz Zygmunta Augusta z 1549 r.
w Muzeum Ossolińskich
№3. Miecz Zygmunta 1go w Muzeum
X.X. Czartoryskich. Długości 113. centym:
№4 Miecz Jagełły w Muzeum X.X. Czar-
toryskich - długości 111. centy:
№5. Miecz Witolda W. Księcia Litew-
skiego w Muzeum X.X. Czartoryskich
długości 1.13. cent.
№6. Szpada Zygmunta Augusta
z Rękojeścią Szpiżową bogato ozdo-
biona Rubinami - w Muzeum
X.X. Czartoryskich - -
№7 Miecz skruszony na pobrzebie
Zygmunta Augusta w Krakowie

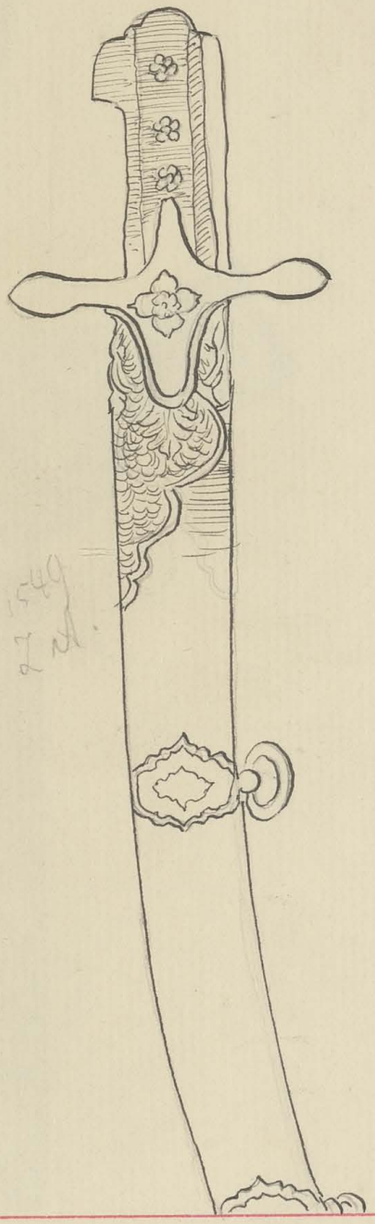
przechowany w Skarbcu Katedry
na Wawelu -

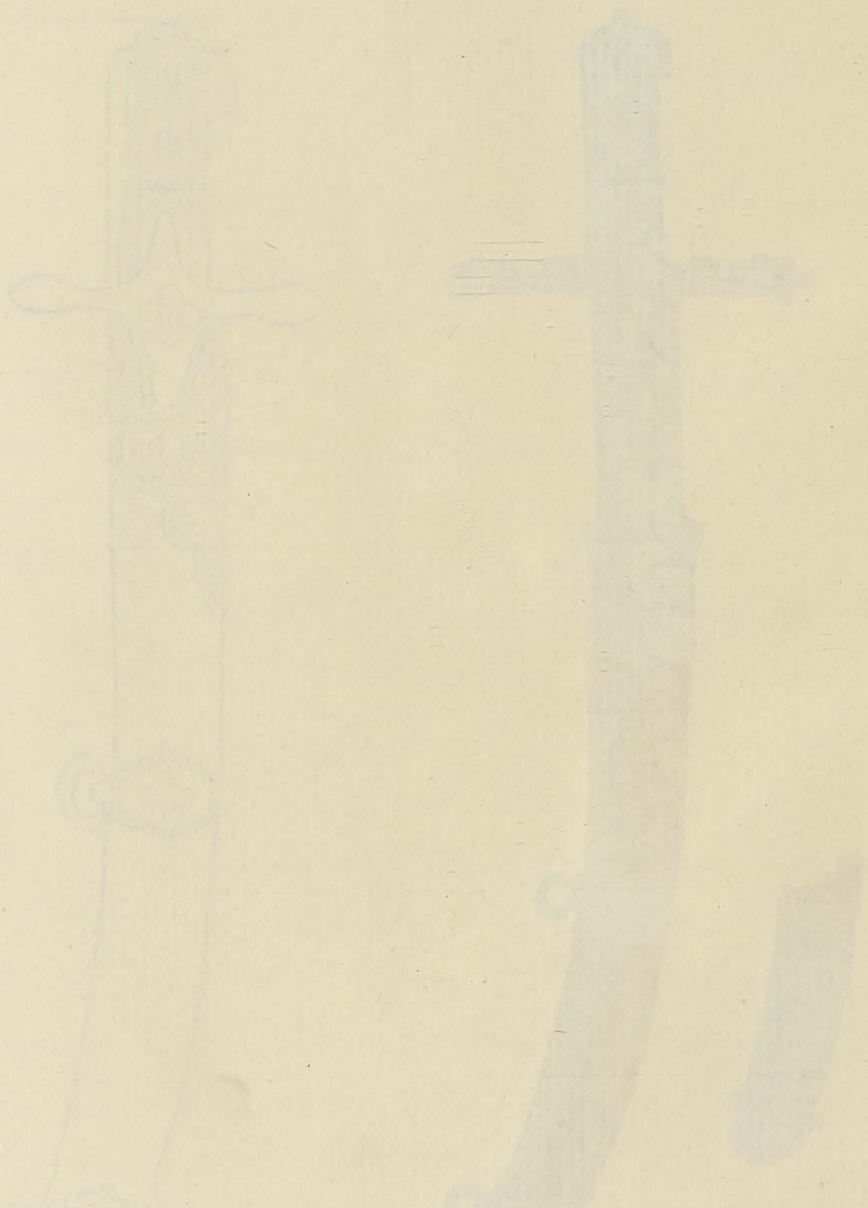
Nr 4 Rzepyany Stołowy Szyszak
z ozdobami i Koźmi cu ciek - niktore
części postarane, inne pozbierane,
piękniej Kątyny - Szyszak ten w -
boty Królewicz, mniemiano być da -
rem Królowej Bony, mężowi
Zygmuntowi I.mu Pomna jego ja -
Hirspaudnigo Morion, jest to o -
prosto wydatny hełm Zgrzebe -
niny i przybity ozdobami Korynt -
skimi. Zdobił dla Króla Polskiego
Kuty dowodem jak Rycerz ma he -
rold nolgrzebanie trzebiony - pod
trzebowany drzewiej proporce Sher
bem Polskiej Orły i Litery S
Zygmunta 1.go Szyszak ten był w
zbiorach Swidzińskiego i uchodził
za najdawniejszy szyszak polski,
dziś znamy dobre starsze. —

№1.

№2.

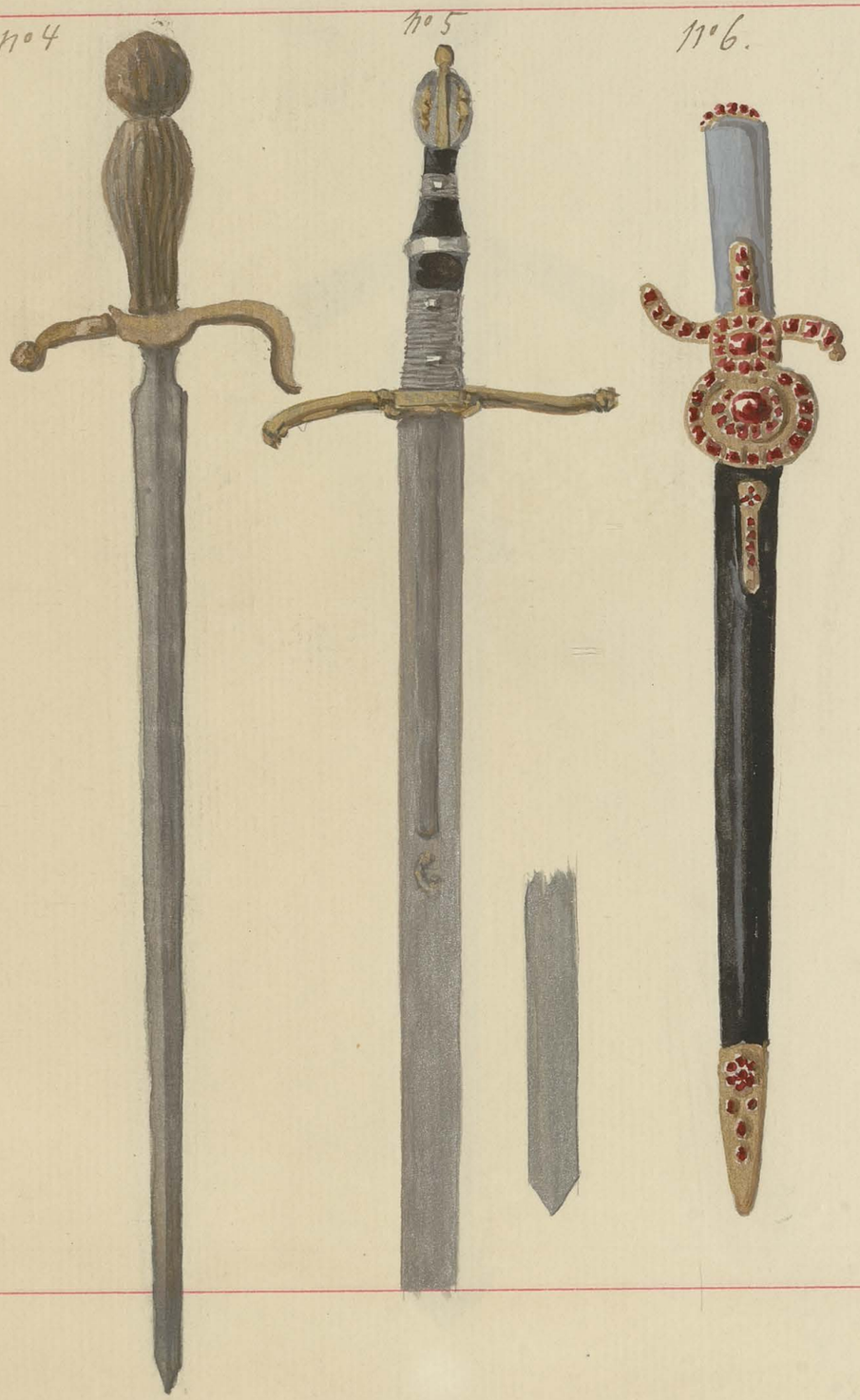

1103

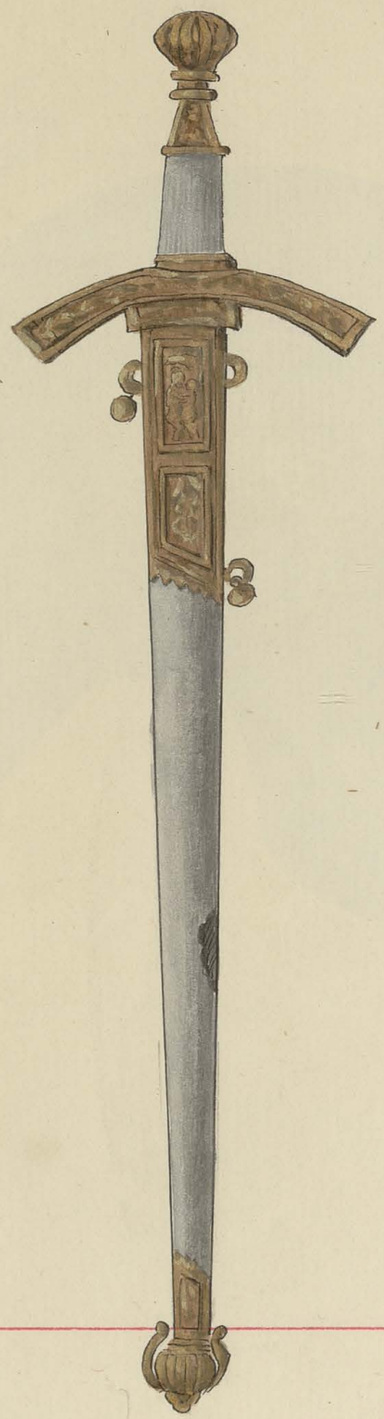
Fig. 1.

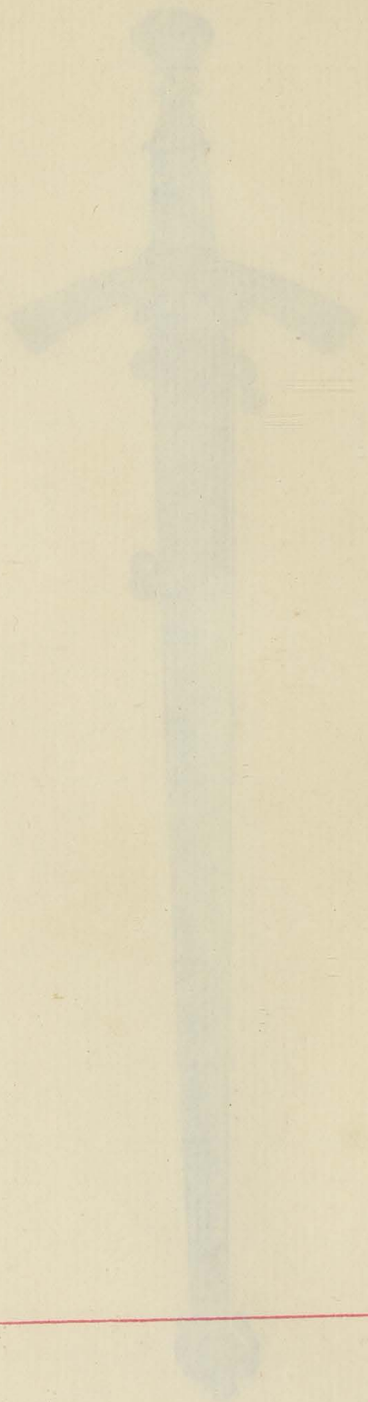
1 D cm

N°4
N°5
N°6.

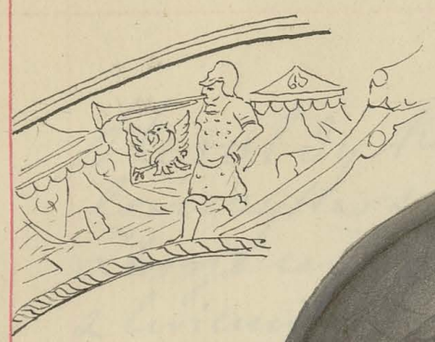

1107.

108. XVI. 44

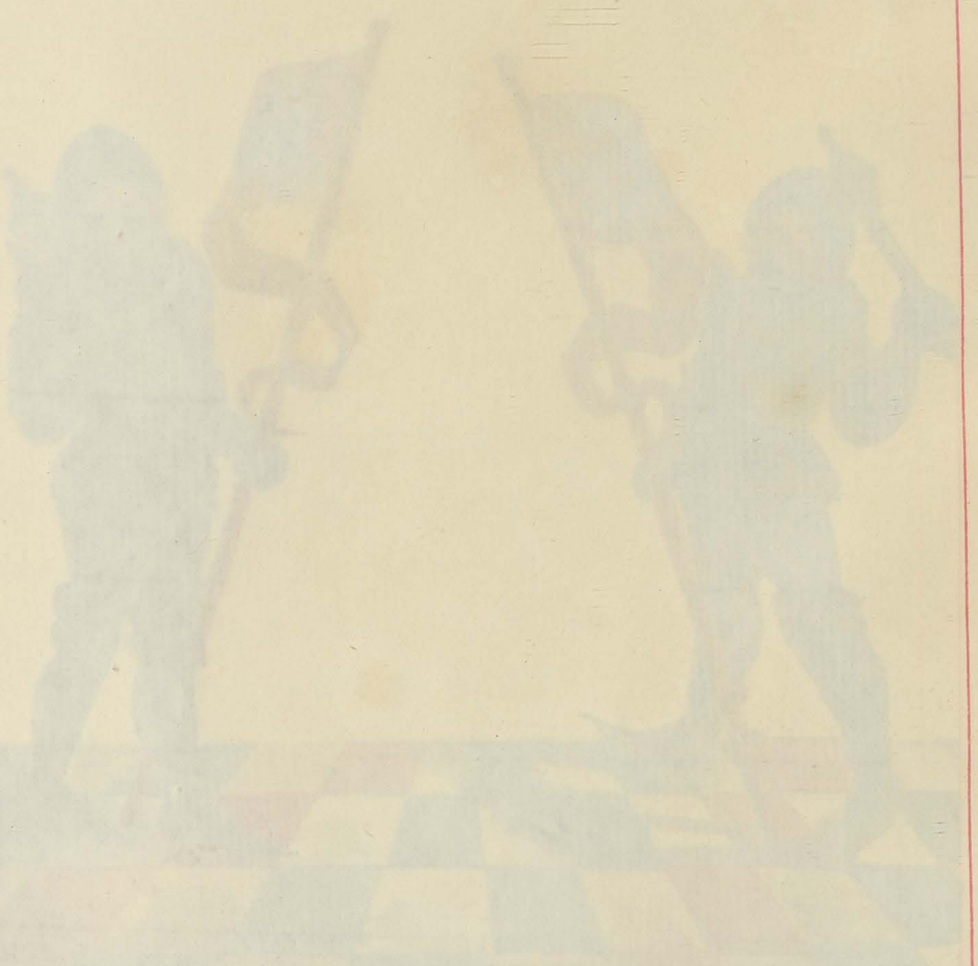

Heroldy Króla Aleksandra Jagiellończyka z Kontyfikału Ciołka 1501.
Zbroja całkowita nasrywana skórze z licznemi złoceniami natarniona i kolanach z 1516 r. Dwa hełmy i dwie halabardy z tegoż czasu.
Napierśnik, naplecznik obojczyk z zbroi Żelaznej Kuty z XVI. wieku z herbem Dębno i S. G. zapewne jednego płatnerzki - w Zamku Wiśniowieckiej
Zbroja całkowita z Rynsztunków Mołejki z 1560 roku.
Zbroja z hełmem Żelazna Kuta.
Tylko pokolona z Ordy: Krasińskich
Zbroja całkowita z 1569 r. z pięknymi grawirowaniem i wyobrażeniem Pana Jezusa. W Zamku Ordy: Krasińskich.

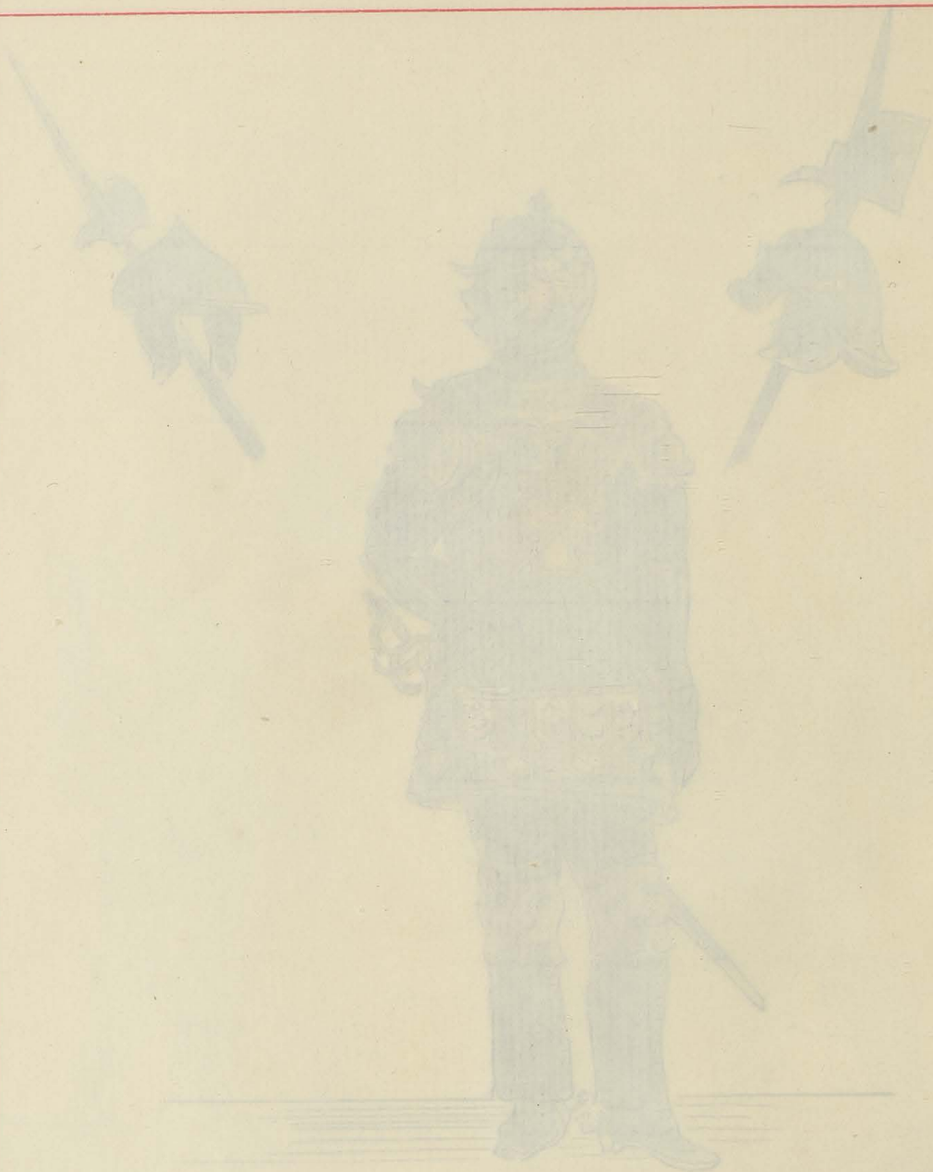
Heroldy Króla Alexandra Jagellończyka
z Pontyfikału Ciołka 1501. R.

1536.

1546

No 3

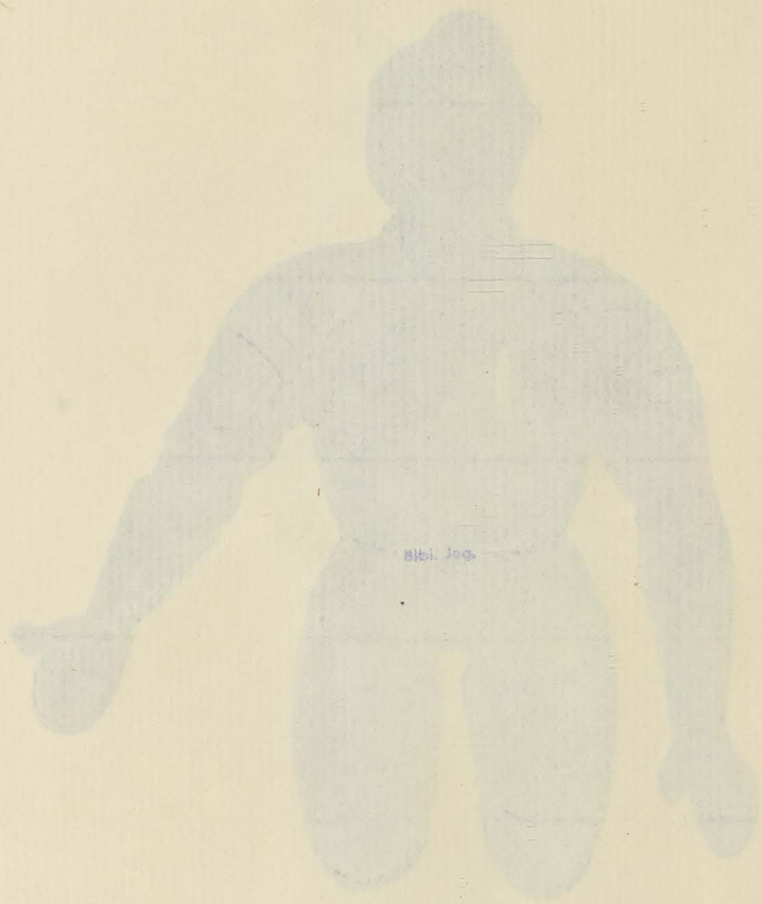

1560.

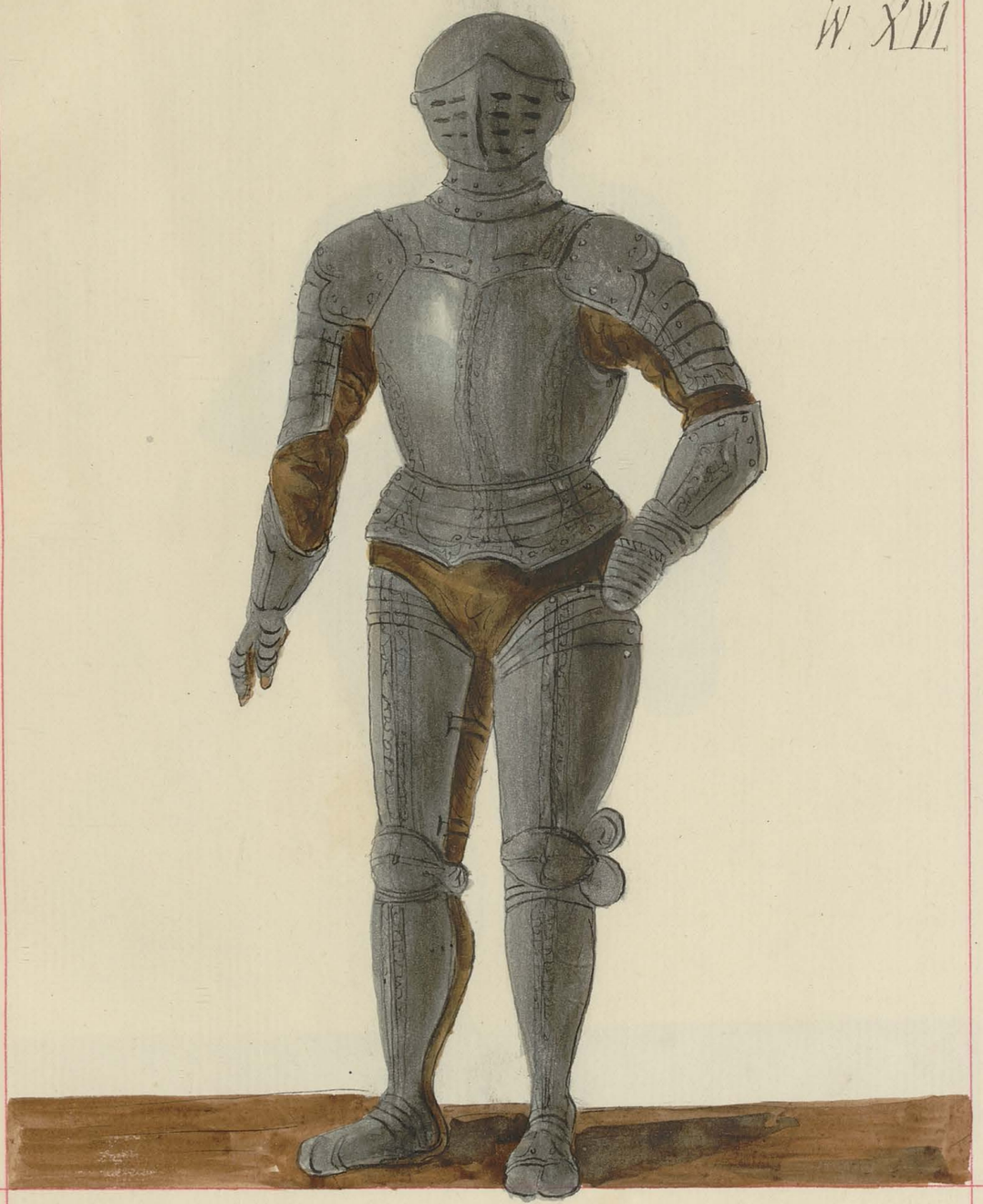
1560.

W. XVI

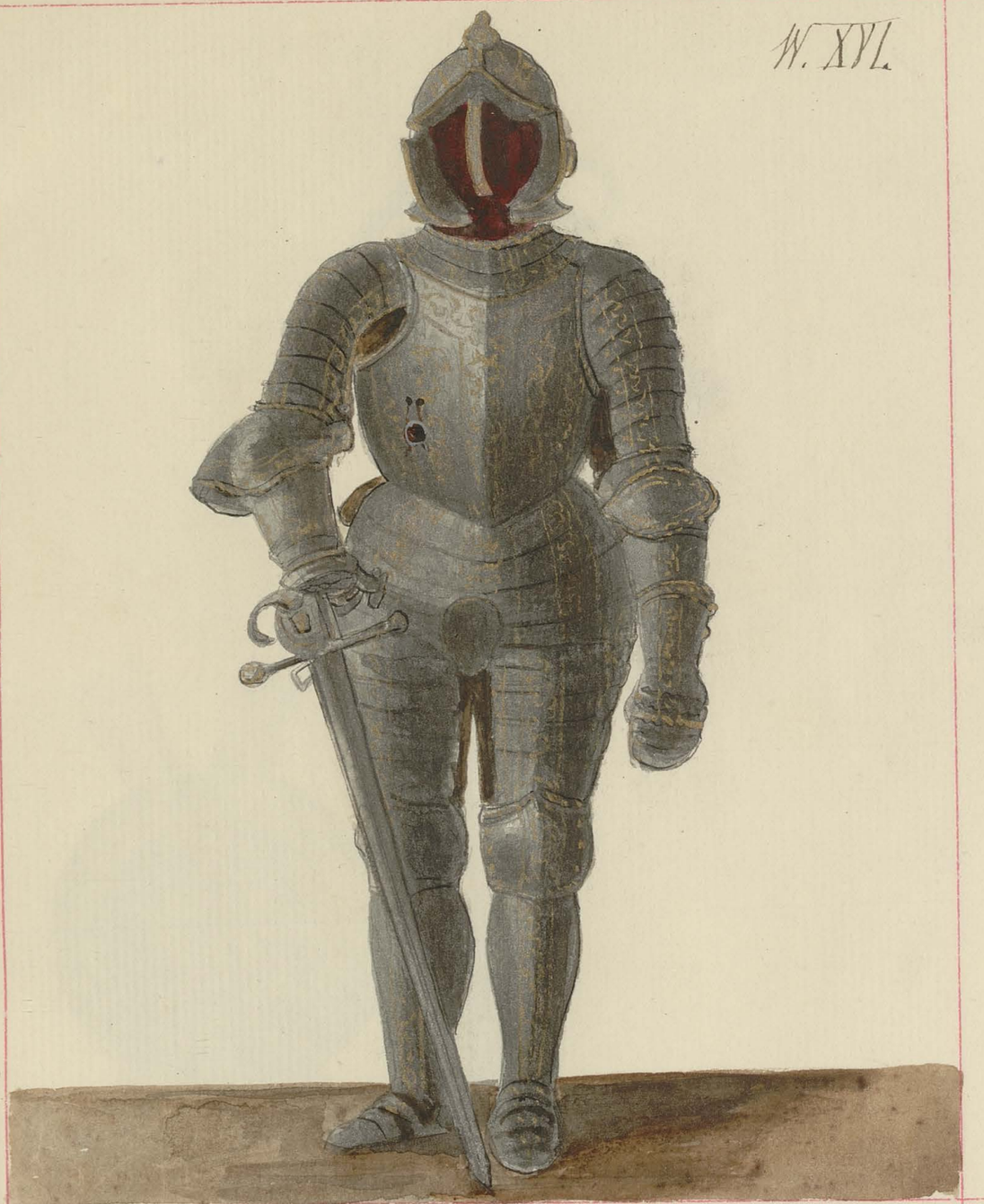

W. XVI

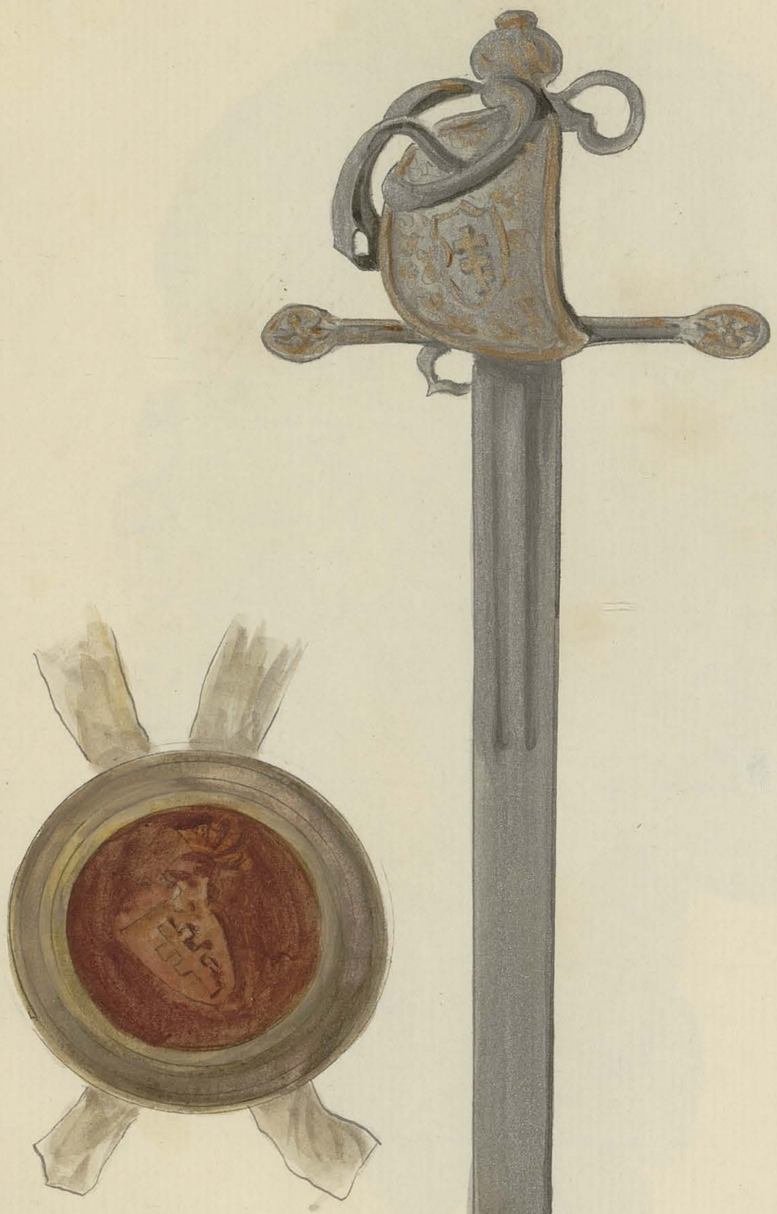

W. XVI.

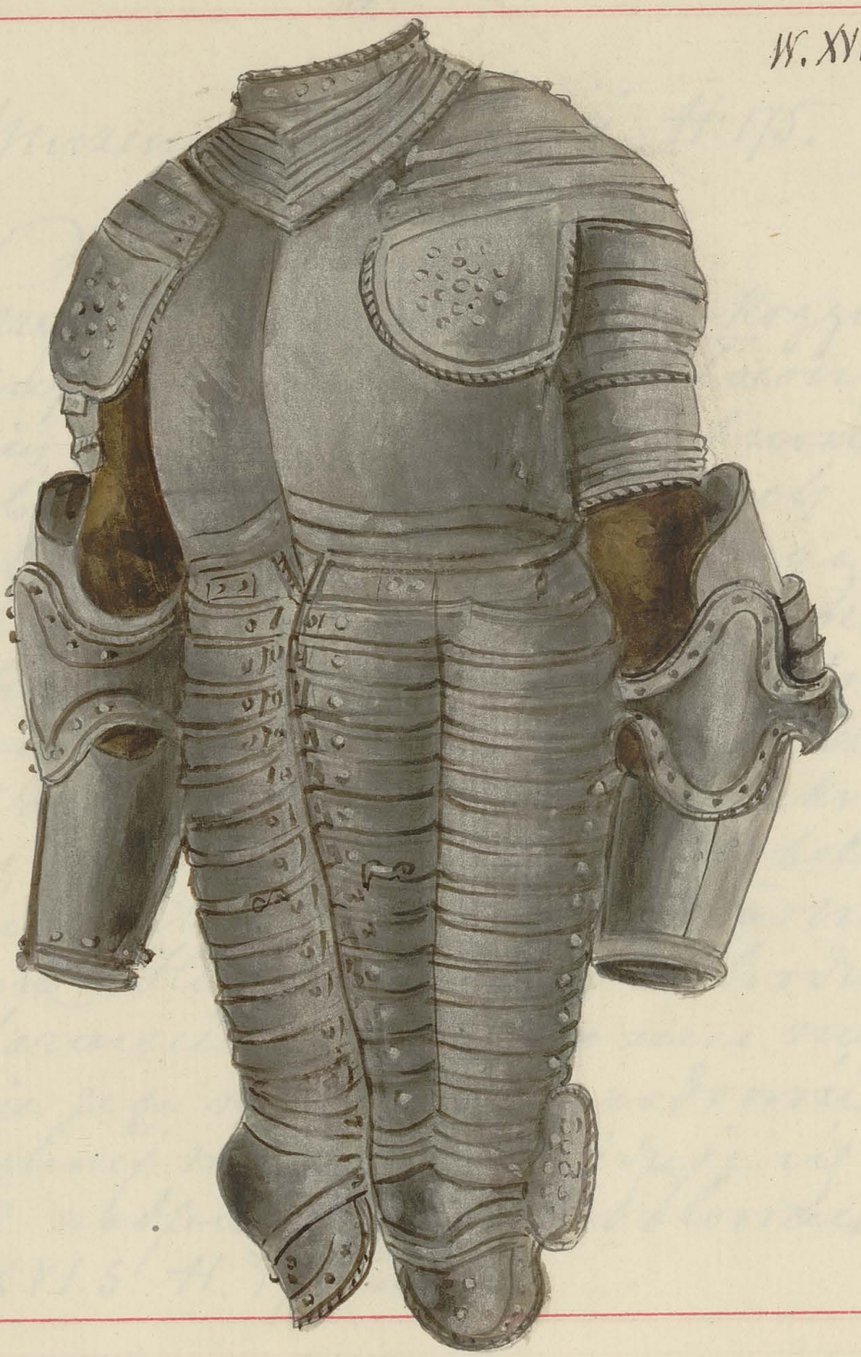

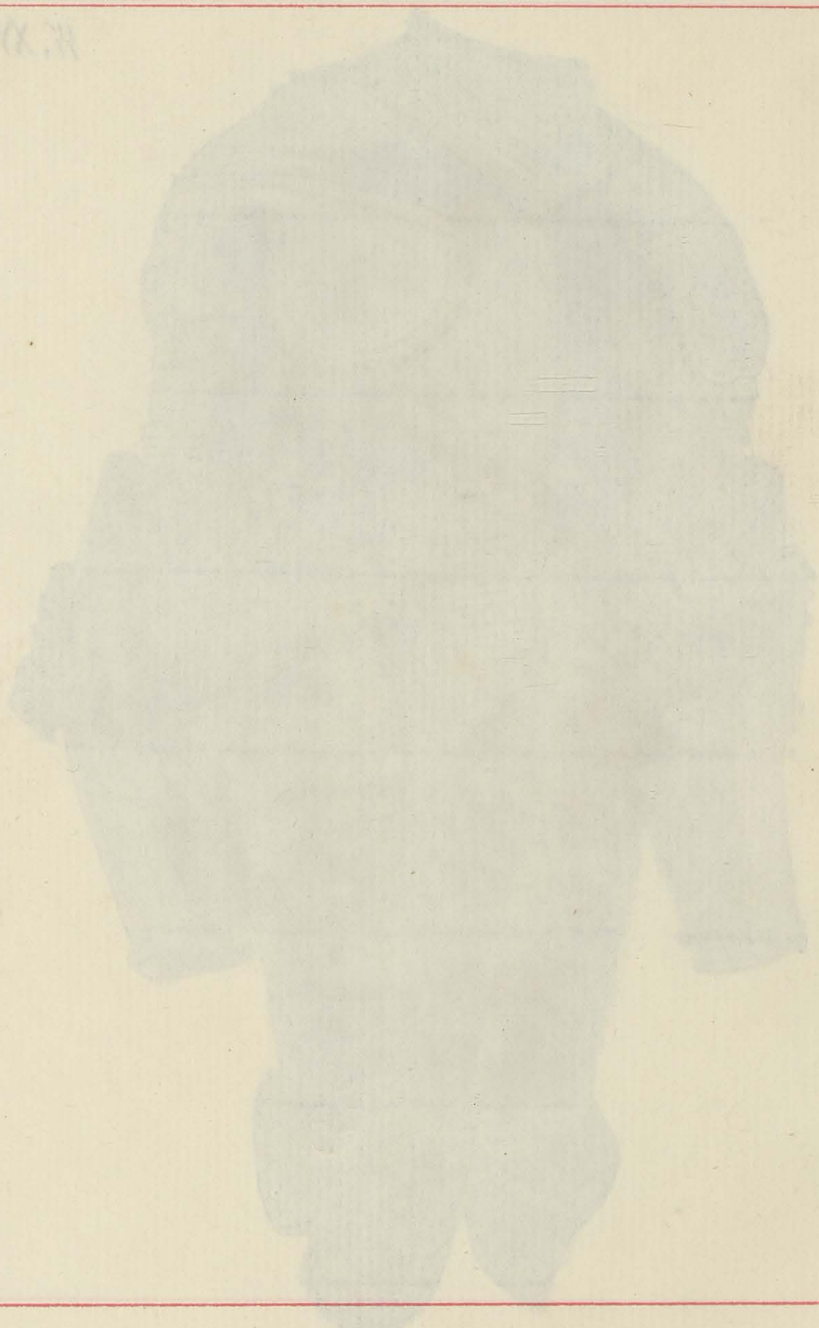

W. XVI.

Muzeum Artylerii H: 175.

Nr. Szczupły Helm z XVI. w. Zaokrąglony zkopułkie, rytowany i złocony; godzien podziwienie z wyśmienitości osób. Ma nakarcznik z czterech blach ruchomych jadny drugą nakrywających dwoiste, naramienki ruchome, opatrzone w mysiurki formy serca, porozdzierawione na kilkootworkami krzyżowemi; nakrycie oz prosto, widać w niem skobel od śruby która przytrzymywała nasadnik. Helm ten, długo nabrodnik za saraceńską; oddano mu natenczas jego właściwą narodowość, w pilnej witrynie znajdujący się on z napisem "Casque d'oriental du XVI. S. H. 175.-

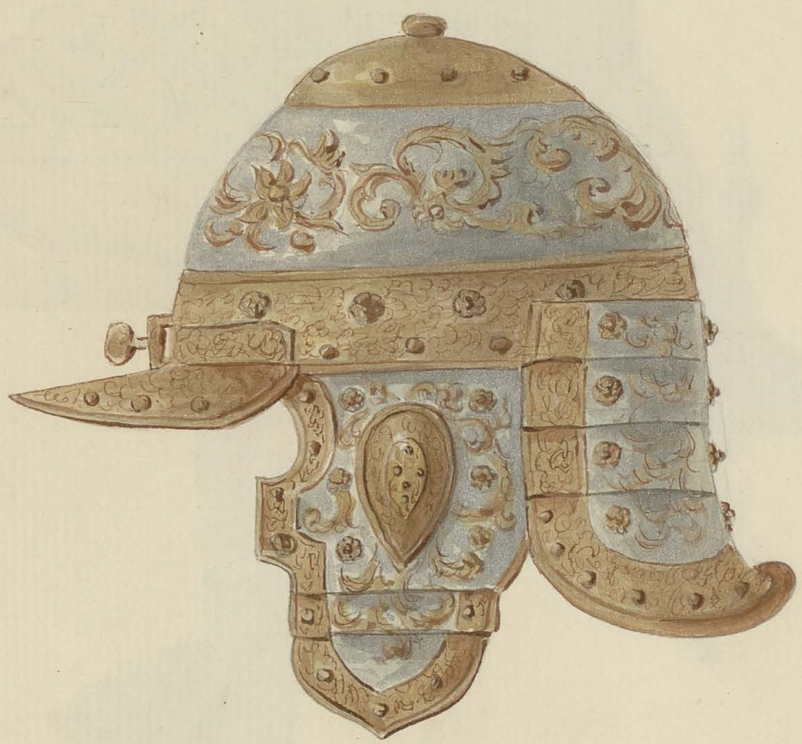
Muzeum w Carskim Siole

№2. Rzepowy bojowy hełm ze stalowej skrzydlaty zdobiony złoceniami z drugiej połowy XVI. wieku - Skrzydła z cienkiej blachy żelaznej przedziurawione wzorami serdeczkowatymi. Skrzydła te z trochę ruchome i na grubej rurce - podniemi guz postawiony z gwiazdą - ozdoby postawione i rytowane z pięknie i cudnie. Jest drugi bardzo piękny hełm Polski który te podoje, tarcie również bardzo pięknie zdejmuje i z uhrobiego №3. Tygrysiewicza na Litwie

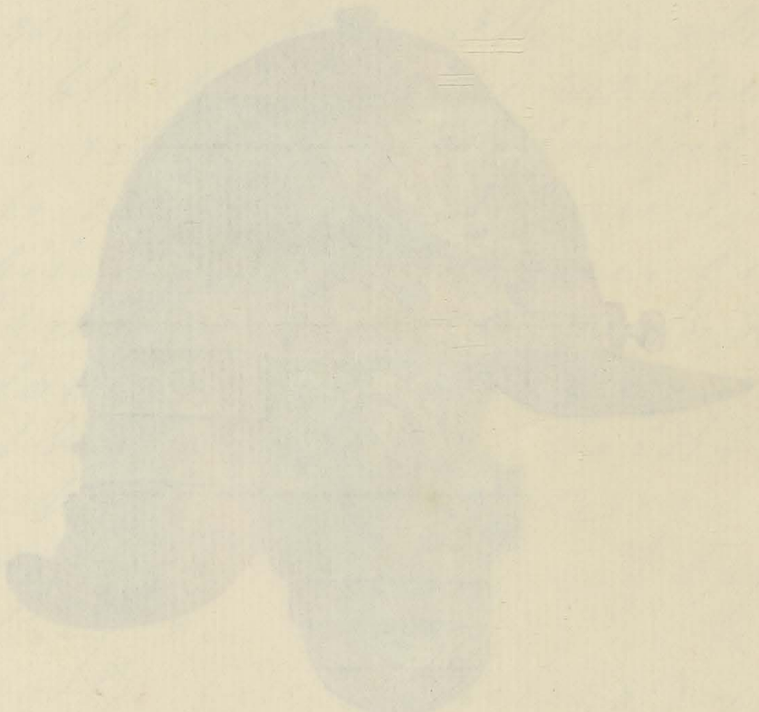
№3. Tarcza Srebrna Cyzelowana postawiona w Tarnów Ordy: Krasińskich W. XVI.

XVI. S.
Noi.ue

H. 175

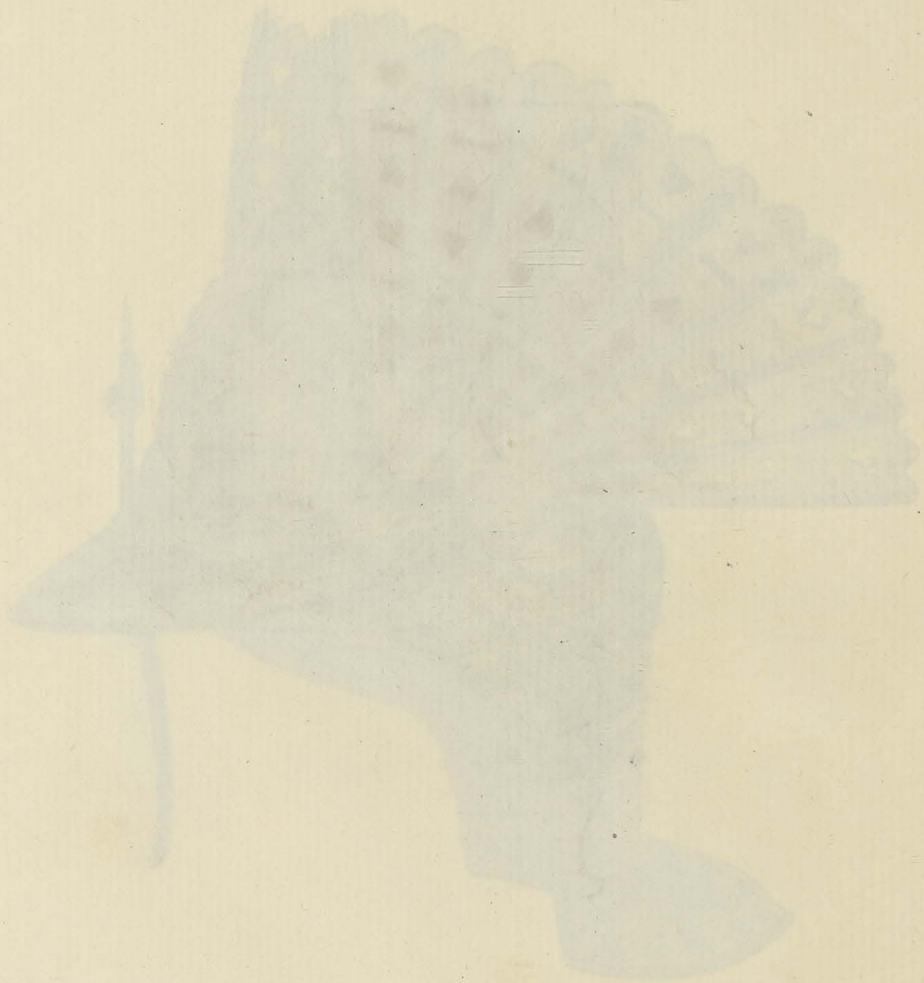
H. 175.

1102.

XVI. W.

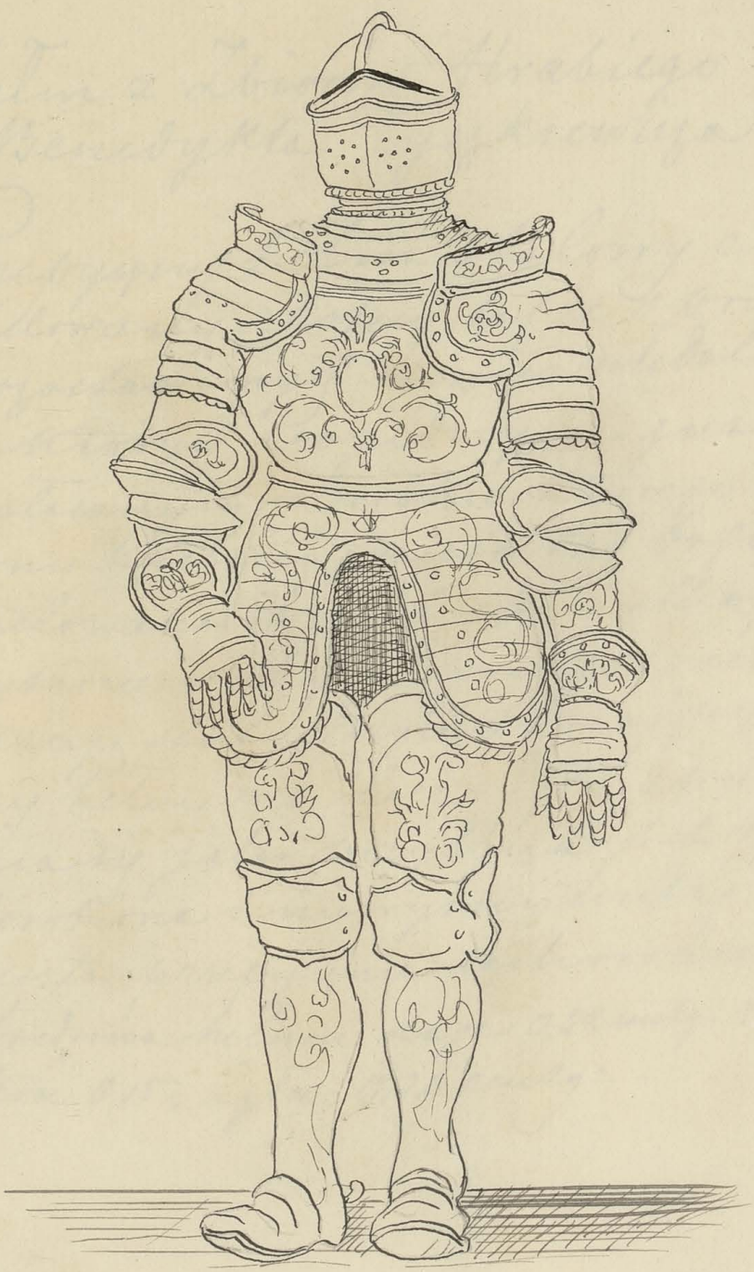

113

W. XVI.

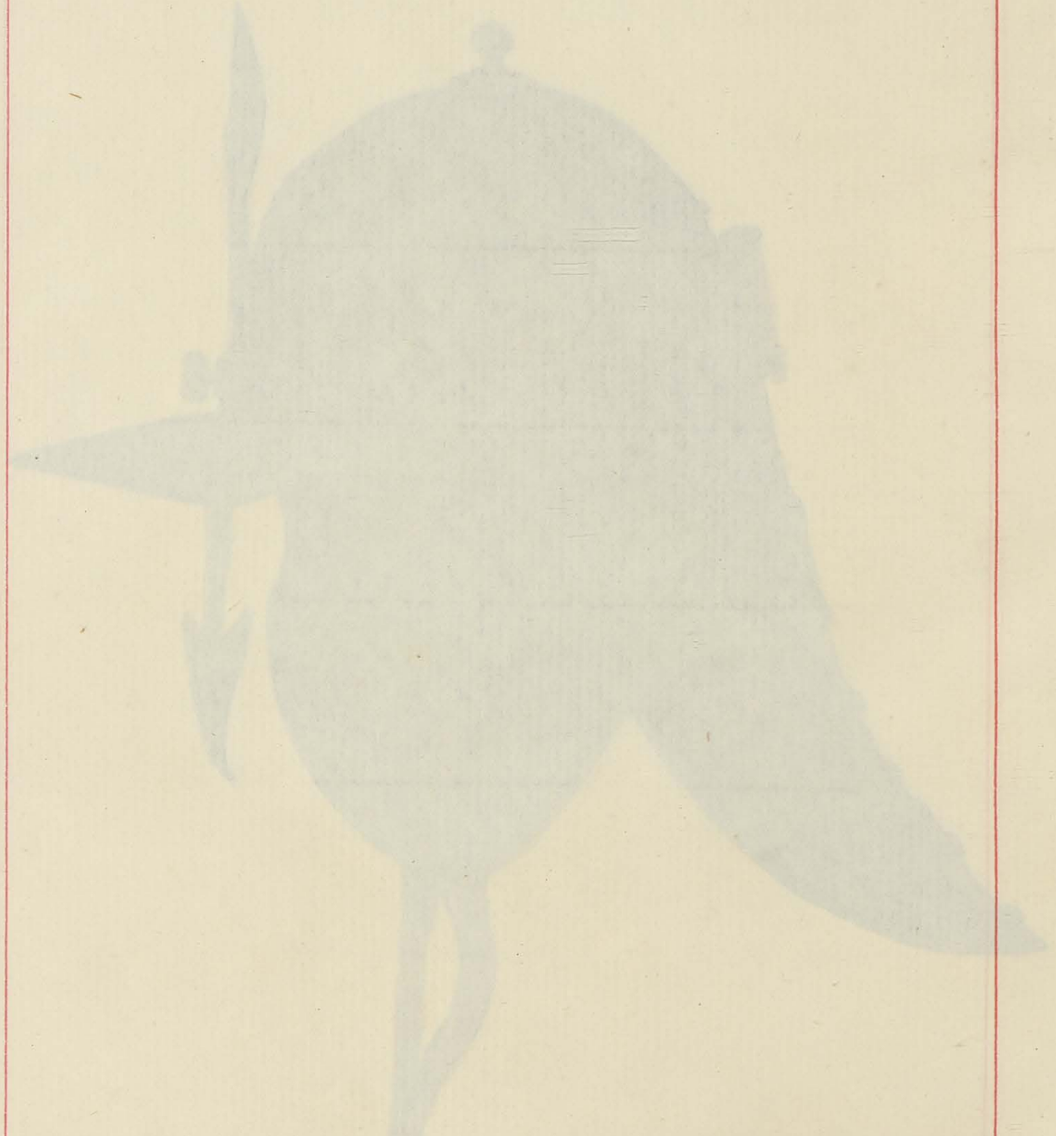

Helm z Zbiorów Hrabiego Benedykta Tyszkiewicza

Szczęśliwy helm stalowy cały inkrustowany złotem, tak że prócz pozostawionych około medalionów na których pojedynczy guście wyciskanych wzorków których ozdobiony kunsztu, wygląda tak bogato inkrustowana że drobnych tylko prześwitania i użycie miejscami bo kasuje stal. Może to najpiękniejszy helm w Polsce. Jest zachowała się jako pozostała jest nowo dorobiona i niewątpliwie tej roboty reszta przepysznie zachowana. Średnica helmu daje 0,22 centy. wysokość 0,15 „ igła 0,29 centy.

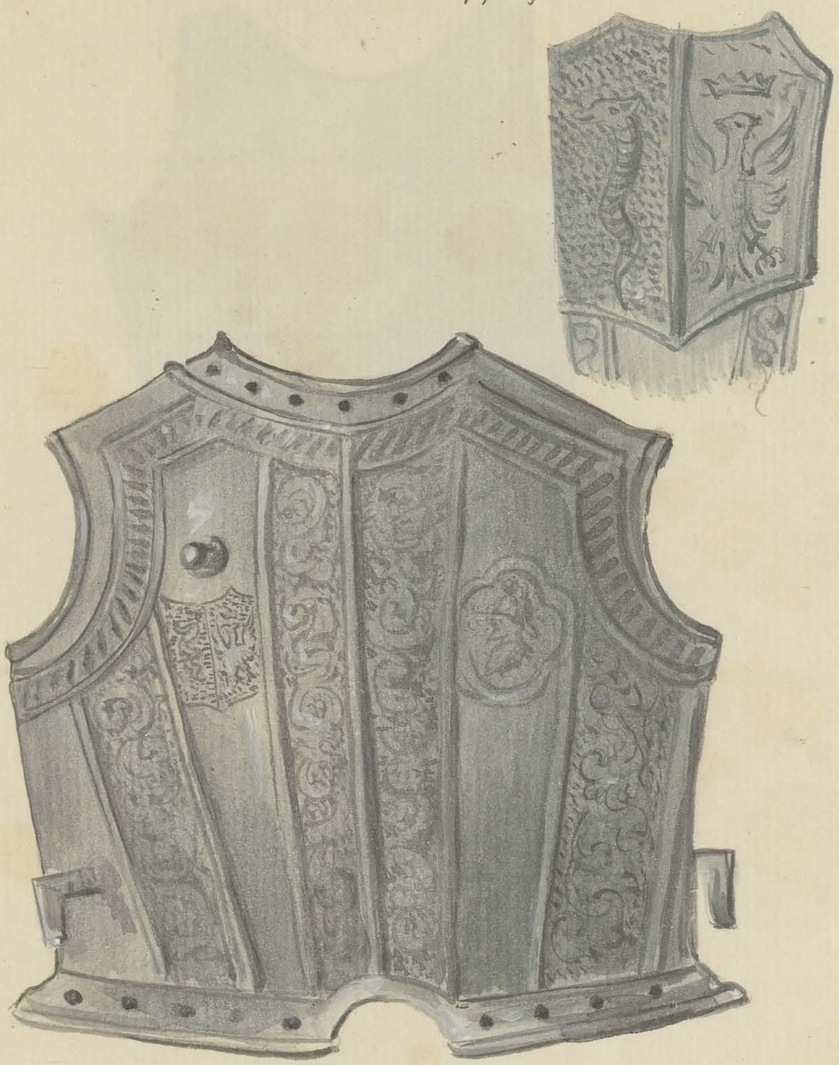
Muzeum Artylerii № 1815.

Część przednia kirysu z żelaza grawirowanego i rzniętego wiązkami zachrypleniami linii a'la autowych Renesansowej epoki. Przód ten cyklopowej napiersnik jednodzielowy na kilka części podwolegających się z góry w dół, jedne dziurowane, drugie gładkie. - Na części gładkiej z prawej strony napotykamy podwójną herbową tarczę, podzieloną na pół przez linię pozioto podłużną; na prawo widzimy Sforców, na lewej Orzeł Polski z koroną głowicką, który częstokroć używano pomimo jego Królewskiej godności. Na części gładkiej poleżej stronie napiersnika

znajdują się popiersie w hełmie
i pancerzu. Ten pierś pancerza
ofiarowany Muzeum Artylerii
przez P. Germuschi; został przez
niego nabyty w 1874 w Medio-
lanie przez sprzedarzy Zbiorów
Cavalchi. Wierzchnia pocho-
dzi tem pierś pancerza z herbem
Króla Zygmunta I-go i Korony
Sfery którey herb połączony
z Jagiellonów widzimy. ( ) Albo
to najpewniej z chłopem Króla
Zygmunta Augusta otoczonego
gazelly. –
Napiersnik z daty 1515. Stalowy ciemny
z grawirowaniami złotemi. W Zbiorach P.
Strzeleckiego. –

XVI. S.

N° 1815

Musée d'Artillerie acheté à Milan au Musée Cavalerie 1874

XVI. w.

1515 An.

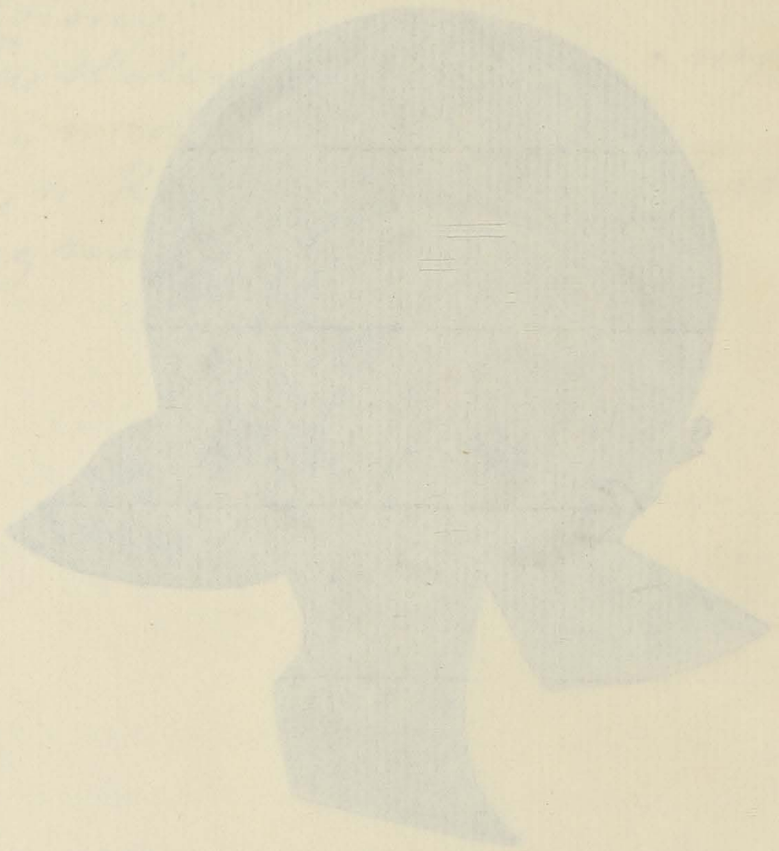

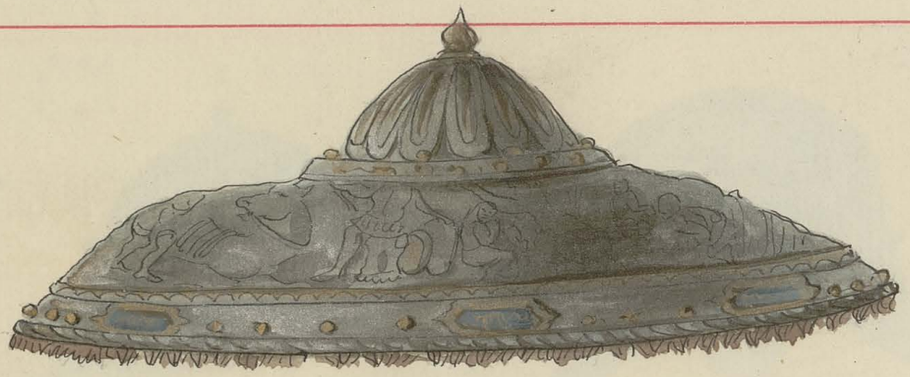
Hełm okrągły z grzebieniem
z wykowaniami odrobami figu-
ralnemi, nabijany złotem
w Tatarii Ordy: Zamoyskiej w XVI.
Tarcza okrągła ze Zwycięzcą
Smoka Czarnego nad Jadzwingami
w Zbrojowni Królewskiej w Dreznie
średnica 0,550 mtr: pięknej Roboty
w Stylu Renesansu nastoli wy-
rzeźbiona z zwycięzstwem 1283 r.
Robota XVI. wieku - doskonałe opracowanie
w Wzorach tradycyjnych A. Średnia
Kuyo - Tom II.
1. hełm Kawalerowy z erarów Jagiełły.
2. hełm Polski żelazny czyżby używany
przez piechotę podczas wyprawy w XVI.
3 hełm Kawalerowy Stołowy bez orłow
wzór z kitą czapiel piór XVII.
4. hełm Stołowy Polski z XVII
5. hełm Stołowy z orłemi skrzydłami

6 Hełm stalowy z przyłbicą na kark
łańcuszkiem
7. Hełmy stalowy z przyłbicą i napier
śnikiem w rodzaju Rumb.
8. Hełmy w kształcie półkuli hucka
zelazną nabijany

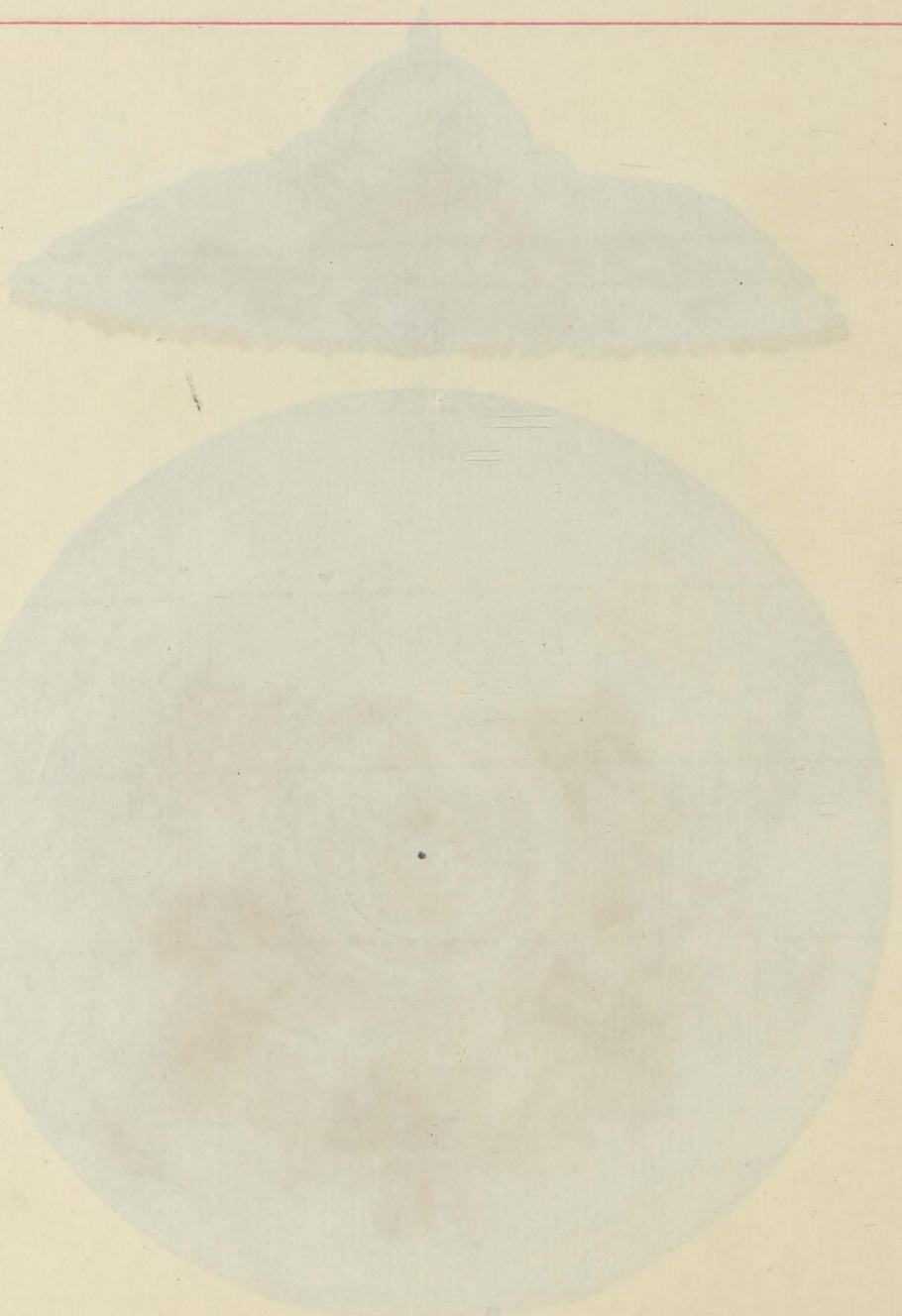
W. XVI.

1701

W. XV

2

XVI

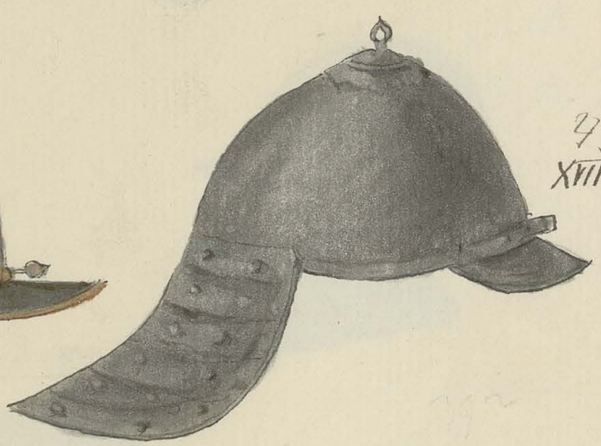
3.

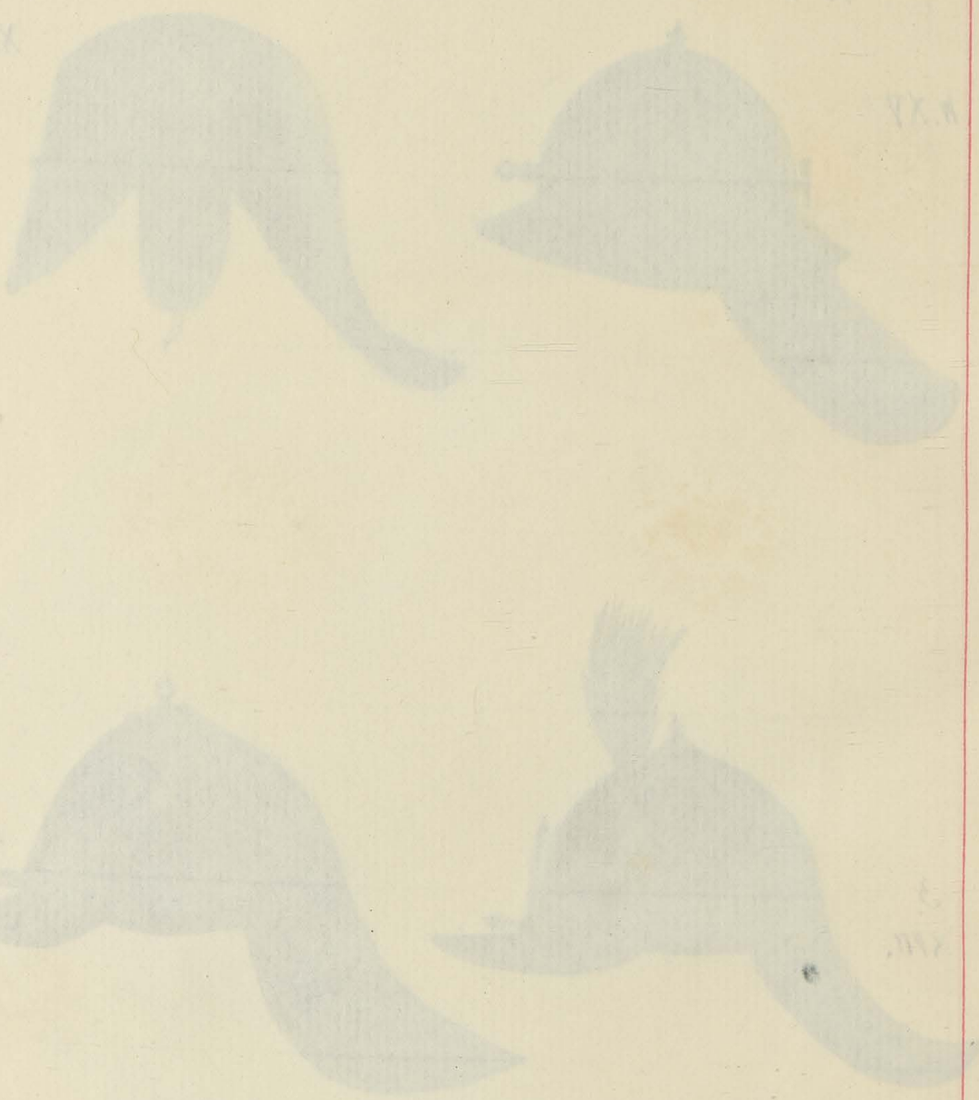
XVII.

4.

XVII

5

6

7

8.

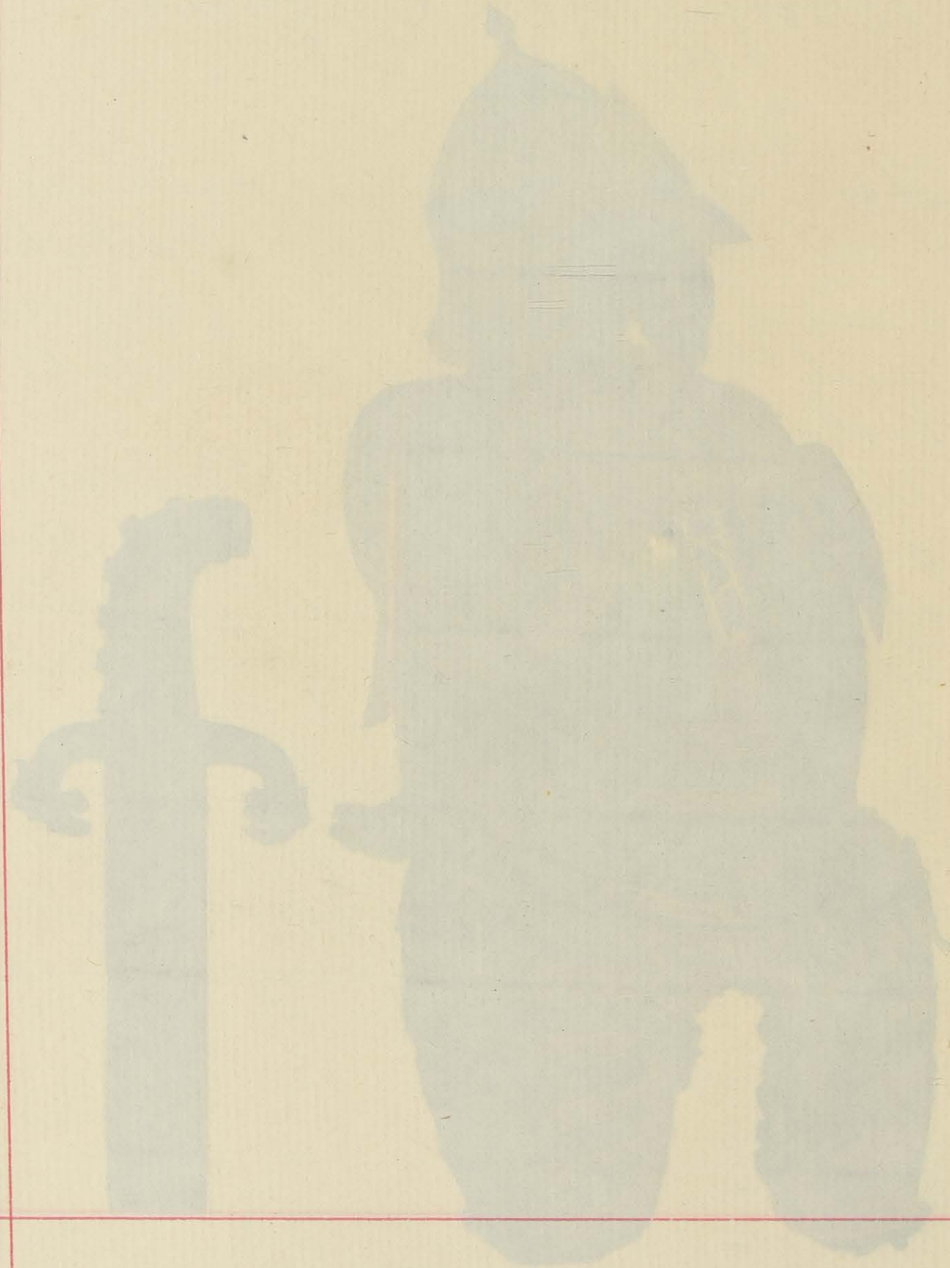
Zbroja Króla Stefana Batorego w Wiedniu

Zbroja stalowa ozdobiona patami z arabeskow złotych głęboko tytowanych wpotrod, ktorych napierśiały Węgka Gaiska należała do Króla Stefana (+ 1586.)

Rękojeści Miecza Stefana Batorego pochowanego w Skarbcu Częstochowskiey. jest to miecz krótki, nerobi bey pochwy z rękojeścią w turkusy i onyksy ozdobiona.

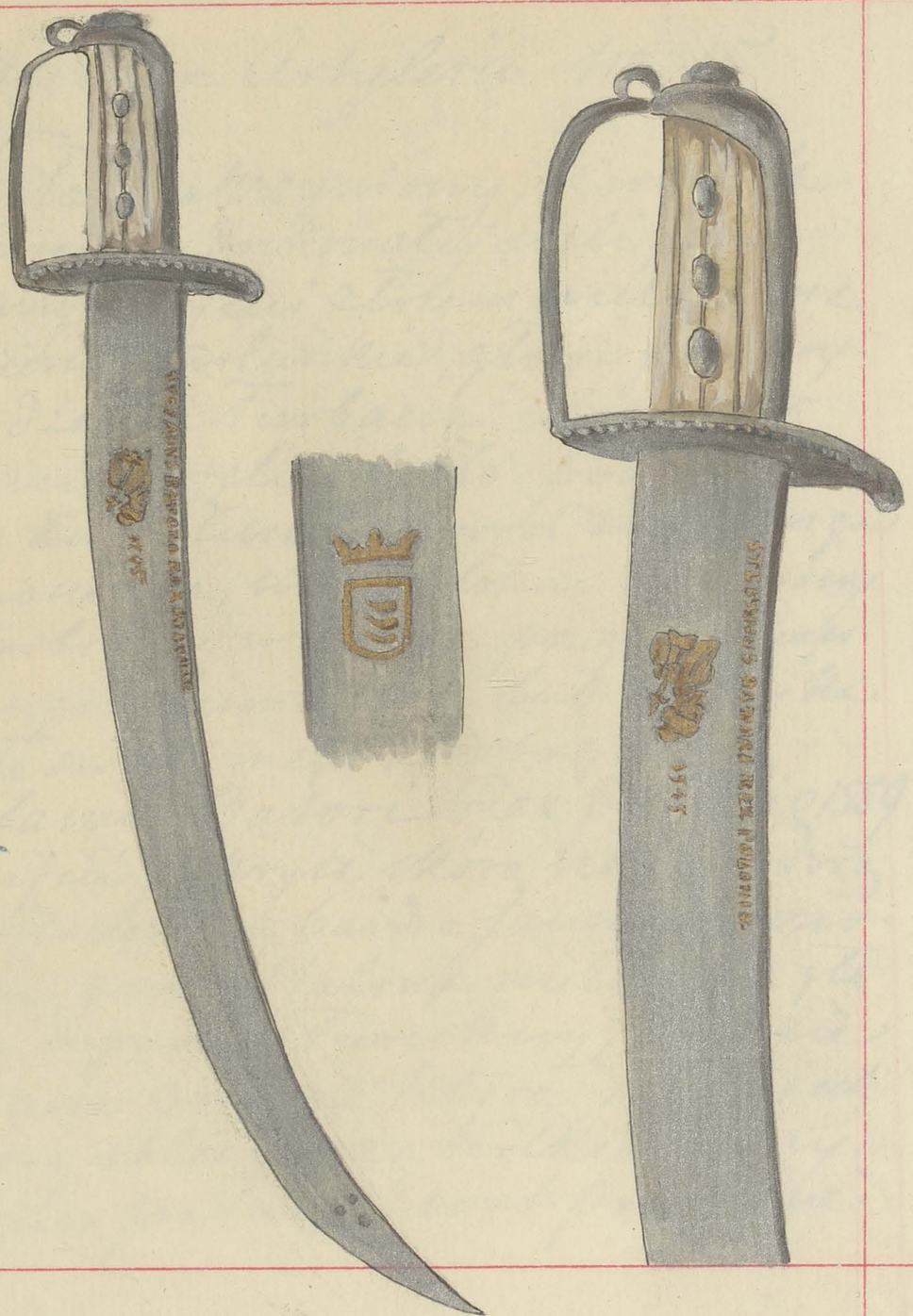
podobny zupełnie w Muzeum Czartoryskich podobny, gotu taj. Czy Kotley ieszczebnie prawdziwy? czy była oryginał?

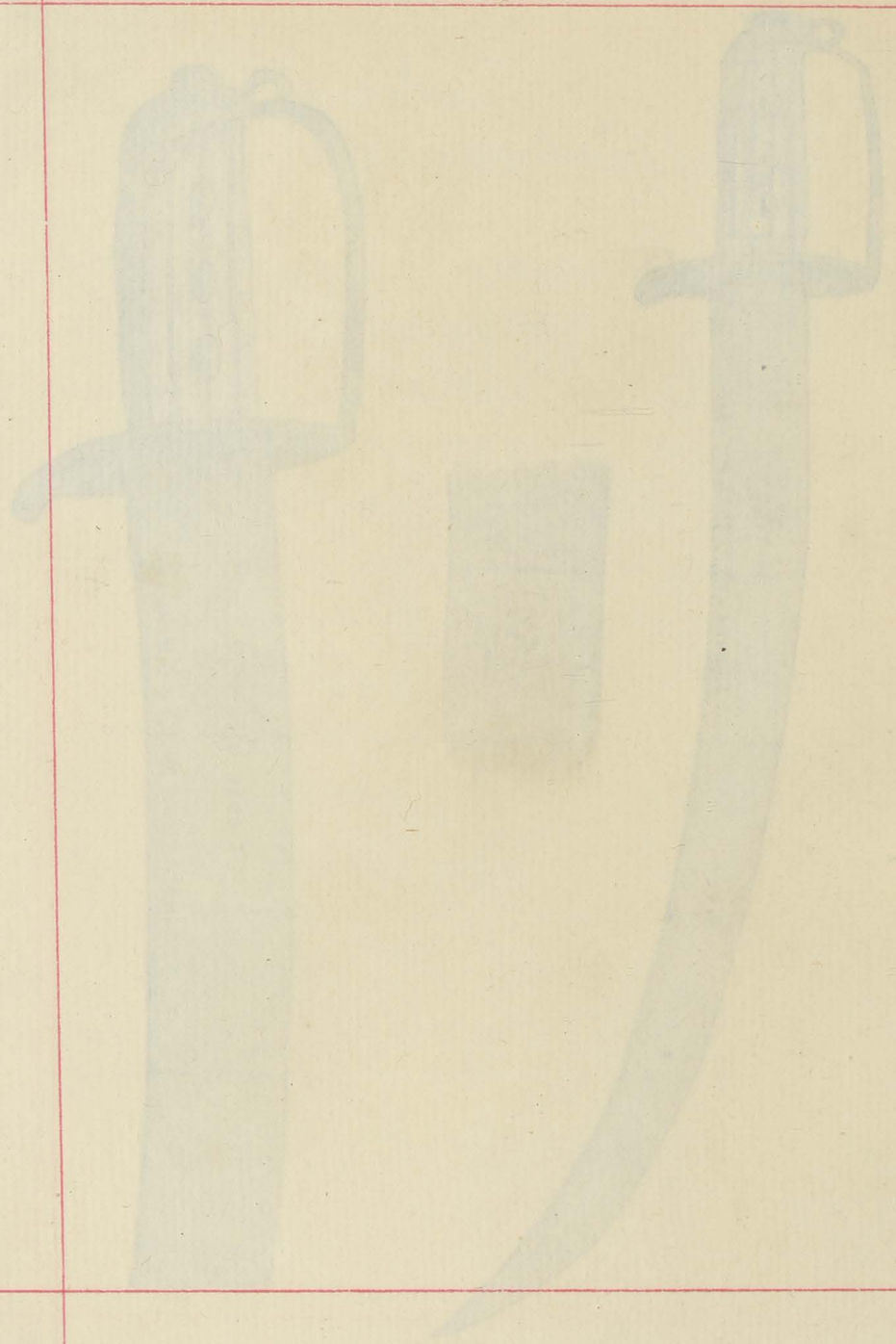

Zbiory X=cia M. Radziwiłła w Nieborowie

Dalaz ulubiony, nozony zmy
kle na wojnie przez Stefana Ba-
torego. Rękojeść z kości i stali
na klindze popiersie z napisem
Stefanus Batori Rex Polonie
1545. złotem nabijane. na dru-
giéj stronie herb Batorego
Trzy Kły. U Końca Szabli trzy
otwory dla powrósła. pochwa
cała stalowa. Długość 97 cm.

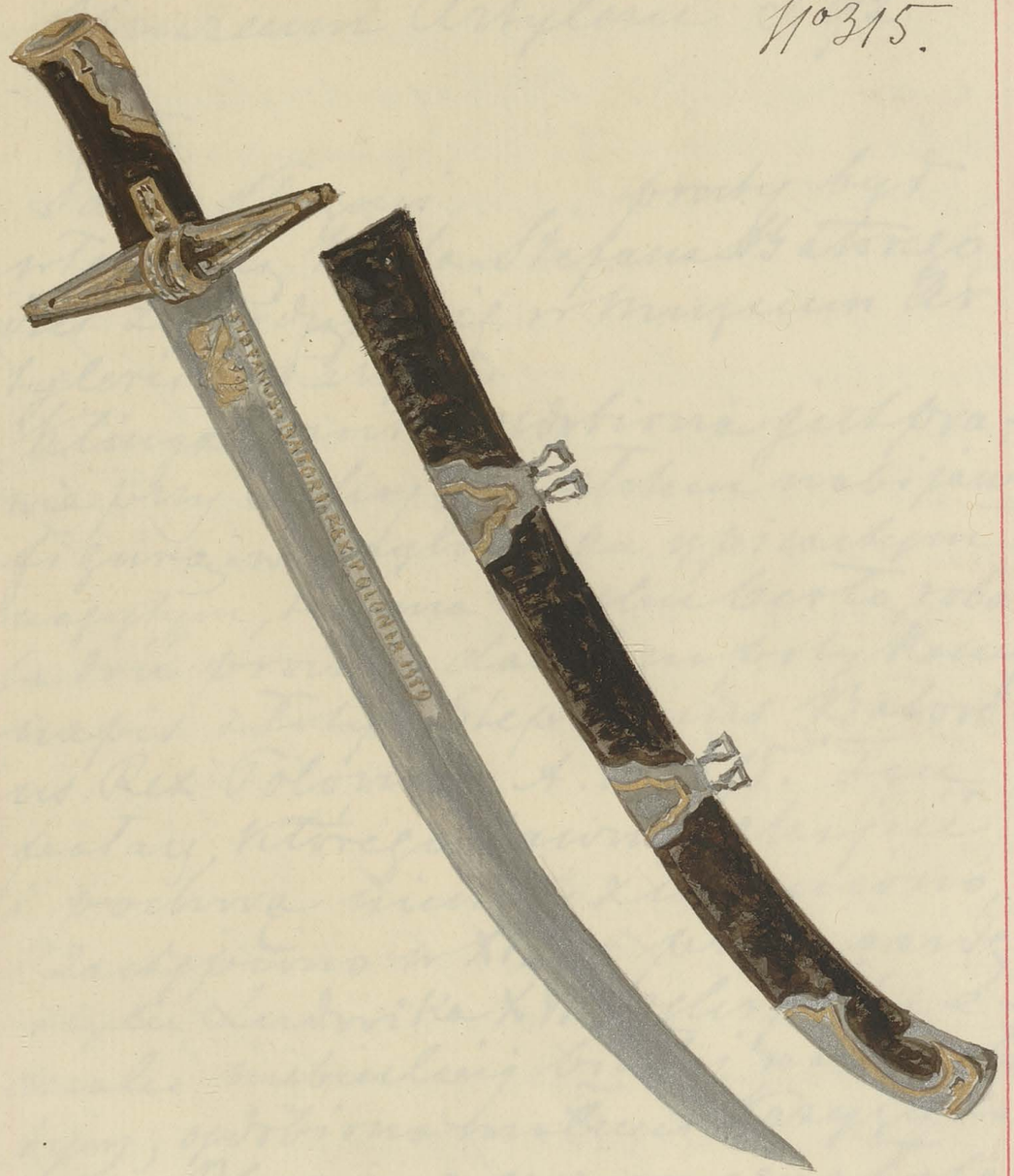

Muzeum Artylerii № 315.

Szabla zakrzywiona, Karabella Turecka doskonałej stali, na przy rękojeści złotem nielowane popiersie królewskie, głowa przykryta w odzieniu Turbana. ubrana w kaftan - w ręku berło - pod tą postacią znak Turecki, dowód zeklinga Damasceńska, napis złotem nielowany był robiony w dolnej przy jelcu jej części bimachera lub złotnika mało wiadomego z ortografią "Stefanus Batori Rex Poloniæ 1559" Rękojeść pokryta skórą nagryzioną zwoie cienkiej barwy jasnozielonej, gardo stalowe nielowane złotem w części Tureckiej; również oprawa pochwy, która także jest skórą obleczona. Kółka do przypięcia pasa są podwójne

miale. W tamtéj komnacie, przy
wieniana na jedwabnych firanach
pomiszane z włosienicą dla ochro-
nienia przed ciężkiem patrzenie. Przy
gardle żmija ma pół pierście-
nia miłowanego złotem w które
wsadzono szkło. Kadzeń w tym
pałacu i dojść ją nie pozwa-
szy od króla, czy pałac mógł
być jego własnością.
Pałac autentyczny Króla Stefa-
na, z bogatą prostą ryciną, zmy dnie
ją z nim w jego komnacie. Janda.
Wszedłszy widzą, że przy tamtejszej
firanie Królowa włożyła w nie
pałac odzywa się ją "ubóstwo
Królu nie godzi nosić
Jego pałac. Przy operacji grobu
odkryto trumnę Stanowne szczą-
ki Króla i pałac nietknięty gnie-
lisko, zostawione go przy nich.

№315.

Muzeum Artylerii I. 92.

Szabla długości prosty była
w Tamoiści Króla Stefana Batorego
dziś znajdującej w muzeum Ar-
tylerii w Paryżu
Klinga prosta opodobna jest pra-
wie przy Rękojeści, złotem nabijana
figura w nadlowniku wypisanym
nagiętym, trzyma w ręku berło, robo
podobne prosta. dalej na prostym
napis złoty "Stephanus Batore-
us Rex Polonie A. D. 15"75." Rę-
kojeści, której dawnej części
i pochwy nieteż zmieniono,
i zastąpiono w XVIII w. przez gard
stylu Ludwika XVI. Rękojeści z e-
mali niebieskiej białej notle zło
tym; opodobnaokuci Korzyzka-
mi. Oprawa z czerwonego złota

Kolanowy Gardie jest rodzaj Kory
za na dołku którego pijemy me-
dalion z Emalii ciemno szafiro-
wej (bleu du Roi) w środku po-
pierś popiersia Kimerowy z
jednej strony, Marsa z drugiej
na wierzchu szlyjerii cyfra
Stanisława Augusta S. A R.
z Diamentikow drobnych, myśl-
nie ta oprawa podana jako
z cranin Sobieskiego
Podług tradycyi pałasz ten miał na
sobie do Stefana Batorego, nie jego
Autentyczności nie stwierdza, pod-
pis zdjęcia późniejszy. Należał
niegdyś do Króla Jana III go
pojęcia do Stanisława Augusta
którego miał z nim jego opra-
wę i pochwę jednie stanowiły do
jego francuzkiego ubrania,

Cesarz Napoleon I-szy wiózł go w
Warszawie en 1808, zabrał go z
sobą na wyspę św. Heleny. Ten
szablę zapisał braciszkowi
memu Hieronimowi, Królo
wi Westfalskiemu. W spadku
dostał się Hieronimo-
wi (Napoleon) ten oddał zpowro-
dem za 10,000 fr: murzynom
Artylerii -

Sodtąd spisu broni (armes) dela
Garde Robe de Napoleon, ils sont
déposés aujourd'hui dans l'Etat
B. joint au tableau est intitulé
"Inventaire des effets qui sont
ici chez M le Comte de Turenne."
Ce sabre déposé dans l'Etat B comme
sabre de Sobieski dans l'inventaire
comme donné par la Ville de

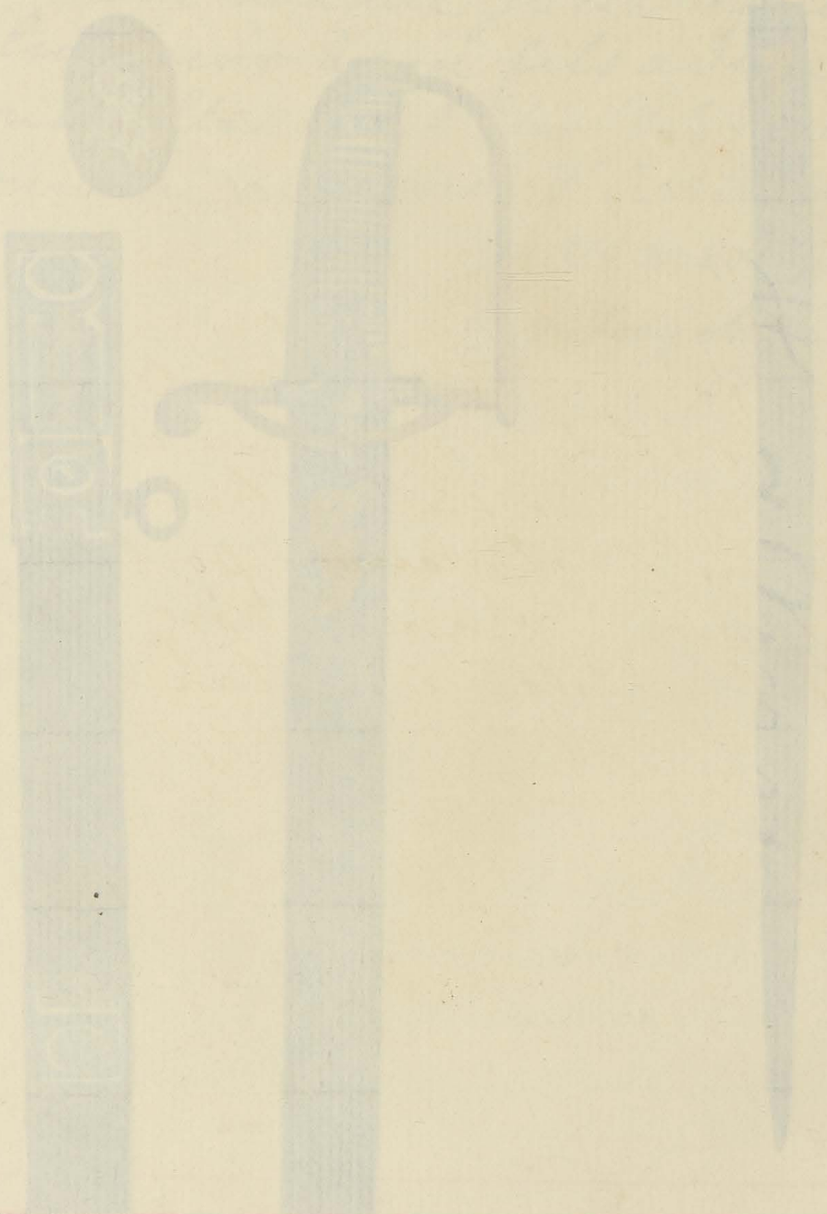
Varsovie, etan 1821, déposé chez le
Comte de Turenne. Il est légué par
l'Empereur à son fils adoptif en
prises (Etat A, § 2. Etat B. § 3.) au
jourdhui au Musée d'Artillerie

pp: 314 maison.
Napoleon chez Lui-

J. 92.

STEPHANUS·BATORIUS·REX·POLONIÆ·1575

STE PHANUS·BATOREUS·REX·PO

Inne Dalasze po Królu Stefanie Batoryn.

1101.

W Dreznie w Johanneum napotyka my piękny pałasz z wizerunkiem Króla w tarczy - korona nad lauren, w około wizerunku napis "Batori R. P. Stefanus. Rękojeść obwinięta grubym złotym sznurkiem nie la wnijętym - garda stalowa ornatna z złotym niellowaniem - pochwa o - prawiona w czarny skórę. okuta w stal z złotemi niellami.

№2 Krola Stefana Batorego 1580 r. bogato drogiemi Kamieniami wyra dzany.

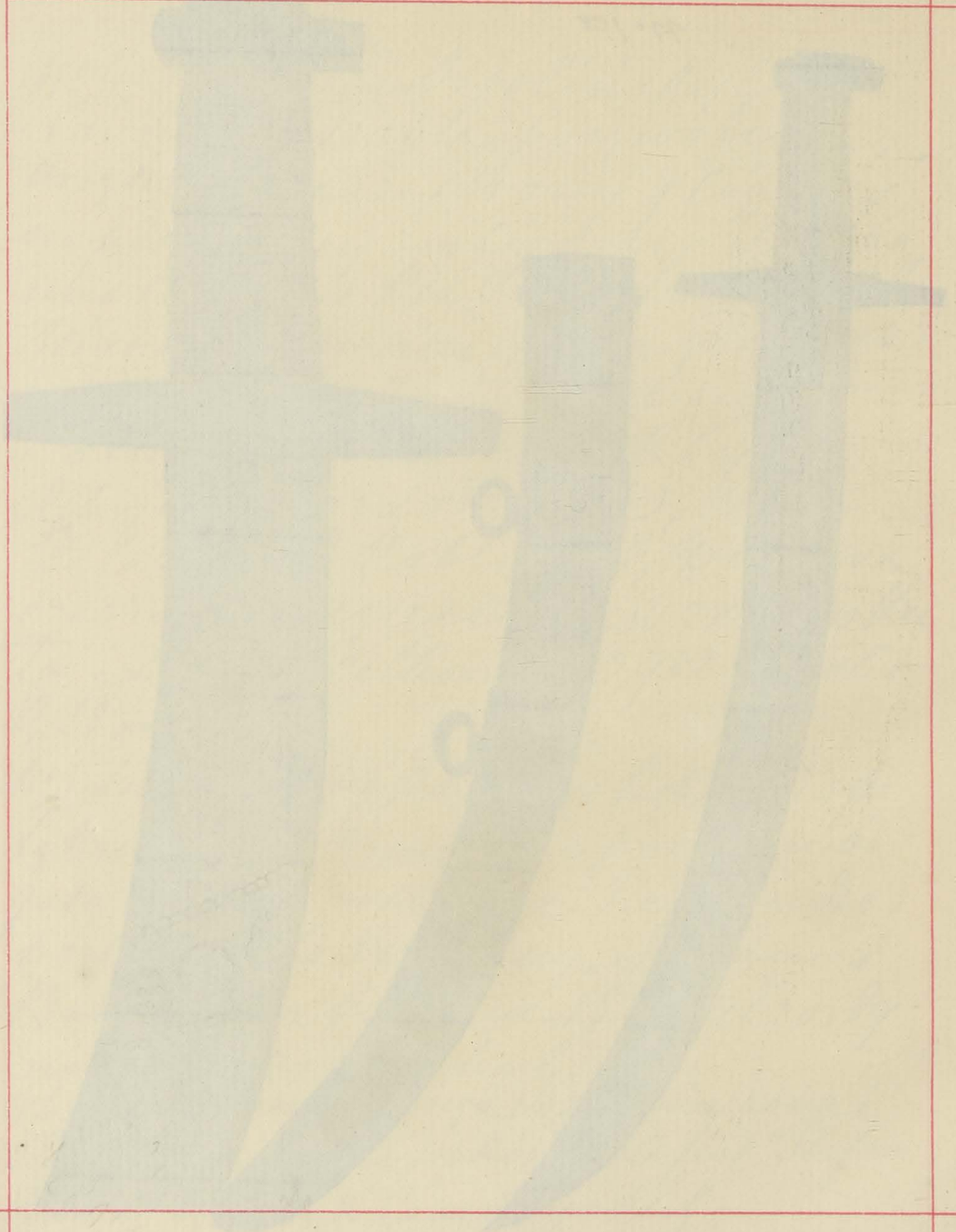
№3. Pałasz z wizerunkiem Króla Ste - fana Batorego - rękojeść z jaspisu szarego oprawny w silno pozłaca - ny garde - z napisem X-t X-t Chrystus Król. -

№4. Muzeum Ossolińskich we Lwowie; Szabla pozłacana, ozdobiona głowicą, napis złoty na nabijanej "Stephanus Batorius Rex Polonie Ao 1580" Z drugiej strony pochwy Króla złotem nabijany podpis "Anno" Z drugiej strony herb Kły Rękojeść skórą obszyta, jelec żelazny o 3 kabłąkach, pochwa czarna skórzana w żelazo kuta - Długość całkowita 0,982 ost. jelca 0,128 mil: —

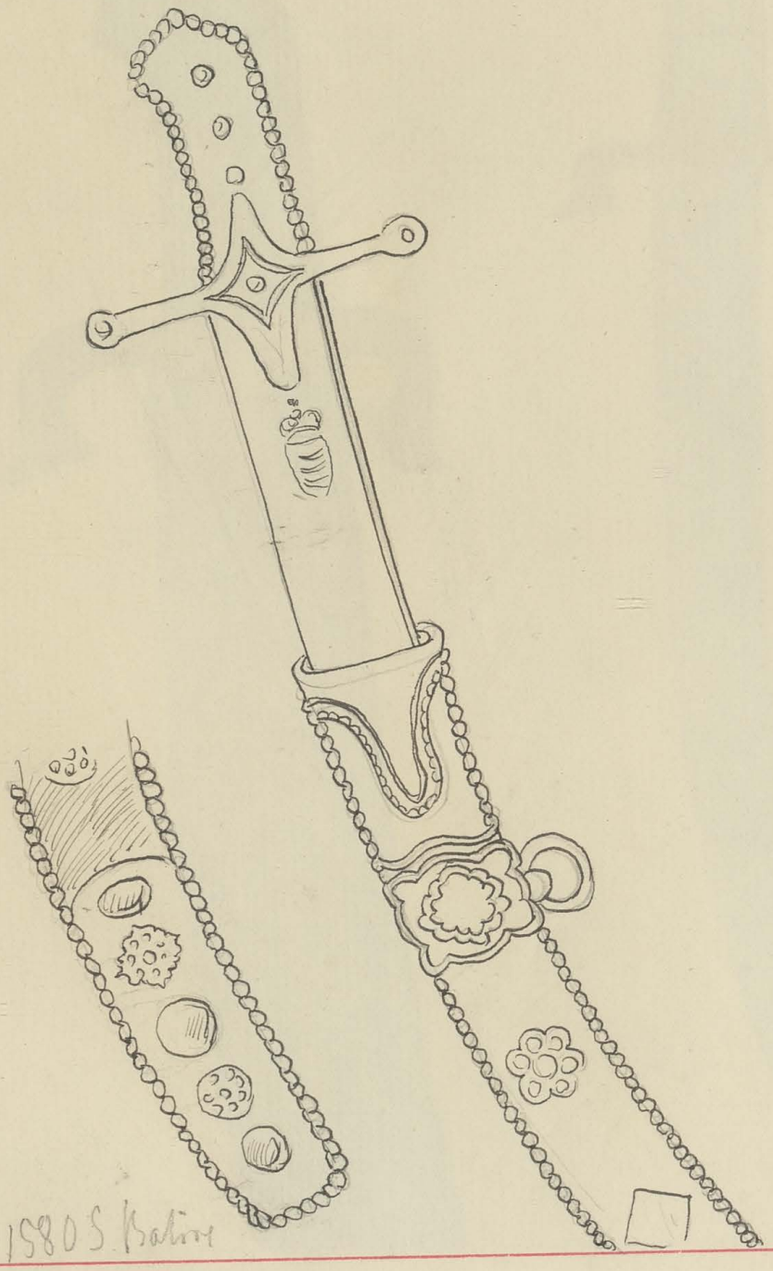
№5 Szabla Stefana Batorego z rękojeścią z kością słoniową oraz okrągłą na pochwie bogato złotem nabijane. Na klindze portret Króla z napisem „Stephanus Batori Rex Polonie 1585. wt: ordynacji Zamoyskich. —

№6. Szable Stefana Batorego dość zniszczona i złamana, na stronie jej skórze napis "Stefan Batory" wt: X.X. Czartoryskich —

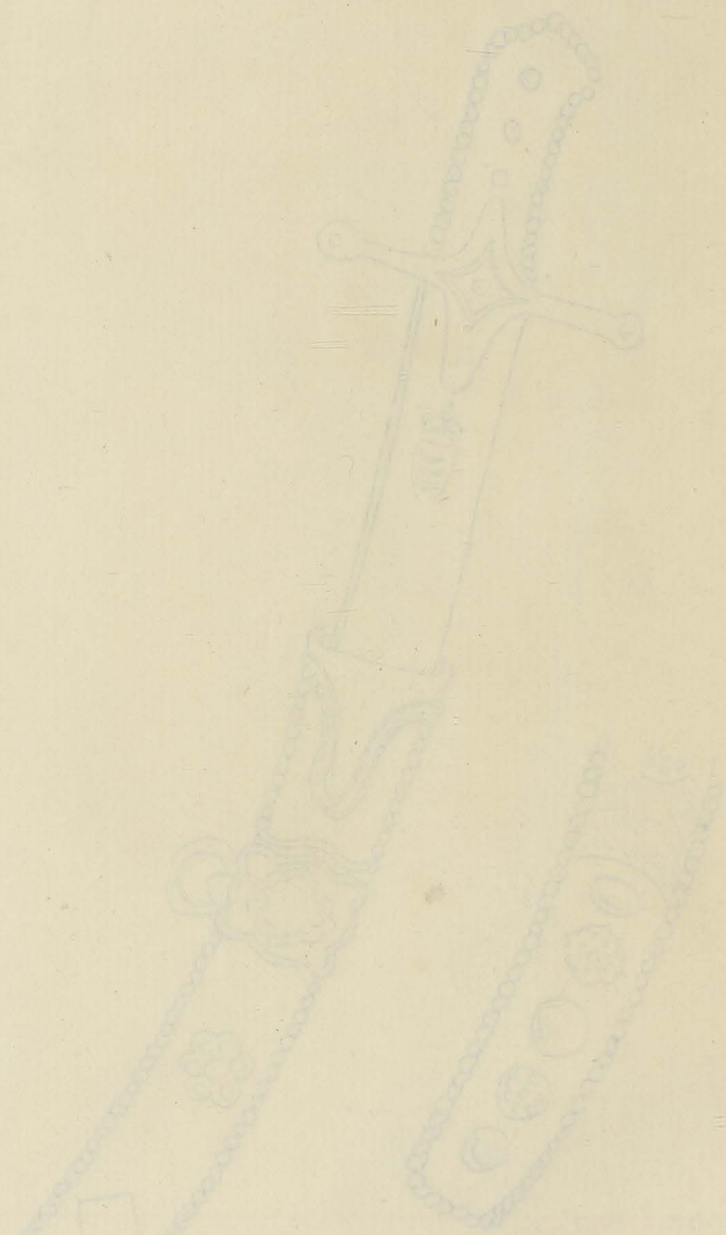

N°2.

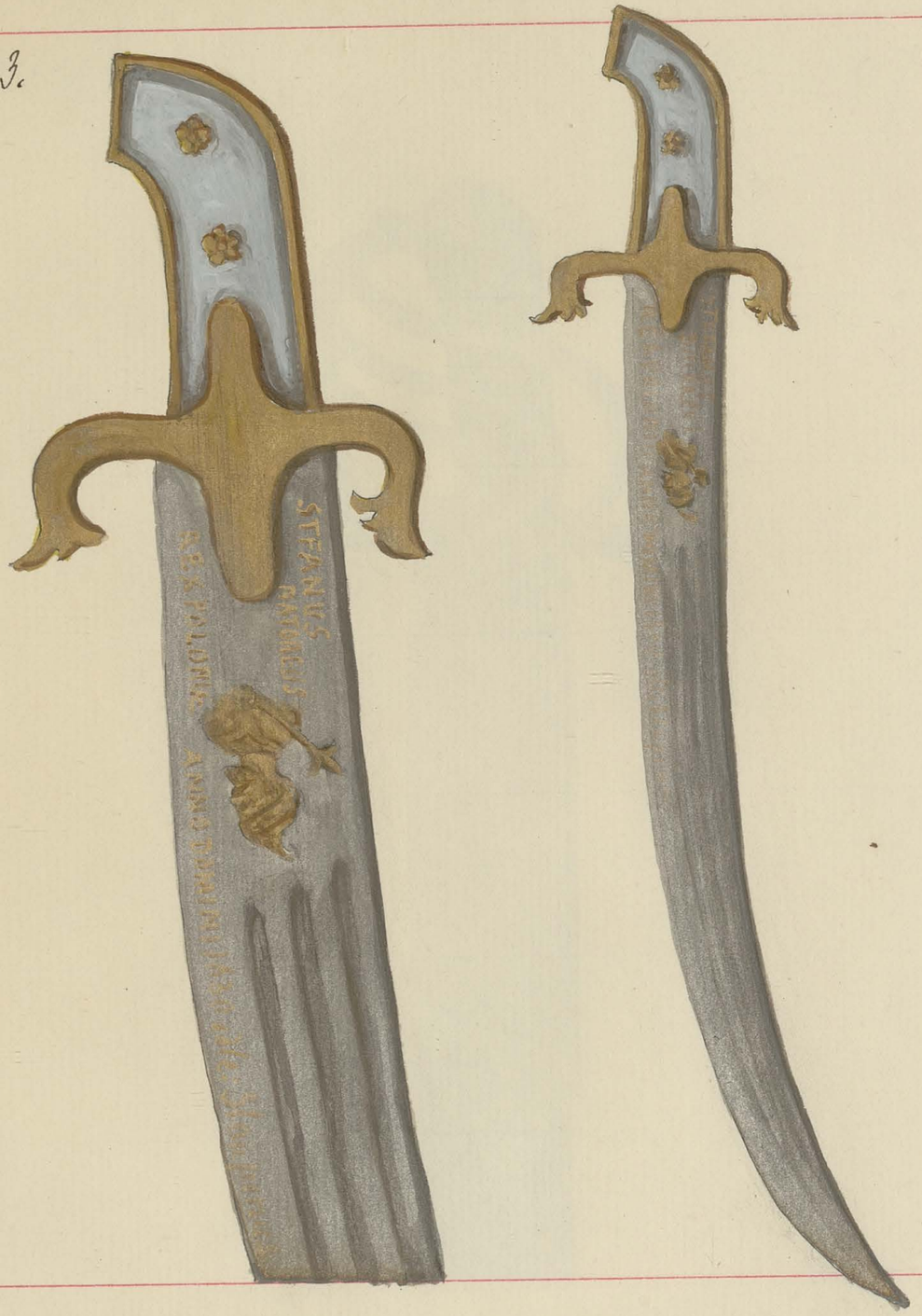

1580 S Balin

71.

N° 3.

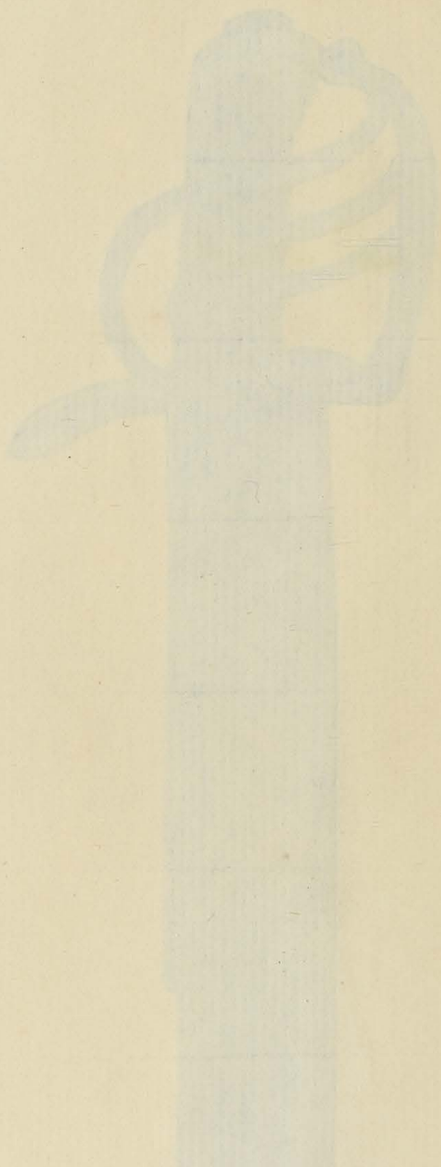

72

1704.

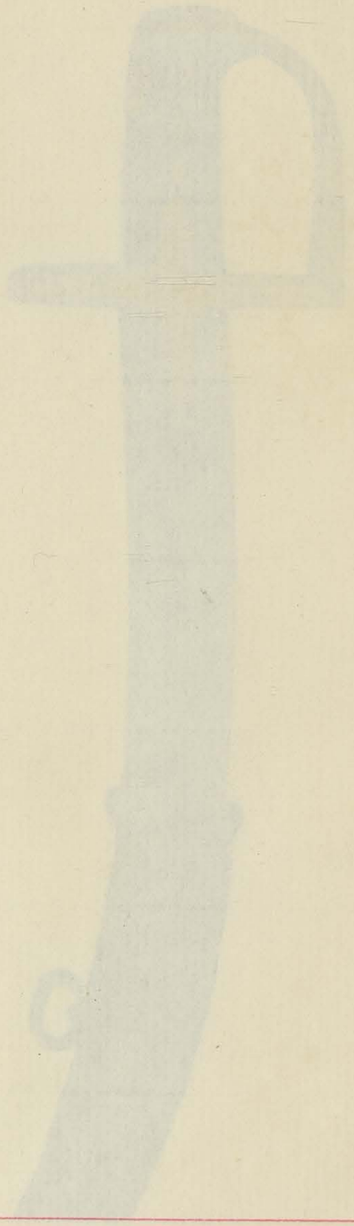
67

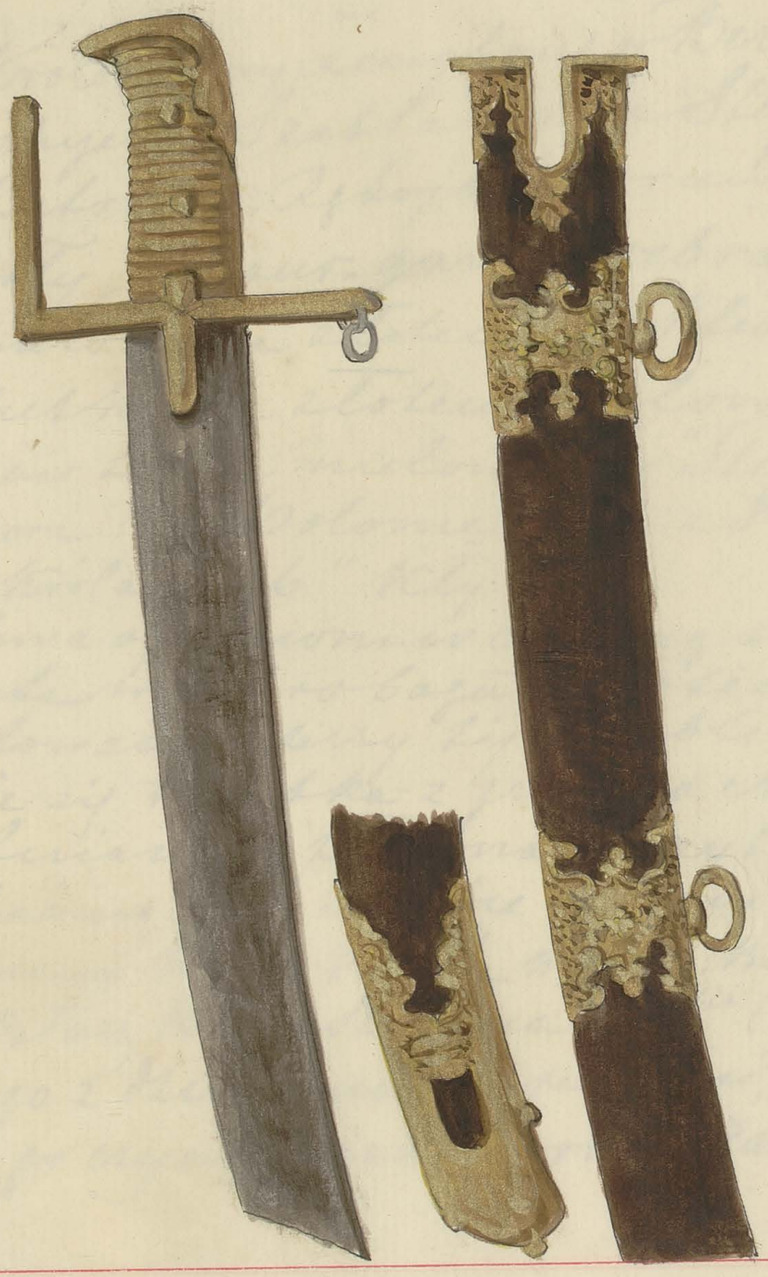

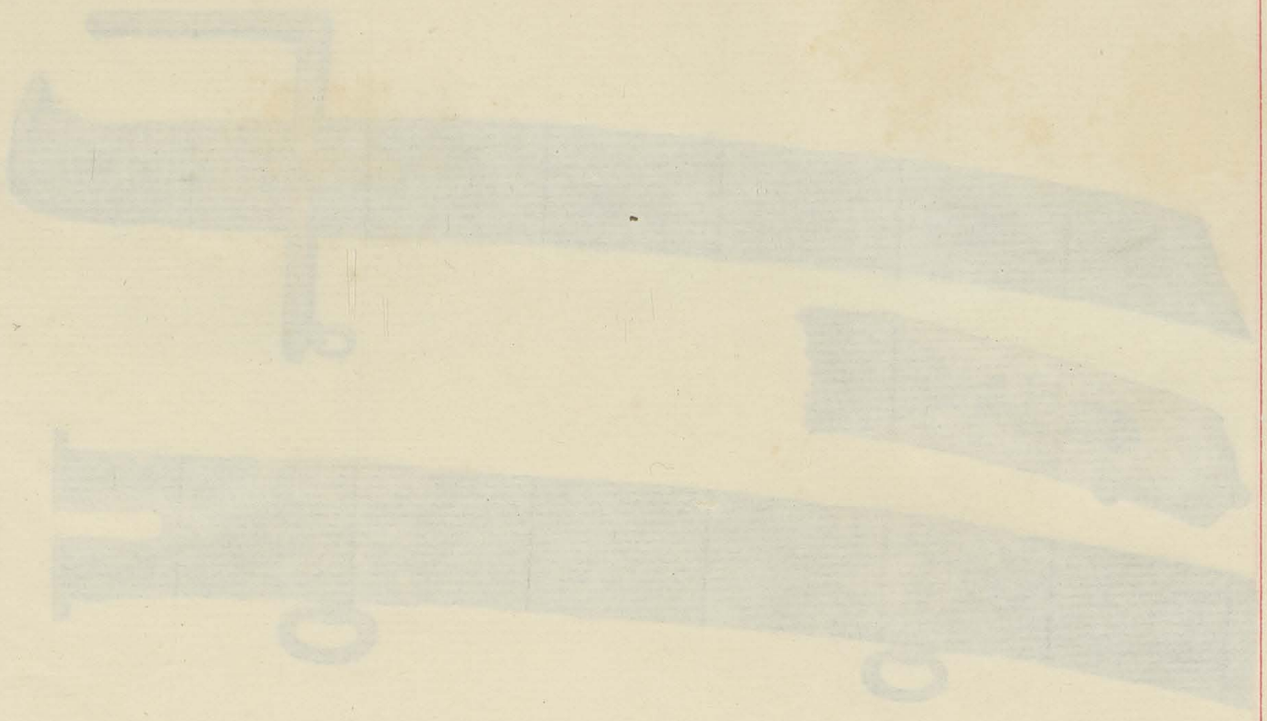
11°5

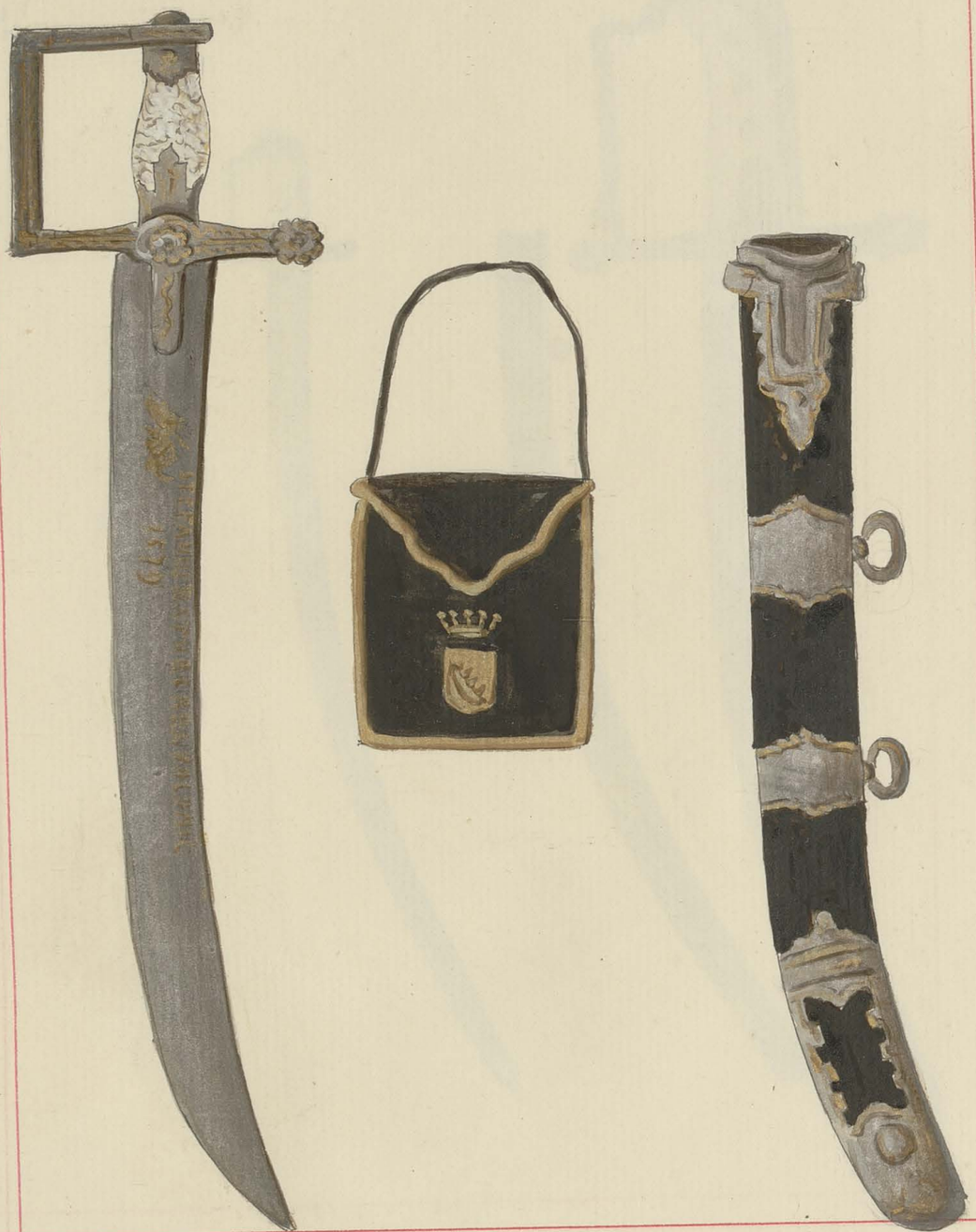
N° 6

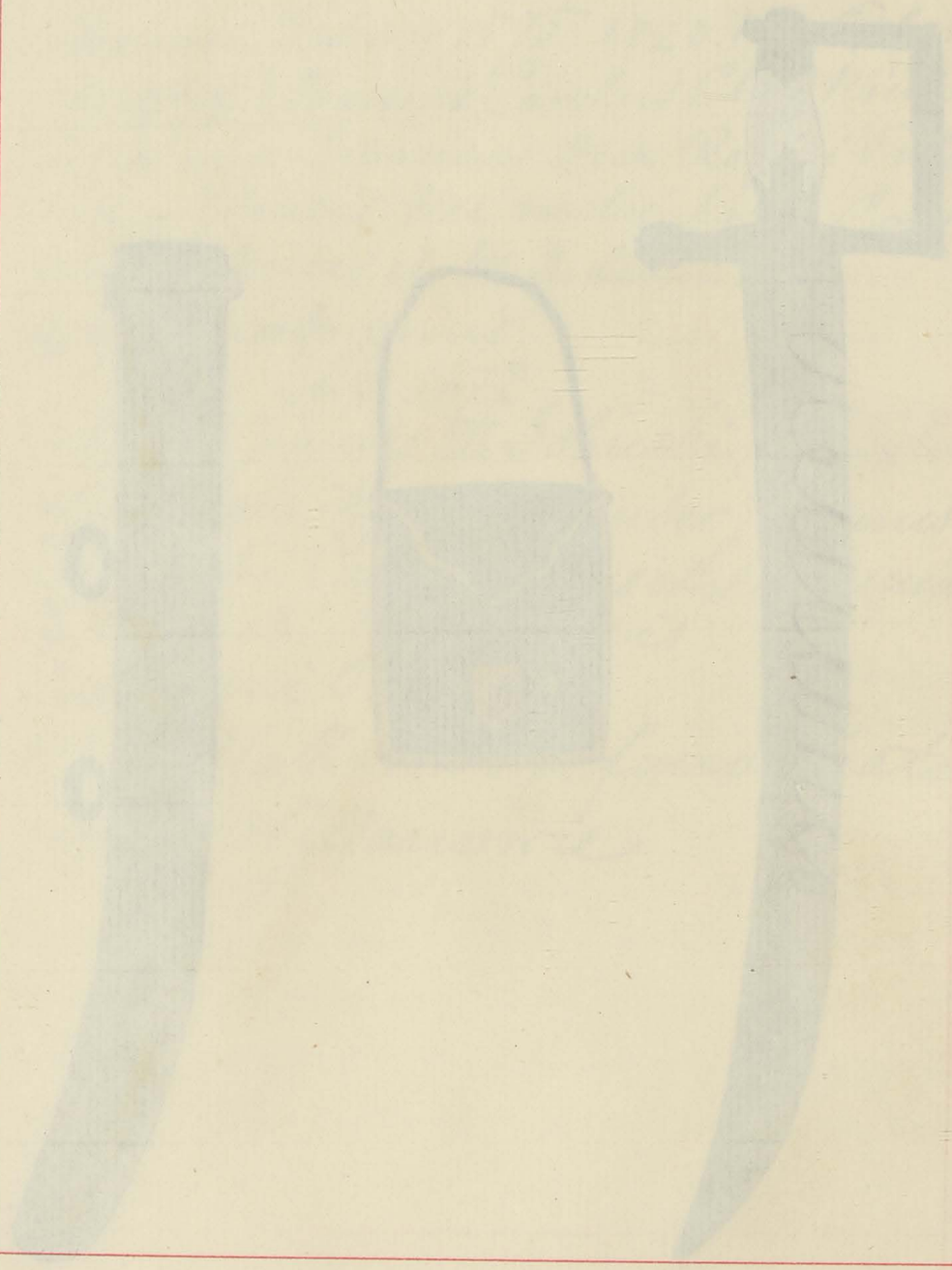

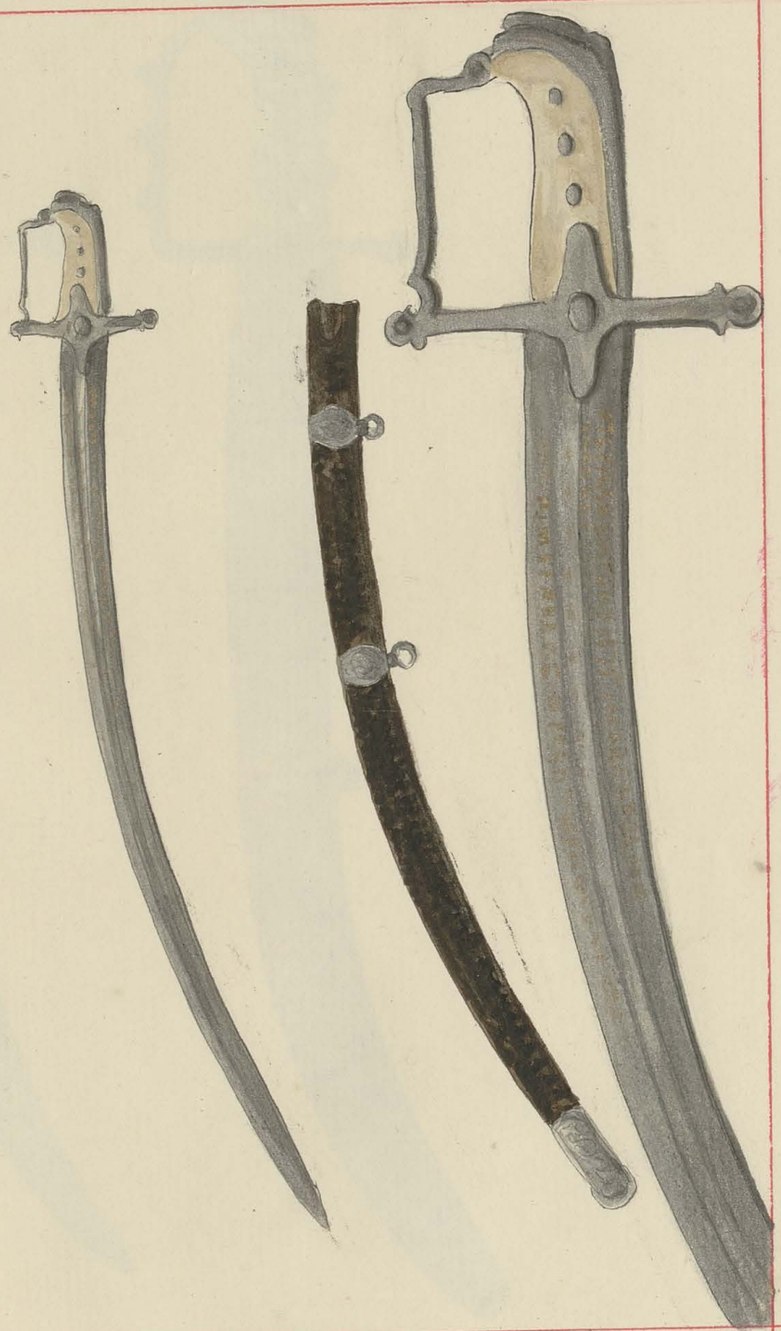
W Królewskim Zeughaus w Berlinie znajduje się Szabla Króla Stefana Batorego. Rękojeść oprawna robiony Jaszczur - garda srebrna cięta, na niełowana złotem - Nakiśnik portret Króla złotem niełowany i napis tokiem niełowany "Stefanus Batori Rex Poloniæ 1579.. z Dunajem Króla herb" Kły.
Pochwa oprawna w czarny skóry okuta w srebro bogato złotem niełowane - przy niej drabiżnaje się torebka z grubego czarnego lnianego płótna obszyta złotą taśmą - na torebce złotem wyszywany herb Kły." - № 488.26: Berlin Nº2 Pałasz Króla Stefana z X^ca Ogiń skiego z dziwnemi napisami, które mi go czynią bardzo podejrzanym

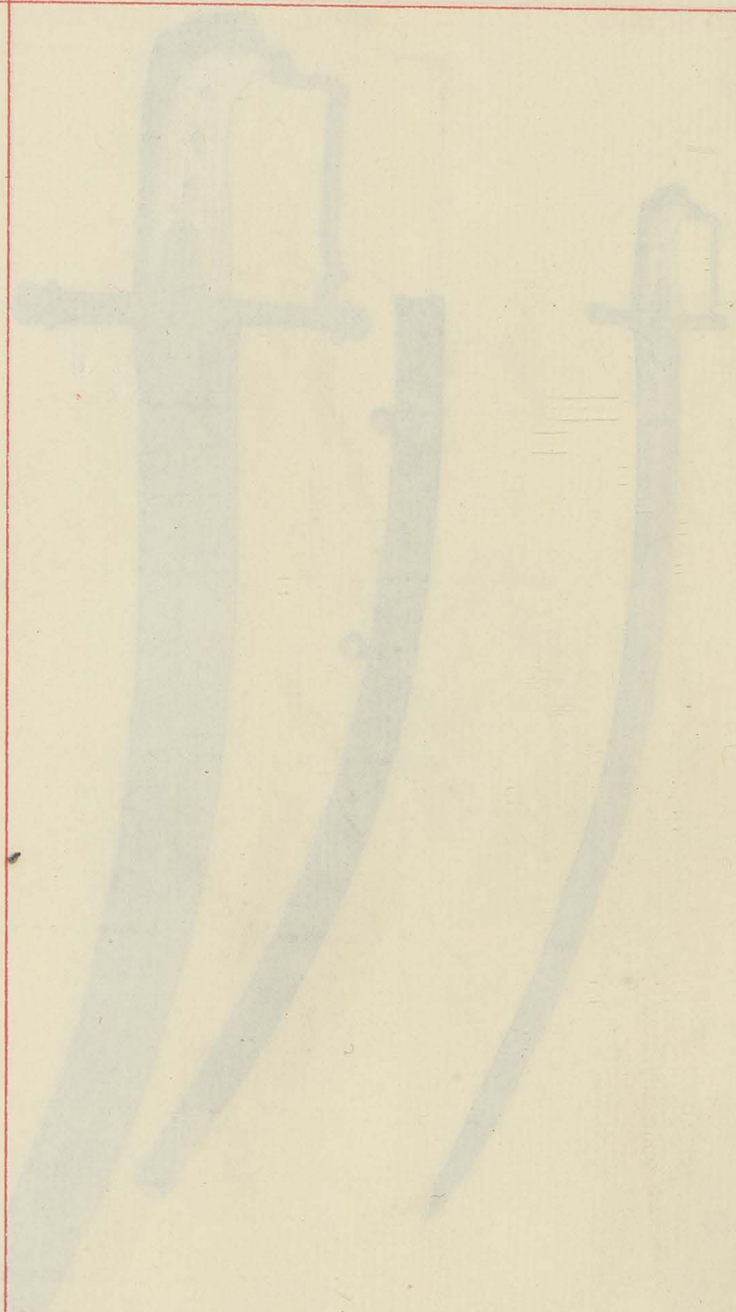
Stephan Batory 1575. IPZD. Rex Polon:
(herb zryk.) Joannes Carolus Chodkiewicz
Palatinus Supremus Dux Regni Polo
niae – Vilensis Hetmanni hos in Com
putabilensis et M.D. Lithu:
✠ Quam ordo primus
A.D. 1677
(herb Pilawa) Joannes III Sobiesky Rex Polo
n: (herb pogon i Kosy) Alexander Joannes
Zamoyski Cancellarius et Supremus
D. Ogińskii Pro et fovis
Dux Regni Polon:
No 3. Szabla Króla Stefana Bato
rego w Willanowie

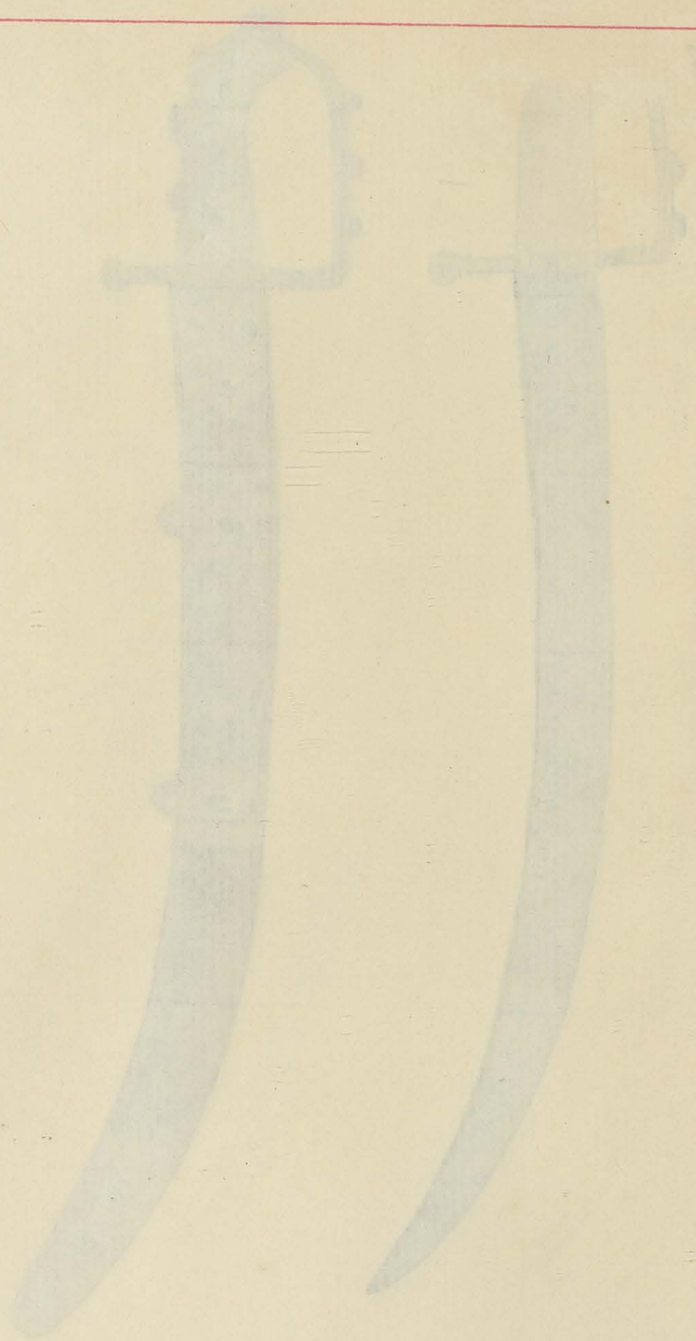
102

1113

Karabela Króla Stefana
Batorego na węgrzech.
w familii Hrr Bathyani

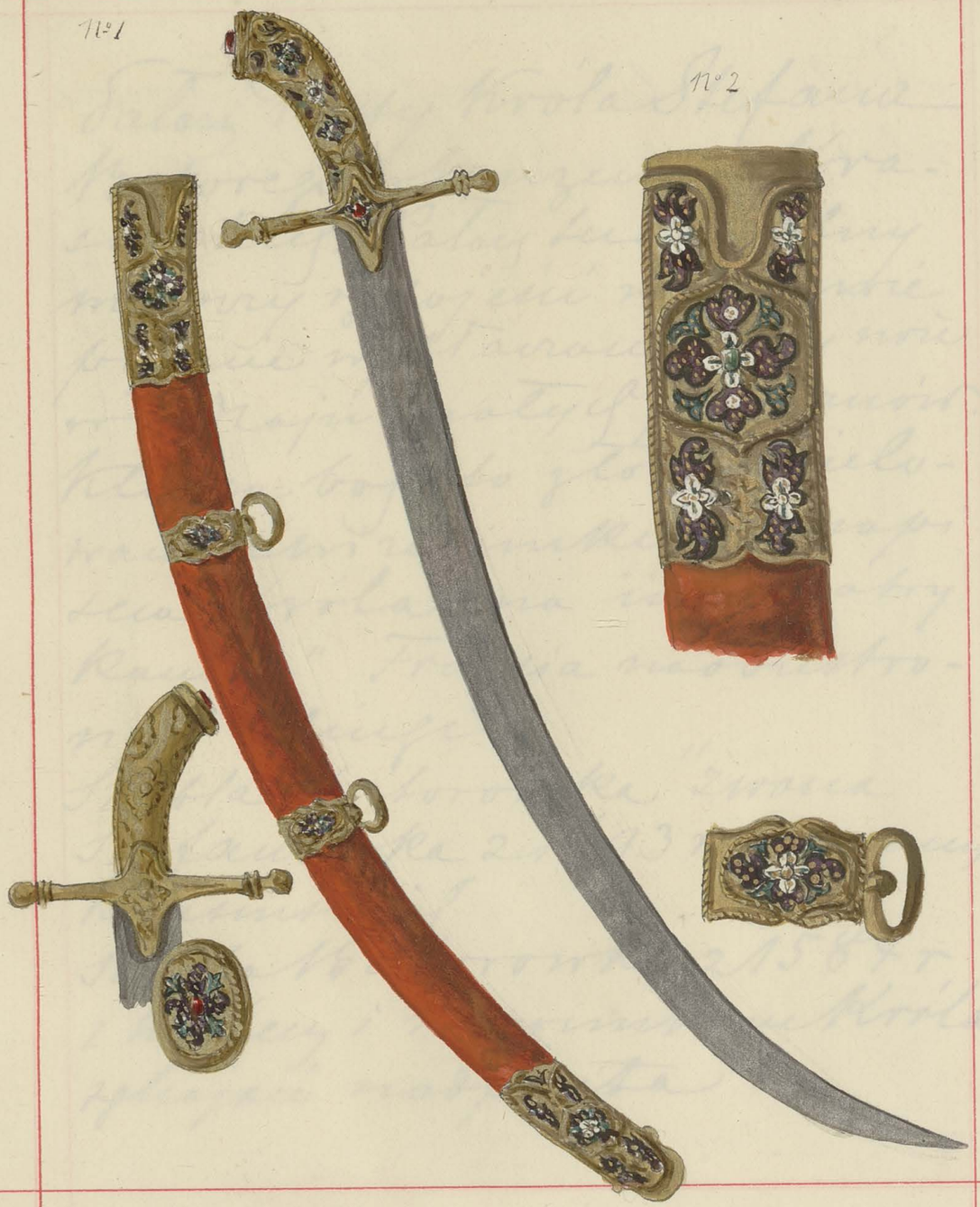
Piękna szabla Damasceńska długości
0,79: szeroka 0,4. z rękojeścią 98 centymetrów
dość wygięta, jak zwykle Damasceńki,
prosta rękojeść kosztowna, pozłocona w floresy z
pięknej emalii białej, fioletowej i
zielonej - wysadzana gdzie niegdzie Ka-
mieniami (Rubiny, Szmaragdy, To-
pazy). Pochwa cała okuta kosz-
to pozłacone z temiż floresami z
emalii i Kamieni, stanowi pre
pyszną całość - pokryta oksa-
mitem blado czerwonym, miejs-
ce w przeszłym wieku odnowiony
Karabela ta była niegdyś w Zbrojowni
Cesarskiej Austryjackiej w Wiedniu

została ofiarowana przez Cesarzową Maryę Teresę Hrabinnie Josefowi Batthyanemu, pomiędzy inne uważana, nietylko przez Familij Hr. Batthyani jako jedna z Autentycznych Karabeli Króla Stefana Batorego, lecz też z tego, że znana jest jako dar Cesarzowej Maryi Teresy. a w Muzeum Cesarskim figurowała jako po. Królu Stefanie Dii w Tatrach pracowała; Hr. Jakob Batthyanego, rysunek i wymiar zorginału zdjęte.

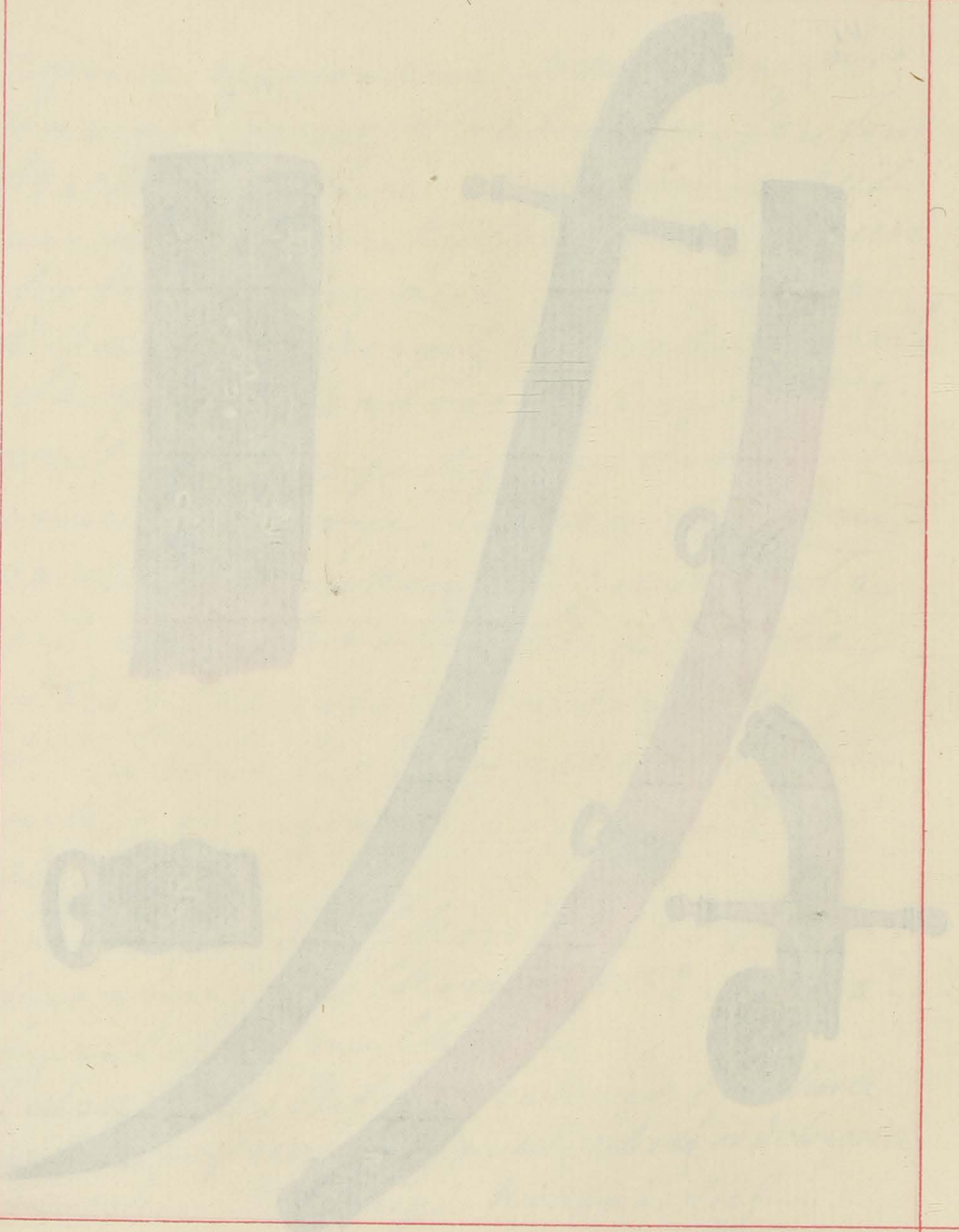
Rysunek Całkowity, 4 części naturalnej wielkości. - N°2 - 1/2 naturalnej wielkości

Pałasz prosty Stefana Batorego i pochwa srebrna pozłacana wypukłą robotą ozdobiona muzeum Ordynacji Krasińskich

N°1

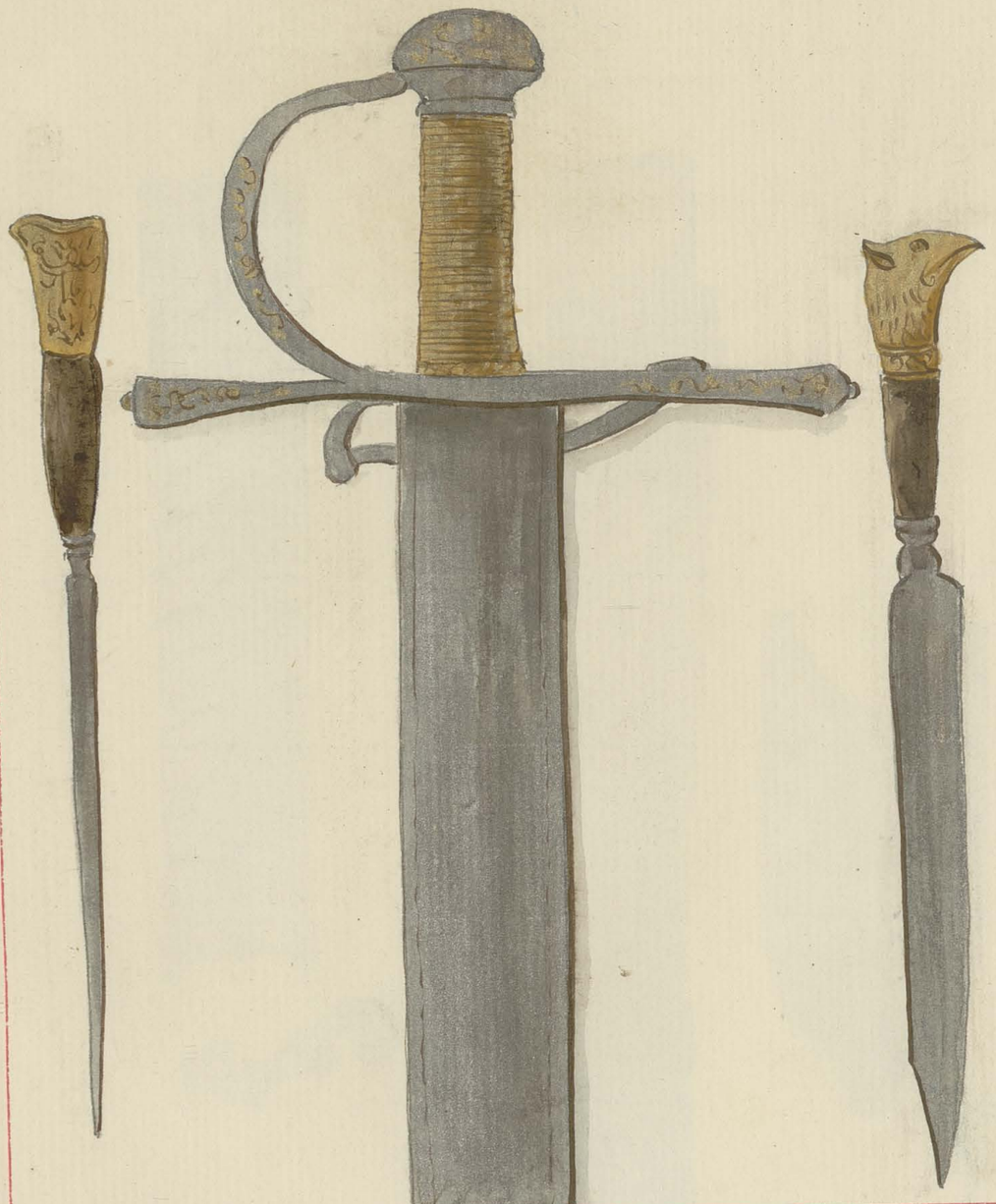
N°2

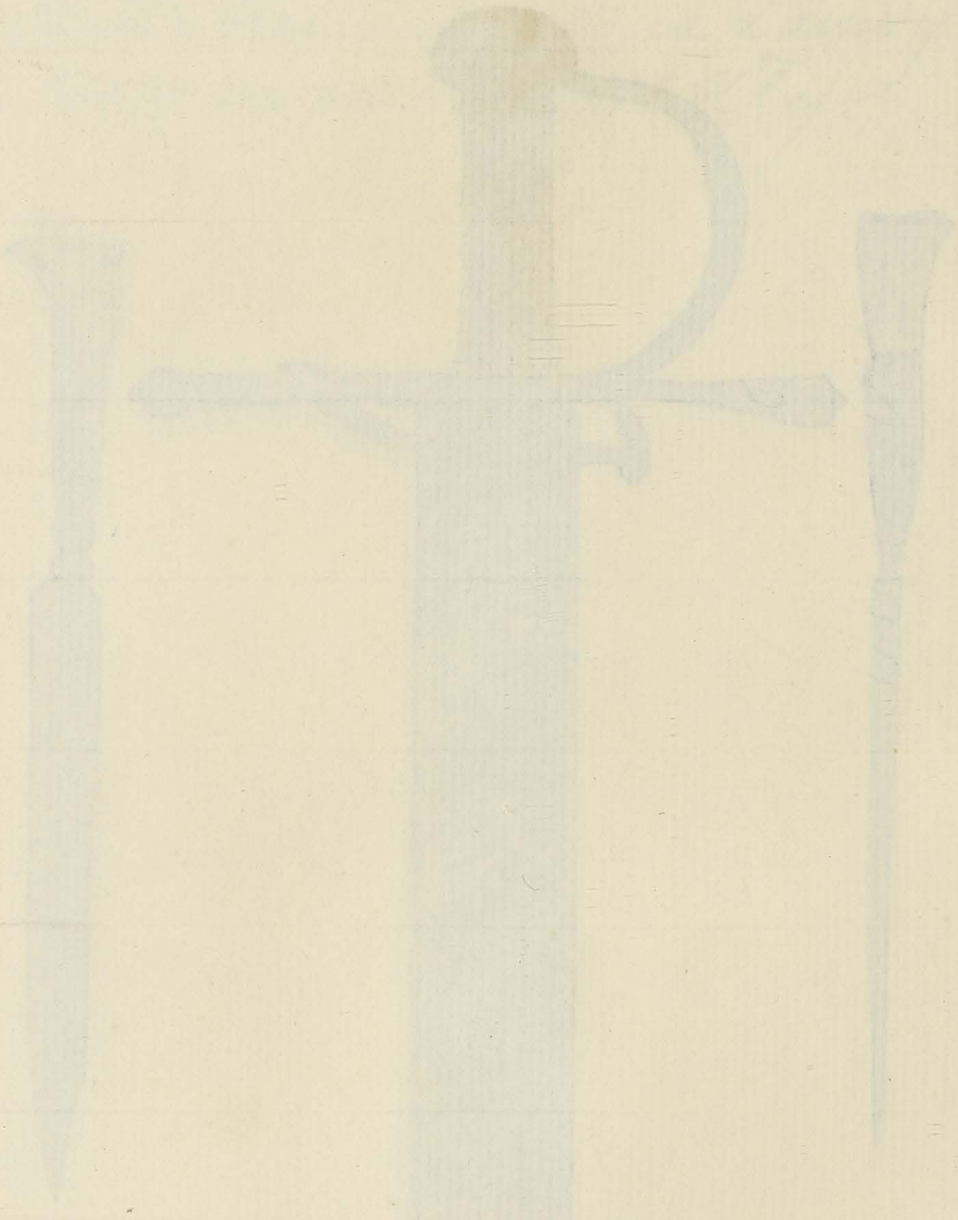

Salon Prosty Króla Stefana Batorego w Muzeum Krasińskich. Salon ten ozdobny mapowy z kojcii w pochodzie pijanie wyt Tarowej, tzy noże w rodzaju małych sjatajanów. Klinga bogato złocony mielowana wizerunkiem i napisem Króla ma inicjały Kanta " Francja na obustronnej klingi -
Szabla Batorowka " Zwona Stefanowka 21693 r. muzeum Krasińskich
Szabla Batorowka 21584 r. z herbem i wizerunkiem Króla z kojcii nadpisuta

Szabla Hetmana Jana Zamoy
skiego na pochwie herb Kły.

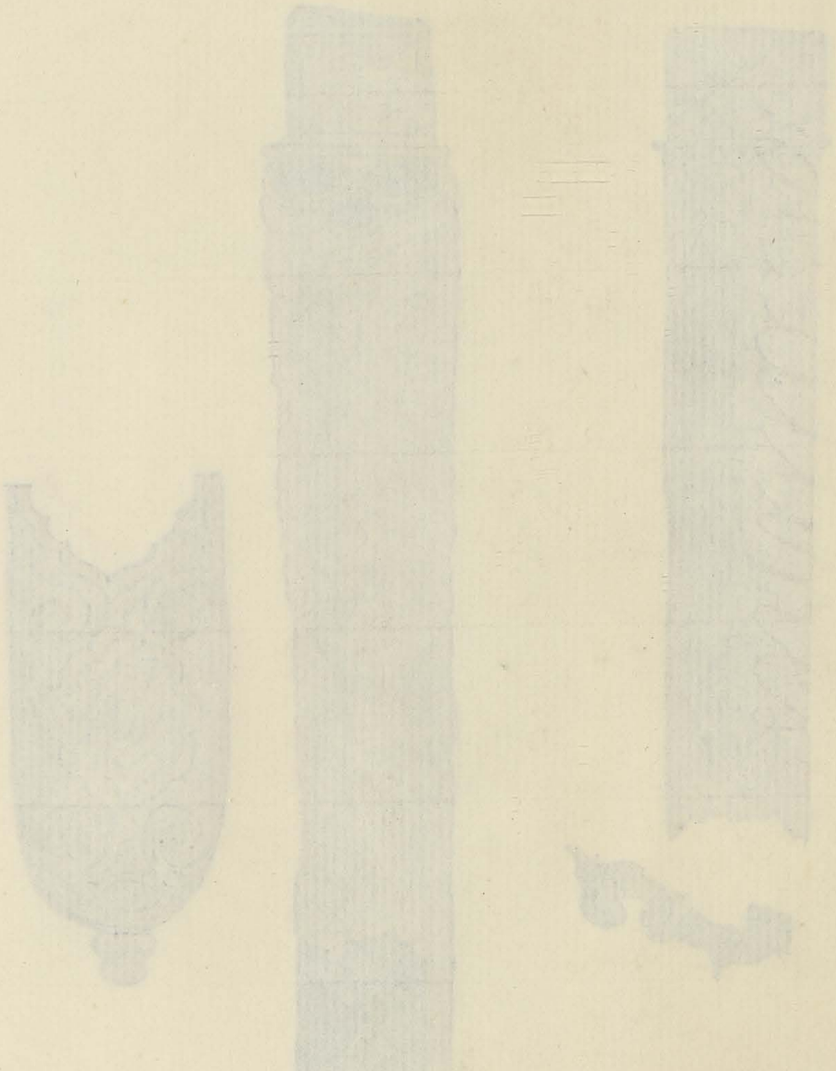
Nº1.a.

11°2. b.

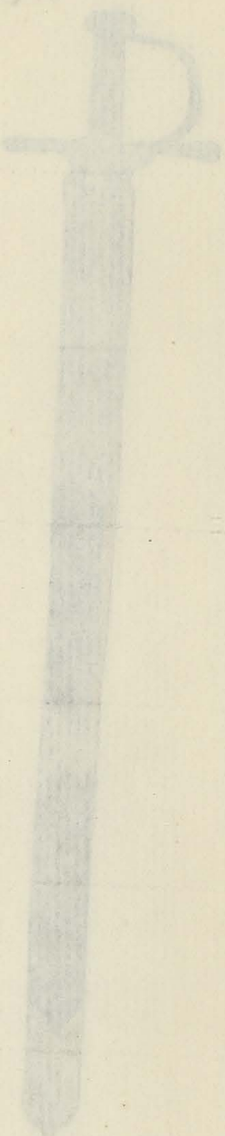

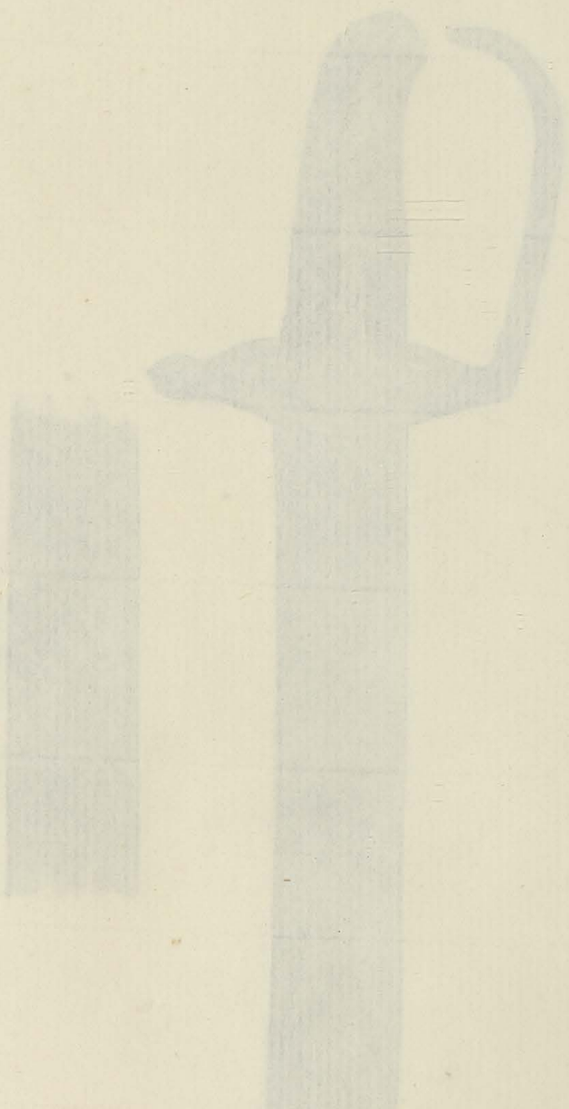

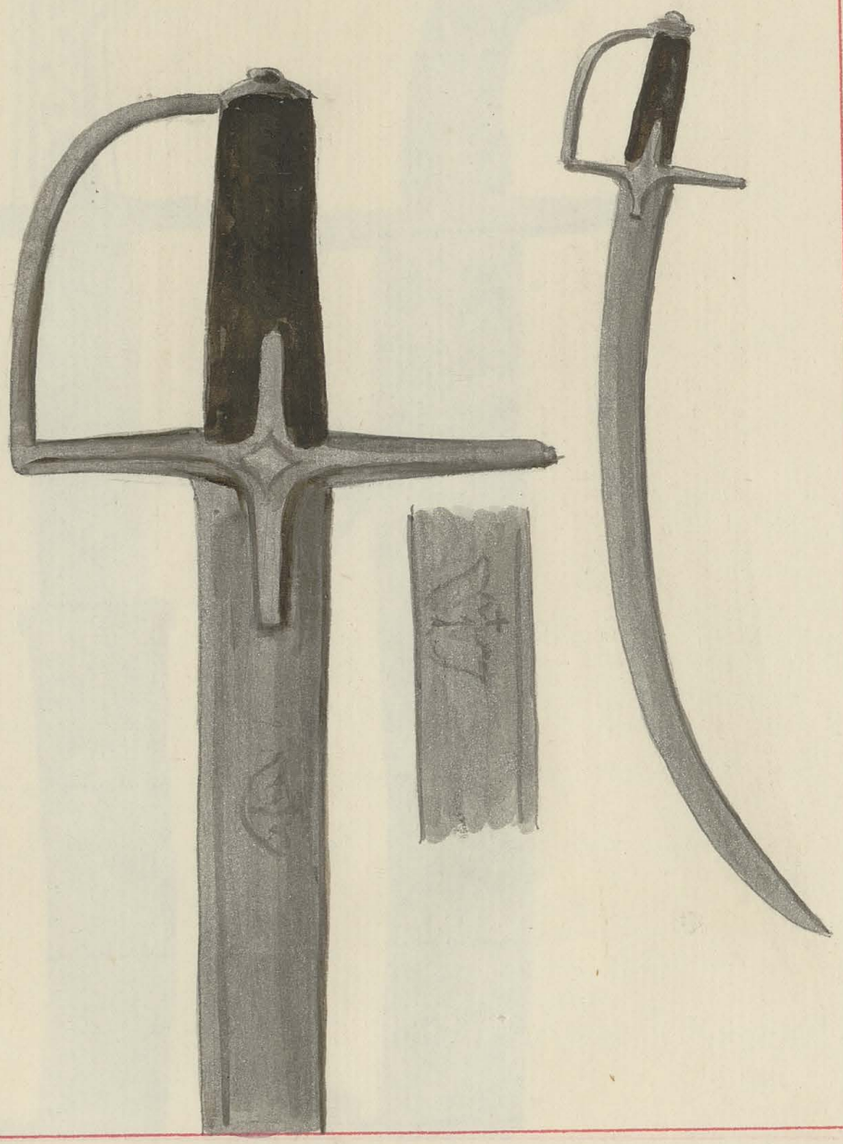
n°3.

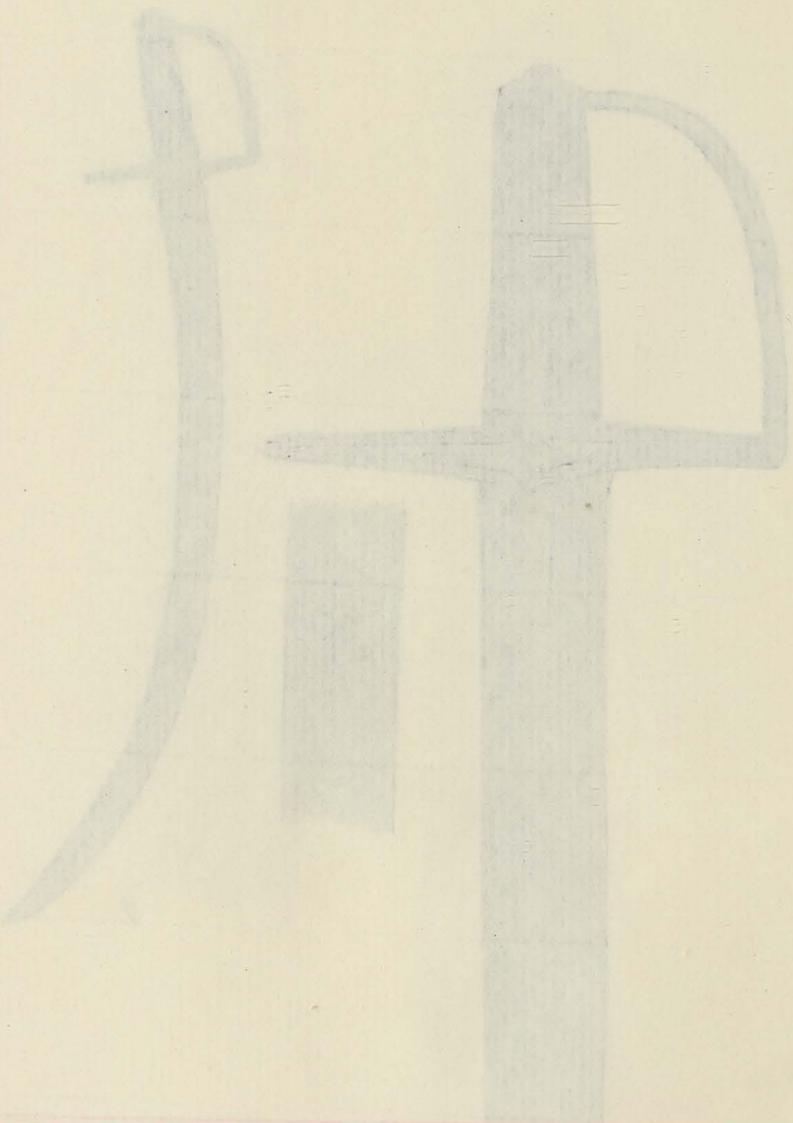

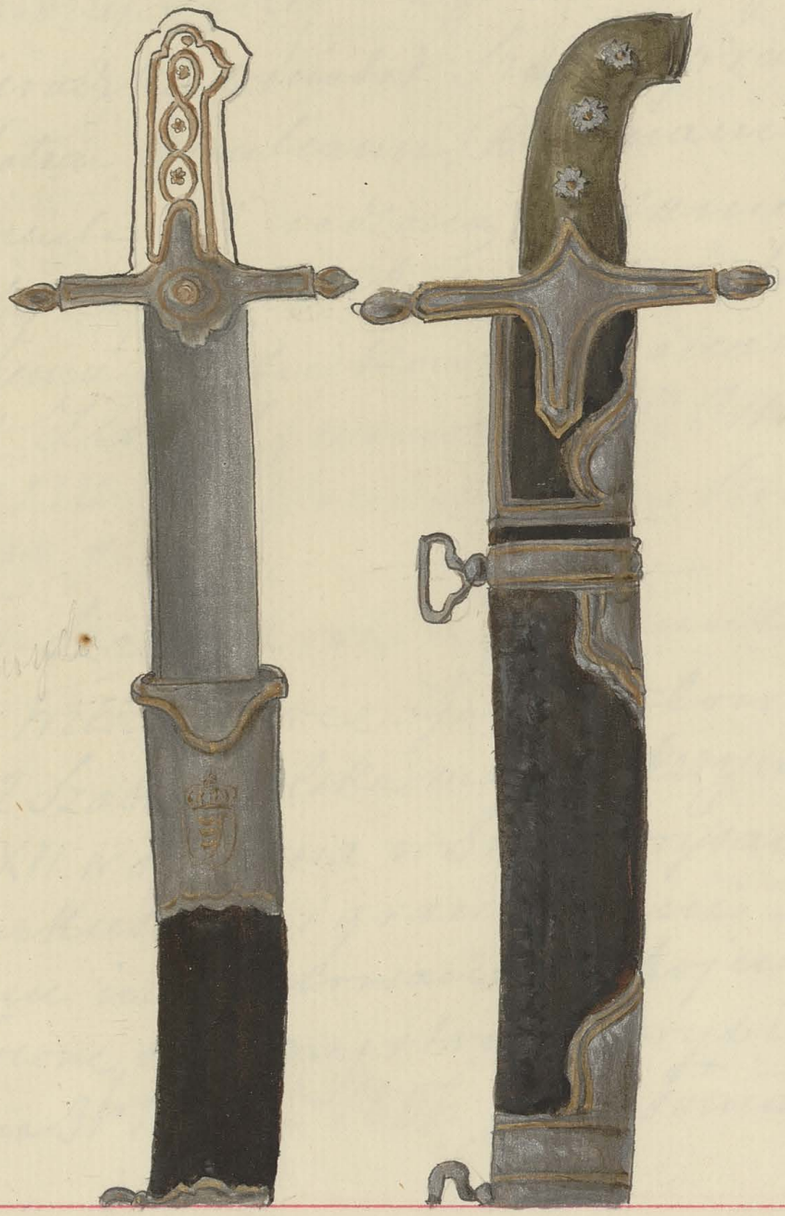

STEFAN
BATORY
REX
POLONIAE

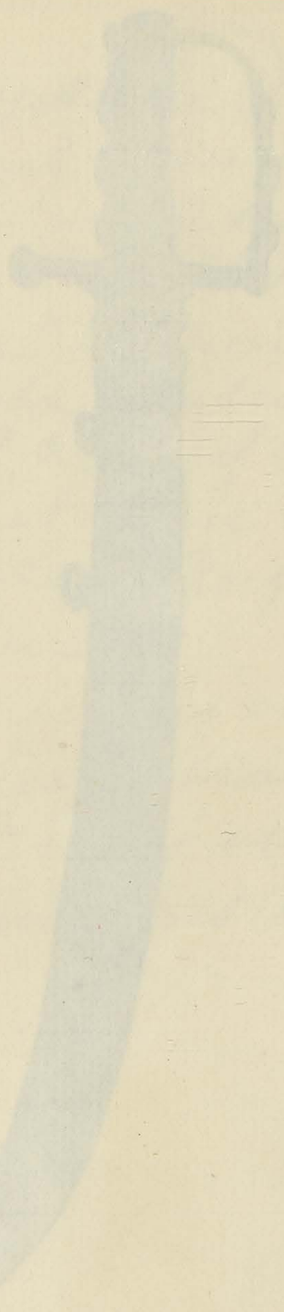
Andrzej Firlej z Dąbrowicy wojewoda
Sieradzki ponadat Szablę oprawioną
złotem, szmaragdami, Rubinami, Dy-
amentami nadzwoną; od samej Ro-
boty zapadł Dobrogostowi Lubel
skiemu Złotnikowi dwanaście
set Złotych (manusc: Bibl: Ossolińskich
№ 2332. / wł: Łosińskiego Lwów storoytey
1889. pg 28=

№1. Szabla Króla Zygmunta III-go
w Willanowie. Gotowa stalowa zło-
№2 Szabla polska matowa krzywona
z XVII. w. obrawna w srebro-wysadzana
turkusami i granatami —
lem inkrustowana, Rękojeść i boki
złocone, na jednej stronie wypisane"
dnia 31 maja 1806. Josef Joniatowski

dowodzący Wojskami Rzeczy Pospolitéj w Inflantach Czasach które dziś ten Polaków wraca pamięć"
z drugiéj strony rzeźbioném wygrawirowane "Ś. P. Śmierci Stanisława Augusta, ostatniego z Królów Polskich, którego cnotami w Tamtosię dobrze wspomnienie przy Chrzcie Augustowi Potockiemu -
Naklindze z jednéj strony napis "Chocimski krakteł zawarłam" z drugiéj strony rok 1621. Sigismundus Rex Poloniæ. -

1101.

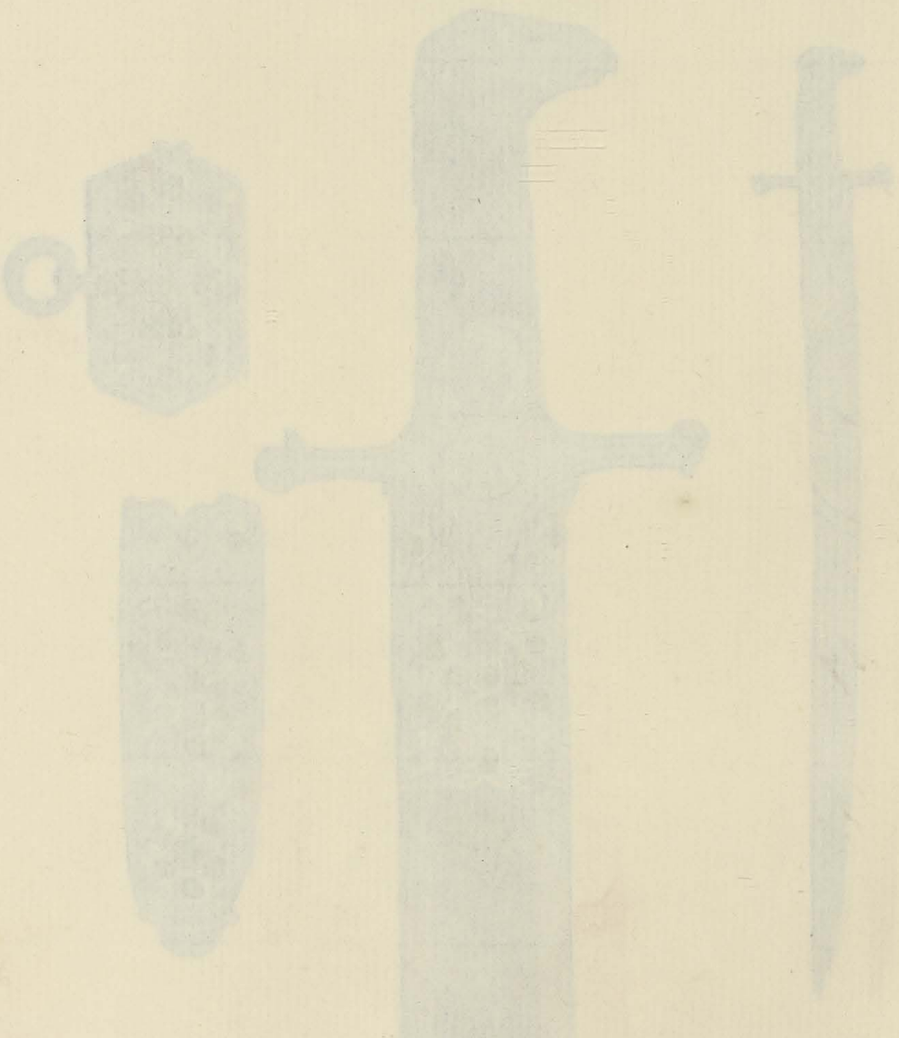

1102.

W: XVI

Muzeum w Rapperswill

№1. Klinga od Karabeli zupełnie gota wzdłuż której wiekiemi literami polerowanemi wzdłuż napis: "№ 1595 Sigismundus III. D.G. R.P. M.D.Lith."

2. Muzeum Ossolińskich w Lwowie

Szabla krzywa z nabijanemi złotym popierśnicy na głowni "Sigismundus III. Rex 1526. Oprawa nowoczesna z herbem emaliowanym.

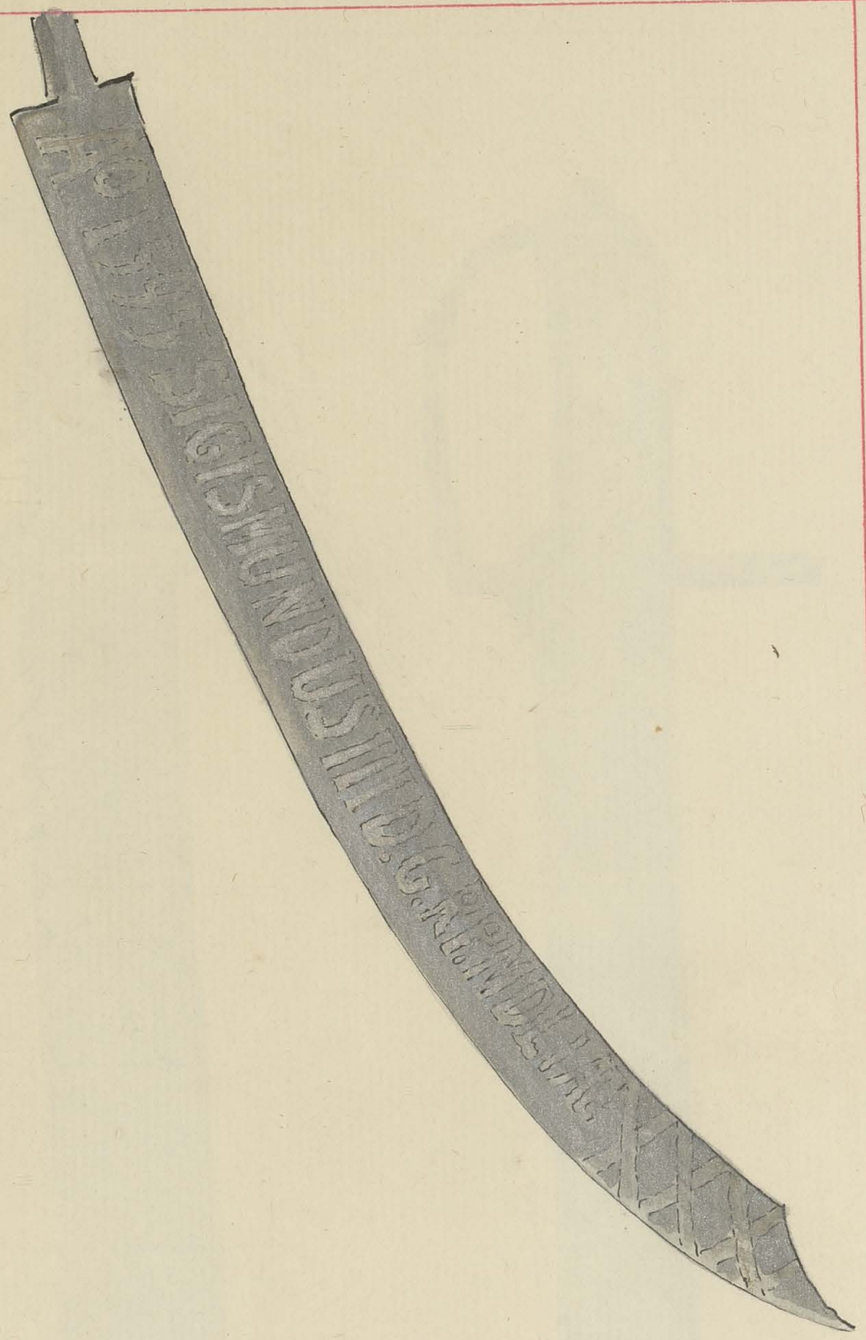
№3. Szabla z wizerunkiem złotym na wypukłej głowni S. Jana Nepomucena i takimże napisie "Obrońco Stawy ludzkiej ty Patronie święty" z drugiej strony "Wzroś honorowi mojemu, bym nie był wstydu" — na tylnie 1540.—

№4. Szabla z herbem Strzemawa złotem nabijany i R 1524. — Długości cała 1 m 05.

№5. Szabla szerokiej krzywej głowni, przez cały długości obustronnie wzdłuż od końca

obosiecznej. Rękojeść głowniej złotem
wybity herbem Królewski wołyńskiego
pod nim napis "Sigismundus III
Rex Polon 1526. Długości całk: 98cm 7mil:
6. Karabela o prostej głowni z wybitym
złotem herbem Lubicz z napisem "Wła-
dislaus IV. Rex: Polo: Z drugiej strony
złotem wybity Orzeł Polski.
7. Szabla Krzywa, na głowni herbem
wybity napis "Jan Kazimierz Król
MDCLM - Długości całkowitej 0,992 mm:
8. Szabla z głownią prostą, mosiężną
podwójnie złotkowaną z jednej stro-
ny wypukłe popiersie K. Zygmuntow-
ski i 1627 R. Z drugiej strony Chrystus Pańska
Krzyżu - Długości całk: 0,968 m.
9. Szabla polskie Szapiże z klamrą
wyrzeźbioną bardzo zardzewiały. Mus. Cor.
Boryskiel
10. Szabla polska z furdymentem i napisem
Stephanus Widzicky Castellanus Sandomi
riensis MDCXXXXVII, herb Jastrzębiec
wł. P. Starzyńskiego.

101.

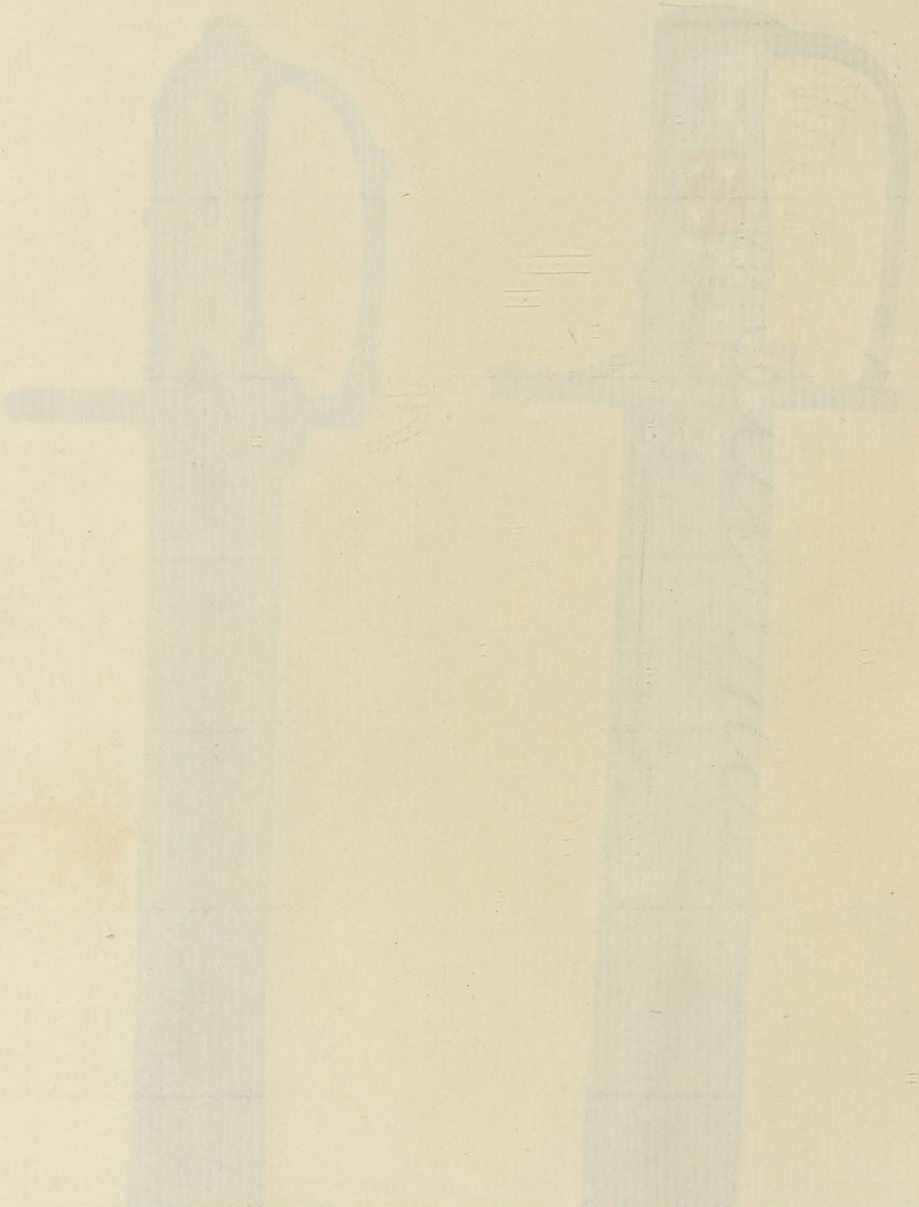

Ex Ex Ex

№ 2.

№ 3.

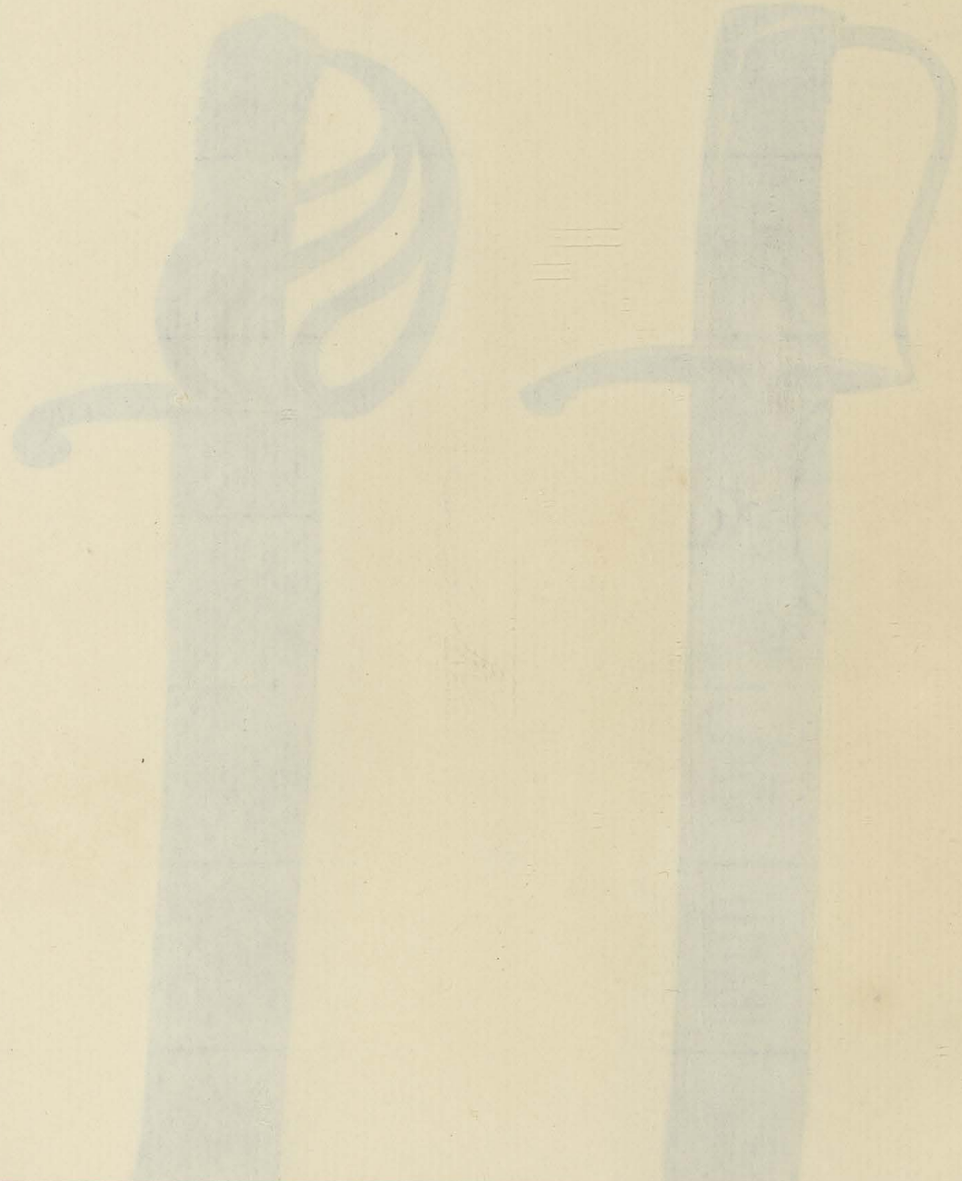
94

N°4

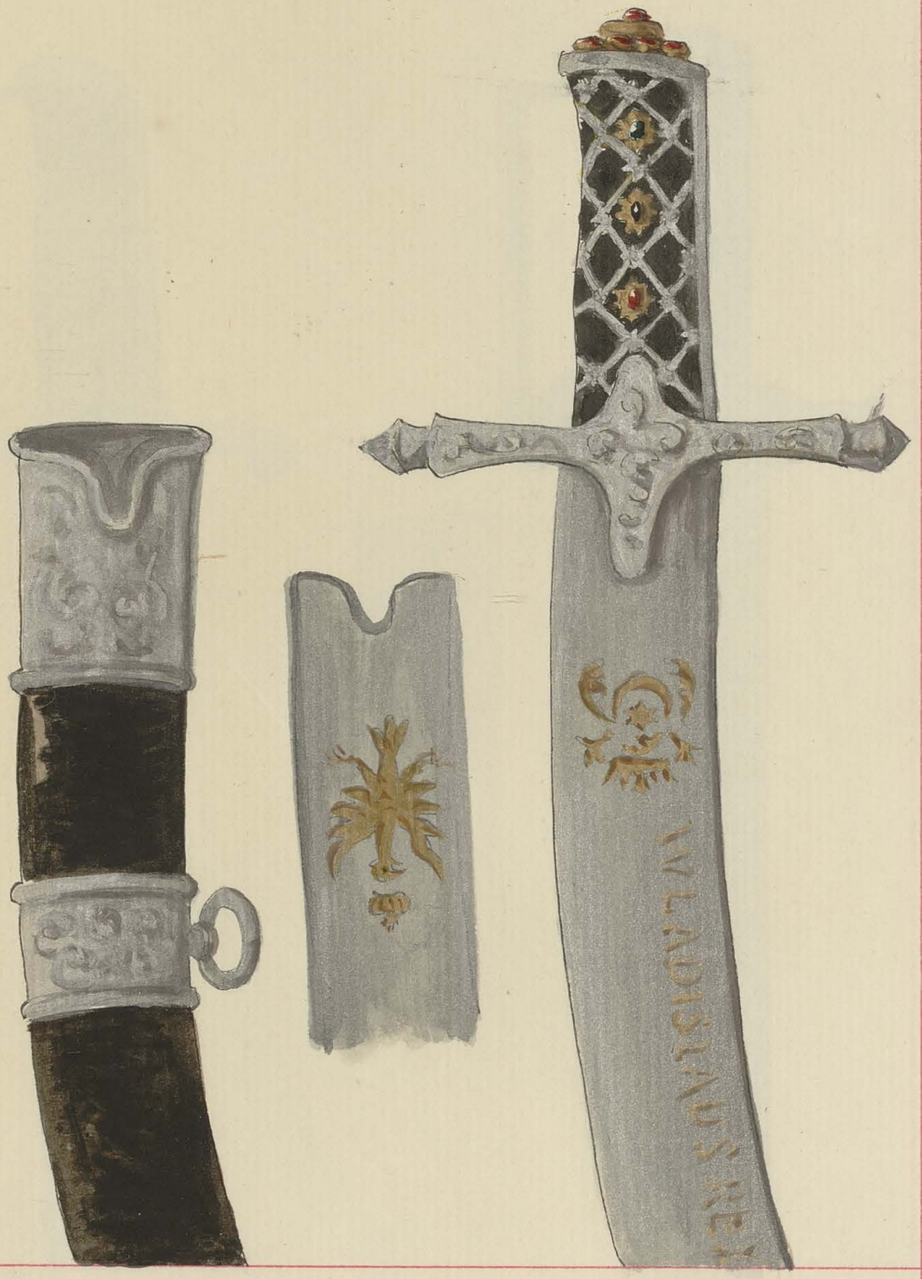

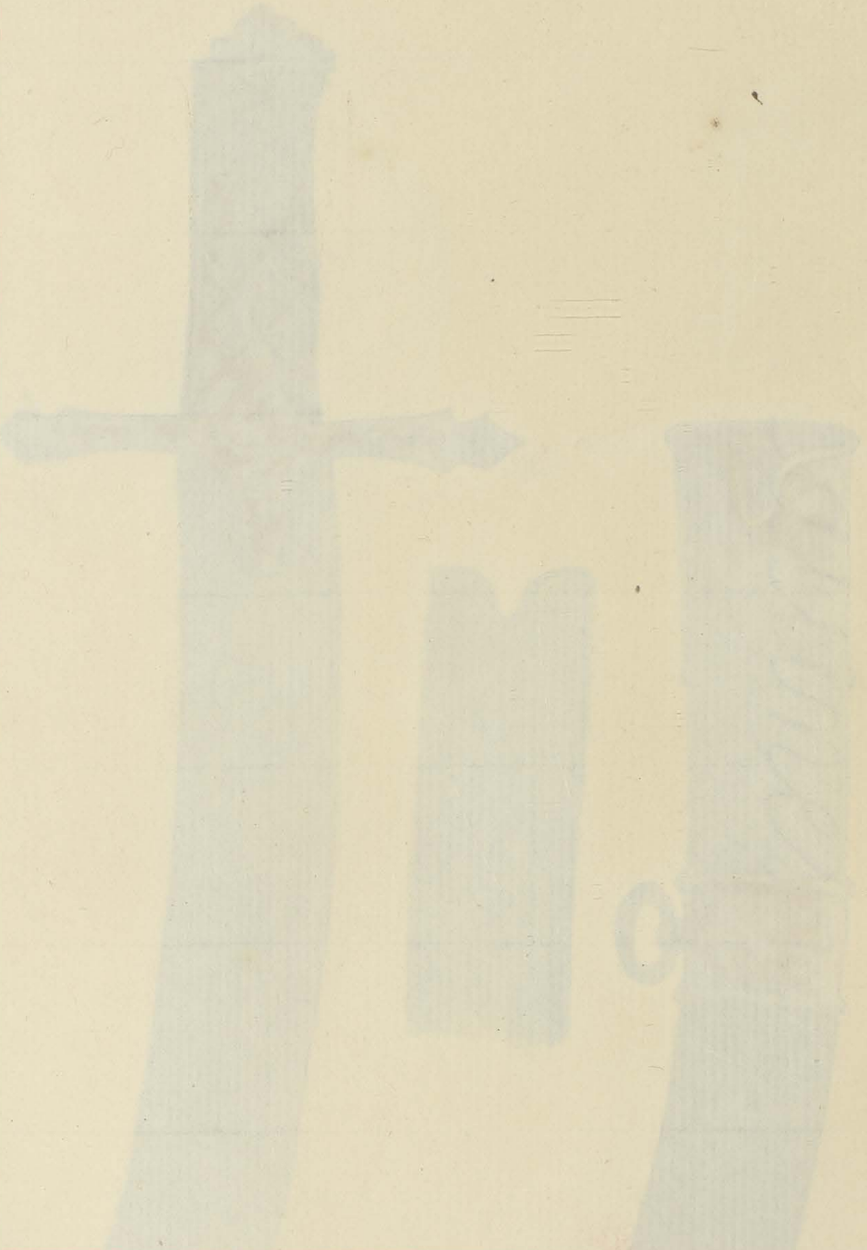
N°5

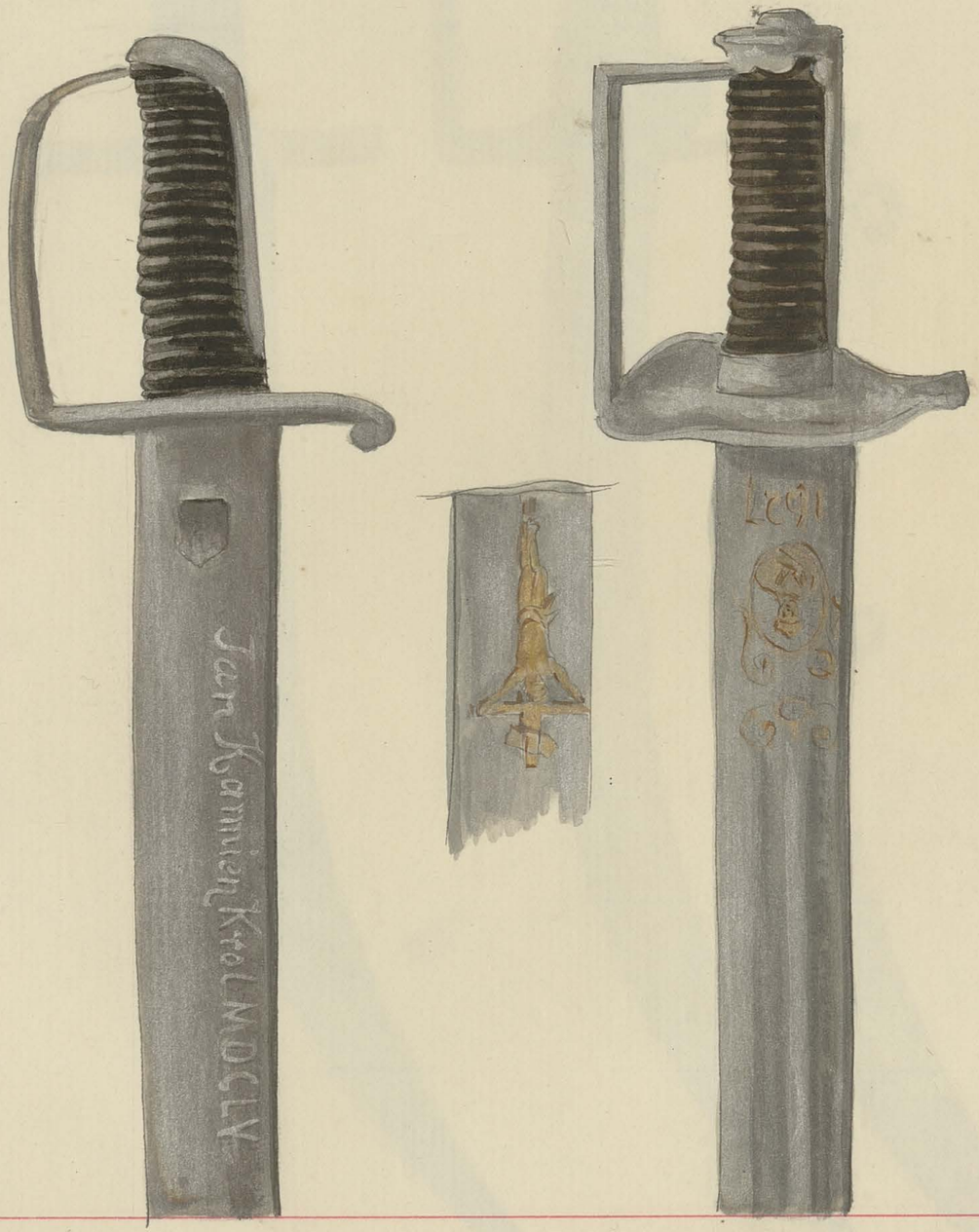

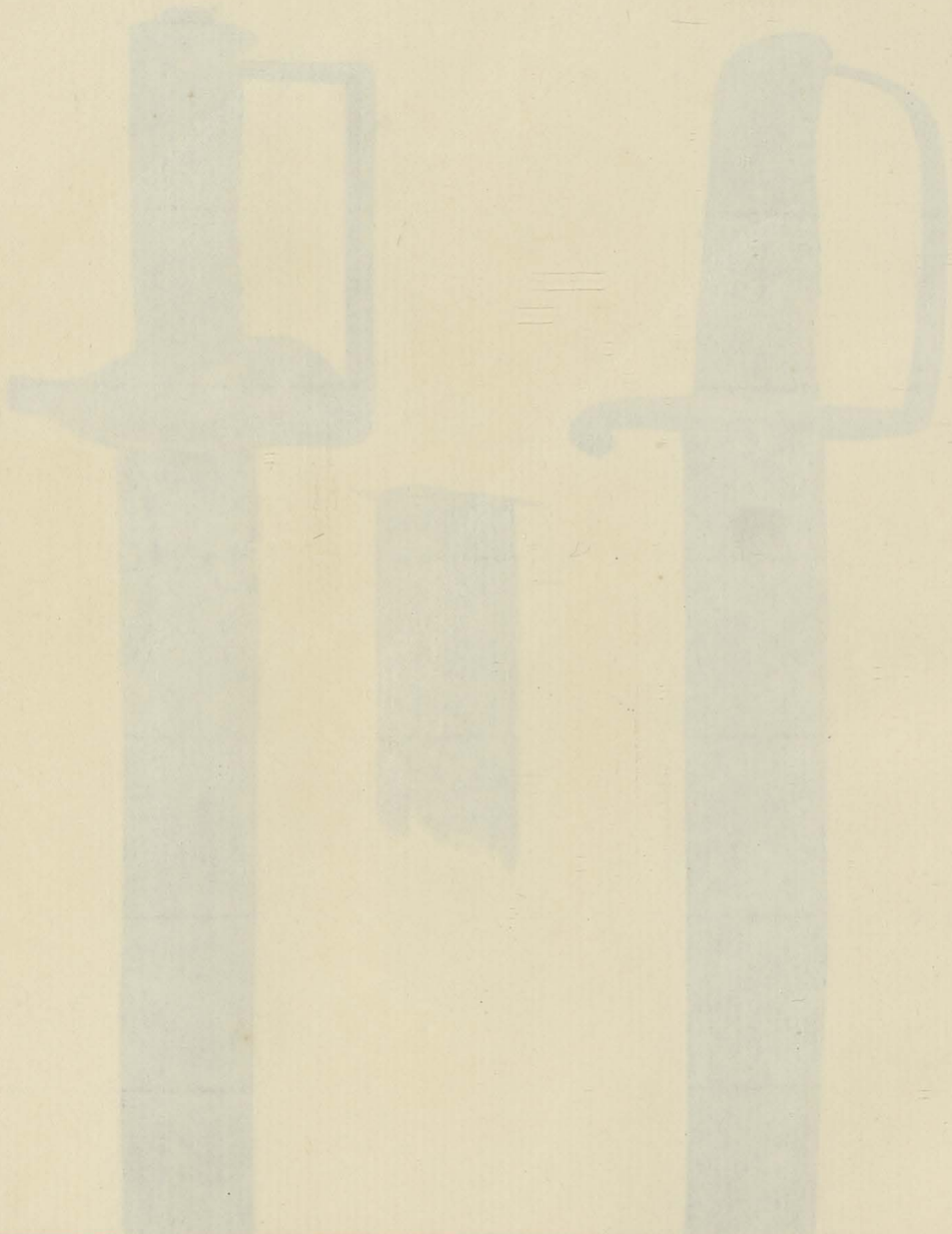
N°5.

107. 108.

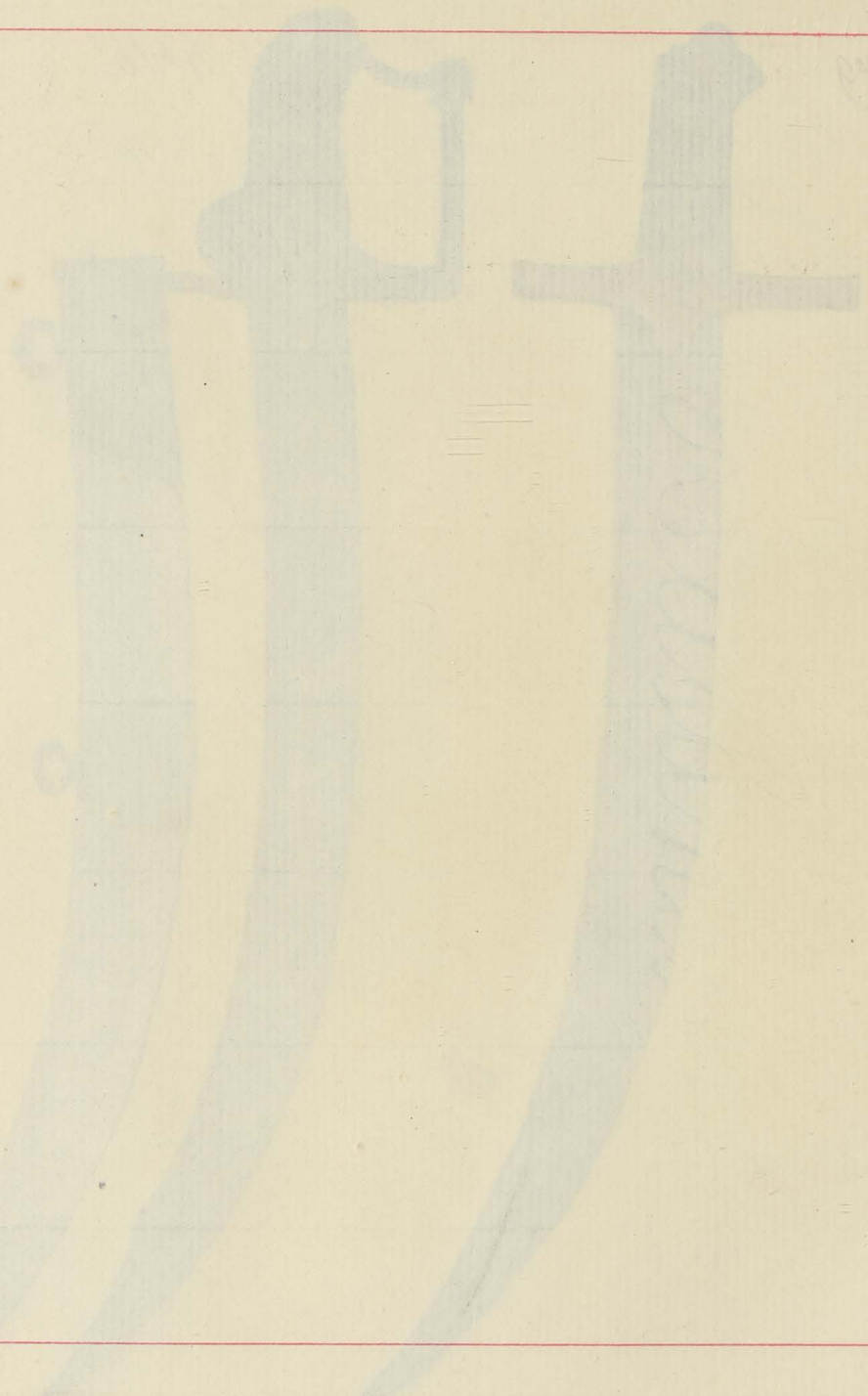

No 9

No 10.

Pałasz w Zbiorach H.P. Jana Dobrojowskiego

poz. 1 Bardzo dawny pałasz z medalionem z wizerunkiem Matki Boskiej w stylu Bizantyjskim - na klindze rozsadowej linii złotem, nielowanej z jednej i drugiej strony napisu kirylicą, z rynsztowaniu motywami kamyki wysadzone w stali - napis kirylicą następującą "СЪЛНЦЕМЪ ОБЛАЖЕНАМА ГЛАВИЦЕЮ ТВОЕЮ ПРІИМИ СЪЖЕНІЕ И ВОСТАНИВ ПОМОЩИ ТВОЕЙ" ozdoby leżą złotem nielowane Religijne i ozdoby pochwy z stalowe bogato złotem obijane złotem cetha cyzelowane - z stylu Renesansowego Religijne z złota wytłaczanego ozdobne na Rubinami i diamentami oprawione w trebo w krzyżu

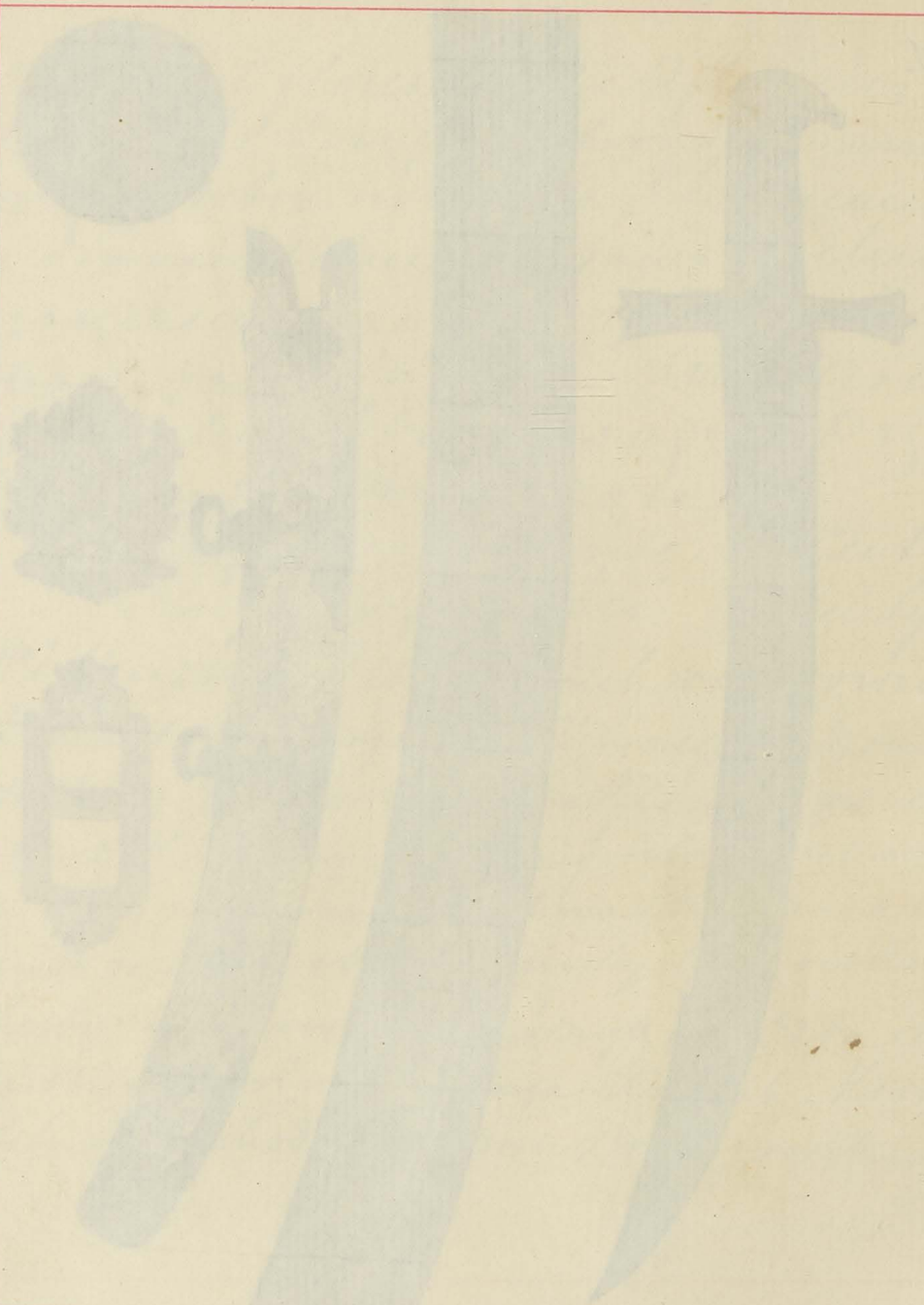
ozdobnych florestów. Na Rękojeści
z jednej i drugiej strony z nim.
złe z srebra nabijane Rubinami
i Diamentami - Oprawa pochwy
jaszczurowa. przy rękojeści
pochwa rozdwojona - brzegi rat
wi działy. Oprawa wogóle poś
niejsza od Brzezicza -

Długość całkowita 95 Centy:
Długość Rękojeści 12 Centym:

№2. Muzeum Ossolińskich w Lwowie
Karabella z Rękojeścią Końską zdobna
srebrem - jednej strony nalgłownie wize-
runek N. Panny - z drugiej litery wiązane
złotem nabijane - pochwa skórzana
cała w srebro okuta, motywy z Końskich
herbów; Leniawa, Jastrzębiec, Łodzia Lis
Lubicz, Nowina, Junosza - Korczak - Kora-
bela ta pochodzi z Domu Drohojewskich.

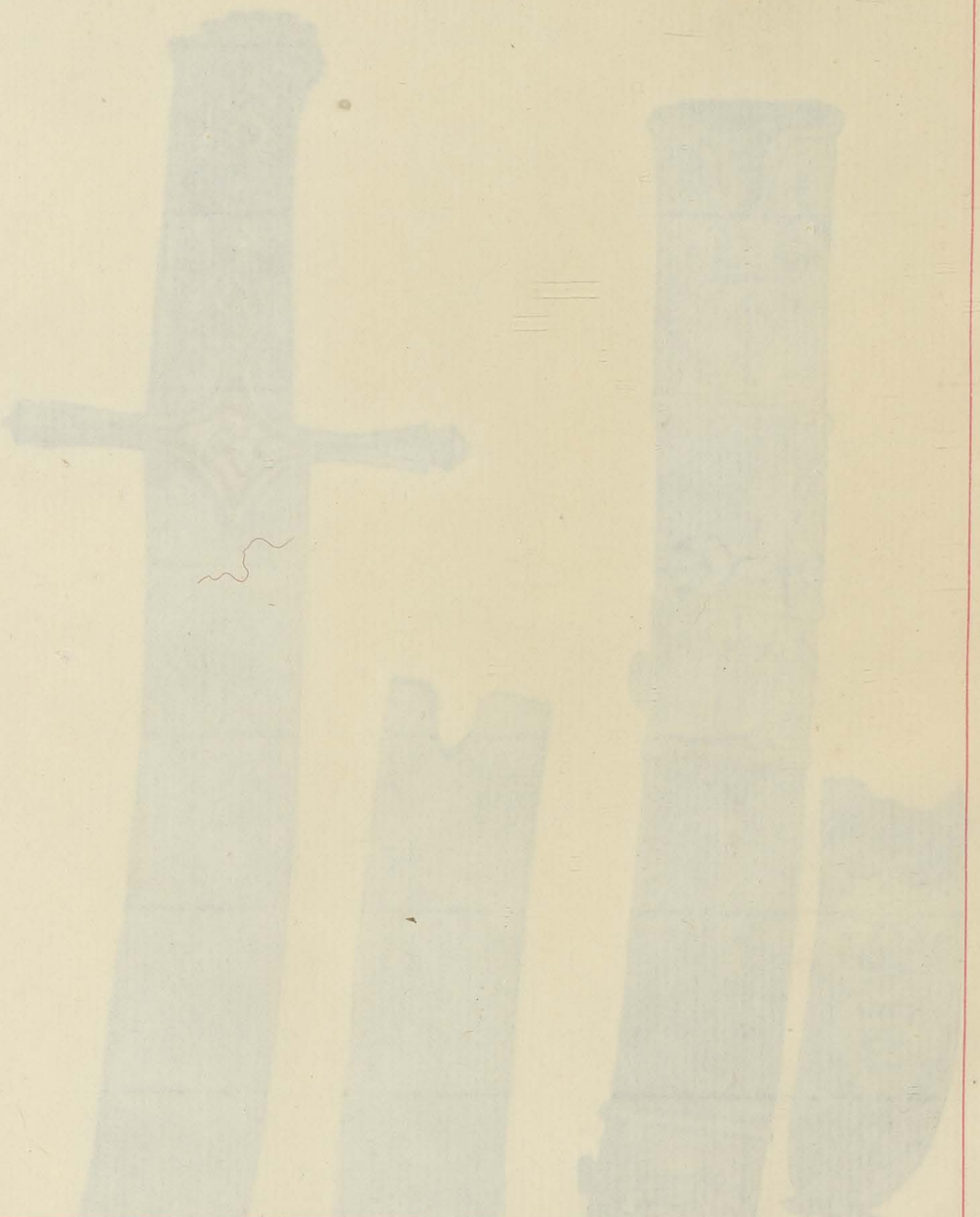
11a.

1102.

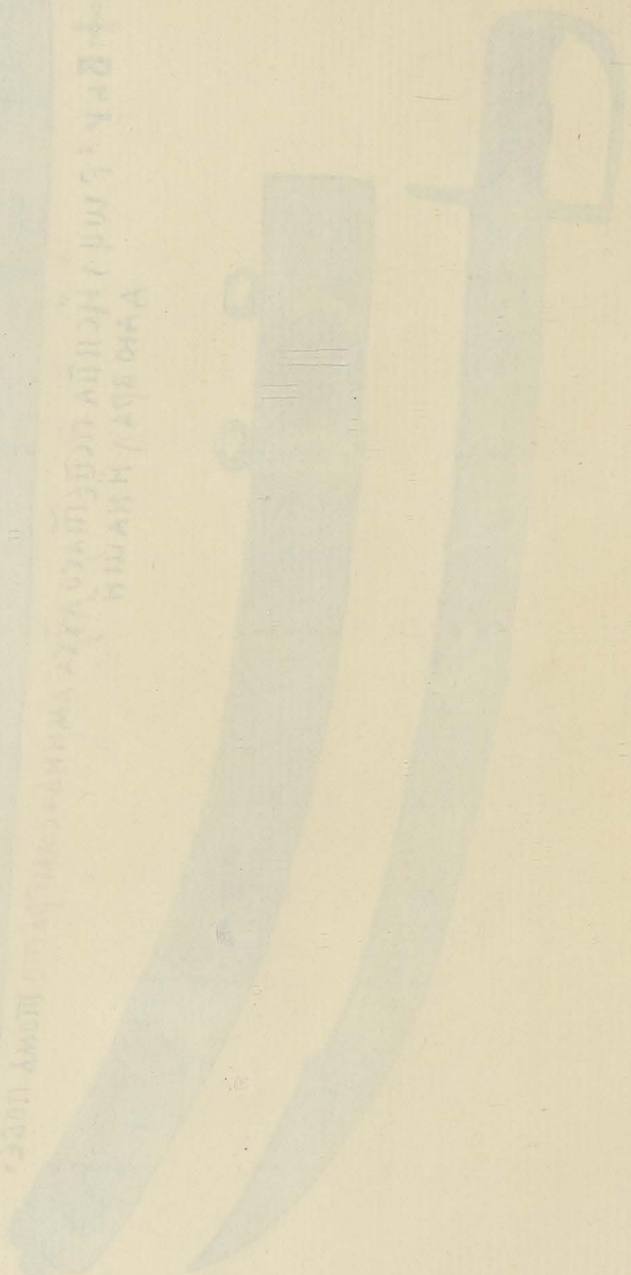

Talarz Ruśiński z XVII. wieku
na klindze złoconej wizerunek
Matki Boskiej, litie, gronnice
z boku i napis Ruśiński ciągnący
się wzdłuż po klindze
† Вик · Ғ ѡцѣ і ѩсн па ѩсп с тахо дѧха
амнь + смьрть по томь побѣ ⁂ даю кр/ал н
наш н" dóli nadpsuty i niewyraźny; na
drugiej "w Imię Ojca i Syna i ⁂ Ducha
amen. śmierć tym zwycięzky wrogom
naszym" Oprawa w jasnozłocony
okuć żelazne nowej stabe
ślady ozdób posiadający. -

z Warszawy -

✝ВЪ ИМЯ ОТЦА И СЫНА И СВЯТАГО ДУХА АМИНЬ + СМЫГРЯТО ТАМА ПОБЕ
ДАЮ ВРАЛЯ НАШЕЙ

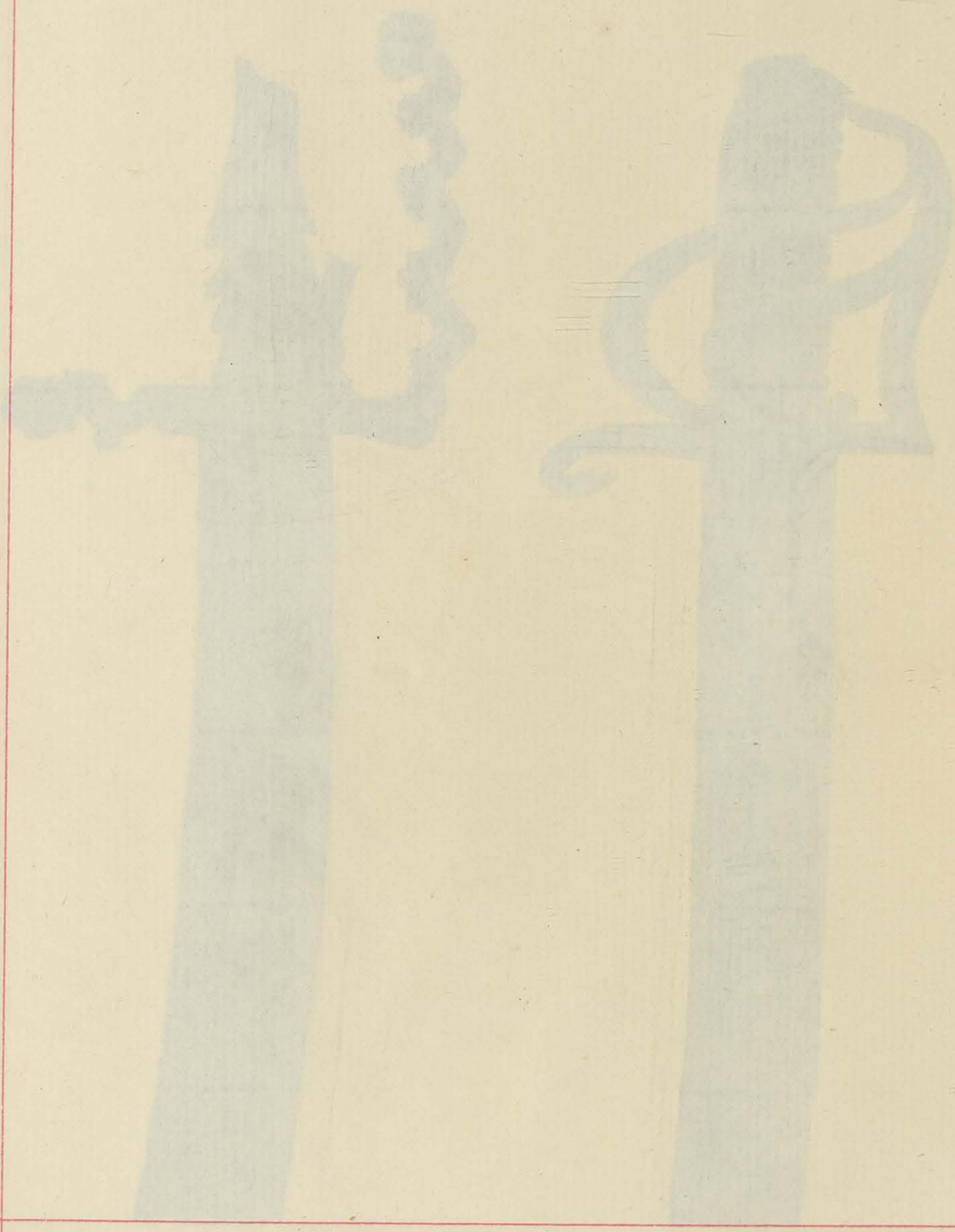

№2

№1.

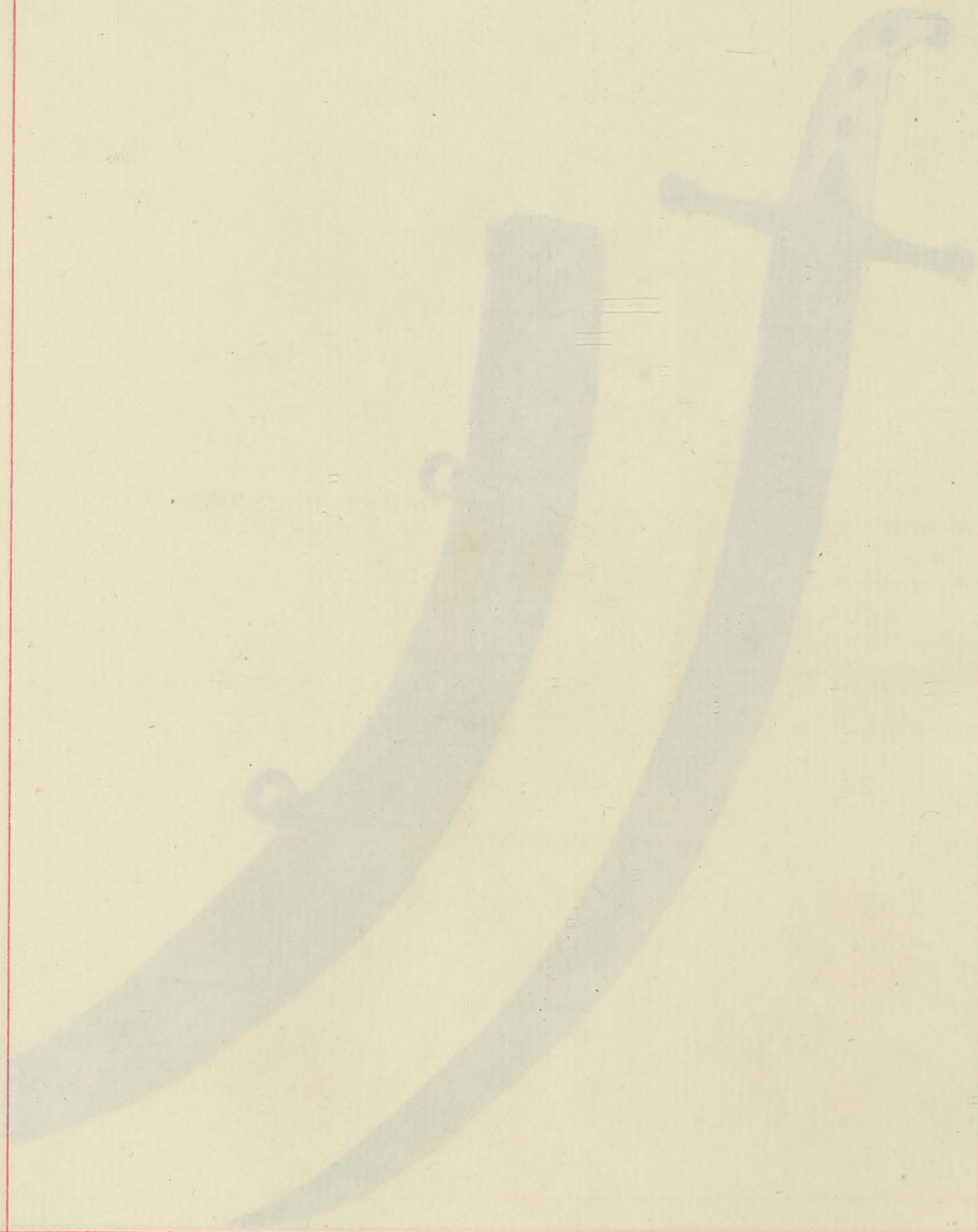

W Königliche Zeughaus w Berlinie
znajduje się szabla Hetmana Stanis
ława Żółkiewskiego. Rękojeść oprawna w stopniową kość niepożółkłą
której górny koniuszek oddzielony
naklindze złotem nielowany
tudzież Lubicz z korowy i pochwy
w których napis: "RECTE BALTO. C.V.
R S V M C R V X. Pochwa oprawna w czar
ny skóry okuta w stal na której
wyżłobiony ozdób pozostały. N° 589 Zbiorów
Berlińskiej, w których szpon Hetmana
podany mylnie w 1607 r. gdy nastąpił
dopiero 1620 pod Cecorą.
2 pochwa pozłacana bogato wyra-
dzana Turkusami Zupełnie
pozbawionemi pierwszej roboty
nielowana w arabeski, przechowy-
ny w Skarbcu Czytochowskim -

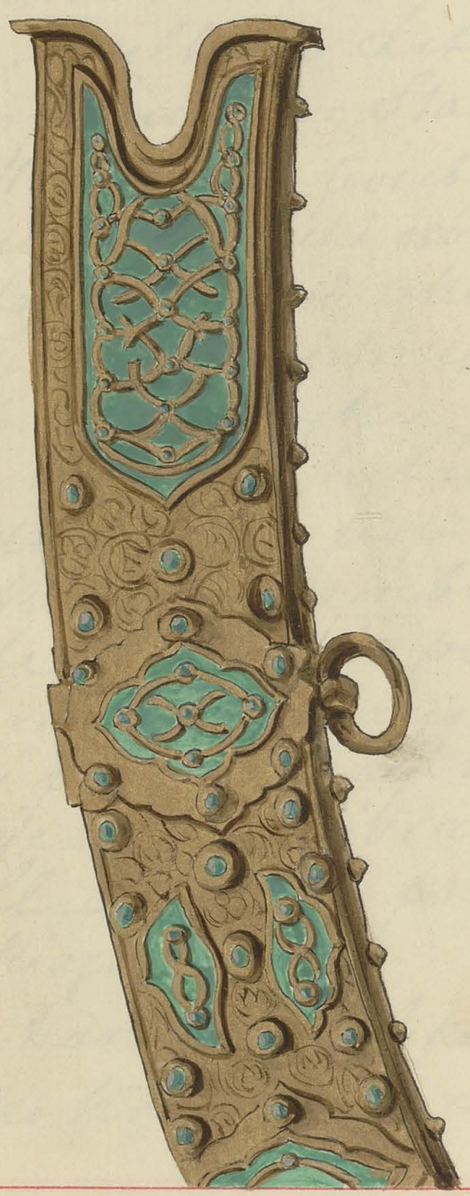
Bibl. Jag.

No.

N°2.

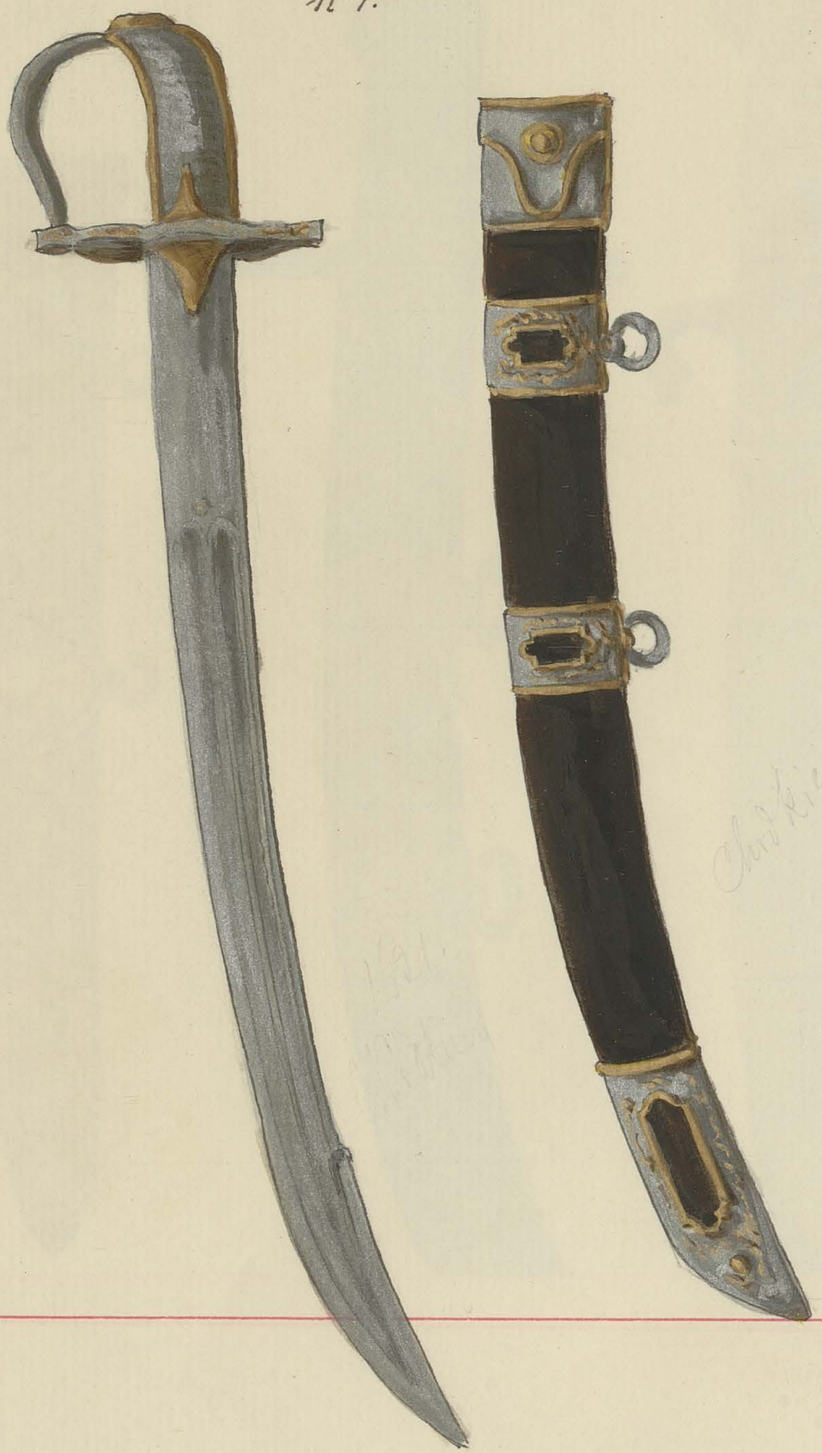

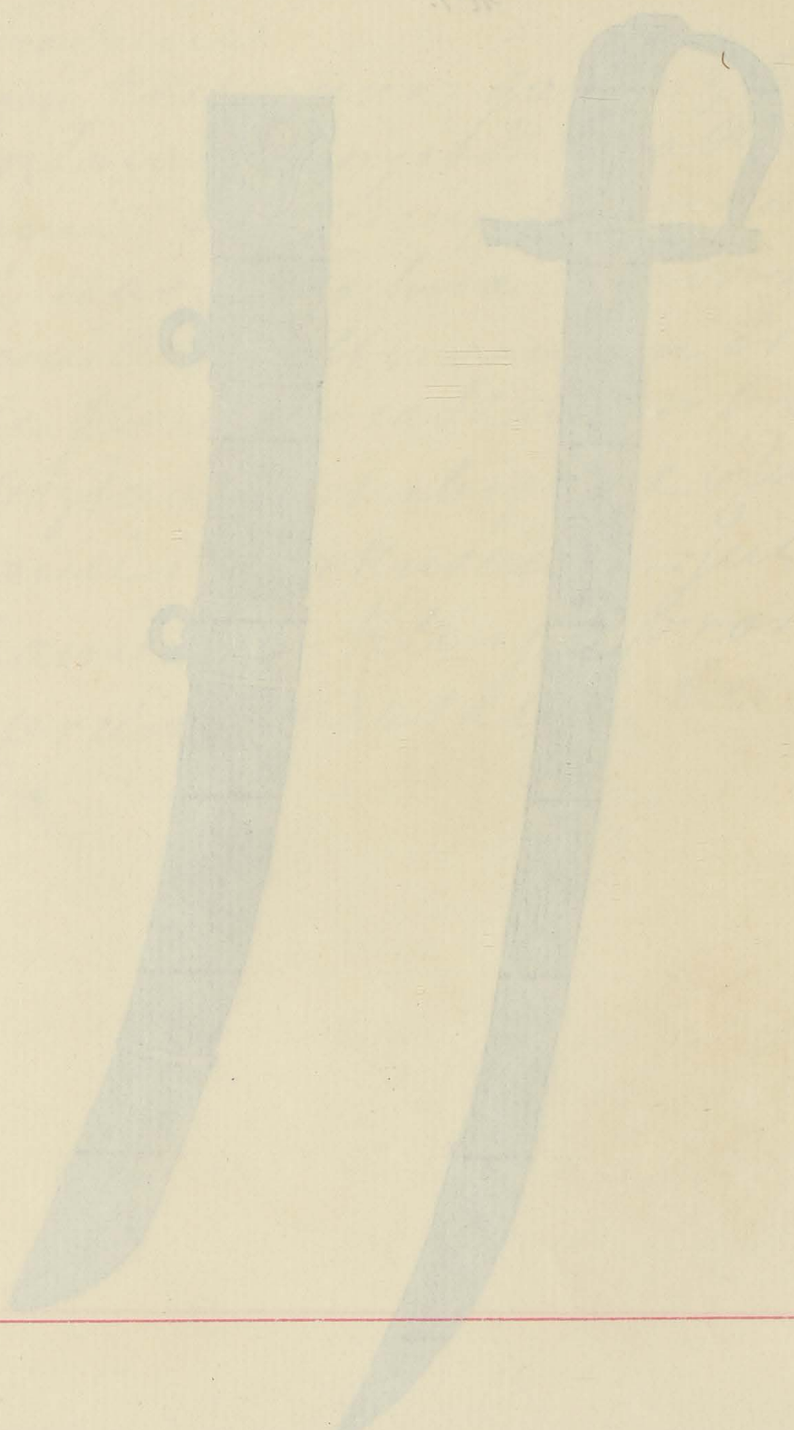

101. Szabla Jana Karola Chodkiewicza Hetmana Wielkiego Litewskiego z 1621. r. oprawna w Stal i Złoto.
102 Karabela w miedź porebrzaną okuta - wybitwane Wirzonki osób - naiuj doii prostą robotą - pod rękojeścią Opa krzuoie - no Rękojeści wizerunek het mana z buławą w ręku, prawdo podobnie matobyć hetman Tar nowski - dwaiinne popierzia na srednich okuciach - porebrzanie doii otarte przybrało piękny pa tyną trebrno miedziane - Oprawa z czarnej porudziałej skóry. Znajdujeią w Zbiorach ot Kap perowyll. darowany przez Pana Pukowskiego. -
103. Stara Karabella Polska pod No 38 w Cesarsko Królewskiey Armeiey

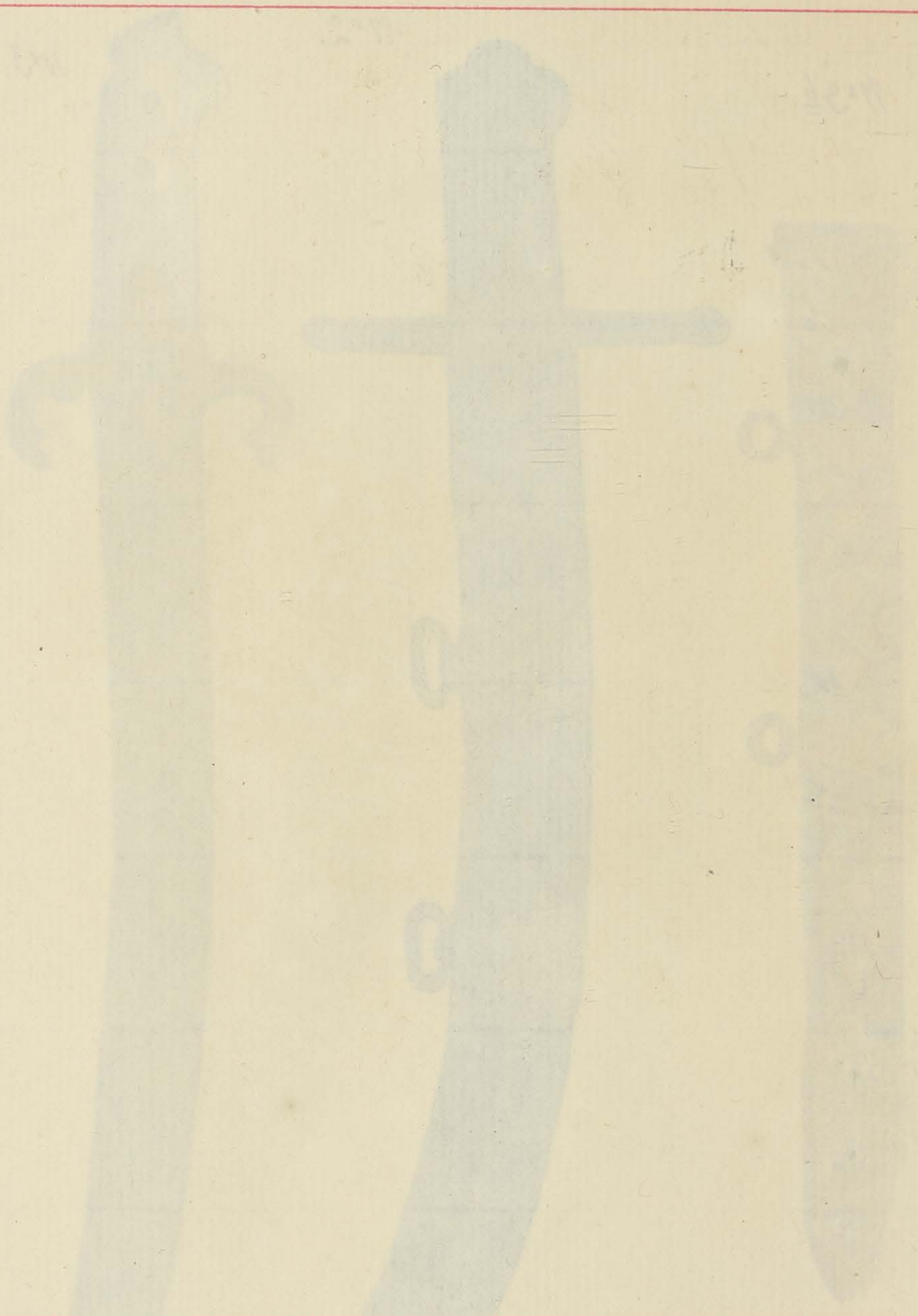
w Wiedniu
Rękojeść kosciana - garda z tre-
bra pozłacanego wysadzana Ru-
binami i turkusami. Klinga
stal szara. Pochwa czerwony m
aksamitem haftowanym w
złote floresy, oprawiona w bre-
bro pozłacane nabijane Ru-
binami i Turkusami - Jak
ciekawa jako klinga prosta
pracowicie wytłoczona kas-
taka -

n° 1.

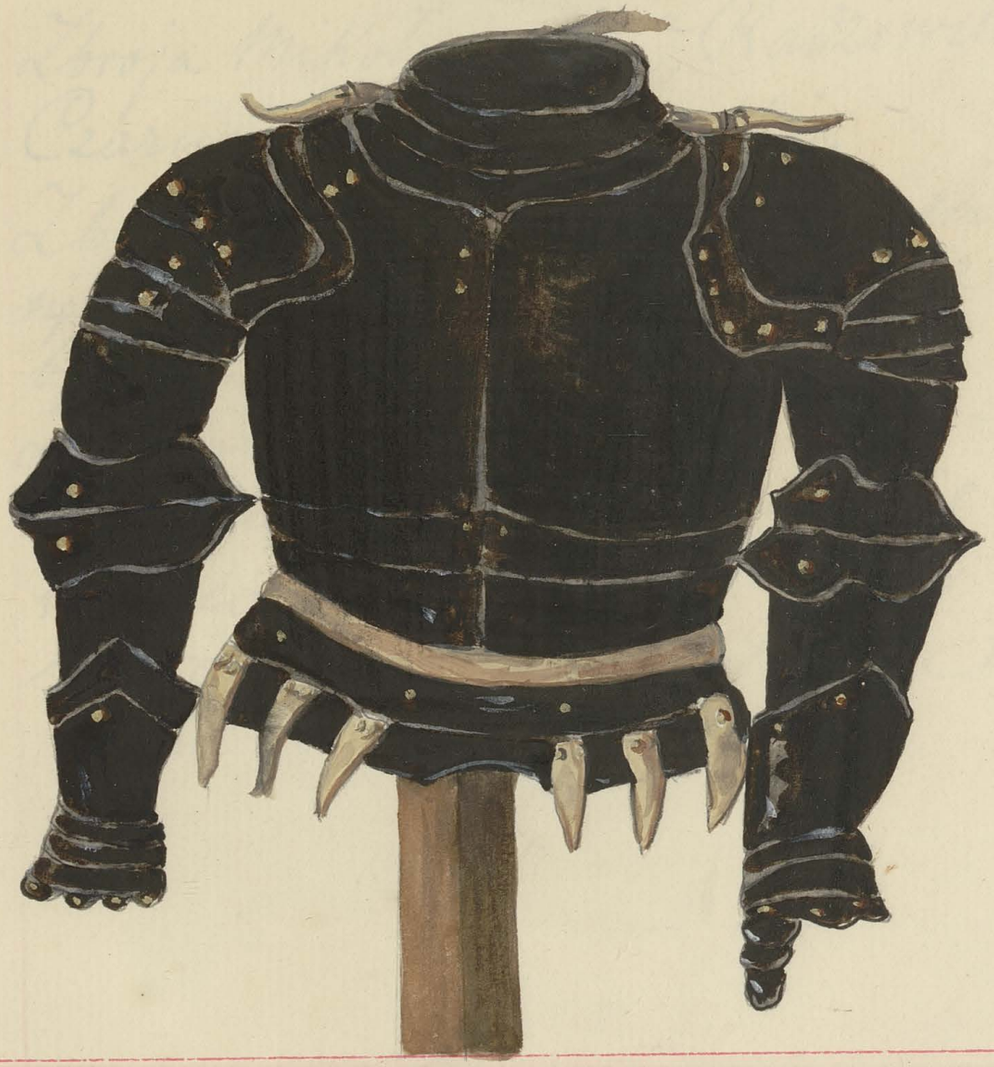

№ 3 b
№ 2.
№ 3.

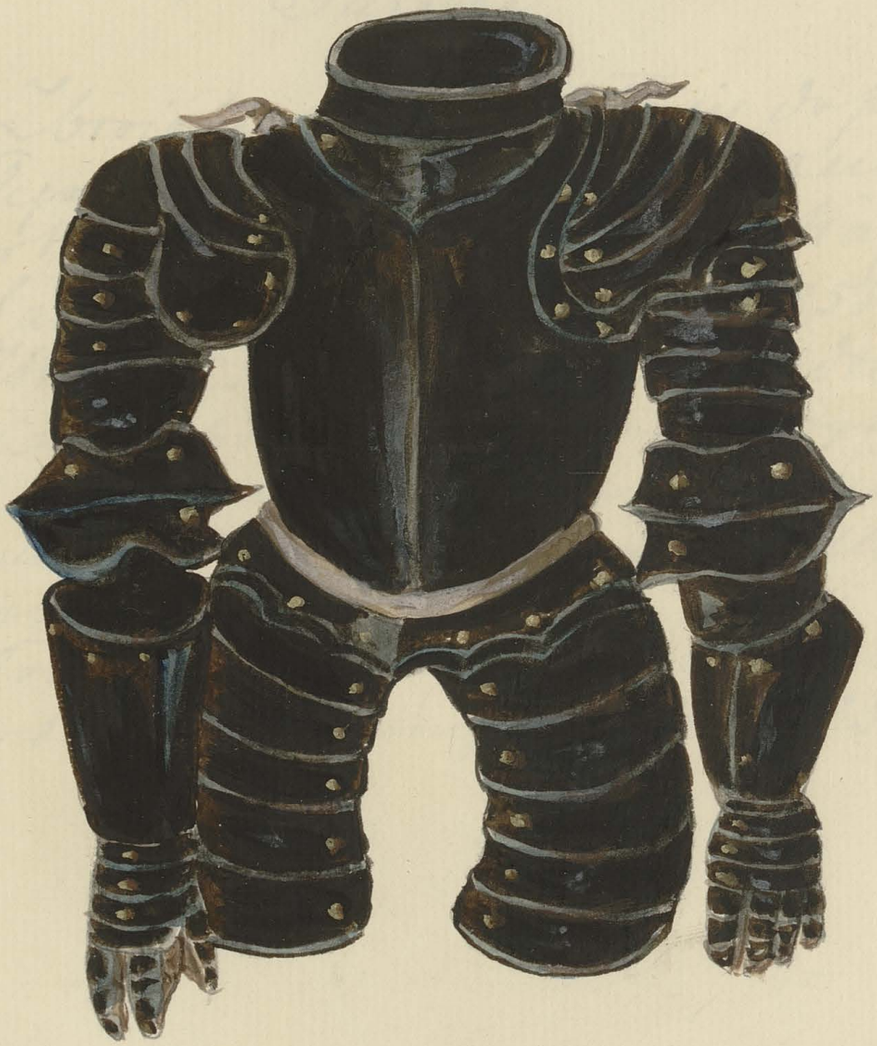

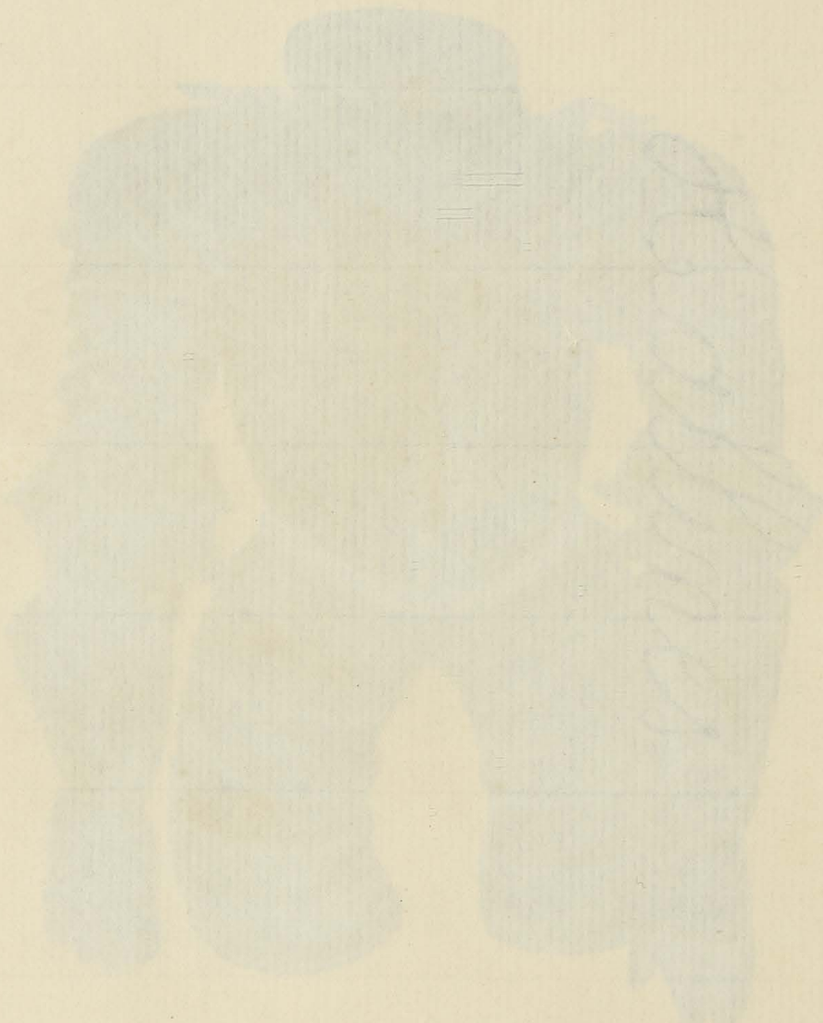
Zbroja Mikołaja XVIcia Radzi-
willa Rudego, brata Królowej
Barbary.
Zbroja Zdarma Czarna, paski
z białej skóry - guziki mogące
znajdują się w Cesarsko-Kró-
lewskim Muzeum w Wiedniu

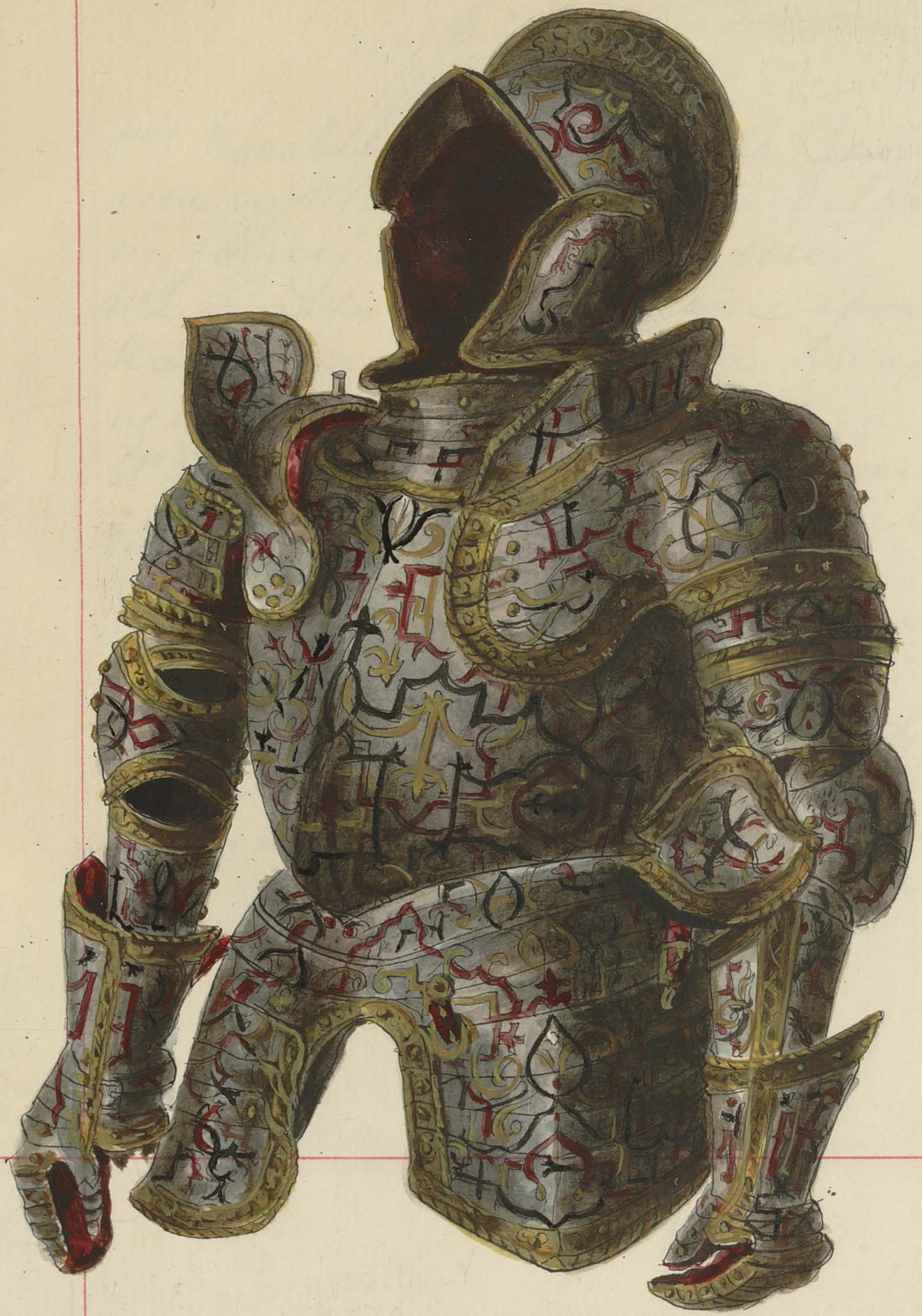
Zbroja Mikołaja XCia Radziwiłła
Czarnego, Ojca Sierotki.
Zbroja Żelazna Czarna z mo
sężnemi Guzikami, paski z
białej skóry - Obydwie ze
Zbrojcą dość proste, i or-
dynarne - przechowuią się
w Cesarsko Królewskim
Muzeum w Wiedniu

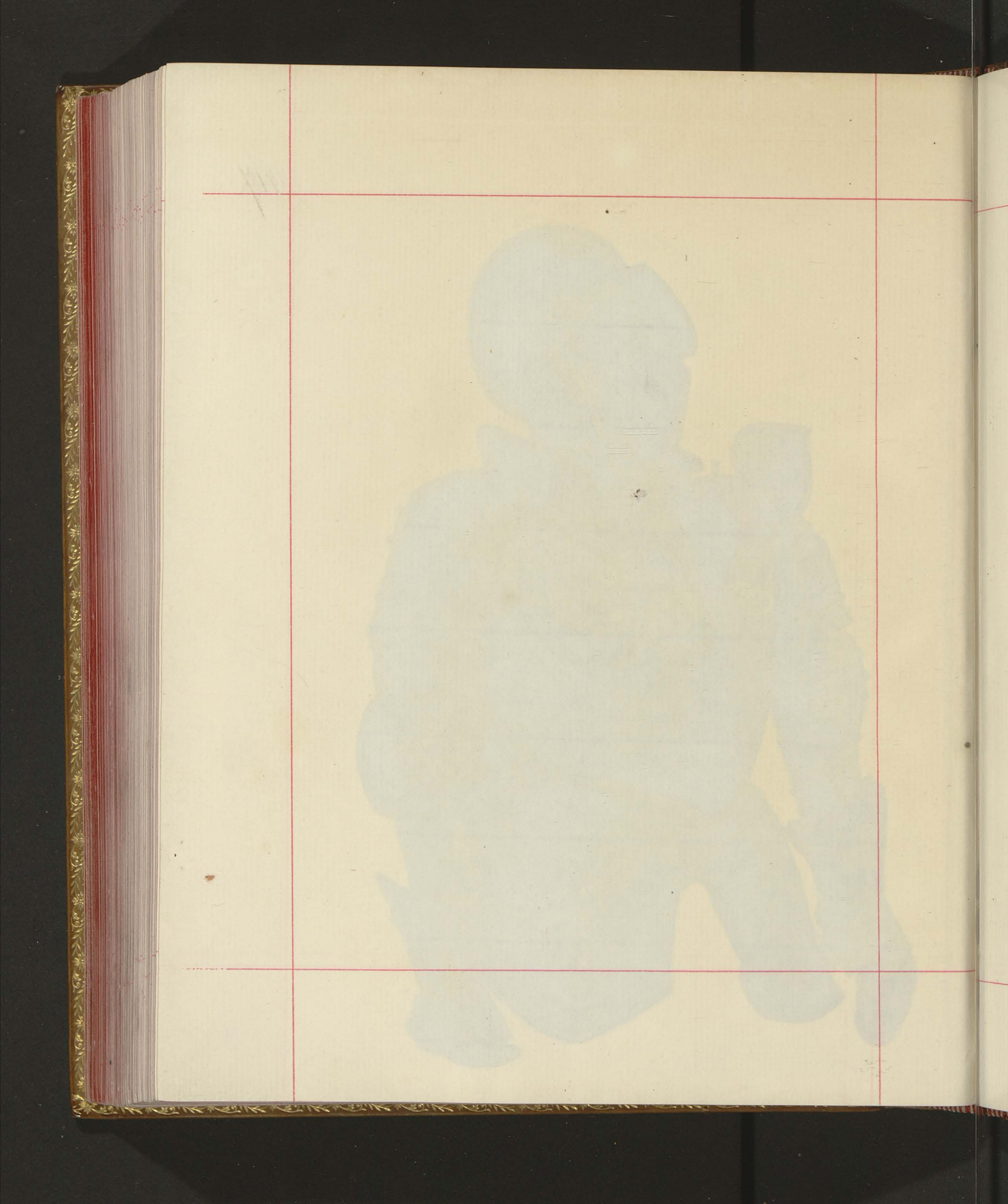

Zbroja X^cia Radziwiłła Sierotki

Zbroja ta znajdywała się do roku tego Roku w Ambras-Museum w Wiedniu, obecnie w K. K. Waffen Sammlung w Wiedniu pod N° 531.
Zbroja ta z 1616 r. żelazna z ozdobami w najwytworniejszym smaku rytemi i złoconemi lub napuszczonemi emalią czarną i czerwoną malowanemi robiła wrażenie.
Podobna dotąd zbroja znajduje się w Saryzie w muzeum pod N° 3570

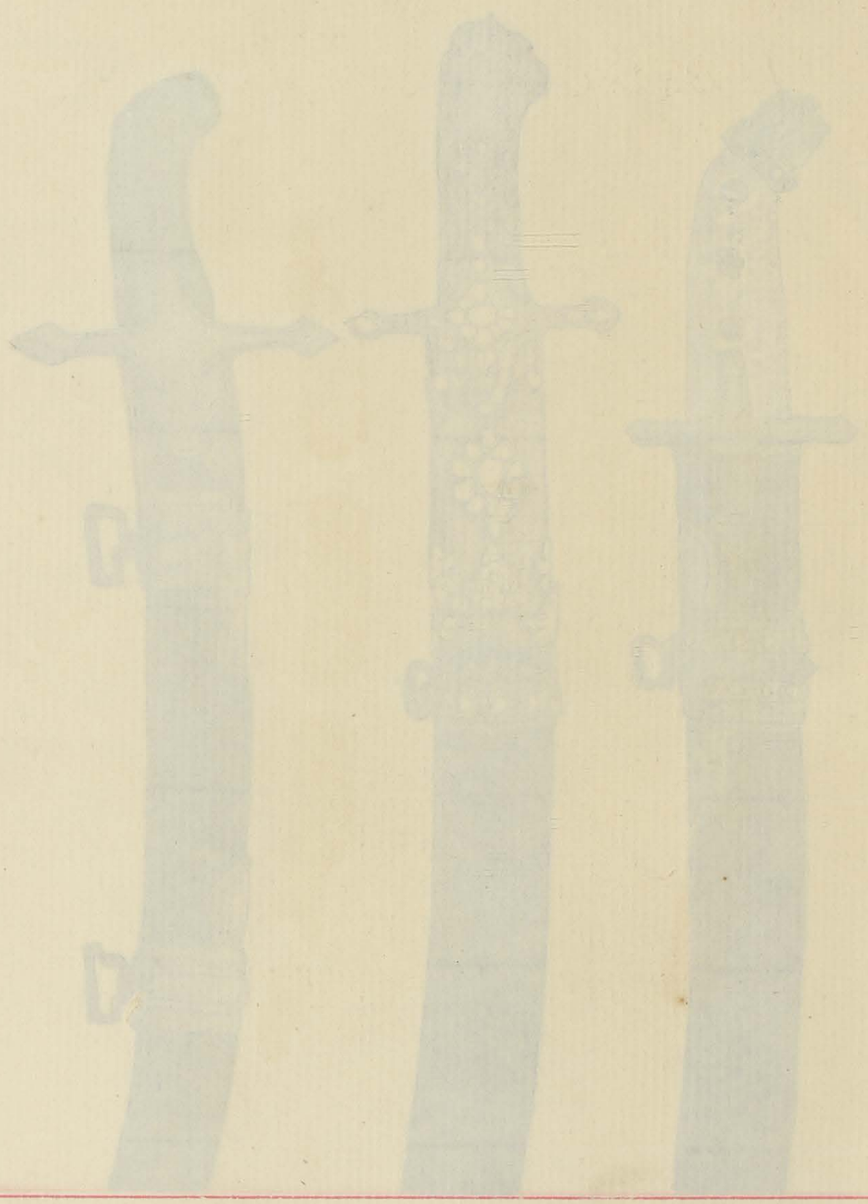

№1. Karabela Srebrem kuta Jaszczu-
rem wykładana z herbem Litawa
na gólnéj części Rękojéści
№2. Karabela w srebro złocone oprawna
Kamieniami wysadzana. Znajduj-
ąca w Zbiorach Kurnickich.
№3. Karabela okuta Kalcedonami
złotemi nabijanemi. W Tamoiéi Pani
Czaplickiéj
№4. Karabela w srebro pozłacane okuta
rękojéść z nefrytu, Kamieniami wy-
sadzana. W Zbiorach Kurnickich
№5 Pałasz z Rękojeścią otwartą w srebro
oprawna z Zbiorów Kurnickich

N°1. N°2. N°3.

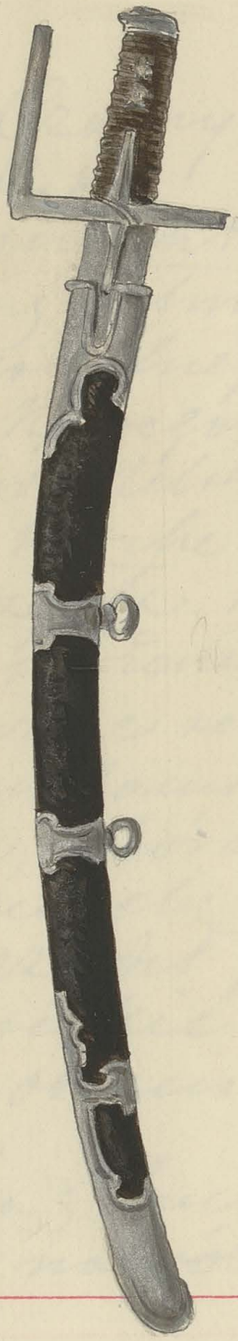

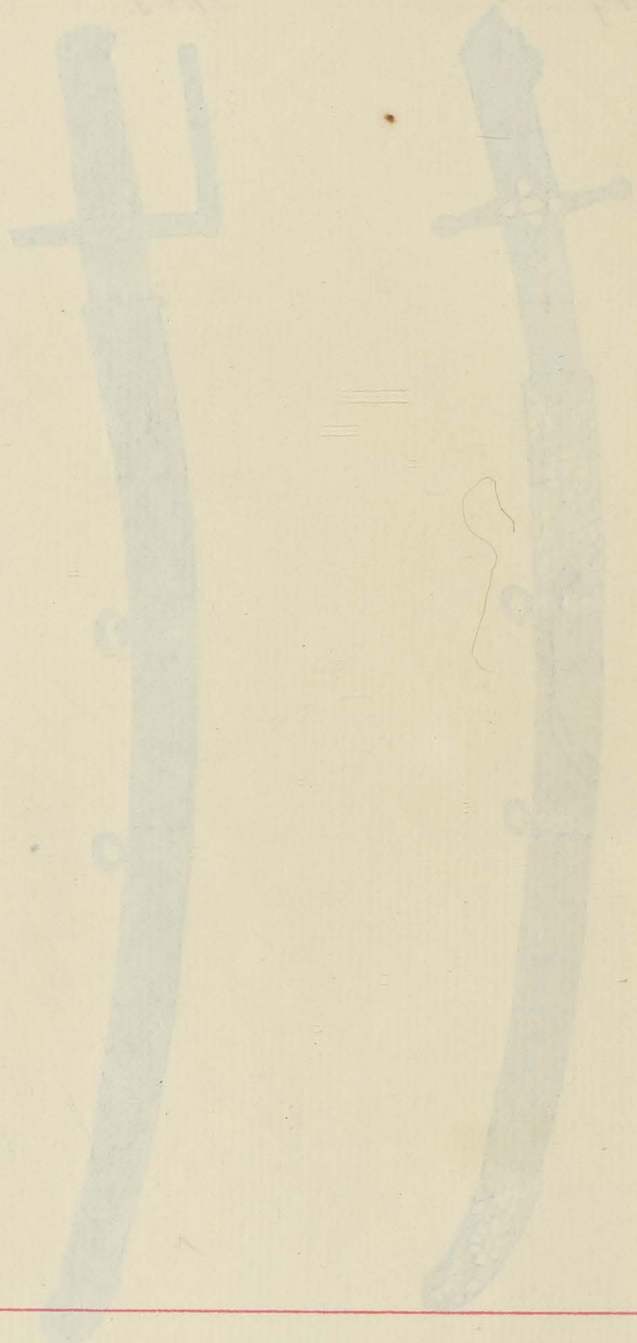

№4.

№5.

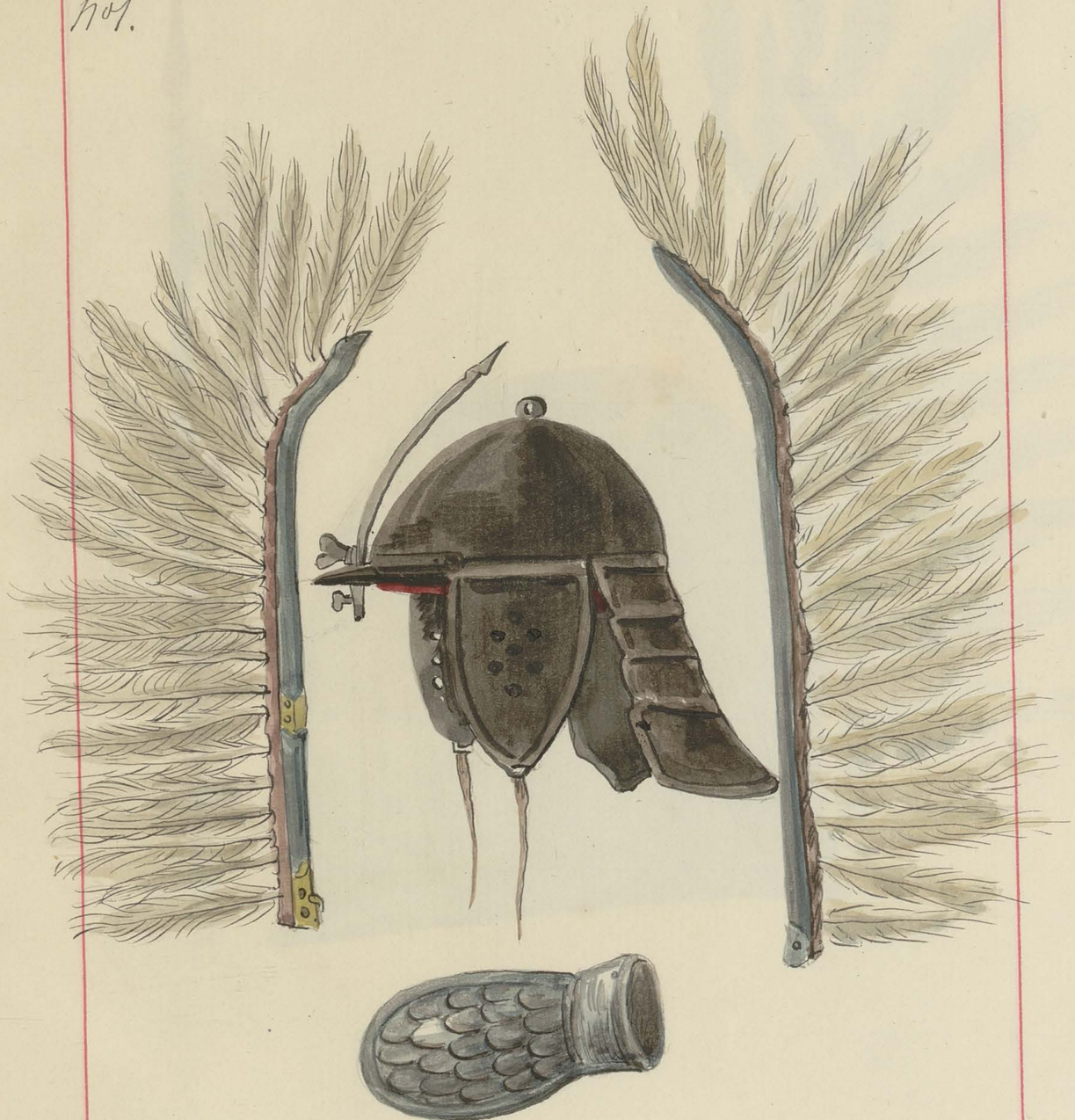

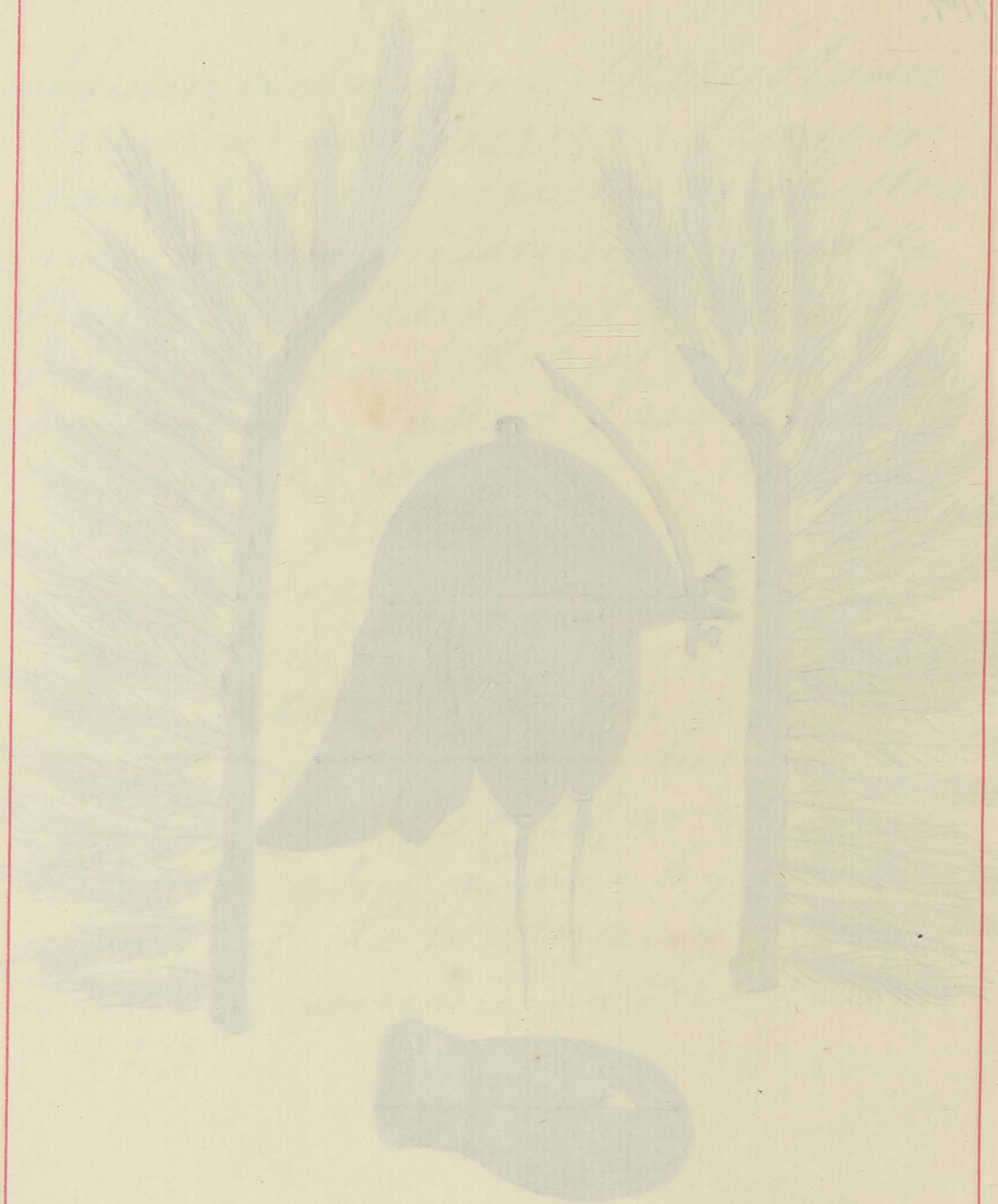

Hełm Żelazny Czarny Husarzy
Pancernych z XVII. w.
Uzbrojenie Pancernych Husarzy
składało się oprócz hełmu, z
Pancerza grubego silnego żel-
kiego dopleców Którego przy-
środkowano dwa żelazne ra-
miona z blachy trochę napięte
w kształcie skrzydeł. W wnętrz
biciu tej blachy włożone było
drzewo, podziurawione symetry-
cznie małemi dziurkami; w te
dziurki wtykano, pióra Orle
Jastrzębie, Łabędzie etc.
Sulet tych skrzydeł przera-
żał konie Tureckie i Tatar-
skie. Skrzydła obracialy od
Ciężia pod taya
Rękawice Żelazne z łusek żela-
znych osadzonych na grubej skórze

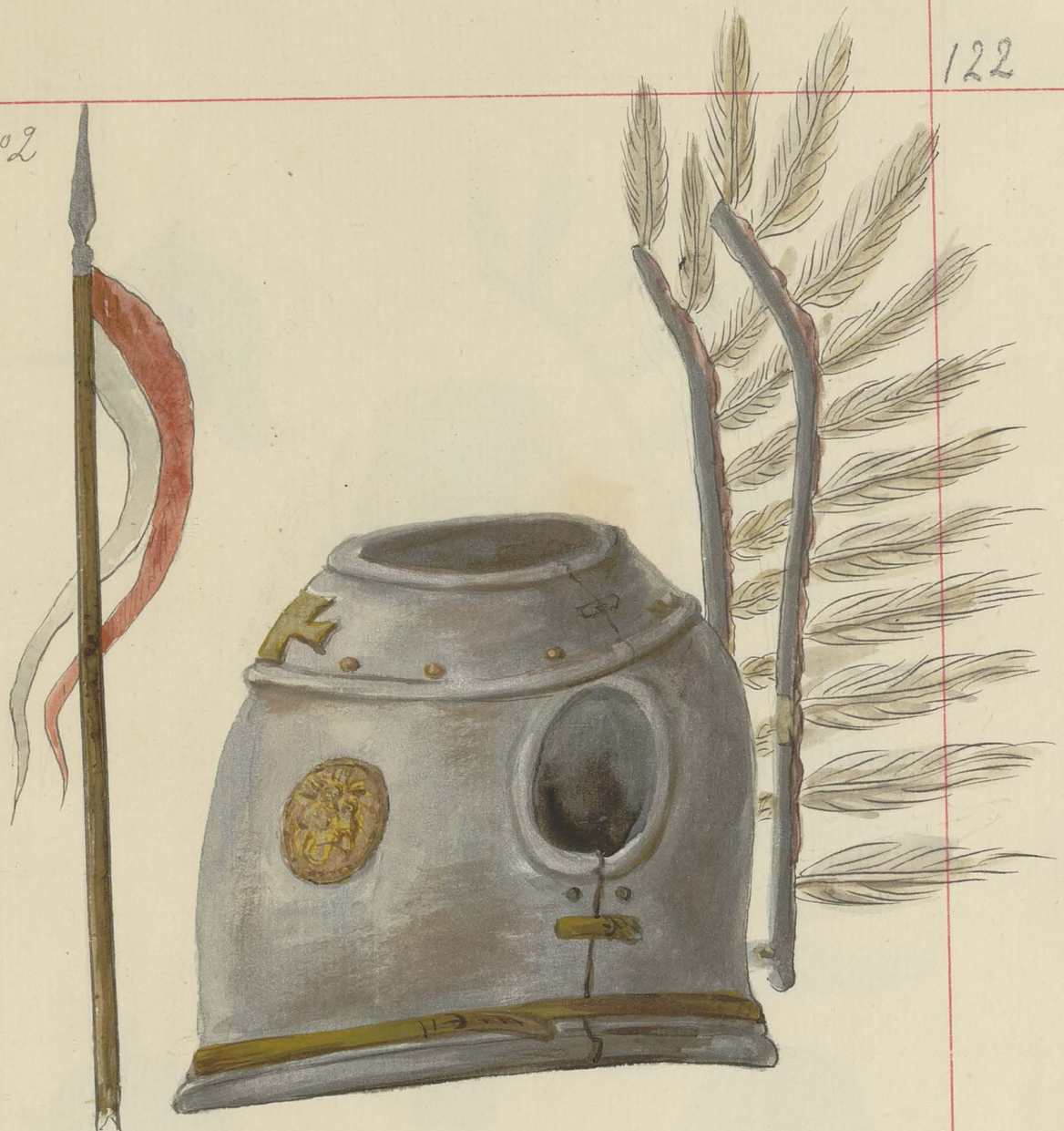
Pancerz żelazny z skrzydłami
Famowego Husarza z czasów
Jana Sobieskiego. Na lewej stro
nie pióra trzy ręczek Matki
Boskiej na Żółtej postawnej ko
dzi. Na prawo krzyż rozbite
postawiony. Takie Pancerze,
hetmóv i proporce z chorągi-
ewkami jest 40 w Datacu
w Dodworcach, pozostałych
z ostatniej bytności Króla
Jana, który tym husarzom
kazał pozostawić helmy i
Pancerze a ubrał ich w ciepłe
kożuchy, gdyż Zima była ostra
a powrót do Warszawy daleki.
Z natury rysowane w Dodworcach
№ 1, 2, 3.-

101.

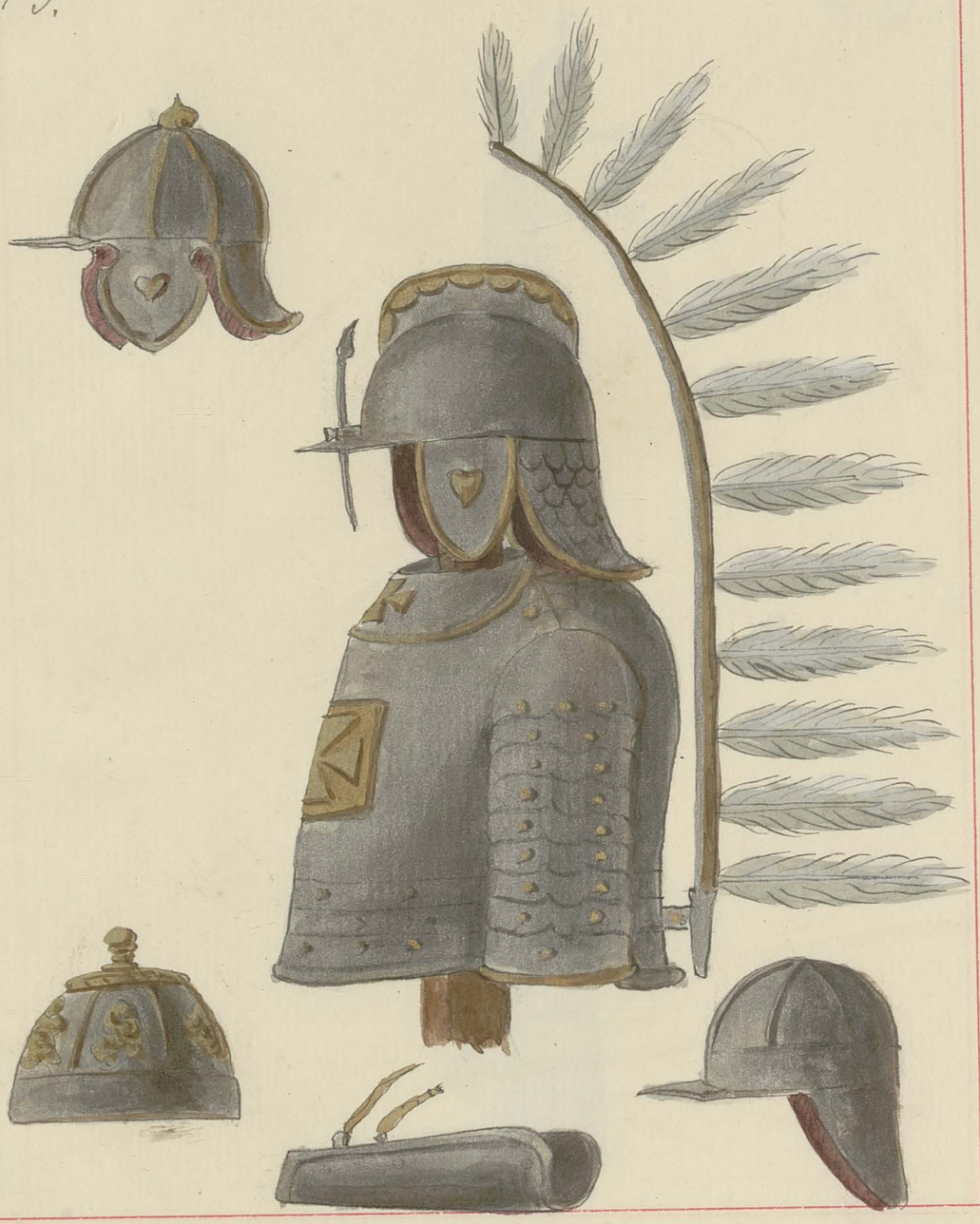

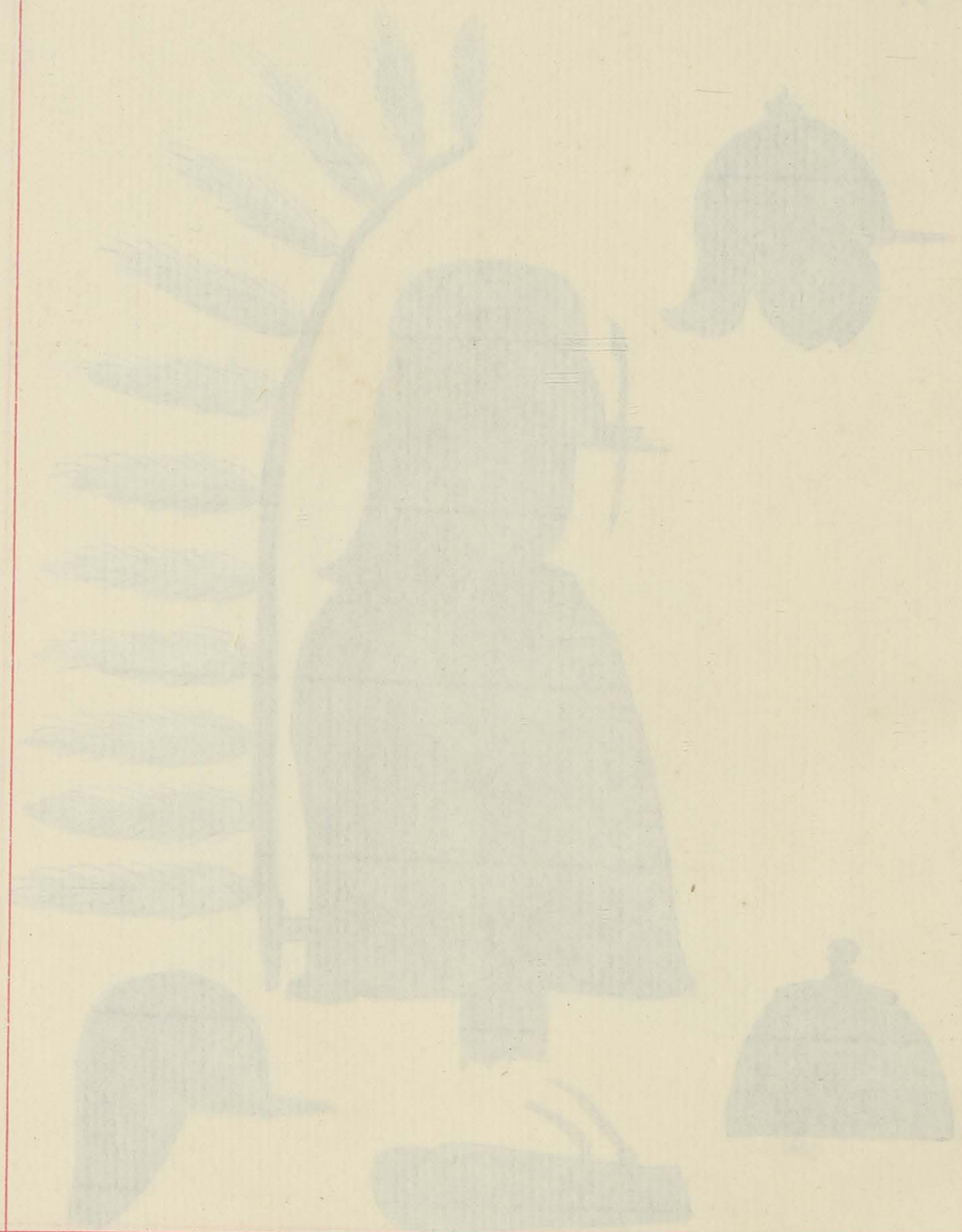
№2

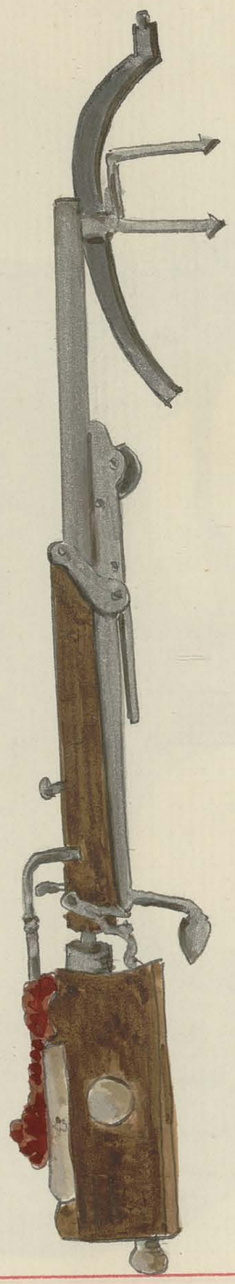

1103.

Tv XV.-

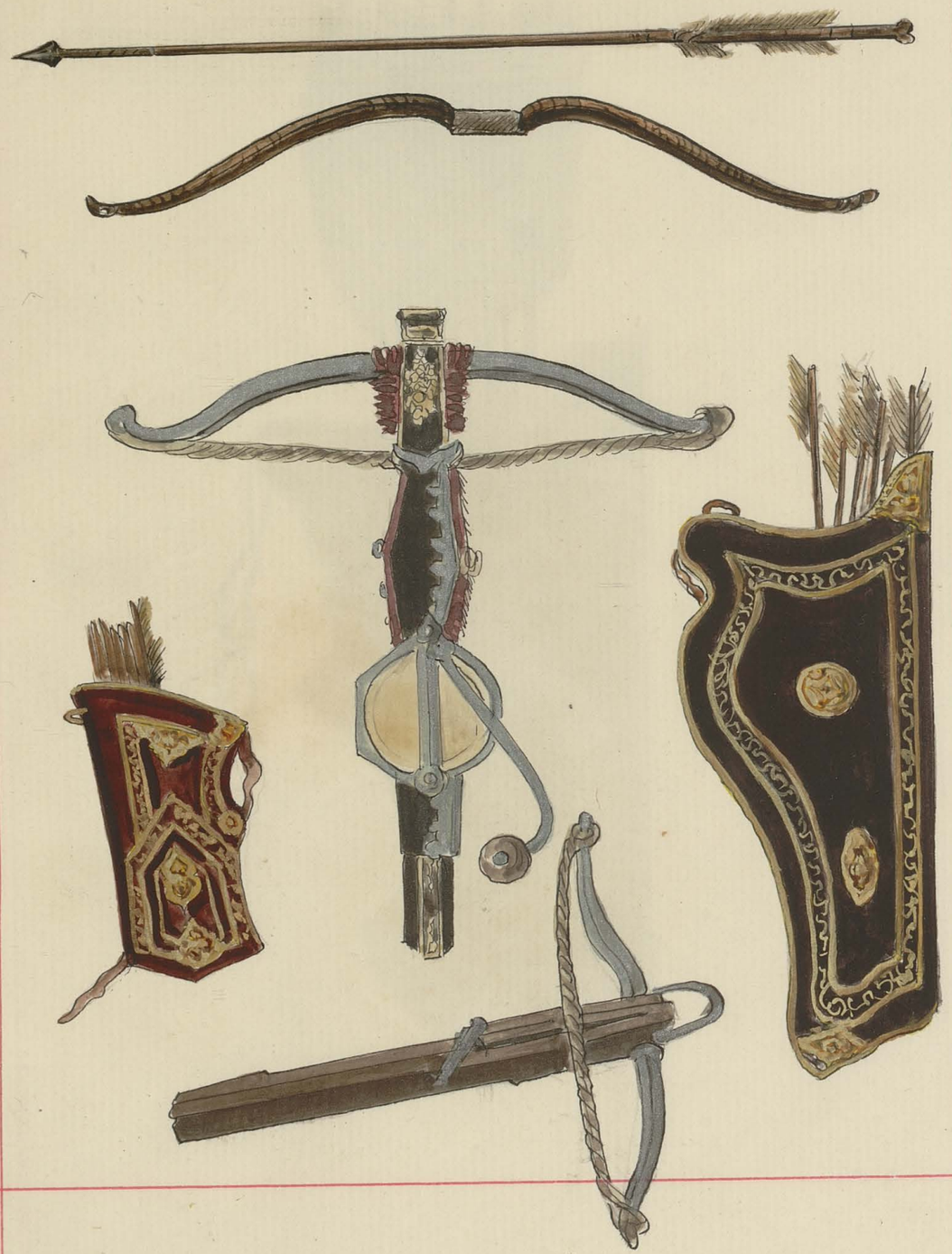

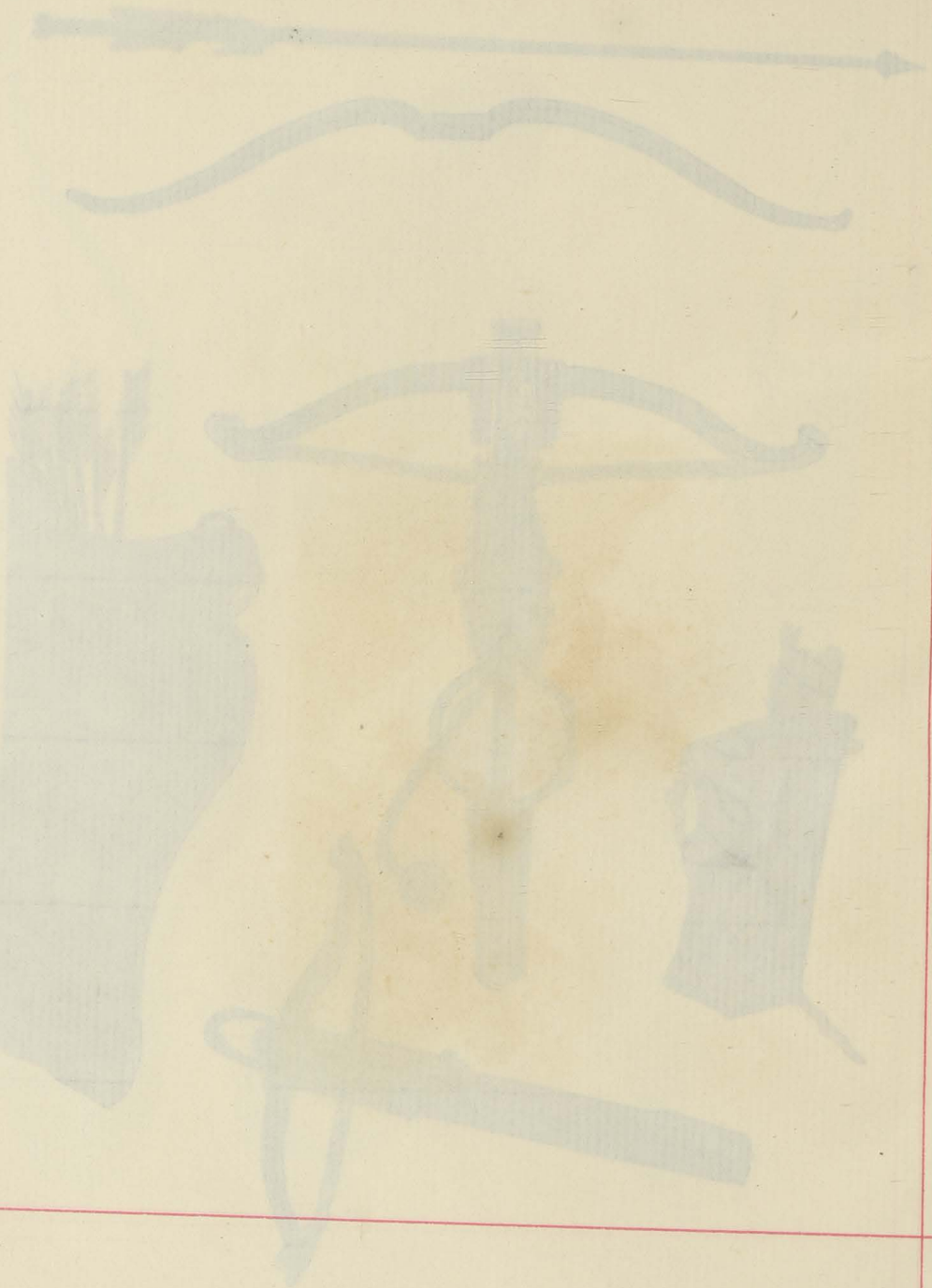

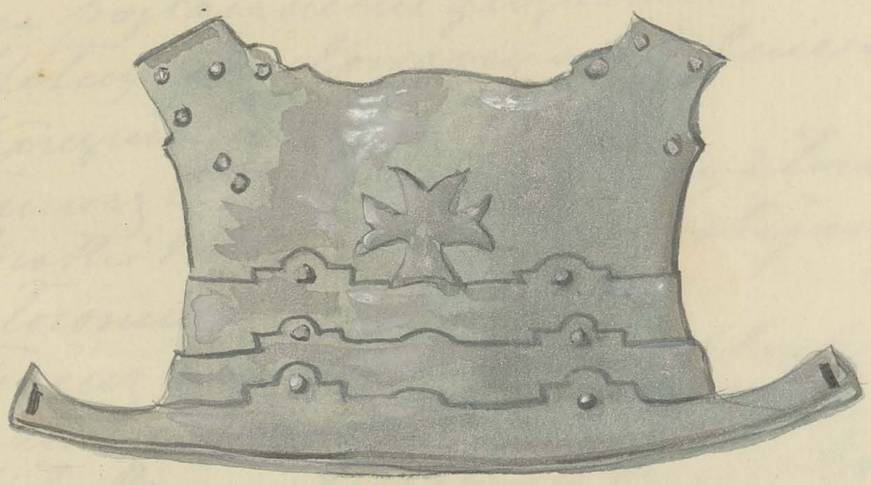
Muzeum Artylerii L. 177

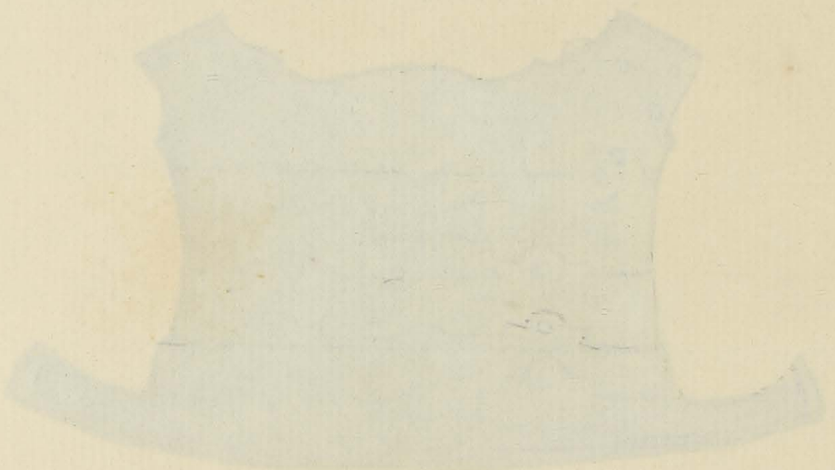
1101. Hełm Pancerza napiersnii, krótki
spod Żółtych 2 XVII. w. Cardon.
Zgrany w kolce, złożony z
blach żelaznych kwadratowych, które
na górnej części nitkami wy
kuty z odwrotnej strony. U do
łu Pancerza dwa rzędy kolczej
dłuższe, gibkie z drucianki
przy końcach dla zamocowania
rzemyka i przytwierdzenia
Pancerza do ciała.
W zbiorach Kuronickich znajduje
się Tarcza Żelazna wykuwana
z Orłem Polskim z początku XVII. w.
podajemy ją w № 2.

XVII. S.

G: 177

N°1.

Kolumna z przy krzyż nagłowie z pier-
ścieni Ogniw gdzie niegdzie brongowe guzy
w Kwiatkie Róż. napierśnik Ord Srebrny
od boku Kolumna uzbrojona blachą
Czekan żelazny, burdygan, siekierka
stalowa rękojeść obiciągowa w Adamit.
Kolumna w Kwiatkie Kapelki opadło
na pozłacanem guzami.
Hełmy Kanelowany spiralnie z na
Karniszkey widać rzędu
Pancerz Czarny z wierzchnikey z Koronym
Matki Kostiej - Krzyża - nabijany po
złoconemi gwoździami.
Pancerz z Białej zbroi blachy gu
zami pozłacanemi zdobiony.
Hełmy Czarny Żelazny z cesarz Batorego
Pancerz Czarny Żelazny z Krzyżem do
tegoż hełmu
Hełm Stalowy i Pancerz z Cesarz
Batorego oby dwa Całane na jed-
nym wyryty 1576 Roku.

Hełm stalowy bogato grawirowany
złotem z napuszniken (rynsztyk)
z herbem "Alexandrowicz" w XVII
w Tomoii P. Strzałeckiego.
Hełm Polski cięższi z XVII. w Tomoii
P. Strzałeckiego.
137 Hełm Polski Kanelowany w XVII.
Hełm Polski Ciemny z brązowemi
wici grożdziami w XVII wi. zmoc
Ordynacyi Zamoyskich.
Hełm żelazny używany do zaprowadzenia
Jeńców z XVI. w Tom: P. Strzałeckiego.
Hełm stalowy Ciemny z Grzebieniem z XVII.
138 Hełm Żelazny z XV. w.
Hełm Żelazny Ciemny z XII. w.
139 Hełm Husarski z XVII. w.
Hełm z Łuseek stalowych XVII.
140 Hełm stalowy w Czarne pasy z czasow Jana Kazimierza
Hełm stalowy wykowany rysunki wybijane złotem - te wszystkie hełmy są
w Tomowie P. J. Strzałeckiego —

1101.

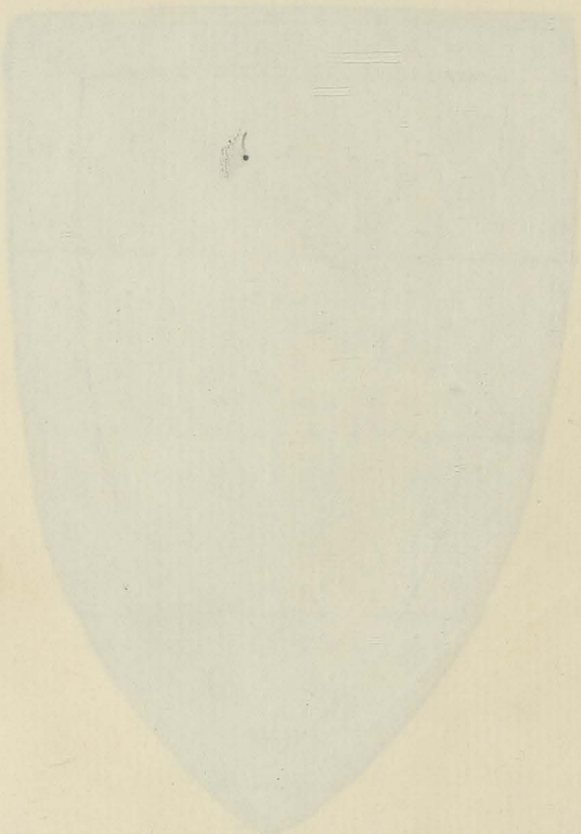

133.

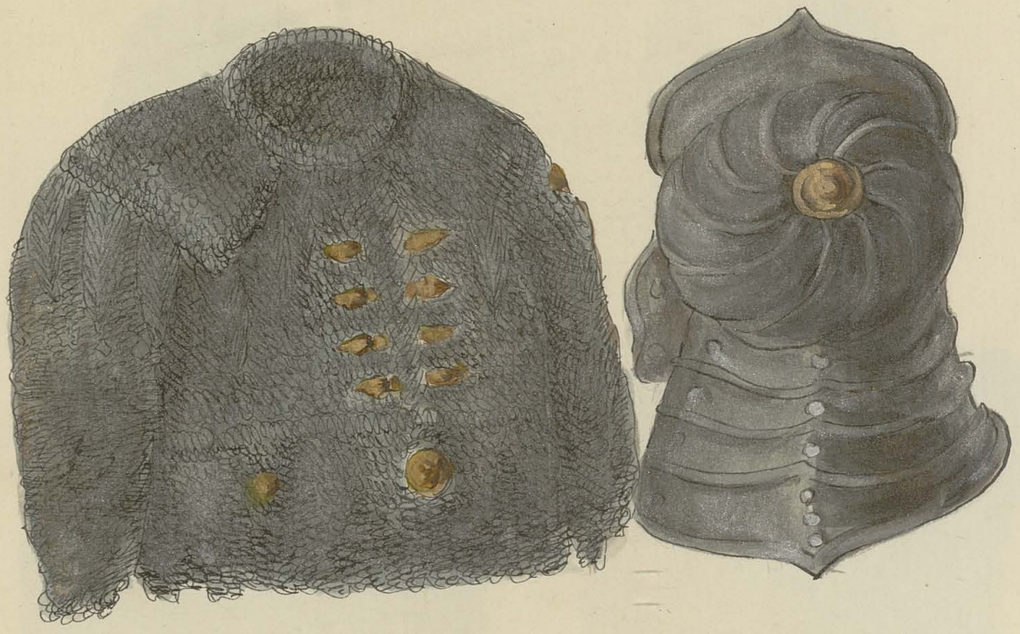
1102.

W. XVII.

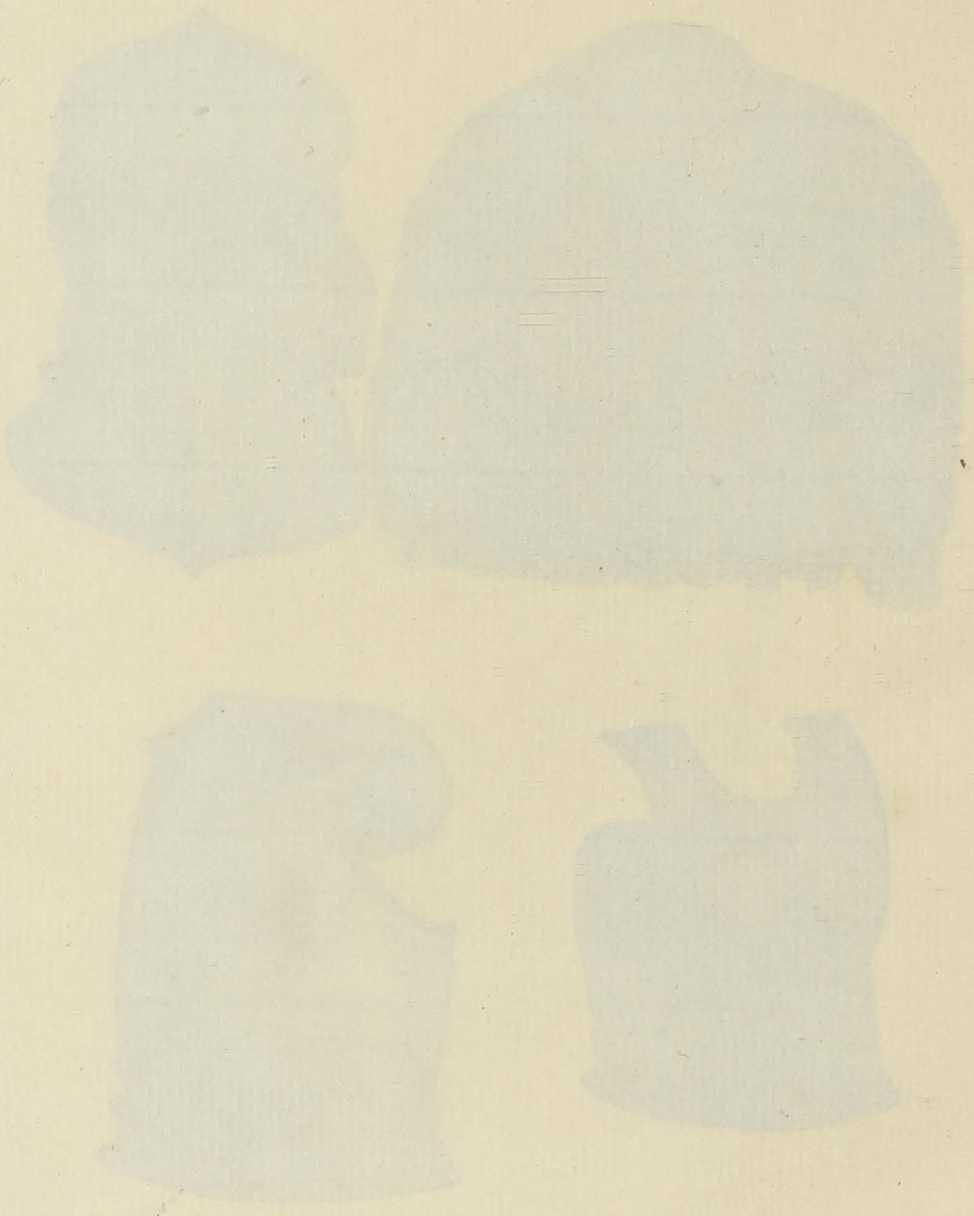

II

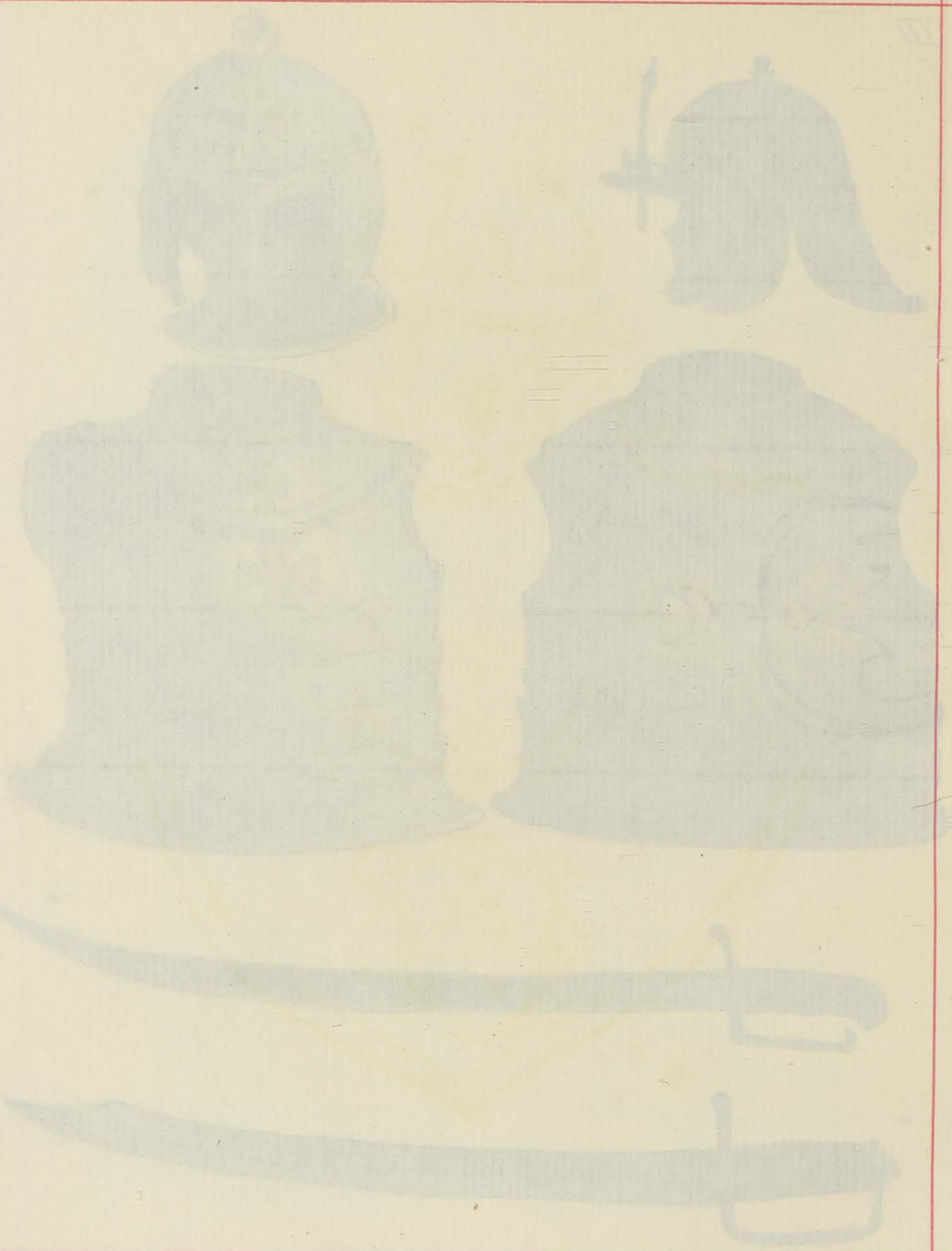

III.

IV.

W. XVII

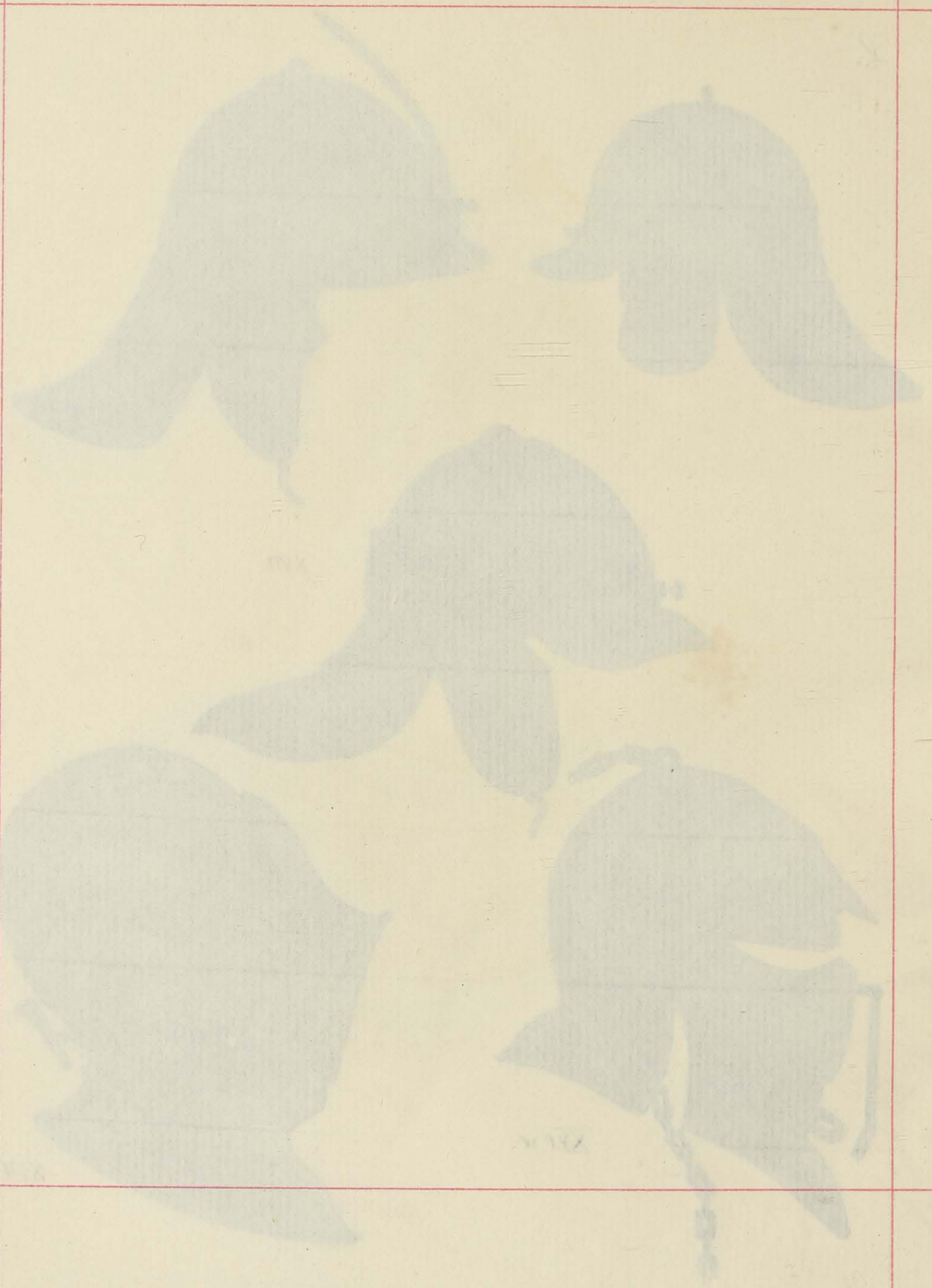
V.

XVII.

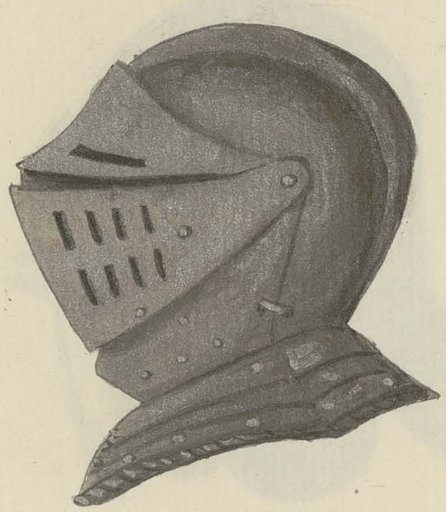
XVI. W.

XVII.

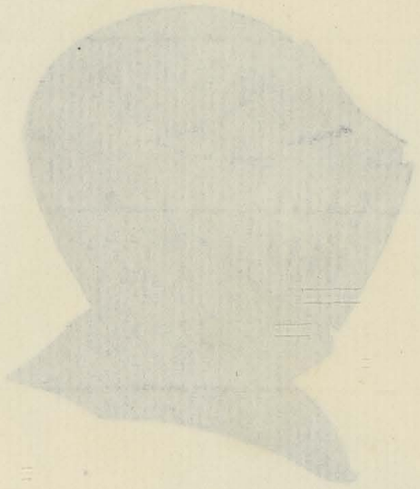
VI.

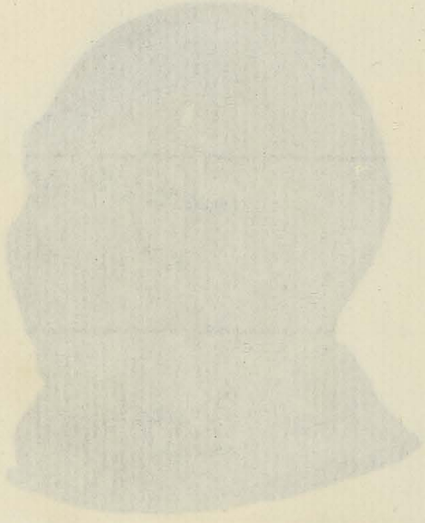
XV

XVI.

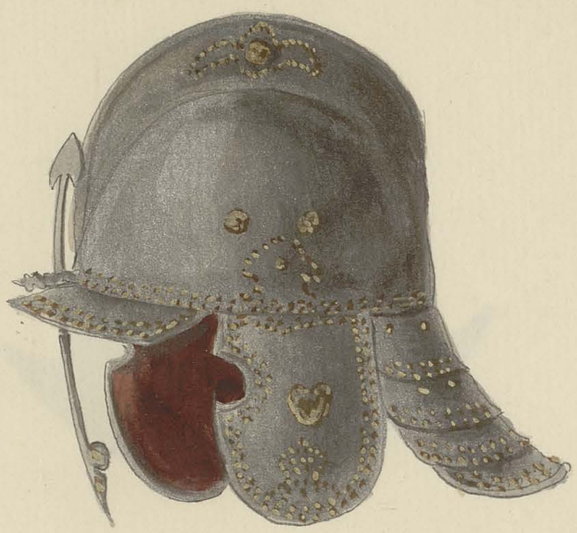

VII.

XVII. W.

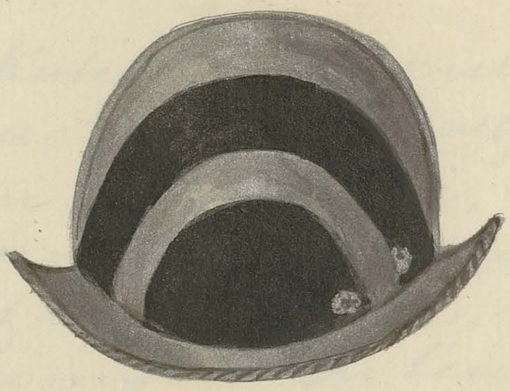

XVII. IV.

VIII.

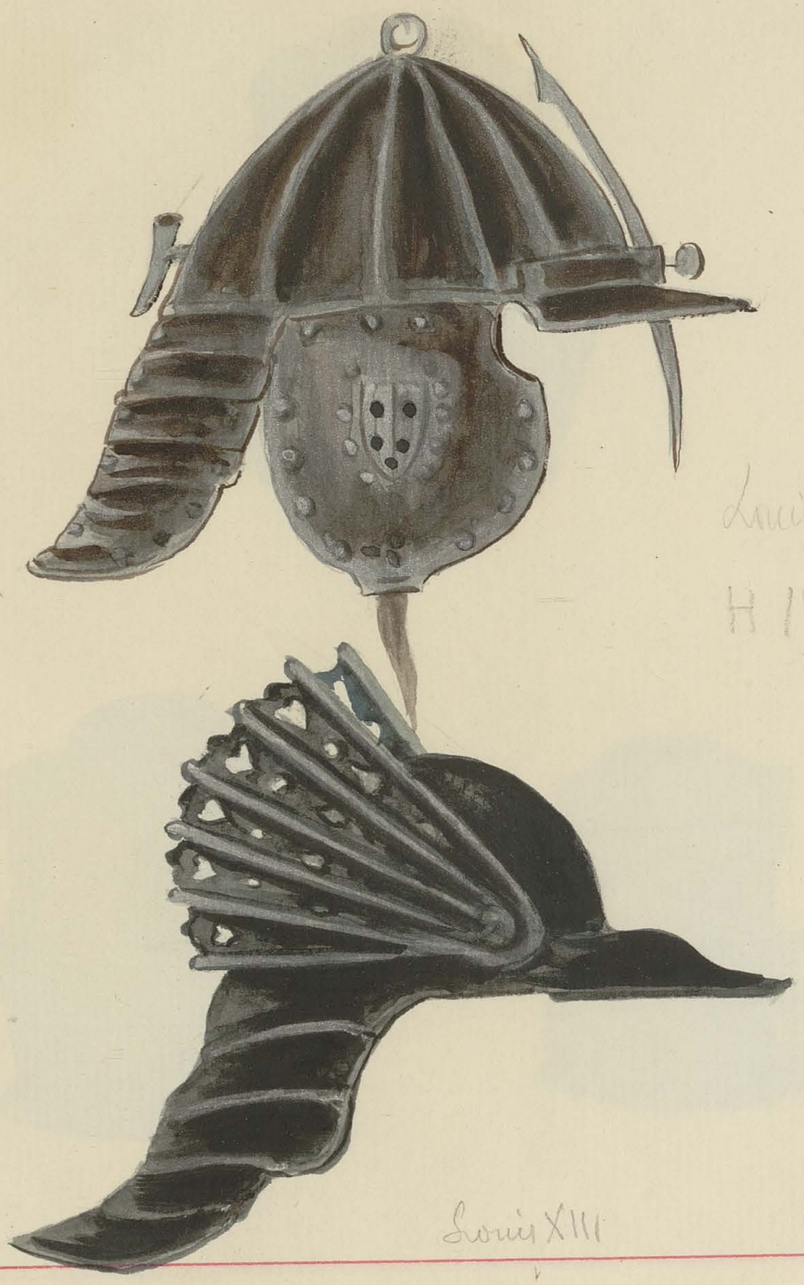

Muzeum Artylerji № 127.

Hełm z kutej blachy malowanej na czarno. podobu bokuch skrzydła z grubszemi przedziałami, między któremi są wyjęte stemplami nawyłoż serca i kółka. Nakarcznik ruchomy. hełm ten jest z XVII w. Zupełnie podobny znajduje się w Johanneum w Dreźnie

Hełm Sanerwych Husarzy z karbami gładkimi, cały żelazny, pomalowany na czarno. Na karkuik ruchomy. z tyłu na hełmie mała rurka do wetknięcia piór.

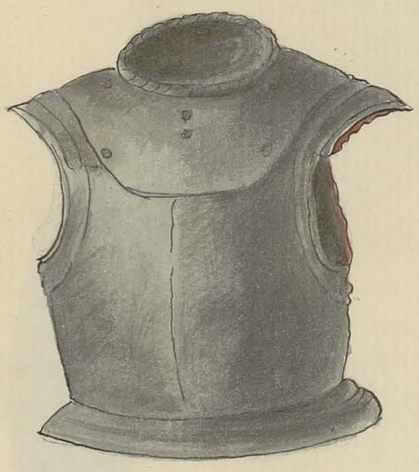
Louis XIV
H 151.

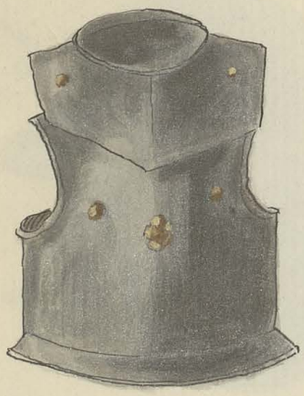
Louis XIII

127

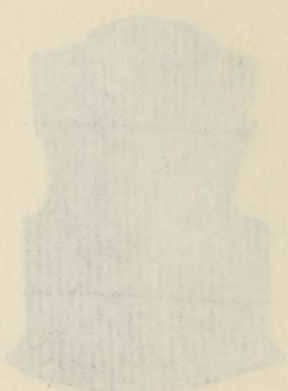

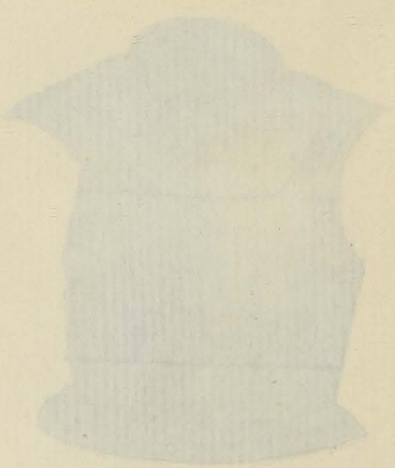

Muzeum Artylerii N. 157.

No. Hełm polski z żelaza kutego z skrzydłami, ozdobiony Rytinowaniami al'aquaforte, bez dość prostej roboty. Przyłbica cała z jednej sztuki przedstawiać ma niby pysk zwierzęcy. Skrzydła przytwierdzone przy zawiasach przybitych, z blachy grawirowanych, dają temu hełmowi dziwaczny charakter, nie podobnego nie spotykamy w Polsce. Podług Katalogu Muzeum, nazwany był hełmem przez tłumaczy Pancerników Polskich XVII. w. przytwierdzeń do zbroi, przy wyjściu odpowiadające wypukłości nasyjnika.-

Armeria Reale w Turynie
№2. Hełm żelazny skrzydlaty z wyobrażeniem okrutnej twarzy ludzkiej; podobny nieco do №1 z Muzeum Artylerii w Paryżu; lecz różnica ta, że jest znacznie, gdyż skrzydła są daleko większe, twarz jest ludzka. Nie ma kłów jak w poprzednim; niemal takie sobie grawirowanie, a ślady złota. Forte — „ Datuje Luchetti z 1510 Roku — i jest ciekawym wyobrażeniem owoczesnego smaku —
№3. pod №119. w Armerii Reale w Turynie znajdujący się Hełm okrągły, cienkiej płaty z rozetami i gwoździami do Talarem. waży 3100 centygr: choć nie jest podany jako Tolikiey wiele jest. —

Bibl. Jag.

XVII.S.
No 1.

H. 157.

H 137.

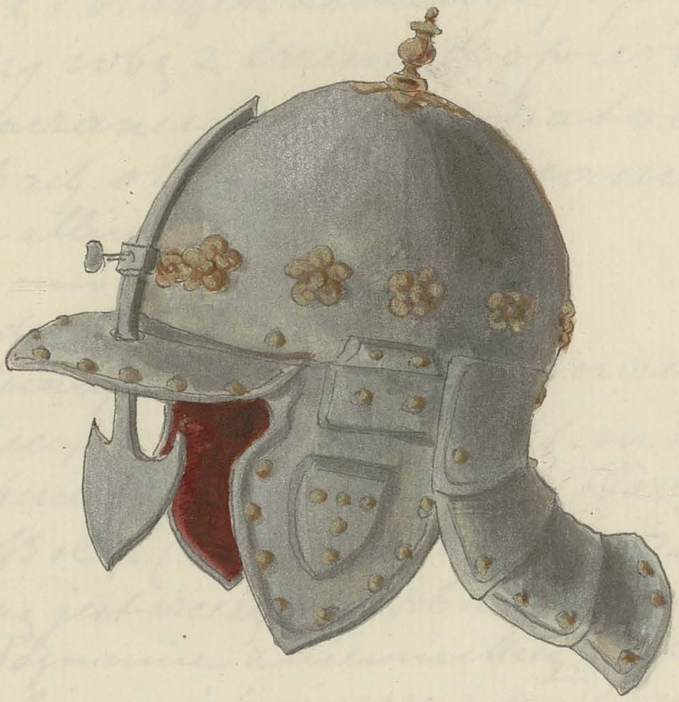
N°2.

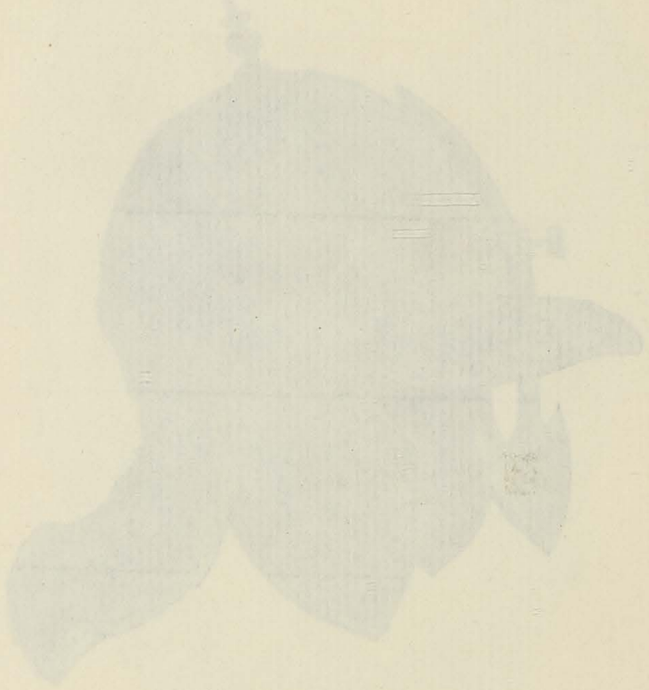

Armeria Reale Turino An: 1510

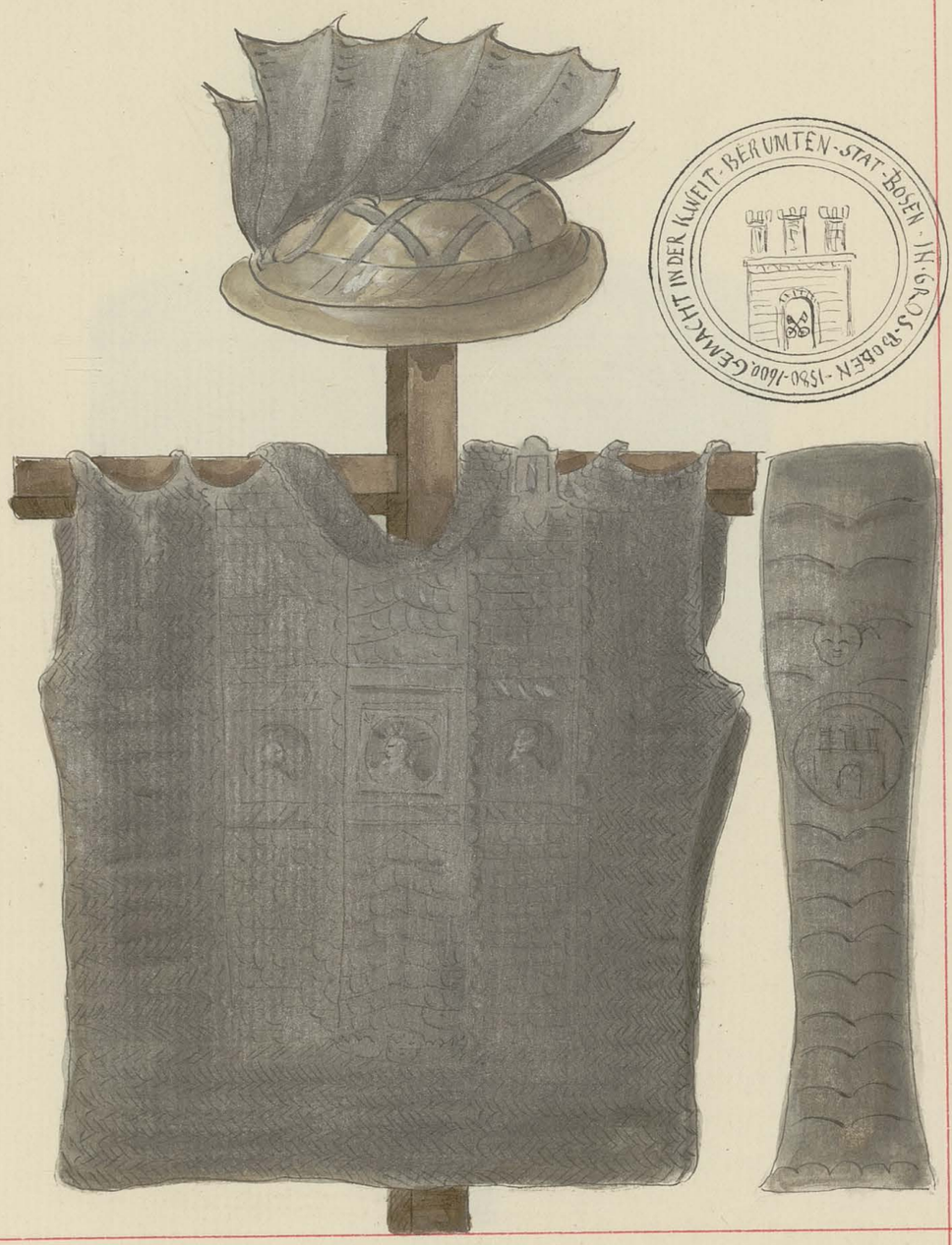

N°3.

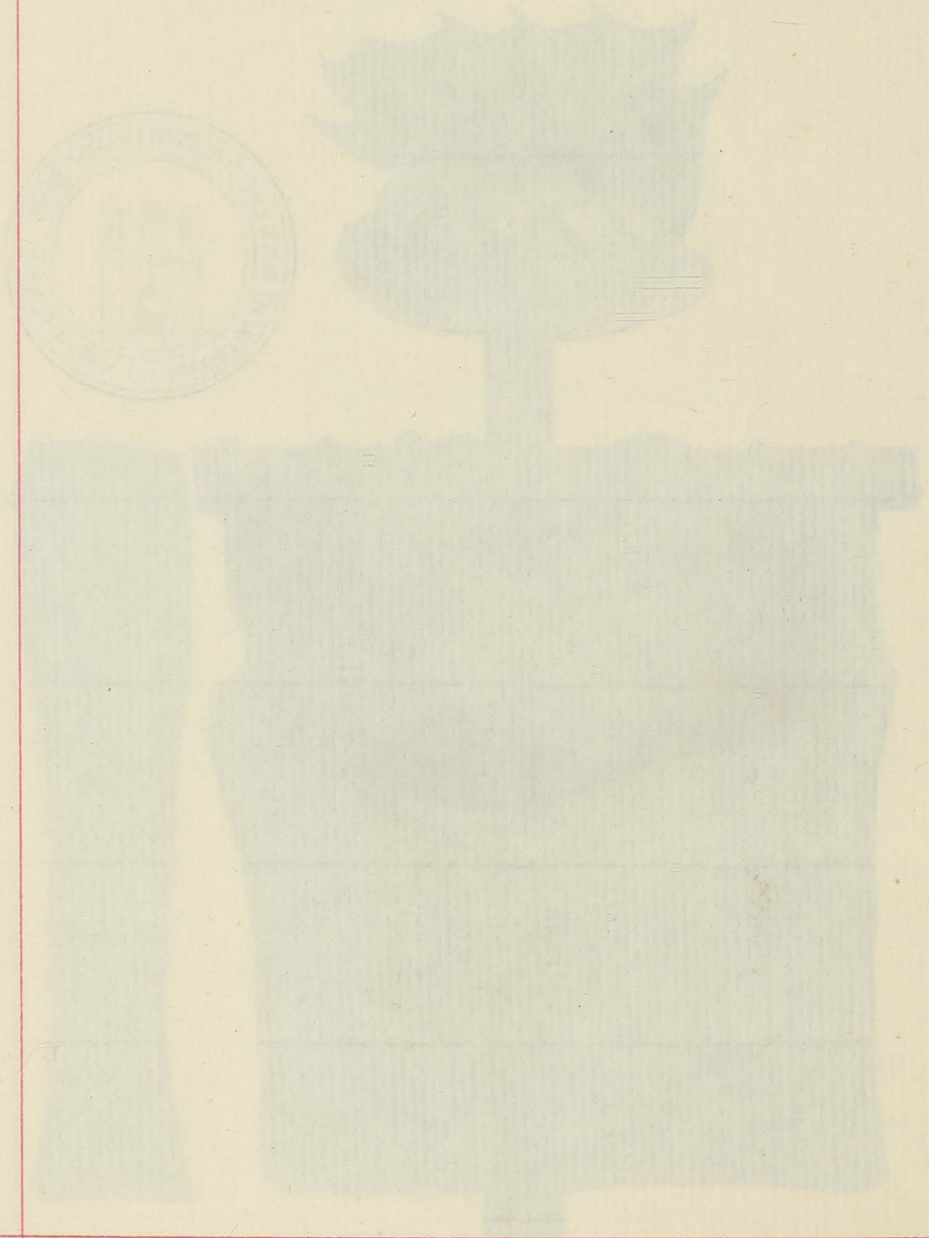

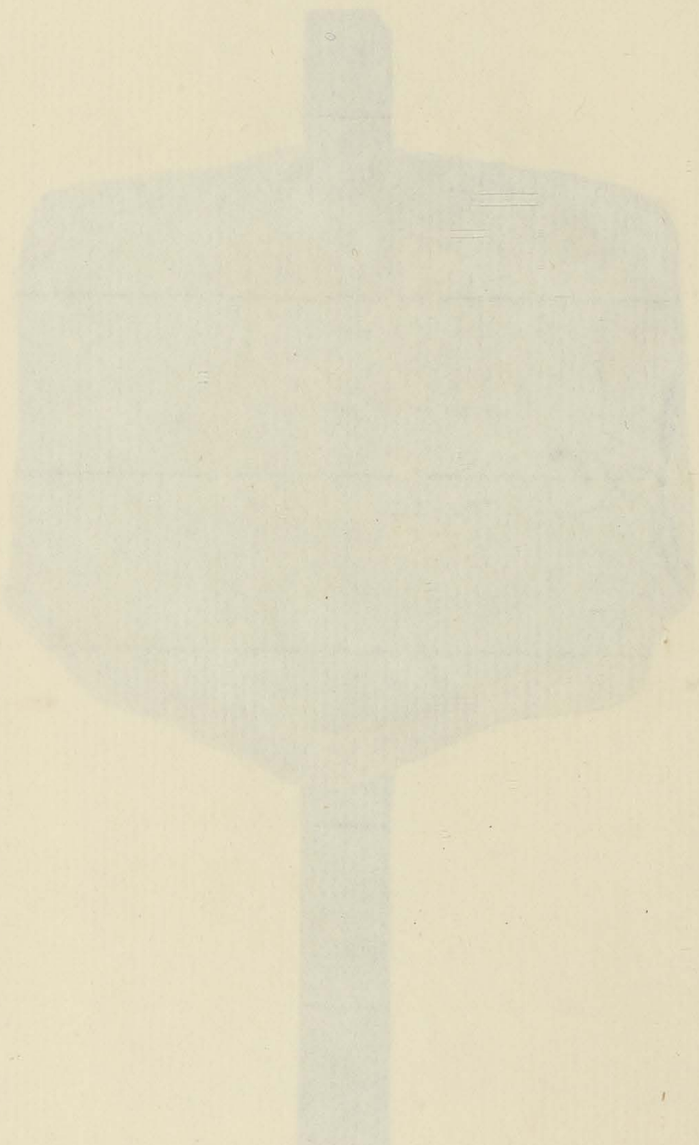
Kogulka Żelazna bez Rękawów
z Kołek i blaszek żelaznych zpajanych
między sobą z krzemapopierściami
wystawianemi w kwadratowych
blachach otoczone napisanie
"Gott allein die Ehr In D. D. H.
"Heil und Gnad
"Gibt der Herr frei und Spat"
Na pleciach herb miasta Poznania z
napisem w około "Gemachk. in der K.
w cit. Neumarkt Stadt Posen (Polen) in
Groß Polen (Polen) - 1580 - 1600.
Dziwna jest rzecz że podobna Kogulka wyko-
ta w Poznaniu z niemieckiem napisem by
Ta zrobiona i tojmure z podobnemi bla-
dami. Dziwny takie Hełmy z tarcz
Tami powlekany biała skórą przepla-
tany z wierzchu żelaznemi prętami.
Zeughaus w Berlinie pod No 727 -
Krótka bardzo cienka srebrna z klamrami
pozłacanemi i nerokim pozłacanym
brzegu z tyłu z Roku 1600. Zeughaus
w Berlinie pod No 612 -

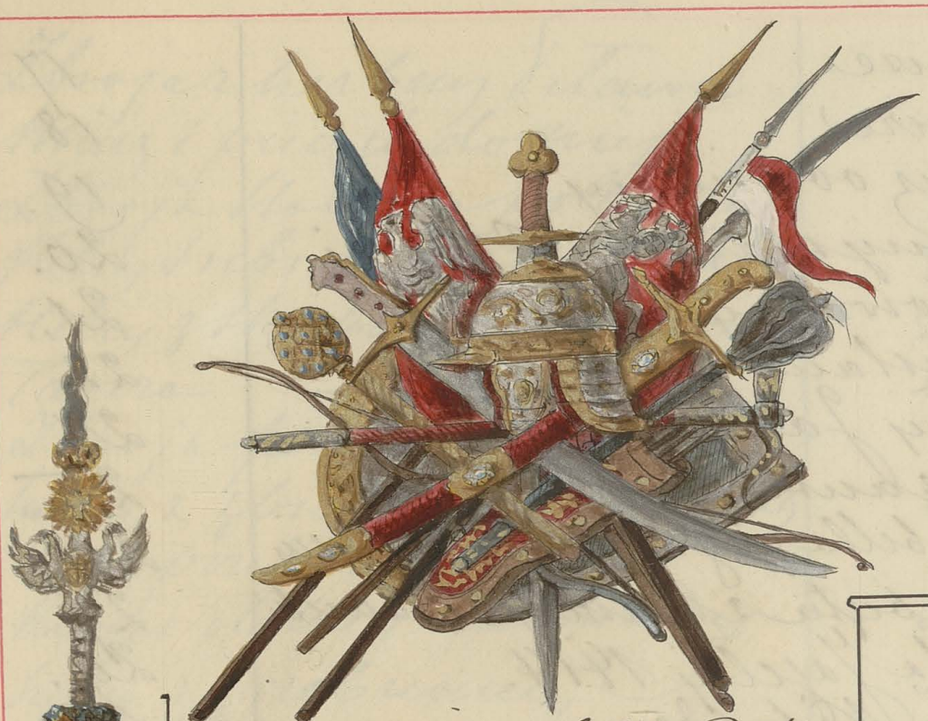

GEMÄLDE IN DER KLEIDER-KAMMER IN BERLIN STAT-BOSEN-H.G.O.S.B.ODEN-1580-1600.

Rożna broń z 900 Roku	1.
Tarcza Włocznia z XIV.	3
Włócznia, hełmy XI St Maurycy	5
Hełmy Xiążęcy z XI w.	7
Szczerbiec	9.
Sztandar Drzmuntowa	11.
Conradus Dux 1231	12
Hełmy Wlady: Łokietka	13
Hełmy Krolka 1299.	14.
Miecze różne	16.

Miecze	17
Miecze	18
Miecz obosieczny	19.
Przedmioty znalezione w Opolskiem	20.
Wojownicy z 1332.	21.
Wolestaus Dux Silesiae	22
Hełmy Jagiełły	24.
Krzyżacki z XV.	25.
Karabela z głowicą kamienną	26.
Wierzchowiec z Rumery Krzemieńca	27
Szabla Jagiełły 1414.	29.
Miecz Witolda	30.
Miecz Zygm: Augusta	31.
Miecz Zyg: Aug: z Krzyżowy	32
Hełmy	33.
Herolday Króla Aleksandra	35
Zbroja z 1536.	36
Kirys z 1546.	37.
Zbroja z 1560	38.
Zbroja	39.
Zbroja	40.

Zbroja herbowa Litawa	41
Miecz i pierzé do niéj	42
Zbroja Malowana polerowana	43
Helm srebrny M. Arty. Paryzk	45.
Helm z szkłyd Tami Car: Sito	46
Tarcza	47.
Zbroja Paradna	48
Helm z zbiorów B. Tyszkiewicz	50.
Pióro pendzia Kiryon	52
Kiryis złoteny malowany	53
Helm z grzebieniem	55
Tarcza	56
Helmy	57
Helmy	58
Zbroja Króla Stefana	60.
Tatay Króla w Koronie	62
Tatay Jo.	64
Tatay Króla M. Arty Paryz	67
Jo w Dreznie	69
Jo	70
Jo	71

Sabry Króla	72
Jo	73.
Jo	74.
Jo w Berlinie	76
Jo	77
Jo w Willanowie	78
Jo Hro Batthyany	80.
Jo M. Kraińskiej	82
detaillé	83.
Jo	84.
Batorówka	85
Stefanówka	86
Zamoyskiego	87
Szabla Zygm: III 8o	89
Szabla 2 XVI.	90.
Szabla Zygm: III w Rapperz.	92
Szabla Zyg: III	93.
Dwie Szable	94.
Szabla rorlecy	95
2 Szable	96
2 Szable	97

Szabla z napisem Tomian	99
Szabla Mu: Ostrowskiej	100
Pałasz Ruskiéwki	102
2 szable	103.
Szabla Alex: hr: Żółkiewskiego	105
Pochwa szabli H. hr. Żółkiewskiego	106
Szabla J. K. Chodkiewicza	108.
Szabla	109
Szabla bogata (Karabela)	110
Zbroja X. M. Radziwiłła	112
Zbroja X. M. Radziwiłła	114
Zbroja siostry Radziwiłła	116
Karabela z herbem Pilawa	118
Dwa pałasze	119.
Hełm Cesarza	121.
Pancerz skórzany	122
Uprzęże Pan: Hetmana	123.
Karabela z XV. w	124
Pałasz długi Polski	125.
Kolczan	126.
Strzała długa	127

Kolizyi, Strzały	128
Sanicy Krotki	130.
Kolizaja	132.
Tarcza Orlicy	133.
Kolizyja - Sanicre	134.
Hełmy - Sanicre.	135.
Tyłowy hełmy i naprzód	136.
Hełmy rogne	137.
Do	138
Do	139.
Do	140.
Hełmy	142
Sanicre	143.
Hełmy.	144.
Uzbrojenie	145.
Hełmy Polski.	147.
Do w Turcyne	148.
Hełmy	149.
Hełmy i Mitrowka	151.
Kosulka stalowa	152

Wallenrodzki

Bibl. Jag.

